

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

OPTEGNELSER
om
SLÆGTEN
NORDENTOFT

af

Johan Nordentoft

TRYKT SOM MANUSKRIFT

København.

1940

Slægten Nordentoft

OPTEGNELSER
om
SLÆGTEN
NORDENTOFT

af
Johan Nordentoft

TRYKT SOM MANUSKRIFT

København.

1940

Alvorligt taler ved Alfarvej
med Grønsvær tækket de Gamles Grave:
Henfarne Slægter — forglem dem ej!
I Arv de gav Dig en ædel Gave.

Henfarne Slægter
i Landets Marv
sig ej fornægter.
Bevar Din Arv.

(Johannes V. Jensen).

INDHOLD.

Indledning	Side	9
Anders c. 1540—c. 1590	»	25
Christen Andersen c. 1570—c. 1627	»	25
Christen Christensen c. 1590—c. 1660	»	25
Thomas Christensen Vestergaard c. 1625—c. 1670	»	26
Anders Thomsen Vestergaard 1649—1704	»	29
Laurits Andersen Vestergaard 1681—c. 1752	»	37
Peder Lauritsen Vestergaard 1729—1784	»	46
Christen Pedersen Nordentoft 1776—1827	»	56
Peder Christensen Nordentoft 1799—1874	»	77
Christen Pedersen Nordentoft 1828—1911	»	131
Jens Nordentoft 1859—1936	»	174
Kilder	»	249

INDLEDNING.

Slægten Nordentoft er, saa langt den kan følges tilbage, dansk uden udenlandsk Islæt. Dens Hjemsted er Thy, og her ses Størstedelen af dens Medlemmer at have levet fra Frederik den II.s Dage og til det 19. Aarhundredes Slutning.

Ligesom de fleste andre nulevende borgerlige Slægter har Rod i Bondestanden, er ogsaa Slægten Nordentoft en gammel Bondeæt. Dens Vugge har staaet i Nors Sogn, hvor dens ældste kendte Medlem i hvert Fald gennem 300 Aar har haft og endnu den Dag i Dag har direkte mandlige Efterkommere paa Gaarden Vestergaard.

Slægtsnavnet har ændret sig i Tidens Løb. Fra ca. Aar 1600 var det sammenfaldende med Gaardens Navn og er endnu Vestergaard for den Gren af Slægten, som vedblivende bor paa den gamle Slægtsgaard. Nordentoft er først blevet Familienavn, da Peder Lauritsen Vestergaard i 1776 i Daaben gav sin yngste Søn Navnet Christen Norntoft.

Denne Navneændring rejser rent uvilkaarligt Spørgsmaalet om Aarsagen dertil og muligvis om Navnets Oprindelse og Betydning.

Svaret paa Spørgsmaalets første Del kan kun gives, naar Fantasi og Gisninger tages til Hjælp, men kommer dog til at hvile paa et Grundlag, der bærer Sandsynlighedens Præg. Man staar ganske vist endnu paa sikker Grund, saa længe man nøjes med at paastaa, at Barnets Navn er taget efter Gaarden Nordentoft, det da eneste saalydende Stednavn indenfor og formentlig ogsaa udenfor Rigets Grænser, men leder man efter Grunden til, at just dette Navn er valgt, melder Usikkerheden sig. Man savner et Mellemed, men aner at dette skal søges

i en mulig Forbindelse mellem Drengen og Gaarden. Og en saadan kan ogsaa paavises gennem hans mødrene Slægt, idet hans Mormoders Søster, Anna Jensdatter Dige (1702—1771) var gift med den Povl Bertelsen (1705—1762), der ejede Gaarden og kaldtes Povl Bertelsen af Nordentoft eller nu og da i daglig Tale Povl Nordentoft. I dette Ægteskab fødtes 1753 paa Nordentoft Sønnen Christen Povlsen Nordentoft, der døde 1772 i Sjørind. Det ligger herefter nær at antage, at Drengen er opkaldt efter denne tidligt bortkaldte unge Mand.

Svaret paa Spørgsmaalets anden Del, der hviler paa sikrere Grund, skal blive givet i det følgende:

Gaarden Nordentoft var oprindeligt en Herregaard i Sjørind Sogn. Det vil føre for vidt at gaa ind paa Enkeltheder i Gaardens Historie, men nævnes maa, at Gaarden senere deltes i to Gaarde, Søndre (tidligere kaldet Vestre) og Nordre Nordentoft, og at Navnet 1375 blev skrevet »Norringtonft«, 1418 »Norentoffth«, 1485 »Norringtonftt«, 1573 »Norrindtoft«, 1657 »Norindtoft«, 1733 (i Lægdsrullen) »Nordentoft«, 1793 »Norntoft«, og at den ældste Gaard, hvoraf Murrester ifølge et Tingsvidne fra 1676 er fundet, men hvis Byggeaar skjules i den tidlige Middelalders Mørke, har ligget nær nuværende Søndre Nordentoft, muligvis paa en lille Bakkeudløber SSV. f. Gaarden.

Samtidig med at søge Navnets ældre Skrivemaader vil vi foretage en Undersøgelse af Stedets Terrainforhold.

Fra Søndre Nordentoft fører en c. 5 km lang, smal Dal mod Syd til Vildsund; gennem Dalen løber en Aa, der afvander Egnen helt op til Sjørind. I den nordre Ende er Dalen bredest, midtvejs findes en Snævring, over hvilken nu Vejen Nr. Skjoldborg—Vilsund er ført. Dalbundens Højde over Havet er i sin nordre Del 12—17 Fod og ved Vilsund 0—1 Fod. Sammenholdes dette med, hvad der i Almindelighed vides om Thys Topografi i svunden Tid og med endnu brugte Stednavne i og langs Dalen som Sundby Sø (i 1842 siges Søen at være næsten udtørret, men at den forhen var sejlbare og fiskerig (Diørup)), Tagkær, Brydevig og Navnesammensætninger med Holm, kan vi fastslaa, at der paa dette Sted har ligget en Vig, muligvis Brydevig, hvis øvre Del er endt i et Nor.

Omgivet af Norets Vand mod Øst og Syd, dækket mod Vest af Mose, Kær eller Sø maa der desuden i Oldtiden have ligget et mod Nord landfast Næs. Stedet var endog særdeles vel egnet til en Boplads og har alene efter Højenes Belligenhed at dømme ogsaa været beboet.

Disse Kendsgerninger i Forbindelse med Viden om, at »toft« paa Vikingetiden (800—1000) var en aaben Plads, hvorpaa der har staaet Bygninger, og at Stavelsen »ind« i Norindtoft, der sproglig set er den rigtigste af Navnets ældre kendte Former, skal forstaas som »Ende« (jfr. Sjørring, Sjørind, Sjørendh (1365), Syorænde, Søens Ende), er tilstrækkelig til at klarlægge Navnets Oprindelse og fastslaa dets Betydning som: Bopladsen ved Norets Ende.

Til yderligere Støtte for Resultatet af ovenstaaende Udvikling, skal nævnes, at de ældste andre Herregaardes Navne paa Egnen ogsaa er knyttet til en Ejendommelighed ved de stedlige Terrainforhold, f. Eks. Ørum (Øre), Diernæs (det tykke Næs), Sjørind og Søgaard.

Tanken om, at Navnet skulde have nogen Forbindelse med Verdenshjørnet Nord, maa afvises bl. a. af den Grund, at Thyboen kalder dette »Nar« og i umindelige Tider har kaldet Gaarden »Norentowt«.

Om Slægtens ældste kendte Medlemmer vides kun lidet, og deres Samhørighed kan ikke eftervises i Kirkebøgerne, som for Nors Vedkommende ikke gaar længere tilbage end til 1675, men fremgaar ad Omveje, gennem omstændelige Undersøgelser af Sognets Mandtaller, Matrikler, Fæste- og Ejendomsforhold sammenholdt med Navngivningen i Almindelighed og Slægtens i Særdeleshed.

Kilderne rinder iøvrigt sparsomt. De faa opbevarede, skriftlige Vidnesbyrd er ret tilfældige og ensidige og sætter os ikke i Stand til at tegne Billeder af deres Personlighed, ja knap nok til at sammentømre en spinkel Ramme om deres Liv.

Inden vi imidlertid gaar over til at omtale den enkelte, skal der her gøres et Forsøg paa i store Træk at opridse Billedet af Baggrunden for deres Liv og Færden, saa at vi dog

i det mindste kan faa et lidet Indblik i de Kaar og Forhold, under hvilke deres Liv er henrundet.

De ældste kendte Mænd var Bønder i Nors. De var som alle deres Standsfæller i Sognet og iøvrigt som de fleste andre Bønder i Thy i Frederik II, Christian IV og Frederik III.s Tid Fæstebønder og levede, i Sammenligning med Selvejerbonden, Fæstebondens i økonomisk Henseende ret trygge Liv. Ingen var vornede, saa sandt som Vornedskabet aldrig har eksisteret i Thy, og om Herremands Vold og Undertrykkelseslyst lyder ingen Tale. Da tunge Tider i det 18. Aarhundrede ramte Landets Bondestand, i Thy dog mindre end paa Sjælland, havde Slægtens da levende egen Gaard og færdedes som frie Mænd; og da enkelte ved Siden heraf vedblivende tog Gaard i Fæste, afspejler det mørke Billede, der nu og da tegnes af Bondens Kaar i dette Aarhundredes Midte, ingenlunde vore dalevende Fædres Liv.

Hermed være ikke sagt, at Livskaarene var lyse og lette. Markfællesskab hæmmede Fremdrift, Jordenes splittede Beliggenhed krævede tidsspildende Arbejde, og Art og Avl og Antal af Høveder var saa godt som forud bestemt efter Landsbyens Skik og Brug.

Med Arbejdskraft kneb det hyppigt; samme Bonde maatte ofte tage flere Brug i Fæste, og der maatte arbejdes fra tidlig Morgen til sildig Aften baade Søgn og Hellig. Naturen gjorde ikke Arbejdet lettere, thi paa den Tid, hvor Svensken hærgede, og Kongens Skatter trykkede, føg Sandet ind over Ager og Eng, lagde frugtbar Jord øde og jog mangan Bonde fra Hus og Hjem.

I Nors fandtes 1614 38 Gaardmænd, 19 Boelsmænd og 4 Husmænd, 1664 saas 33 Gaarde, 27 Boel og 23 Huse, men den følgende Menneskealder mindskedes de dyrkede Steders Omraade saaledes, at der i 1690 kun taltes 46 beboede Gaarde og Boel.

Umiddelbart før Enevældens Indførelse var Bondejorden paa følgende Hænder: 6 Halvgaarde laa under Ørum Slot, 5 do. tilhørte Jørgen Lykke paa Sognets Herregaard, Søgaard, og 4 do. ejedes af Vestervig Kloster. Mogens Sehesteds Børn havde 4 og Mogens Høeg til Todbøl 3 Helgaarde. Ingeborg Skeel ejede 1, medens Sorø Kloster, Christen Skeel til Ulstrup

og Niels Parsbjerg ejede hver 2 Halvgaarde; Nors Kirke, Sognets Præst, Aalborg og Viborg Hospital, Johan Adolf i København, Fru Margrethe Vind og Jens Bjerring havde hver $\frac{1}{4}$ Gaard.

Om Bøndernes Levevis og Kaar i Begyndelsen af det 18. Aarhundrede skriver den daværende Sognepræst i Nors, at deres Næring er Kornavlning og Agerdyrkning; de har maadelig Høbjergning og Ildebrand. Deres Tilstand kan passere nogenledes.

Herefter indtraadte imidlertid en Vending til det bedre. Sandflugten hemmedes, 1737 havde Sognet 50 Gaarde, 8 Boel og 30 Huse, og ved Slutningen af det 18. Aarhundrede kunde det siges at være »iblandt de gode og velhavende Sogne i Thy«.

Hver enkelt Gaard var, naar bortses fra Jordens Drift i Fællesskab med de andre Bymænd, i Modsætning til nu en økonomisk Enhed, som selv frembragte Hovedparten af de Ting, man havde Brug for som Brød, Smør, Ost, Øl, Fedevarer, Traad, Garn, Lærred, Vadmel samt visse Agerbrugs-, Fiske- og Køkkenredskaber.

Den Kornsort, der i Slutningen af det 18. Aarhundrede dyrkedes mest, var Byg, dernæst Havre, mindst Rug, hvorfor man ofte saa Bønderne blande Bygmel i Brødet. Gule Ærter frembragtes der derimod en Del af.

Heste holdt Bønderne gennemgaaende i et mindre Antal end paa Sjælland og i Vendsyssel, men de fodrede dem saa meget des bedre og sparede ikke paa Kornet.

Om Forholdene paa dette Tidspunkt giver Pastor Aagaard følgende Oplysninger:

At bygge godt var overmaade kostbart i Thy, da man dyrt maatte hente de nødvendige Byggematerialer andet Steds fra. Og stærke Bygninger var nødvendige her, hvor Vinden er meget stærk. Grundmur var sjælden selv paa Herregaardene; alt var Bindingsværk og Træet almindeligvis Fyr. Af Egetømmer kunde kun faas, hvad der tilførtes fra Norge, eller hvad der bjærgedes fra strandede Skibe, og det var dyrt. Selv om Landet havde baade godt Ler til Mursten og gode raa Kalksten, saa manglede dog Sten og Kalk til Husbygning; thi hverken Vestervig Teglværk eller de faa og smaa Kalkbrænderier, som fandtes, kunde forsyne Landet. Ikke des mindre

var Bøndergaardene gennemgaaende gode og vel vedligeholdte; enkelte Steder boede man endda »ualmindeligt beqvemt og godt«.

Gaardene bestod sjældent af fire sammenhængende Længer, men hyppigst kun af to lige over for hinanden liggende Huse, hvis Ender af Hensyn til Vinden laa i Vest og Øst.

Som nævnt var Husene af Bindingsværk. De nederste Tavler i Bindingsværket kunde være udfyldt af Mursten eller være klinede, de øverste var næsten altid klinede. Alt udvendigt Træværk var tjæret. Iøvrigt var Huset kalket udvendig eller beklædt med Rør eller, hvad der maaske var almindeligst, forsynet med Udskud overalt undtagen, hvor Døre og Vinduer var anbragt. Derved blev Ydervæggene ganske vist ofte mindre end 1,3 m høje, men man fik for ringe, yderligere Bekostning større Plads i Huset. Hvis Laden var høj, indrettedes Loen i det ene Udskud og Agerrummet i det andet. Midt paa Laden saas hyppigt en Port, hvor man kunde køre ind og aflæse Kornet.

Da man ikke dyrkede megen Rug og saaledes ikke raadede over Rughalm til Tækkebrug, brugtes Havrehalm og Byghalm til Tag især paa den nordre Side af Huset, hvor det varede længst. Kunde Rør faas, lagdes de lagvis mellem Halmen, hvorved man fik stærkere og mere varigt Tag.

Først ved Slutningen af det 18. Aarhundrede begyndte Skorstene at blive almindelige, før dette Tidspunkt havde man klaret sig med Røghuller paa Tagene.

Flere Steder i Nors maatte man for at faa Vand grave eller hugge sig gennem et Kalklag paa indtil 30—40 m Tykkelse. Brønden laa ofte nær Stalden, havde et Par Render, der førte derind, dækkedes med et Brøndhus eller Skur og havde et Hjul, over hvilket der løb et Reb med 2 Spande til Ophentning af Vandet.

I Husene havde de fleste Bønder foruden de nødvendige Værelser sædvanligvis Storstue og to Gæsteværelser »anstændig møbleret«.

I Dagligstuen eller Opholdsstuen fandtes under Stuevinduerne en Bænk, Vinduesbænken, der fortsattes i »Overbordendebænken« langs Forstuevæggen. Foran Bænkene stod Bordet med Fod og Skuffe under Bordbladet. Ud mod Stuen

langs med Bordet stod en lang, smal Bænk, som kaldtes »æ Skammel«.

Enhver selv den fattigste Husmand havde Jernkakkelovn i sin Stue. Baade under og over denne Ovn var der indrettet to Skuffer eller Kasser, hvori man om Vinteren tørrede det Malt, som forbrugtes hele Aaret. Denne tilsyneladende praktiske Foranstaltning havde imidlertid den Ubehagelighed, at der opstod Os og Fugtighed i Stuen. Nogle tørrede derfor i Bagerovnen eller anskaffede paa Arnestedet en stor Jernplade, hvorunder anbragtes en Skuffe, hvori der kunde tørres i det mindste et Par Skæpper Malt ad Gangen.

Værelser og Husgeraad røbede ofte Velstand. Næsten alle Bønder havde et Stueur og de fleste en Haandkværn, hvorpaa de malede Malt og Gryn. Betydelig Rigdom fandtes vel kun hos faa; men jævne og taalelige Kaar havde dog de fleste, og de mest formuende fortjente den Ros, at de ikke, saaledes som i nogle sydlige Egne af Jylland, ødelagde sig selv ved Yppighed i Klædedragt og Levemaade eller forlod »den for Bonden saa nødvendige Jævnhed og Simpelhed«.

Kaffe og The drak Bønderne overmaade sjældent, selv ved Bryllupper og andre Gæstebud kun undtagelsesvis. Der blev ogsaa drukket mindre Brændevin end før i Tiden; Øl derimod var ved alle Lejligheder deres Livdrik.

Gæstfriheden var en Dyd, som enhver satte høj Pris paa. At modtage fremmede vel ansaas for en Pligt, der iagttoges ogsaa af dem, som kun havde liden Smag for Selskabelighed. Med hvor god Vilje Thyboerne gjorde deres Gæster til Gode, ses ved deres Gilder. De ønskede selv gerne ved slig Lejlighed at have talrige Gæster, som da fik »saa god og veltillavet Mad, at man næppe formoder en saadan Beværtning hos Bønder. Ringere end 6 Retter Mad gives da sjældent, og hvad de især fortjener at agtes for, er det anstændige og sædelige Forhold, som derved iagttages. Den som ved saadan Lejlighed ved Usædelighed forstyrrede den gode Orden, vil paadrage sig bestandig Haan.

Hvor bekosteligt et saadant Bryllup end kan være, saa er det dog ikke ødelæggende for den, som gør det, da enhver Familie, som møder, giver Sending af Høns, Æg, Smør o. d. l. overflødige end kan fortæres. Enhver giver desuden i Brude-

skænk 1 Rdl. eller en Krone. Ved saadanne Lejligheder har vel Kortspil trængt sig ind i Thyboernes Selskaber; men at samle sig i Kroer for at spille og drikke nedlader Thyboerne sig ikke til«.

Der gaves næppe noget Sted, hvor Bonden i Almindelighed levede bedre end i Thy. God Mad og stærkt Øl bestræbte alle endog den fattigste sig for altid at have paa sit Bord. Til sin egen Husholdning tog Bonden derfor ogsaa det bedste Korn til Brød, Gryn og Malt; i anden Række kom det, han solgte til andre.

Man hørte langt sjældnere Tjenestefolkene spørge, hvor stor Lønnen er, end hvordan er Føden. At man var vant til saa god Kost, var bl. a. en af Aarsagerne til, at langt færre Karle og Piger forlod Thy end de andre jydsk Egne. Kun faa rejste til Norge og Sjælland; til København tog næsten ingen. Thyboerne troede, at man alle andre Steder levede usselt. Godt fedt Kød, især Faarekød, Flæsk, Aal, tørrede, saltede og undertiden ferske Fisk ansaas for nødvendige Artikler i enhver Bondegaard.

I Høstens Tid spiste Bonden 6 til 7 Gange om Dagen. Først Smørrebød til Frokost, hvorefter der medtoges nogle Kauringer eller Rugtvebakker, som spistes i Marken; derpaa spistes til Davre Spegesild eller hellere Spegeaal, og dertil blev drukket varmt Øl og Mælk; efter at Middagsmaden var spist og dertil drukket gammelt Øl, spistes endnu straks efter Middagssovn en Mælk og Brød; til Mellemmad hørte Smørrebød med gammelt Øl og til Natter Grød med sur Mælk.

Nogle gav et Glas Brændevin til Frokost, uden at det dog i Almindelighed blev anset for nødvendigt; men det, man mest satte Pris paa, og som enhver, der vilde have Høstfolk, nødvendigvis maatte være forsynet med i Høsten, var og blev gammelt Øl.

Hvad Husflid angaar, var Bonden flink paa flere Omraader. Saaledes havde han megen Færdighed i at sno Reb, hvoraf han behøvede en Del, da alle Kreaturerne, endog den store Faaremængde, holdtes i Tøjr. Raamaterialet hertil bestod enten af Hamp eller gamle Tove.

Naar Skibe strandede paa Kysten, købte Bønderne gerne de ituhugne Ankertove, ofte dyrt, opløste dem i deres enkelte

Traade eller Tatter, tilspidsede Enderne, lagde dem over hinanden og sammenføjede Stykkerne ved Snoning med Haandtenen. Naar Tatterne var samlet og vundne i Nøgler, samledes de ved en Vinde i en tredobbelt Traad. 3 tredobbelte Traade snoedes derefter sammen til et Reb — et Heste- eller Kotøjr — der altid var stærkere end de Reb, der kunde købes hos Rebslagerne.

Vinteraftener spandt man Traad af Hamp, der derefter snoedes til Reb, en Beskæftigelse der for de gamle og svage lige var »et lige saa mageligt som nyttigt og behageligt Tidsfordriv«.

Ogsaa af Heste- og Svinehaar saavel som af Rævlinge- og de tynde Vidieris spandt eller snoede man brugeligt Tøjr.

At sno Halmsimer hørte til Bondens sædvanlige Vinterarbejde. Simer havde man altid Brug for til Tækning, Sammenbinding af Kornneg til Knipper og til Faaretøjr o. l. for at spare paa Rebene.

I Modsætning til mange andre Egenes Bønder brugte Bonden i Thy Huden af døde Heste. Han garvede Huden, skar den i Strimler og snoede den til Skagler. Af en Hud fik han 4 Stykker eller Skagler til et Par Heste.

Til Hestene brugte han altid Stavtøj. Stavtræet maatte han købe, da han var fattig paa Træ, men Puderne flettede han selv af en Slags Siv.

Ligeledes kunde han flette Bikuber af flækkede Pilekviste, men som Tømrer eller Snedker havde han almindeligvis kun ringe Færdighed, og han indlod sig saa godt som aldrig paa at binde Hoser.

Ogsaa Kvindernes Husflid fortjener at omtales. Rok og Væv var deres kæreste Tidsfordriv. Da der raadedes over megen Uld, fremstillede de en Del Vadmél og forskellige Tøjer baade til eget Brug og til Salg. De vævede ogsaa Hørlærred og forstod at farve alt hjemmelavet Tøj ofte endog med Farve, som de selv havde fremstillet af stedlige Planter. Til Blegning og til Vask i Almindelighed brugte de Aske af Ærtehalm i Stedet for Bøgeaske.

Bøndernes Klædedragt var simpel og for det meste gjort med egne Hænder. Bondens Kjole var af mørkeblaat Vadmél;

paa Rejser havde han derover en Lærreds- eller Sejldugs-kittel. Enhver havde sin sorte Dragt, som brugtes ved særlige højtidelige Lejligheder i Glæde eller Sorg. Til ringere Grad af Sorg brugtes af begge Køn mørkeblaat Vadmel.

Paa Hovedet bar Kvinderne, i Stedet for Korsklæde, til daglig et broget Tørklæde bundet ovenpaa Huen omkring Hovedet og til Højtidsfærd en Pandepude eller Smæk af sort Fløjl paa en Haands Bredder med sorte Kniplinger om ligeledes bundet for Panden ovenpaa Huen. Saa snart de var udenfor Huset, og ogsaa ofte i Stuen, bar de et Tørklæde for Hagen og Munden bundet oven paa Hovedet, en Foranstaltning som »vel i stærk Kulde kan være nyttig, men misbruges dem selv til liden Sir, da derved ikkun Øjne og Næse bliver til Syn«.

Bønderne gik med fodløse Strømper i Træsko, undtagen i den aller strengeste Frost, hvor de da bar Helstrømper. Om Sommeren kastede de ofte Træskoene og gik barfodede for »at være desto lettere til længere Vandringer«.

Med Vejledning i boglig Lærdom har det været saa som saa.

I 1662 fandtes ganske vist i Nors et lille Skolehus »paa Kirkens Fortog« paa det »belejlige Sted i Sognet«, men med Lærerkrafterne var det op og ned. 1720 kom Gefrejter Christen Nors ved Dronningens Livregiment til sin Fødeby og slog sig ned som Skoleholder efter i 21 Aar at have været i Hans Majestæts Tjeneste.

Da han imidlertid kun virkede i Skolen om Vinteren fra Jul til Paaske og kun kunde »skrive nogenledes«, har Semestret paa dette stedlige Universitet næppe givet megen Valuta for de 2 Skilling pr. Barn, der betales ham om Ugen for at øse af Videnskabens Kilder. Et Held at han var »en god Regnemester«, saa har han sandsynligvis ikke haft større Vanskelighed ved at beregne sin Indtægt som Skoleholder.

For Sognebørnenes videre aandelige Udvikling sørgede Degn og Præst. Omkring 1740 katekiserede Degnen Lars Hundborg i Byen om Aftenen »med megen Flid«. Men det har aabenbart ikke frugtet overvættes, thi Biskop Brodersen betegner nævnte Aar Menigheden som værende kun »maadelig undervist«. Ved næste Bispevisitats var Resultatet bedre,

thi »da svarede Ungdommen helt vel for sig«, og i 1754 var der overhovedet ingen Anledning til Klage. Sognepræsten, Hans Christian Begtrup (1733—59), der var »en aarvaagen Vogter paa Zions hellige Bjærg« og for til Sogns med fire Heste for, da han var »saa ualmindelig svær og der i Tved fandtes dybe Moradser«, synes saaledes at have haft en heldigere Haand end Degnen, og dog — ved Visitatsen i 1757 var han saa uheldig »at have saare faa Tilhørere baade af unge og gamle, fordi det just var Markedsdag i Thisted. De, som var til Stede, vidste noget af deres Christendom, men der blev foregivet, at de bedste var borte«. Om vore da levende Slægtninge har været i Kirke eller til Marked, ja, derom tier Kilderne.

Menighedens Medlemmer var iøvrigt efter Præstens Mening »skikkelige og lod sig gerne rette ved sagtmodig og kærlig Undervisning«; de var tilmed »andægtige og lydige mod Guds Ord — mestendel da«.

Helt for døde Øren kan han nu ikke have prædiket, thi i hans Tid skete der en stor Forandring med Helligdagsarbejdet, som 1762 siges at være helt ophørt.

Interessant var det at vide, i hvor stor Udstrækning det 17. Aarhundredes Krige har berørt Slægten. Men der vides intet om dens Forhold, da Fjenden i »Kejserkrigen« og de følgende Svenskekrige trængte op i Thy over Aggertangen. Man kan kun gætte paa, at enkelte Medlemmer har været i Landeværnet og deltaget i dettes Forsøg paa at spærre Tangen med Skanser i 1657 og muligvis har været til Stede, da Thyboerne den 3. Okt. samme Aar i Kampen ved Nabe, en lille By ved Agger, som Havet forlængst har opslugt, bukkede under i en ulige Kamp med Svenskekongens krigsvante Folk.

At de har lidt baade under den svenske Besættelse af Landsdelen og efter Krigene, hvor Dyrtid trykkede By og Land, kan næppe betvivles, selvom 1 Td. Byg kunde sælges i Thisted for 20 à 21 Mark dansk.

Markens Produkter, Fedevarer og andre Frembringelser solgte Bønderne fortrinsvis til de saakaldte, langs Vesterhavs-kysten boende, Skudehandlere. Til Købmændene i Thisted solgte de i det 18. Aarhundrede lidet eller intet, da Byen den Gang kun havde faa Muligheder. Aggertangen og Sandgrunde

ved Løgstør spærrede nemlig for Skibsfart i større Stil, indsnævrede Købmændenes Afsætningsomraade og mindskede derved deres Betalingsevne. Over Vesterhavet kunde Skudehandlerne derimod efter en forholdsvis kort Sejlads komme ind paa et godt Marked i Sydnorge og sælge næsten alle de Produkter, som Bønderne kunde frembringe, og medtage tilbage flere af de Varer, som disse havde Brug for. Og samtidig slap Bonden for at betale den forhadte Portkonsumtion. Det faldt derfor ganske naturligt, at Bonden i Thy hellere søgte til Havet end til Købstaden, og at Folk i Nors helst vendte sig til Klitmøller, Skudehandelens Hovedsæde.

I økonomisk Henseende blev de to Parter i Tidens Løb stærkt afhængige af hinanden, og Familiebaand bandt dem ofte snævert sammen. Da dette var Tilfældet i Slægten Nordentoft, og to Medlemmer af denne var Skudehandlere, vil det være rigtigt ogsaa her at kaste et lille Blik paa Skudehandleren for at faa et Indtryk af Baggrunden for hans Liv og Virke, særlig i Klitmøller.

Skudehandlerens Hjemsted var Vendsyssel og Thy. Her drev han sin særegne Land- og Søhandel, hvis Oprindelse maa søges før Enevældens Indførelse. Beboerne i Klitmøller og Hasted fik saaledes i 1666 kongelig Bevilling til »at vedblive med den Trafik, de fra Arildstid have drevet med at sejle til Norge med en Smule Korn og Mel for at tjene lidt, naar Fiskeriet slog fejl«.

Denne Ret bevaredes samtidig med, at Regeringen gennem Tiderne tilstod de Beboere, der drev Skudehandel, visse yderligere Privilegier, hvormed flere Toldanordninger vidner. Deres Ret til Udførsel udvidedes og de fritoges for at være »eksaminerede, eller at holde Dug og Disk i en Købstad, naar de kun i Stedet for Konsumtionsafgift« betalte den aarlige Skudeskate, som var 10½ Mark kurant pr. Læst (1 Læst var c. 2 Register-Tons). De var »og befriede for at bevise ved Magistrats Attest, at de er Ejere af deres Ladninger. Og ikkun i Nødstilfælde skal de udskrives til Orlog«. (Aagaard).

Skudehandlerne var, som Danske Atlas siger 1769, »formuende Folk efterdi de ernærer sig baade som Borgere og Bønder«, og selvom de gik i Træsko og talte Bondemaal, saa regnedes de dog til »honette« Personer, der tituleredes Sr. og

Monsr. (Klitgaard, Jydske Samlinger 1933, S. 392). Skudehandleren var i Virkeligheden ogsaa Vestkystens Matador, hos hvem baade Præst og Proprietær søgte Kredit. Han holdt sig — nu og da ved Hjælp af en »liden Diskretion« — gode Venner med Toldvæsen og andre Autoriteter, som til Gengæld ikke saa for strengt paa Smugleri eller lidt ulovlig Handel med Strandingsgods.

Som før nævnt var Klitmøller Hovedsædet for Skudehandelen i Thy. Naar netop dette lille Leje, der havde Navn efter tre Vandmøller, drevet af Aaen, der afvander Vester Vandet Sø, var blevet det udvalgte mellem flere andre Lejer, skyldes det bl. a., at Sejlforholdene her var noget bedre end saa mange andre Steder langs Jyllands Vestkyst.

Den lige mod Vest løbende Ørhage dannede sammen med Kysten en lille Bugt, der aabnede sig ud mod Nordvest, og i hvilken der var noget Læ for sydlig og sydvestlig Vind. Der var kun to Revler. Af disse tog den yderste, der kun laa c. 125 m fra Ørhages Vestspids og havde c. 1,5 m Vand, Søens haardeste Braad under vestlig Storm. Mellem yderste og inderste Revle, der laa ganske nær Land, fandtes dybt Vand.

Selve Lejet talte i Slutningen af det 18. Aarhundrede 77 Huse, som laa spredt i Klitterne. Dets c. 600 Beboere fandt saa godt som alle deres Udkomme ved eller af Skudehandelen og betegnedes som »tildels velhavende Folk«, der som Provst C. Dørup siger, takket være den større Omgang med fremmede, hvortil Handel og Søfart førte dem, var mere dannede og oplyste end Thyboerne i Almindelighed og var i Virkeligheden »Kærnen af Thisted Amts Befolkning«. Som et ejendommeligt Træk hos dem anfører han, at enhver Mand havde sin Paraply, som han til Stads bar under Armen Vinter og Sommer, i Regn som i Solskin.

Ved deres Huse havde de smaa Tofter, »hvis Jordbund de ved Gødning saaledes har forbedret, at de kan avle noget Hø og lidet Korn, endskønt Jordbunden til det sidste er vel sid og vaad. Kun af een Mand holdes et Par Heste, men enhver har gerne et Par Køer.«

I Lejet fandtes ikke som nu en Kirke, men Kirkegængere maatte søge den godt 5 km fraliggende Sognekirke i Vester Vandet.

I Begyndelsen af det 18. Aarhundrede holdt Befolkningen 1 à 2 Skolemestre, som underviste Børnene snart i et Hus snart i et andet. Senere fik man fast Skolestue og i 1831 en ny Skole. Aar 1800 var Anders Frost Brandi Skoleholder. Han var ikke Seminarist, men en duelig Mand, der aarlig underviste over 20 Børn. Han afløstes af Mads Bolesen Brandi.

I Klitten lige ved Stranden laa Skudehandlernes Pakhuse, hvoraf de fleste var af Træ, de færreste af Sten. De inddeltes indvendig i Fag ved løse Skillerum, som sattes, naar Foraarsleveringen tog sin Begyndelse. Enkelte af dem var forsynet med en stor Vægt.

De Baade, Skudehandlerne benyttede, og som enten var bygget i Norge eller paa Stedet, havde en saadan Form, at de let kunde flyde paa lavt Vand, ikke synke ned i Sandet og en saadan Struktur, at de endog i haardt Vejr kunde løbes paa Land. Som Følge heraf var de ret fladbundede, men alle kølbyggede og forsynet med Straakøl (Planke anbragt under Kølen til Beskyttelse af denne), elastiske, klinkbyggede og samlede ikke med Jærn- men med Trænegler, især af Enebærtræ.

Baadene var saa store, at de kunde laste 3—400 Td. Byg, og kaldtes fra gammel Tid Sandskuder. Af saadanne Skuder skal der 1767 have været 15 ved Klitmøller alene. Aar 1800 var der 7 ved dette Leje, 4 ved Vigsø og 1 ved Stenbjærg.

Omkring Aar 1815 var der i Klitmøller følgende Skudehandlere, som ejede efternævnte Baade, nemlig:

A. C. Bunk i Skibstedgaard, Slup Den gode Hensigt, 4½ Læst,

Christen Hausgaard, Slup Haabet,

Christen Pedersen Hausgaard, Slup Fortuna, 7½ Læst,

Knud Christensen Krogh, Brig Peter og Ane, 10 Læst,

Peder Krogh, Slup Lund, 6 Læst, og Jagt Christiane Dorteia, 6 Læst,

Christen Pedersen Nordentoft, Galease Ora et Labora, 8 Læst,

Peder Teglbærder, Slup Fuldmaanen, 5 Læst.

Alle sejlede paa Norge, særlig paa den sydvestre Del af Landet, til Christianssand og øvrige Byer i samme Stift, en Sejlads, der paa korteste Stræk var c. 18 Mil.

Da der ingen Havn var, maatte Skuderne om Vinteren og

hver Gang, man ikke straks vilde bort igen, hales i Land. Til den Ende lod man den enkelte Baad med vestlig Vind løbe saa langt ind paa Land som muligt, førte et Par indfedtede Bjælker ind under Bunden og halede og skubbede derefter Baaden henover disse, indtil Bjælkerne ikke rakte længere; saa blev et Par andre Bjælker stukne under og de først brugte slæbtes op for at danne den videre Bane og saaledes fortsattes, indtil Skuden stod »op paa Brincken« eller laa i Klitten tæt ved Pakhusene. Til en saadan Oplægning brugtes 20—30 Mand (Vendsyssels Aarbøger 1916).

Søsætning af Baadene skete ved Hjælp af et lignende Antal Folk, som løftede Skuden »ned ad Bakken« og lod den glide paa Bjælkerne ud i Vandet, et Stykke Arbejde, som hver Gang kunde koste den paagældende Reder 20 Rdl.

Medens Skibet endnu stod paa Land kunde lettere Varer indlades, men normalt skete al Indladning saaledes, at Vogne kørte Godset ud i Vandet, hvor det modtoges paa »Skibningsbaade«, der derefter overtog den videre Førsel ud til Sandskuden. Til Skibning maatte vælges forholdsvis stille Vejr, østlig eller sydlig Vind. Dersom vestlig Storm rejste sig, var det ikke ualmindeligt, at man maatte søge Søen og gaa bort med halv Ladning.

Tiden, der medgik til en enkelt Skibning, rettede sig naturligvis efter Forholdene, Varens Art, Antal raadige Folk og selve Skibningsmaaden, men har almindeligvis taget 4—5—6 Timer.

Ønskede Skudehanleren ikke selv at paatage sig Skibningen, kunde han efter nærmere Aftale lade den udføre af Klitmøller Skibningsselskab.

Losning skete paa omtrent tilsvarende Vis.

Kom Skibet trælasket, begyndte man ofte i nogen Afstand fra Land at kaste Tømmeret i Vandet og opsamlede det derefter paa Stranden, naar Strøm og Vind havde ført det ind.

Enhver Skudehandler med en Smule Respekt for sig selv førte en Slags Dagbog over Vind og Vejr og havde som Mennesker, der er stærkt afhængige af dette, en vis Evne til at bedømme dets Udvikling og forudsige Omslag heri.

At denne Handel, som saaledes fandt Sted over Klitmøller, var skadelig for Thisted siger sig selv, men for Landet var den

god, da Bonden uden den ikke vilde have kunnet finde Af-sætning paa adskillige Produkter. Norge kunde heller ikke und-være den, ikke mindst i Krigstid, hvor dens Opretholdelse kunde være en Livsbetingelse for en Del af dette kornfattige Land.

I administrativ Henseende har Nors og Vester Vandet Sogne, i hvilket sidste Klitmøller laa, altid hørt hjemme under Hillerslev Herred, der før Enevældens Indførelse laa under Ørum Len. Efter dennes Indførelse lagdes Herredet ind under Ørum og Dueholm Amt, der fra Slutningen af det 18. Aar-hundrede kaldtes Thisted Amt.

ANDERS.

c. 1540—c. 1590.

CHRISTEN ANDERSEN.

Christen maa være født c. 1570 i Nors Sogn, hvor han tog Gaard i Fæste. Han ses opført i Ekstraskattemandtallerne over Nors Sogn i Tiden 1606—1627 og er antagelig død sidst anførte Aar eller kort herefter.

CHRISTEN CHRISTENSEN.

Christen maa være født c. 1590. 1614 fik han Gaard i Fæste i Hinding i Nors Sogn. Gaarden ejedes af Herren til Søgaard, først af Hans senere Jørgen Lykke; den betegnedes i 1657 som en Halvgaard.

1625 overtog han ved Siden af sin Gaard et Hus i Hinding, som hørte under Thisted Bispegaards Gods, og som før havde været beboet af Christen Jespersen; og Aaret efter overtog han yderligere samme Sted et Boel, som Christen Yde forhen havde til Brug.

I Ekstraskatter svarede han gennem næsten hele sin Levetid aarlig alt efter Skattens Art 1 à 2 Rdl. eller nu og da en mindre Naturalieafgift paa $\frac{1}{2}$ Skp. Rug og 1 Skp. Byg. Af Bispegodsets Hus betalte han 4 Skilling i Skat.

Ved enkelte Lejligheder var han mellem de 8 »trofaste Dannemænd«, der udtoges i Nors og omliggende Sogne for at syne øde Gaarde eller skønne om Bønders manglende Skatteevne. Saaledes ses han i 1632 tillige med de øvrige udmeldte

Mænd ved Tingsvidne at erklære 10 Gaardmænd, Inderster og Boelsmænd i Nors for at være saa forarmede, at de ikke kan »formaa at udgive Kgl. Majestæts Pengeskat i dette Aar«.

I 1637 erklærede han efter Syn og Skøn Niels Nielsens og Jens Jensens Gaarde i Nors for øde, og i 1638 mente han det samme om Christen Nielsens Gaard.

Af disse faa Oplysninger kan vi imidlertid slutte, at han i gammel dansk Lovs Forstand maa have været en retskaffen og troværdig Mand.

Han levede endnu i 1657, men er sandsynligvis gaaet bort kort herefter og inden 1661.

THOMAS CHRISTENSEN VESTERGAARD.

Thomas er født i Nors som Søn af Christen Christensen.

Hans Fødselsaar kendes ikke, men da han i 1649 fik en Søn, kan han være født omkring 1625.

I »Designationer paa Gaarde og Boel fra Sognekaldene i Vendelbo Stift« ses han 1657 som Fæster i Nors af en Helgaard og en Fjerdingsgaard. I Kommissionsmatriklen af 1661 findes han ligeledes dette Aar som Fæster samme Steds af 2 Gaarde. Den ene Gaard, der mærkelig nok betegnes som et Boel og som er identisk med den førnævnte Fjerdingsgaard, tilhørte Jens Bjerring i Viborg. Den maa have haft god Jord, da dens Hartkorn baade ved Matriklen i 1661 og i 1664 sattes til 7 Td. 2 Skpr. Den Landgilde, han aarlig maatte svare heraf var 6 Td. Byg, 1 Td. Havre, 1 Pund Smør, 1 Svin og 1 Daler i Gæsteri. Udsæden sattes til 3 Td. Byg og 3 Td. Havre. Helgaarden, der tilhørte Mogens Høeg til Todbøl, men efter hans Død i Slaget ved Nyborg i December 1659 solgtes til Jørgen Lykke til Søgaard, var den Gaard, der allerede Aar 1600 nævnes som Westergaardt, og som gav dens Beboere og dermed Slægten Navnet Vestergaard.

Vestergaard laa c. 1 km N. V. f. Kirken i Nors og ligger endnu den Dag i Dag paa sin gamle Plads. Hvorledes den har set ud vides ikke. I 1736 omfattede Bygningerne foruden Stuehus i hvert Fald et saakaldet Øster Hus samt en Lade- og Staldbygning og i 1787 fem Bygninger, hvoraf de fire laa i Firkant uden at være sammenbyggede. Det er derfor ikke ude-

lukket, at Gaarden allerede i Thomas Tid kan have været en firlænget Gaard. Nu er Gaarden, der med Have spænder over et Areal paa 1 Td. Land, dog ombygget; den nuværende Hovedbygning stammer fra c. Aar 1800.

Paa Thomas Tid saa Terrainforholdene i Gaardens nære Omegn anderledes ud end nu om Stunder. Nors Sø rakte da en godt 2 km lang og 200—600 m bred Arm ud i østlig Retning helt ind til Kirkegaardens vestre Dige, og fra denne Arm, omtrent midt mellem Søens nuværende østre Bred og Kirken, skød en c. 800 m lang Udløber, kaldet Søhale, ud mod Nord tæt Vest om Vestergaard.

C. 400 m N. f. Vestergaard og paa dennes Jord laa By-mændenes fælles nu nedlagte Grusgrav, gennem hvilken vor Tids Vej fra Nors til Hinding tilsyneladende er blevet ført. Den gamle Hindingvej gik fra Landsbyens nordvestre Hjørne mod Nord gennem Sadlen i Bakken umiddelbart Nord for Byen før, den bøjede mod Vest, og Nord for Vestergaard ramte den nuværende Vej, hvis Spor fra Nors i Retning af Vestergaard vel eksisterede paa Thomas Tid, men kun for at tage Færdslen mellem hans Gaard og Byen.

Efter Kommissionsmatriklen var Gaarden vurderet til 6½ Td. Hartkorn og i Udsæd ansat til 20 Td. Rug, 5 Td. Byg og 2 Td. Havre; i Landgilde svarede han aarlig 6 Td. Byg og 1 Svin, men da Gaarden omvurderedes til Hartkorn til Brug for Amtsstuematriklen af 1664 (Protokol 1836, fol. 175), sættes Gaardens Hartkorn væsentlig i Vejret, nemlig til 12½ Td., og dens Udsæd beregnes for Byg og Havres Vedkommende til 5 Td. af hver Sort. Hans Landgilde ses ved samme Lejlighed at være forhøjet til 12 Td. Byg og 1 Svin.

Disse Tal fortæller os imidlertid noget mere. De siger ikke, hvad man maaske kunde fristes til at tro, at den første Hartkornsvurdering har været helt ved Siden af Sandheden eller, at den Jord, han hidtil havde drevet, var blevet saa meget mere ydedygtig, at hans Landgilde af den Grund kunde sættes i Vejret. Nej, de kan sige, at han ved den anden Hartkornsvurdering foruden sin egen hidtil hafte Gaard drev yderligere noget Jord, som tilhørte Jørgen Lykke. Og dette kan man slutte ved at se Landgilden forhøjet fra 6 Td. Byg og 1 Svin til 12 Td. Byg og 1 Svin. Det var nemlig en hævdevunden,

nøje overholdt Regel, som iøvrigt senere optoges i Chr. V.s Danske Lov, at der ikke kunde fordres højere Landgilde af en Fæster end den, der fra gammel Tid var svaret af den paa-gældende Ejendom, medmindre vedkommende fik et til Forhøjelsen passende, øget Jordtilliggende, Ret til at hugge i Hovedgaardens Skove eller lignende; og da Udsædens Mængde i det foreliggende Tilfælde samtidig blev større, kunde der være Mulighed for, at Thomas havde faaet overdraget yderligere Jord til Dyrkning, en Omstændighed der i saa Fald gjorde ham til den største Jordbruger blandt Sognets Bønder. Men da der samtidig i Nors fandtes en anden Gaard, som ogsaa vurderedes til 12½ Td. Hartkorn, og som i 1688 bebos af Søren Jensen med Tilnavnet Vestergaard, ligesaa vel som at denne Gaards senere Beboere, uden at være Ætlinge af Søren Jensen, kaldes med samme Tilnavn, ligger det nærmere at antage, at Thomas Jordtilliggende ikke er blevet øget, men at »Westergaardt« oprindelig var en af de store Dobbeltgaarde, som ikke er saa sjældne i Thy, men hvis Opstaaen og Udvikling iøvrigt endnu ikke er klarlagt.

I Thomas Tid tog Sandflugten rigtig fat, og Vestergaards Jorder fik ogsaa sin Part heraf, ja det er vel endog højst rimeligt, at store Dele af Gaardens senere 36 Td. Hedeland er opstaaet oven paa Sand, der er fløjet ind over gammel Agerjord, hvis Underlag iøvrigt nu overalt paa Ejendommen er Rødler oven paa Kalk.

Det vides ikke nu, naar Thomas blev gift, ej heller, hvad Konen hed, kun at hun begravedes 1681 i Nors, 75 Aar gammel. Paa dette Tidspunkt maa Thomas have lagt op og opgivet sit Virke til Fordel for Sønnen Anders, der allerede i 1677 ses som Bruger af Gaarden. Hvor han har tilbragt sine sidste Leveaar kan ikke angives med Sikkerhed; men Sandsynligheden taler for, at han er blevet boende paa Gaarden til Konens Død og derefter har tilbragt sine to sidste Aar i Hinding hos en Datter.

Han døde 1683 og begravedes i Nors under Navnet Thomas Vestergaard af Hinding.

Et Minde om ham findes endnu paa Egnen i Stednavnet Thomasbakke, en Bakke, som laa og endnu ligger paa en af Vestergaards Agre, c. 1 km N. f. Gaarden.

Der kendes følgende Børn:
Anders Thomsen Vestergaard og
Maren Thomasdatter.

ANDERS THOMSEN VESTERGAARD.

Anders fødtes 1649 i Nors som Søn af Thomas Christensen. Som foran nævnt overtog han inden Faderens Død Vestergaard og kan derfor ligesom denne have været Fæster under Søgaard; men da denne Herregaard ret hyppigt skiftede Ejer — 1683 tilhørte den Assessor Henr. Jørgensen til Visborggaard (d. 1686) — og der skete Bortsalg af dens Bøndergods, gik ogsaa Vestergaard fra Haand til Haand. Uvist naar, men før 1677 solgtes den saaledes til Præsten i Hunstrup, velærværdige Hr. Christen Pedersen Agerholm eller Øland, som den $\frac{7}{8}$ 1686 videresolgte den til Ejeren af Herregaarden Nørtorp, Hans August von Pagelsen (d. 1723); men dens Tilliggende var da mindsket saa meget, at Hartkornet ved Salget kun regnedes til 5 Td. 4 Skp.

Ved Opmaalingen til Brug for Matriklen 1688 fandtes dens Agerjords Areal at være ca. 321000 Kvadratalen (Sjl. Alen). Heraf var $\frac{1}{3}$ Del middelmaadig og $\frac{2}{3}$ Del skarp Jord, hvilket medførte, at Jorden sattes i 3. og 4. af de 6 brugte Boniteringsklasser. Foruden Agerjorden havde han en lille Eng og Mosestrækning, som aarlig gennemsnitlig kunde give $1\frac{1}{8}$ Læs Hø og Græs til 3 Høveder. Paa hvilende Jord og »paa fælles Ud-drift« kunde faas Græsning til henholdsvis 2 og 3 Høveder.

Hartkornet sattes derefter til 4 Td 5 Skp og 1 Fdk.

Som Følge af Landbrugets daværende Driftsform laa hans Agre paa flere af Sognets Aase. Han maatte søge sine 10 forskellige Steder. Men da Bønder ofte havde Agre paa 20—30 forskellige Steder, var der saaledes langt fra noget paafaldende i hans Agres tilsyneladende stærkt spredte Beliggenhed. Hvis man ydermere eftersporer de gamle Marknavne og stedfæster deres Beliggenhed i den Udstrækning, det er muligt, naar man endog til det Resultat, at ca. Halvdelen af hans Jord laa forholdsvis samlet og tæt ved Gaarden, Nord, Vest og Øst for denne, paa Søfald norden Byen, Daasfald, Skadbakkefald og Gaardens Toft.

Andre Agre fandtes paa Søagerfald sønden Byen, mellem Venbjerg og Bosbjerg, (ca. 1 km S. f. Byen) og paa Skibsted Højs Ager (1 km Ø. f. Byen). De resterende Agre, hvis Beliggenhed det ikke er lykkedes at stedfæste, laa paa Fladhøjfald, Vestenskøvs Bjergfald og Nørre Vratfald. Har man Ret i Gisningen om, at de to sidstnævnte Agerfald laa nær eller paa den nuværende Tved Plantages Grund, har over Halvdelen af hans Jord ligget nogenlunde samlet.

Agrene var som hos de andre Bymænd af højst forskellig Størrelse, men næsten alle var lange og smalle med Længder varierende fra 43 til 540 Alen og Bredder fra 12 til 175 Alen og saaledes, at Længde og Bredde stod i ret tilfældigt Forhold til hinanden.

I Almindelighed kan siges, at Gaarden ligesom andre Gaarde i Thy dreves som Alsædebrug eller med Envangsdrift. Jorden deltes i Alsædejord, Brødjord og Havreland. Bondens bedste Jord, Alsædejorden, laa nærmest Gaarden, gav Kornafgrøde 3 Aar i Træk, hvorefter den gødedes; Brødjorden, som optog den resterende Del af Indmarken, dyrkedes efter Jordens Godhed 3—6 Aar i Træk, hvorefter den gødedes og hvilede lige saa længe. Hovedparten af Havrelandet eller Udmarken, som det ellers almindeligvis kaldtes andet Steds, laa Syd for Nors, hvor Omraadebetegnelsen endnu lever og med sit Navn den Dag i Dag minder om gamle Driftsformer. Det gødedes aldrig, men hvilede efter 2—3 Aars Drift, alt efter Forholdene i 5—10 Aar eller mere. Brakning kendtes ikke. Pløjningen var gennemgaaende god, men »for lidet og for grundet«, 8—10 cm, højst 12—13 cm tykke Furer. Gødningen var »Klægmøg«, Gødning blandet med Aske, Tørvesmuld eller Jord, da al Halm blev fodret op. Kornet blev paa Kalkjorden sædvanligvis kort i Straaet, kunde synes tyndt, men med kornrige Aks.

Som de øvrige Bymænd drev Anders sine Agre paa højst forskellig Vis. Var det »god Jord af mere Muld end Sand«, som paa Søfald norden Byen og til Dels paa Søagerfald sønden Byen, holdtes de i Drift 3 paa hinanden følgende Aar, besaaedes med Korn, skiftende fra Byg over Rug til Havre, hvorefter de hvilede et Aar.

Paa »middelmaadig Jord af mere Sand end Muld«, og

heraf fandtes 25650 Kvadratalen paa Søagerfald, veksledes paa tilsvarende Maade som ved den gode Jord 3 Aar i Træk mellem de samme Kornsorter, men med en paafølgende 3-aarig Hvileperiode. Jo ringere Agrenes Godhed var, des større blev Hviletiden. Var det f. Eks. »middelmaadig Havrejord af Sand og noget Muld« som 63000 Kvadratalen paa Fladhøjfald, en »død Sort Jord med Rødgræs« som 13000 Kvadratalen paa Daasfald eller 153000 Kvadratalen »ond Jord af Sand og død Muld« paa Vestenskov Bjergfald, kunde Hvileperioderne blive op til baade 8 og 12 Aar, ja endog til 14 Aar efter kun at have været i Drift 2 à 3 Aar.

Hvad Kreaturerne angaar, saa græssede de om Sommeren paa hvilende Jord, i Udmarken eller paa Gaardens Eng. Om Vinteren blev de, der slap levende gennem den store Nedslagtning i November, Slagtemaaneden, paa Grund af Bondens ringe Fodermængde sat paa Sultekost. En Del af Hestene, Udgangsøgene, gik ofte ude om Vinteren og maatte klare Dagen og Vejen paa egen Haand. En Bonde, der sørgede godt for sine Dyr, gav dog, naar han kunde, hver Hest 2 Td Havre aarlig. Køerne maatte, naar de ikke var paa Græs, nøjes med Rughalm, dog ikke helt rentærsket, og fik, naar det gik højt, sine Steder et Tilskud paa $\frac{1}{2}$ Fdk Havre pr. Mund. Deres Ydeevne var derfor ogsaa ringe, maaske 6 Potter Mælk daglig i den bedste Græstid og 20—25 kg Smør, 11—20 kg Ost aarlig. Faarene gik ligeledes som Hestene ude det meste af Vinteren, men fik iøvrigt, naar de kom i Hus, det bedste Hø og fin Lyngtop. Et Faar gav med sine to aarlige Klipninger ialt kun ca. 2 kg Uld og i slagtet Stand næppe over 25 kg Kød. Svin holdtes fortrinsvis som Friluftsdyr, tumlede sig forsultne i Mark og Gaard, levede af mer eller mindre tilfældig Føde, men fik dog nu og da Korn eller Ærter. De blev forkrøblede i Væksten, var ofte 2—4 Aar om at blive slagtefærdige og præsterede derefter kun 15—25 kg Flæsk. Da Opfodringen for de fleste Bønder var forholdsvis dyr, holdtes Svin kun til Husbehov, men dette var heller ikke lille, særlig i Thy, hvor Kravet om Flæsk var stort.

Gæs holdtes der almindeligvis en Del af i fælles Uddrift.

Anders giftede sig inden 1675. Hustruens Navn kendes ikke med Sikkerhed, men er sandsynligvis den Kirsten Chri-

stensdatter i Vestergaard, der begravedes i Nors 1747, 95 Aar gammel. Navn, Sted og Aldersforhold passer i det mindste.

Efter Amtsregnskaberne, Ekstraskattemandtallerne for 1682, -84, -86, -87, -90, -91, -99 at dømme, drev han Gaarden alene kun hjulpet af Konen og en Tjenestepige. I Halvfemserne havde han en Dreng paa Gaarden, muligvis — i 1699 i hvert Fald — Sønnen Christen Andersen.

I Følge samme Regnskaber for 1677, -78, -82, -84, -86 og -87 talte hans Besætning 1 Hoppe og 1 à 2 Plage, 1 à 2 Køer og 1 Ungnød, 1 So og 2—8 Faar. Desuden havde han en Bistok.

Maalt med vore Øjne synes denne Besætning at være saare liden, og dog var den ganske normal i Forhold til, hvad der fandtes hos Sognets øvrige Bønder, som med deres 70 Husstande i 1677 tilsammen kun raadede over »101 Bæster« og 96 Køer.

Medens Anders sad paa Vestergaard, væltede den ene Ekstraskat efter den anden, Aar efter Aar, ned over hans og Standsfællers Hoveder. I 1677 kom Ildsted- og Kvægskatten, hvortil han maatte svare ialt 4 Mark for sine to Ildsteder, 3 Mark for Heste og 8 Skilling for 1 Ko. I 1678, -82, -84, -86 og -87 maatte han i Kop- og Kvægskat rykke ud med noget varierende Beløb. For ham selv og Hustru lød Taksten paa fra 3 Mark til 1 Rdl; for Besætningens Vedkommende skiftedes fra følgende Minimumstal i 1682 og -84 til det dobbelte i 1678, -86 og -87, nemlig: 1 Pige 12 Skilling, 1 Hoppe 8 Skilling, 2 Plage 8 Skilling, 2 Køer 1 Mark, 1 Ungnød 3 Skilling, 5 Faar og 1 Svin 6 Skilling og 1 Bistok 4 Skilling. I 1688 krævede en Kop- og Ildstedskat 1 Rdl tilsammen for Mand og Hustru og 4 Mark for deres Ildsteder. Aaret efter dukkede samme Skat op, men denne Gang betaltes kun for 1 Ildsted. Det samme gjaldt iøvrigt hans Bysbørn med Undtagelse af Præsten og Niels Skinderup, som hver især maatte punge ud for 2 Ildsteder. Og saadan blev det ved med smaa Variationer. I 1690 slap han med 1 Rdl og 2 Mark, selvom Skatten paa 1 Tjenestepige var steget fra 12 Skilling til 1 Mark. Aaret efter lød Opkrævningen paa 1 Rdl og 3 Mark, men da maatte han ogsaa i Kopskat betale 2 Mark for 1 Dreng over 10 Aar; og 1699 krævede Tjenestekarle- og Drengeskatten 2 Rdl. af ham.

De foregaaende statistiske Oplysninger om Vestergaard og

dens Beboere frister til en Uddybning, til et Indblik i Økonomien paa Stedet. Vel er Talmaterielet ufuldstændigt, og Forbehold maa tages overfor flere Enkeltheder; men der er dog Holdepunkter nok til at danne et Billede af Forholdene. Indtægten afgang hovedsagelig af Korn- og Høavlens Udbytte, det ringe Kvæghold og Landbrugsprodukternes Markedspris. Udgiften bestemtes saa godt som udelukkende af Landgildens, Tiendens, Ekstraskatternes og Folkelønnens Højde, af Foder- og Fødevareræmngden til henholdsvis Dyr og Mennesker samt af Udgiften til Saasæd.

En Beregning af Indtægten hviler i første Instans paa et Skøn over Foldudbyttet, der uagtet dette ses paa Baggrund af Thyjordens gode Ydeevne, i Betragtning af Landbrugets yderst ringe Kornudbytte i Hovedparten af det øvrige Land paa denne Tid, gennemsnitlig næppe kan sættes højere end til: Rug 3, Byg 4 og Havre 5 Fold. Med en Udsæd paa 20 Td Rug, 5 Td Byg og 2 Td Havre giver en Gennemsnitshøst følgende: 60 Td Rug, 20 Td Byg og 10 Td Havre.

Omregnet i Kroner, men uden Hensyn til Pengenes nuværende Værdi, efter en Gennemsnitsskæbning for den sidste Trediedel af Aarhundredet til 8,05 for Rug, 6,03 for Byg og 3,60 for Havre udgør

Indtægten

af Kornhøsten	Kr. 645,60
Samtidig giver:	
1—2 Køer i Mælk, Smør og Ost	» 36,00
1 Hest à 24 Kr. solgt hver 3—4 Aar	» 6,00
1 Ungnød à 20 Kr. solgt hvert 3—4 Aar	» 5,00
30 Grise à 2,56	» 76,80
8 Faar og Lam (1 Faar à 0,80)	» 4,80
Uld: 10—16 kg (à 1 Rdl 4 Skl Lpd)	» 1,70
Gæs og Høns	» 3,24
Hø: 1½ Læs à 40 Lpd: 360 kg	
Halm	
Ærter	
Fiskeri, heraf 48 Snese Aal à 22 Øre, mindst	» 10,56
Bier, ca. 4 Kander Honning à 16 Skl	» 1,28

Ialt Kr. 790,98

En Undersøgelse over Behov til Skatter, Afgifter, Underhold m. v. giver følgende Billede af

Udgiften

Landgilde	Kr.	24,00
Tiende	»	78,80
Ekstraskat	»	3,20
Indfæstningsafgift	»	1,00
Tabt Arbejdsfortjeneste ved Hoveri: 3 Dage		
à 8 Skilling	»	0,48
Folkeløn til 1 Pige og 1 Dreng	»	12,48
Saasæd: 20 Td Rug, 5 Td Byg, 2 Td Havre	»	198,35
Foder til 2—3 Heste à 2 Td Havre	»	18,00
» » 1—2 Køer à ½ Fdk Havre	»	0,15
» » Svin, ca. 4 Td Byg	»	24,00
» » 2—8 Faar, Hø og Lyng		
» » Gæs og Høns		
Husholdning		
Brødkorn (6 Personer à 0,5 kg pr. Dag:		
8 Td Rug)	»	64,40
Korn til Øl (6 Personer à 2½ l pr. Dag,		
2 kg Byg pr. Dag: 730 kg: 8 Td Byg) ...	»	48,24
Byggryn (6 Personer à 100 gr pr. Dag: 219 kg		
Gryn: 3 Td 4 Skp Byg)	»	11,10
Flæsk 400 kg	»	20,20
Faarekød 150 kg	»	5,00
Ærter, Høns, Gæs		
Aal	»	10,56
Honning	»	1,28
Vedligeholdelse og Afskrivning paa 6 % af følgende Værdier:		
Inventar i Stuerne	Kr.	23,28
» i »Buret«	»	12,36
» i Bryggers	»	31,86
» paa Loftet	»	9,40
Landbrugsredskaber, Vogne m. v.	»	57,16
Fiskeredskaber	»	24,32
	Kr.	158,32
Reparation af Bygninger	»	9,50
		2,00

Kr. 532,54

Til ovenstaaende Beregning skal bemærkes, at den dels er opstillet paa Basis af de tidligere givne statistiske Oplysninger

dels paa Grundlag af et Skifte paa Gaarden i 1736. Dette sidste gælder for de benyttede Priser paa Heste, Køer, Faar og Svin samt for Værdien af Inventar og Redskaber, hvilket selvfølgelig influerer paa Billedets Korrekthed. Men afvejes Forholdet mellem Pengenes synkende Værdi og Viden om, at Skiftets Priser laa under Tidens Gennemsnitspriser i fri Handel, er denne Omstændighed næppe i Stand til at forrykke Helhedsbilledet. Forbruget i Husholdningen er en Skønssag; dog maa anføres, at Flæskeforbruget er opført under Hensyn til det Antal kg (360—400), som man ved, en Gaardmandsfamilie paa Øerne gennemsnitlig aarlig brugte. Prisen paa Flasket er sat efter en anslaaet Foderværdi; skulde Prisen sættes efter Kapitelstakst pr. kg, vilde Forbruget koste 80 Kr. Faarekødet er vurderet efter Prisen paa et Faar i det nævnte Skifte. Da Aal i fersk og saltet Form var en Nødvendighedsartikel for alle i Thy og paa Mors i langt højere Grad end i senere Tider, og da man saa sent som i Begyndelsen af det 19. Aarh. paa en almindelig Præstegaard paa Mors endnu brugte 1000 Aal aarlig, er Vestergaards Forbrug af denne Fisk for Sikkerheds Skyld kun opført med 48 Snese og Prisen beregnet efter Egnens gængse Takst: 24 Snese til 1 Td Hartkorn. Hovedparten af den forbrugte Fiskemængde blev hentet i Nors Sø.

Vedrørende Indfæstningsafgiften skal bemærkes, at dennes Fastsættelse beroede paa forskellige Omstændigheder som Forholdet mellem Tilbud og Efterspørgsel, øde Gaard eller Gaard i Drift, Jordens Ydeevne, Landgildens Størrelse, Bygningernes Tilstand, Fæsterens økonomiske Evne o. lign. Den kan som Følge heraf ikke som almindelig Regel gøres afhængig af Hartkornets Størrelse. Raades der ikke over det konkrete Tal, er man derfor henvist til Gætteværk for hver enkelt Gaards særlige Tilfælde. Men med Hold i det for Gessingholm i Hist. Tidsskrift 1935 herom anførte, hvorefter Indfæstningsafgiften paa dette Gods i første Halvdel af det 17. Aarh. hovedsagelig svingede mellem 1 og 4 Rdl. pr. Td. Hartkorn, kan man med nogen Føje tro, at Anders, hvis Gaard synes at have været i god Drift, kan have svaret c. 15 Rdl. Afgiften betales almindeligvis kort efter Gaardens Overtagelse, men er her i Regnskabet fordelt paa 30 Aar.

Regnskabet viser et Overskud paa Kr. 258,44, et Beløb, som dog maa mindskes yderligere, dels fordi enkelte af de opførte Poster ikke fuldt er belyst dels fordi, der ikke er taget Hensyn til Indkøb af forskellige Ting, som ikke fremstilledes paa Gaarden: Brændsel (10—12 Læs Tørv), Sko, Træsko, Salt (til c. 1 Rdl. pr. Skp. — og heraf kunde bruges flere), Humle o. lign., men navnlig fordi det paagældende Beløb, der jo ikke forelaa i Penge, men eksempelvis i 31—32 Tdr. Rug, hvis det skulde omsættes til Kongens Mønt, sjældent solgtes efter Kapitelstakst, men til en Pris, der kunde ligge op til 50 % lavere. Herved reduceres den Pengesum, der kunde lægges paa Kistebunden, men almindeligvis ikke blev det, da al Handel paa denne Tid for Bondens Vedkommende skete med Naturalier, meget let til under 200 Kr. Og dog maa dette Udbytte, set i Sammenligning med Resultater fra tilsvarende Brug paa Sjælland, siges at ligge over middel, selv om det kun repræsenterer 1 Fold af den samlede Kornhøst og er saa lille, at det vilde være blevet forvandlet til Underskud, hvis Høsten havde givet 1 Fold mindre end forudsat i Beregningen.

Indtægten var imidlertid ikke jævnt flydende, men underkastet kraftigere Udsving end almindeligt nu om Stunder. Har Anders siddet paa Gaarden i c. 35 Aar, har han oplevet Misvækst i 1670, 75, 84, 85, 93, 95 og 99, ja i 1693 saa udtalt, at man i Jylland maatte plukke de tynde Aks med Haanden og lade Leen blive hjemme. Og er Ekstraskattemandtallene paalidelige Vidnedsbyrd om Størrelsen af hans Kreaturhold, hvis Righoldighed igen er et Udtryk for Høstens Godhed, saa ramte Misvæksten i 1675 og 1684—85 ham haardt, thi de nærmest paafølgende Aar var hans Kreaturhold væsentligt mindre end i Tiden 1678—84. Men i Betragtning af, at Kornprisen i hele hans Levetid laa ganske godt, for Rugs Vedkommende til Tider endog dobbelt saa højt som i 1730—35, maa hans økonomiske Forhold alt i alt have været meget tilfredsstillende.

Henimod Aarhundredeskiftet maa Anders have følt sig svagelig og mærket, at han ikke kunde klare Gaardens Drift alene. Vi ser derfor i Ekstrakt af Nørtope Jordebog 1683—1702 (Rigsarkivet), at han i Fællesskab med Sønnen Laurits staar som Bruger af Gaarden. Han levede kun faa Aar endnu

...ingen navn, omme gennem de gamle Køb. En
2. Onsdag til Aften. 15 =. Gode om Signe
Middag til Aften 2 = af. Off. halvt om Aften mig min
og i Landtinnens Gennem, indlyd mig dog at julle af for
er. Laurits Andersen

Laurits Andersen Vestergaards Underskrift paa et Udsnit af hans
Tilbud om Ekstraskattens Betaling.

og døde 55 Aar gammel. Hans Begravelse fandt Sted paa Nors Kirkegaard den 30/5 1704.

Der kendes følgende Børn:

Laurits, døbt 24/11 1678,

Laurits » 21/3 1681,

Christen

Anna » 1/4 1688.

LAURITS ANDERSEN VESTERGAARD.

Laurits blev døbt den 21/3 1681 og antagelig opkaldt efter en ældre afdød Broder. Som Faddere havde han Jens Kløv, Christen Døvhald og Maren Thomasdatter, hvilken sidste antagelig var hans Faster.

Efter Faderens Død overtog han Vestergaard. Han var da ugift, men havde hos sig i Huset sin Søster Anna, der imidlertid var saa »meget syg af Flod i Ansigtet«, at hun ej kunde tjene fremmede. Ham hjalp hun dog, saa godt hun formaaede, uden at de dog derfor alene kunde klare Gaardens Drift. Han maatte som Regel holde en Tjenestepige og en Dreng, hvilke i Følge det til Ekstraskatten for 1711 knyttede Mandtal over Nors Sogn (R. A.) i 1710—11 hed Maren Nielsdatter og Peder Christensen, og som i Løn fra Mikkelsdag til Paaske fik henholdsvis 2 Rdl 1 Mark 8 Skilling og 1 Rdl.

Da Kongen i Efteraaret 1710 i Anledning af den Store Nordiske Krig lod udskrive Ekstraskatter bl. a. paa Tyende, maatte han for Tjenestepigen skatte 1 Rdl 3½ Mark og for Drengen 4 Mark. Med nogen Forbavelse erfarede han, at der ogsaa krævedes Tyendeskatt af den syge Søster. At han ikke helt kunde slippe, indsaa han dog snart og tilbød derfor at betale »til den første Termin 8 Skilling« for hendes Vedkommende. Slet saa billig slap han dog ikke. Han maatte rykke ud med 3 Mark for hende og endda være glad til, at Autoriteterne dog havde taget noget Hensyn til hendes særlige Stilling og Forhold.

Hans Underskrift paa dette Tilbud kan endnu ses i Rigsarkivet i 1 Pakke vedrørende Ekstraskatten for 1711 for Dueholm, Ørum og Vestervig Amter.

Den 8/2 1714 blev han trolovet med Karen Sørensdatter,

der sandsynligvis var født 1693 som Datter af Søren Vestergaard (død 1735, 76 Aar gammel) paa Nors Vestergaard og hans Hustru Karen Pedersdatter (død 1739, 85 Aar gammel), og den 4. April samme Aar »blev de indviede i Ægteskab« i Nors Kirke af Pastor Johan Johansen Thorsen.

Muligvis i Laurits Andersens Tid blev Vestergaards Tiliggende noget øget, uden at det nærmere Tidspunkt herfor eller Aarsagen hertil kendes; men i hvert Fald var dens Hartkorn under hans Efterfølger, i Sønnen Christens Tid, vurderet til 5 Td 3 Skp 3 Fdk og 2 Alb, og dens Udsæd var ansat til 30 Td. Rug. Landgilden svaredes ikke længere i Naturalier, men i Penge og beløb sig til 14 Rdl 16 Skl aarlig. Det Hoveri, der krævedes af ham, og som altid havde været nøje specificeret og efter sigende aldrig vilkaarligt eller havde givet Grund til Klage omfattede kun »to Rejser om Aaret, 4 à 5 Mile Tour og Retour« samt 1 Dag aarlig Udkørsel af Gødning fra Herregaarden. Ægtkørslerne bestod som Regel i Transport af Korn fra Nørtorp til Klitmøller, Vigsø eller Thisted og i Hjemkørsel af Træ eller lignende Fornødenheder fra disse Steder. (Hoverireglement for Nørtorp 1770. R. A.)

Det ses ikke, at Gaarden nogensinde har været lagt i Rytterlægd, men da Fr. IV i 1701 indførte Landmilitzen, har Laurits vel maattet bidrage sit til de 7 Karle, som Nors Sogn skulde stille til Hillerslev-Hundborg Herreds Kompagni, og som om Søndagen kunde ses til Øvelse paa deres Eksercerplads ved Nors Kirke tillige med 4 Karle fra Tved, 4 fra Vester og 3 fra Øster Vandet.

I 1724, da Kongen agtede at opstille Infanteriregimenter i Militzen paa det Bøndergods, der ikke var udlagt i Rytterlægd, blev Laurits, som Lægdsrullen for dette Aar for Aalborg og Viborg Stifter viser, lagt i Lægd med 12 andre nærboende Bønder. Tilsammen udgjorde de med deres 32 Td Hartkorn, som Forordningen krævede for et saadant Lægds Størrelse, det 30. Lægd, og skulde i Fællig stille en Karl til ovennævnte Kompagni i »Aalborg Stifts Regiment«.

Han blev Lægdsmand, uvist naar; men i Hoved- og Lægdsrullen over Dueholm, Ørum og Vestervig Amter for 1733 ses han som Bestyrer af det 58. Lægd, der stillede Soldat til »Nordre Jydske Nationale Infanteriregiment«.

Sine Jorder, der var »inddelt i 4 Marker, hvoraf noget er godt Muld med Ler beblandet og noget slet Muld med Grus«, drev han, som det ses af et Skifte i Sommeren 1736, med 6 Plougbæster. Hans Hestehold omfattede yderligere 3 Hopper i Alderen 5—8 Aar, heraf 1 med Føl, og 4 Plage i Alderen, 1—3 Aar.

Af Kreaturer havde han 5 Køer i Alderen 3—7 Aar, 4 Stude, 1 Studekalv og 2 Kvier. Hans Faarehold talte 15 Faar, 8 Lam og 3 Væddere og var saaledes stort i Modsætning til Svineholdet, som udgjorde »1 Aarings Galt, 1 Soesvin og tvende Grise« og tydeligt nok ikke var anlagt med Baconproduktion for Øje, men Gaardens samlede Besætning var dog blevet væsentlig større end i Faderens Tid.

Fjerkræ, hvorimellem 4 gamle Gæs og 1 Gase, havdes til Husbehov.

Af Vogne, Agerbrugsredskaber o. lign. raadede han over: »En beslagen Vogn, en Kornvogn med Hecker, Stænger, Reb og Stang, en Vogn med Tilbehør, en gammel Møgvogn, 1 Hyfvel Baare (Hjulbør), tvende Plove med behørig Dræt og 1 Par Jærn, 1 gammel Bagplov med Jærn, 4 Træharver«.

Til Mejning af Korn, til Brug i Lade og Stald ejede han »Tvende Høleer med Kroge og Drau, tvende gamlere dito, 5 River, 3 Forke med Skafter, 2 Plejle, 1 Kasteskovel, 1 Skærekniv med Kiste, tvende gamlere dito, 2 Træskovle, 3 Staalgrebe med Skafter samt 3 Spader med Skafter«.

At han ogsaa har været indstillet paa selv at kunne udføre forefaldende Træarbejde viser følgende Værktøjsbeholdning: »Tvende Øxe-Hammere, 1 Sav, 3 Navere, 3 Spegerbarer, 3 Huggejærn, 1 Baandkniv, 1 Hammer, 1 Huggeskammel samt 1 Slibesten med Trug.« Træ har han ikke manglet, men paa Gaarden haft et rigeligt forsynet Lager af »Tømmer og Deler«.

Fiskeredskaber ejede han ogsaa, nemlig: »1 halvt Søvaad med Ribe, 1 liden helt dito med Ribe samt 4 gamle Veed (Vaad) og 3 Algerstænger med Jærn« (Aalejærn).

Efter Redskabernes Art at dømme havde Fiskeriet Interesse for Gaarden, og han havde Ret til at fiske i Nors Sø, hvor han havde »Søbaad, hvortil behøvelig Aarer, samt en gammel ubrugelig dito«. I Sommerhalvaaret fangede han Gedder, Skaller og Aborrer og om Vinteren, naar Algerjærnet

havde sin Glanstid paa frossen Sø, toges talrige fede »Stangaal«, der betragtedes som en nødvendig Spise i hver Thybonds Husholdning.

Der foreligger kun lidet om, hvorledes Stuehuset var indrettet, men vi kan dog se, at det i hvert Fald indeholdt Opholdsstue, Storstue, Bryggers og et »Bur«.

Opholdsstuen var i det store og hele indrettet som foran beskrevet. Vi genfinder langs Vinduerne ud mod Gaardspladsen et langt »Fyrretræsbord med aaben Fod«, en »dito Skammel ved Bordet« samt en »Bagstol« (Lænestol). Desuden fandtes et Skab med saakaldt Kandbænk, en Hylde med Rum for neden til Spande og Kedler, ovenfor til Fade og øverst til Tallerkener.

I samme Stue opbevaredes Husets Bibliothek, hvis Indhold imidlertid indskrænkede sig til »1 Psalme-Bog, 1 Bibelske Kierne samt 4 andre smaa, gamle Bøger«, som samlet i Handel og Vandel vurderedes til 1 Rdl og 1 Mark eller omsat efter anden stedlig Værdimaalestok til 2 Grise og 1 Lam.

Gik man ikke i Seng med Solen, kunde Stuen oplyses af Tællelys i 4 »Messing Liussestager«.

I Storstuen stod et Sengested og sandsynligvis Konens »Fyrrekiste med Laas, Hængsler samt Haandgreb«, en Fyrretræskiste uden Laas, et gammelt Vognskrin og et Egetræsskrin med Laas.

Det vides ikke, hvor Familiens Medlemmer sov om Natten, men det kan ses, at der foruden Sengestedet i Storstuen stod en »liden Seng udi det lidet Kammer i Øster Hus i Gaarden«, at man har haft »en liden Seng til nogle af Børnene« og disponeret over to andre Sengesteder, uden at der dog er angivet noget om, hvor de tre sidstnævnte Senge har været anbragt; men da Opholdsstuen normalt var baade Varme-, Sove- og Mælkestue, kan der næppe være Tvivl om, at det var her Familien i skøn Forening ogsaa tilbragte Natten.

Sengen i Storstuen, der sikkert har været beregnet for Gæster, var udstyret »med Dyner, Hovedpuder og tvende Hørgarns Pudevaar, item et Par dito Lagener« og vurderedes til 8 Rdl eller godt og vel til 15 Faar og 8 Lam. De øvrige Senge havde kun »Vadmels Dyner, Vaar og Puder«, en enkelt dog i

Tilgift et »broget Sængeklæde« og vurderedes til 2 Rdl 3 Mark Stykket.

Til daglig spistes paa Trætallerkener, hvoraf man raadede over 16, ved højtideligere Lejligheder paa hvide Stentallerkener, dog ikke alle, men kun særlig udvalgte, da Huset kun formaede at sætte 4 saadanne og 2 hvide Stenfade paa Bordet.

Godt at Naturen normalt udstyrede hvert Menneske med 10 Fingre, thi Udvalget af Spiserekvisitter synes ikke at have omfattet Gafler, men at have indskrænket sig til »12 Hornskeer og tvende brugelige Knive«.

Vilde man under Arbejdet i Mark og Eng eller paa Fiske-
turene have en Mellemmad, var der fire smaa Teiner, »3 Buteller og 1 Flaske« til Medføring af fast og flydende Føde.

Specifikation over Køkkenredskaberne foreligger ikke, medmindre Madlavningen klarede med de 7 Gryder, som er nævnt staaende i Bryggerset, 1 Rivejærn, et liden Hakkebrædt, 1 Smørbrædt og 1 Smørbøtte, der fandtes i Stuen.

Stuen har iøvrigt været Opbevaringssted for mange forskelligeartede Sager; her stod tvende Spinderokke og »Manglefjældet med behøventlig Mangeltræ«, her henstilledes Mælken i 9 »Staukar« eller 16 Lerkar paa Hylder under Loftsbjælkerne for at kunne sætte Fløde og her fandtes Kærnen og en Flødebøtte.

Ligesaa vel som man i Fællesskab har stukket til Maden, der anrettedes i nogle af de 8 røde eller to hvide Stenfade, som fandtes, har man i Samdrægtighed kunnet stille sin Tørst af 2 Lerkander, 2 Stenkrus, 5 Stenkopper og 5 smaa Brændevinsglas.

Øllet, der var af overmaade stor Betydning for Husstandens almindelige Velbefindende og Tilfredshed, bryggedes »udi Brøgersed«, der til den Ende var udstyret med følgende Remedier: »En Kiedel i Grue paa 3 Fjerdingkar, 2 smaa gamlere dito, 1 Karstol og 3 smaa brugelige Kar, 3 smaa Lerkar, 1 liden Saale og 5 Spander, 1 Jern Riste og 1 dito Ildtang, 5 smaa Trug og 1 Salte dito samt 7 smaa Leergryder og 3 dito Kruse«.

Det færdige Bryg hældtes paa »3 Øl Tønder og 1 Halvtønde i Buuret«, hvor iøvrigt Brændevin, Saltmad, Smør og Gryn opbevaredes i »5 Staae-Tønder, tvende Saltebøtter,

tvende gamle Fyrrekar, 1 Grynkube« og et Par Smørtønder. Her stod desuden et Par gamle Haandkværne, som var i Brug og viser, at man endnu paa oldtidsvis selv malede sit Korn.

Paa Loftet gemtes: »1 Loftstige og 1 Ostehacke, 3 Fjerdinger, 6 Halmløber og en Sæde dito, 12 tvundne Hampegarns Tøndesække, 3 Tønder Rug og 1 Garnvinde.«

I økonomisk Henseende maa Lauritz have siddet godt i det, i hvert Fald havde han mere end netop lige til Dagen og Vejen. Han ejede saaledes en Part, af Hartkorn 2 Td 1 Skp 1 Fdk og 27/8 Alb, i en Gaard i Vorning (tæt N. Ø. f. Nors), som han i Juni 1734 havde arvet efter afdøde Christen Harre, og han havde den 2. April samme Aar laant sin Sognepræst Hans Christian Begtrup 98 Rdl, for hvilket Beløb hans Velærværdighed havde udstedt en Panteobligation »paa behørig stemplet Papir«.

Den 15. Juni 1736 døde Hustruen, antagelig i Barselseng, da det yngste Barn var født faa Dage før. Hun begravedes den 21/6, 43 Aar gammel. Dødsfaldet foranledigede, at der skulde skiftes mellem de efterlevende Børn og Ægtemanden. »For rigtig Registrering og Vurdering samt lovlig Skifte at holde efter hans afgangne, nu salig Hustru, Karens Sørens-datter« indfandt sig derfor den 14. Juli, »som og var rette 30te Dagen fra Dødsfaldet at regne, Lauritz Haugaard, Ridefoged paa Nørtorp, paa sin Hr. Principals, Højædle og Velbaarne Hr. Etats- og Justitsraad, Justitiarius i Højesteret, Christian Braem til Nørtorp, hans Velbaarenheds Vegne her udi« Vestergaard tilligemed »tvende Dannemænd her af Sognet, som villig paatagne Formyndere — siden ingen nærmere parrørende født Værge efter Loven af mødrene Slægt er at bekomme — hvilke Mænd haver til Ægte hver en Søster til den ovennævnte, nu salige, Kone, navnlig« Lauritz Sørensen Wilsbøl i Nors og Christen Christensen Bach i Neder Hinding. Endvidere mødte tvende Mænd, Thomas Pedersen Kortegaard i Nors og Christen Michelsen Bach i Hinding for efter Loven at være til Stede ved Registreringen og vurdere, hvad der fandtes.

Foruden de alt nævnte Ting registreredes tvende gamle Uldsakse, en liden Skræder dito, som bruges i Huset til nødvendig Brug, og en Klæder-Bøste. Endelig vurderedes den salig Kones

Kiste- og Gange-Klæder. Det viste sig, at hun ejede: »1 sort Klæde Kiortel drætted med sort Rapk, 1 Vadmels Skørt, 1 Bais Skørt, 1 blaa Bai dito, 1 rød dito, 1 blaa Bai Trøje, 1 rød dito, 1 blaa Vadmels dito, 1 sort dito, 1 blaat og gult Snøreliv, 1 sort Dammaskes Hue med sorte Baand og Plys om, 1 sort Cakerins dito, 1 sort Hvergarns Kyse med sort Filt under, 1 Par blaa Strømper og 1 Par røde dito, 1 Par sorte Vanter, tvende Par Alout Handsker, 1 Par Sko med Messing Spænder udi og 1 Par Tøfler.«

Den salig Kones Linklæder var i Forvejen fordelt mellem samtlige Børn »saa som ikuns lidet deraf befantiss«.

Hele Boets Masse havde efter Vurderingsmændenes Skøn en samlet Værdi af 450 Rdl. 4 M. 5 Skl., »ihvorvel«, efter Laurits Mening »vel lidet af Løsøret syntes at kunne opnaa den Pris, om det skulde til Auction«.

Ved samme Lejlighed foretoges en Undersøgelse af, hvilke berettigede Fradrag der muligvis skulde foretages i Boets Formue, inden Fordelingen til Arvingerne fandt Sted, herunder et Syn paa Bygningernes eventuelle Brøstfældighed. Men Vurderingsmændene fastslog, at »derpaa befandtes intet uden een ganske ringe Ting, hvortil var i Gaarden dobbelt saa meget af alle Slags Tømmer og Deler, som dertil kunne behøves, saa derover ikke nogen Brystholdighed til Stervboens Besværing kan udtages«.

Gæld havde han ikke, og belangende den salig Kones Ligfærds Bekostning da foregav Enkemanden, at alt, hvad derpaa var anvendt, er blevet taget og forefundet her i Stervboet; desaaarsag kunde han ikke i saa Maade nogen Omkostning derfra fradrage. Derimod var Laurits berettiget til at fradrage Værdien af Plovhestene, en Vogn, en Plov og to Harver med et Beløb af 71 Rdl. Men herved var man dog ikke naaet saa vidt, at Arven kunde fordeles; thi Fru Justitias stedlige Repræsentanter skulde først have fornødent Vederlag for ydet Assistance og deres Regning lød saaledes:

1 Ark stemplet Papir til Original Skifte-	
brevet	1 Rd. 3 M.
Skifteforvalterens Salarium	3 — 4 — 12 S.
Til Skifteforvalterens Tjener	2 —

For Skiftebrevet at skrive paa 5 Ark 2 Rd. 3 M.
Genpart deraf til Skifteforvalterens Efter-
retning 1 — 1 — 9 S.

Vurderingsmændene var langt billigere, de modtog nemlig kun 1 Mark hver »for deres Umag«.

Herefter beløb »Skiftets Bekostning til Hobe« sig til 9 Rd. 4 M. 5 S., hvilket Beløb tilligemed de tidligere nævnte 71 Rd. skulde udredes af Boet. Slutresultatet blev saaledes 370 Rd. til Deling, og Skiftet kunde nu slutes, hvilket fandt Sted den 15/9 1736.

For at faa den rette Forstaaelse af dette Beløbs Værd, maa det indskydes, at en Rdl. paa dette Tidspunkt havde en Købekraft af c. 20 Kr. i vore Penge, hvilket vil sige, at Arvesummen udgjorde c. 7400 Kr.

Faderen, der havde Ret til Halvdelen og en Broderlod af dette Beløb, gav imidlertid »i Henseende til sine Børns Nytte og Gavn« Afkald paa Broderloden og nøjedes med at tage 185 Rd., hvorefter den anden Halvpart deltes mellem Børnene med 30 Rd. 5 M. til hver af Sønnerne og 15 Rd. 2 M. og 8 Sk. til hver af Døtrene.

Skiftedokumentet ender med at paalægge Faderen at lade saavel Drengene som Pigerne i deres Christendom sømmelig oplyse og undervise samt skikkelig og lovlig tugte og tilse saavel som skaffe dem hver især nødtørftig Klæde og Føde indtil, deres myndige Aar vorder opfyldt.

Benytter man paa Grundlag af de foran givne Oplysninger Lejligheden til at kaste et Blik paa Laurits Virke, i Særdeleshed som Landmand, og sammenligner hans og Faderens Landbrug, vil man se, at der paa dette Omraade har fundet en Udvikling Sted. Besætningens Størrelse er paa alle Punkter, undtagen for Svinenes Vedkommende, øget. Hesteholdet er steget fra 2—3 til 14 »Bæster«, Hopper, Plage og Føl; Koeholdet fra 2—3 Køer og Ungnød til 12 Køer, Kvier og Kalve og Faareholdet fra 2—3 Faar til 18 Faar og Væddere, en naturlig Udvikling som Følge af Kornprisens vedvarende Fald gennem den første Menneskealder i det 18. Aarhundrede. Han har som saa mange andre Standsfæller i Thy set sin Fordel ved, som Bonden lunt udtrykte det: hellere trække end

køre sit Korn af Gaard, nemlig ved at skifte om fra ren Agerdyrkning til Heste- og Studeavl og noget Mejeribrug og følgelig fodret sit Korn op frem for at sælge det. Men med denne Driftsændring fulgte en forøget Gødningsmængde og en samtidig intensivere Dyrkning af Jorden, hvorved Foldudbyttet steg saa meget, at man gennemsnitlig regnede »god Frugtbarhed« til 6 Fold Rug, 8 Fold Byg og 9—10 Fold Havre, et Resultat, der laa dobbelt saa højt som paa Sjælland. Efter den tidligere nævnte Fordeling af Udsæden paa de tre Kornsorter, skulde dette altsaa give ham et Høstudbytte paa: 120 Td. Rug, 40 Td. Byg og 18—20 Td. Havre. Men sandsynligvis har han af Hensyn til Fodringen ogsaa paa dette Punkt foretaget en Omlægning og mindsket Rugmængden fortrinsvis til Fordel for Byggen.

Det vil føre for vidt at søge et Driftsregnskab opstillet, men det skal dog anføres, at Heste fra Thy var gode og solgtes til Priser fra 30—60 Kr. Stykket samt, at Vurderingsmænd i 1736 ikke vovede at byde Laurits under 32 Kr. for en 2-Aars Plag. Køernes Mælkeydelse var steget noget, de skarpe Thybooste var i god Kurs, men Smørret gennemgaaende mindre fremragende. De fleste Tyrekalve blev lagt til, var meget efterspurgt, og Laurits kunde sidstnævnte Aar sælge 4-Aars Stude til en Mindstepris af 54 Kr. Parret.

Kort og godt man faar Indtryk af, at Laurits var en dygtig og energisk Landmand, der ligesom talrige Standsfæller paa ingen Maade var kuert hverken af Herremænd eller Stavnsbaand, og hvis Arbejde havde baaret saa megen Frugt, at han maa karakteriseres som en efter Forholdene velstillet Mand, hvis Evner og Karakteregenskaber rakte saa meget op over Gennemsnittet, at baade den gejstlige og verdslige Øvrighed, hver paa sin Vis, kunde bruge ham som Tillidsmand.

Som nævnt døde Laurits Kone, Karen Sørensdatte, i 1736, da Laurits var 55 Aar gammel. Hvornaar han selv døde vides ikke, men da han ikke var Forlover ved Sønnen Peders Bryllup i 1764, er han formentlig død før dette Aar, og da denne Søn i Februar 1753 som 23-aarig ung Mand kunde præstere en Udbetaling paa 160 Rdl., som han næppe kan have erhvervet paa anden Maade end ved Arv, ligger det nær at tro, at Lau-

rits Dødsaar ikke kan sættes senere end til 1752. Om han kom til at opleve Kvægpestens frygtelige Hærgen i Aarene 1745—52 faar staa hen. Farsoten kostede det danske Landbrug 2 Millioner Stykker Hornkvæg, men ramte ikke Vestergaard, hvorfor den, som da sad paa Gaarden, ikke alene gik fri for Tidens Ulykke, men oven i Købet indrulleredes i den Række af Landmænd, som drog Fordel af den. (Jydske Saml. 1933. S. 264 o. flg.).

I Ægteskabet var der følgende Børn:

Anne	f. 1717	Peder	f. 1729
Anders	f. 1719	Christen	f. 1731
Maren	f. 1722	Karen	f. 1734, d. 1805
Kirsten	f. 1724	Mette	f. 1736, d. 1736.
Christen	f. 1727		

PEDER LAURITSEN VESTERGAARD.

Peder fødtes 1729 i Nors som sjette ældste Barn af Laurits Andersen Vestergaard og hans Hustru Karen Sørens-datter.

Han døbttes 3. Pinsedag samme Aar og havde til Faddere Laurits Vilbøls Hustru, Søren Vestergaard, Jep Nielsen, Christen Bach af Neder Hinding, Thomas Kortegaard, Lars Vestergaard og Karen Ørgaard.

Der hersker nogen Uklarhed over, hvorledes hans Livsbane formede sig. Noget kunde tyde paa, at han efter at være blevet konfirmeret, første Søndag efter Paaske 1745, slog ind paa Skudehandlervejen og først senere i Livet blev Landmand. Han købte saaledes den 24. Februar 1753 af Peder og Anders Knakkegaard i Thisted for 160 Rdl. en Part i Sandskuden St. Jørgen, der maalte 5 Læster og hørte hjemme i Klitmøller; og den 19. Oktober 1766 købte han af de samme Brødre »Halvparten af de dem tilhørende Pakhuse med paastaaende Grund paa Klitmøller Strand«, ialt 15 Fag, som betaltes med 25 Rdl. Da det imidlertid ikke var ualmindeligt, at Bønder havde Part i en Sandskude uden at være egentlig Handlende, at han ved begge Lejligheder i de paagældende Skøder betegnes som boende i Nors, og hans Medreder, Niels Faartoft i Tøfting, forestod Regnskabet, synes hans Virke i denne Han-

del mere at have haft Form af Pengeanbringelse end aktiv Deltagelse i Sejladsen.

Her antager vi derfor, at han hele sit Liv igennem var Landmand.

Den 8/2 1764 giftede han sig med Karen Nielsdatter. Bruden, der var født 1743, var Datter af Selvejerbonden Niels Pedersen og Kirsten Jensdatter Dige, begge af Nors, og en Datterdatter af Jens Jensen Dige fra Digegaard i Nors Sogn. Forlovere var Niels Pedersen Møller, antagelig Brudens Fader, og Christen Vestergaard, Brudgommens to Aar yngre Broder. Vielsen foretoges af Sognepræsten, Bendt Nielsen Curtz, der var »en andægtig og ustraffelig Mand i Embede og Lære, ligesom hans Prædiken var opbyggelig«.

Nu rejser Spørgsmaalet sig imidlertid om, hvor de nygifte fæstede Bo, thi herom vides intet sikkert. Vi ved kun, at paa Vestergaard var det ikke. Her slog nemlig, saa vidt skønnes kan, den lidt ældre Broder Christen sig ned før 1762, sandsynligvis allerede 1752, det Aar han indgik Ægteskab med Kirsten Povlsdatter Nordentoft, og Faderen formentlig døde. Det ses nemlig om ham, at han efter Ekstraskatteregnskabet for 1762—64 i Nors har svaret 8 Skl. i Ekstraskat, at han i Ekstraskattens Designation for 1768 har haft en Karl og, at han efter Hoverireglement af 1770 var Fæster af Vestergaard (Hartkorn: 5—3—3—2) under Nørtorp. Da Vestergaard ikke nævnes i Hoverireglement for Ducholm, Ørum og Vestervig Amter 1773, og da Christen Vestergaard i Hartkornsspecifikationen af 1778—86 nævnes som Ejer af Matr. Nr. 2 i Nors, Hartkorn: 4—5—1— (hvilken Ejendom er den egentlige Vestergaard) og af Nr. 14 i Vorning (i Byens nordvestre Hjørne), Hartkorn: —6—2—2 samt, at de to Brug drives samlet, maa man, naar alle Forhold tages i Betragtning, herunder at de to Brugs sammenlagte Hartkornstal er lig Vestergaards Hartkornsangivelse for 1770, gaa ud fra, at han først har siddet som Fæster senere som Ejer af den gamle Slægtsgaard. Han er som saa mange andre Bønder blevet grebet af den Trang til at erhverve egen Jord, som bredte sig blandt Fæsterne op langs Jyllands Vestkyst, efter at de Bønder i Ringkøbing Amt 1760 havde købt Grubbesholms Jorder. Det nøjagtige Tidspunkt for hans Jordkøb kan ikke siges paa

det foreliggende Grundlag, men det skønnes at ligge omkring 1770, i hvert Fald før 1773. Senere solgtes Gaarden til en vis Peder Bonderup, og han eller Konen har muligt derefter købt en anden Gaard; men Christen maa iøvrigt omtrent samtidig være afgaaet ved Døden, da hans Enke 1789 ses at svare den paalagte Skat med 12 Rdl. 48 Skl.

Den yngre Broder Christen flyttede til Torsted, hvor han viedes til Anne Christensdatter Bakke.

Alt taler for at Peder ikke alene nærrede samme Ønske om at blive Selvejer ligesom Christen, men muligt naaede det før Broderen ved umiddelbart efter sit Giftermaal at fæste Bo i Nors paa Gaarden Matr. Nr. 25, Hartk.: 3 Td. 1 Skp., som det ifølge Hartkornsspecifikationen af 1778 vides, han da ejede og drev sammen en anden Gaard, Matr. Nr. 33, Hartk.: 3 Td. 3 Fd. og et Hus i Kaastrup, Matr. Nr. 26, Hartk.: 1 Fdk.

Senere i Livet solgte han dog disse Ejendomme og købte i Stedet en tredie Gaard, der laa tæt N. V. for Nors Kirke, vurderedes til 4 Td. 1 Fdk. Hartkorn og havde »Andel i Nors Kirke og dens Tiender«. Her boede han sine sidste Leveaar.

Foruden de alt nævnte Ejendomme erhvervede han i Tidens Løb flere Jorder. Det ses saaledes af et Skøde, at han den 22. April 1769 af Jens Jensen Dige for 120 Rdl. købte »alt det Agerjord, som til den saakaldte øde Leerhøj Plads henhørende var, hvilken benævnte Plads og tilliggende Agerjord, er udi nye Landmaalingsmatrikel ansat for 3 Skp. 3 Fdk. Hartkorn«. Men denne Jord mageskiftede han i August Maaned samme Aar med Jens Dige og fik ved Agerbytningen »et Stykke Agerjord i Bosbjerg Dal beregnet til 7 Td. Sæd beliggende imellem Bosbjerg og Venbjerg i Rennum med Christen Kløvs af Hinding paa østre og Anders Hylgaards samt Anders Christensen i Hinding paa vestre Side« og en »Ager østen for samme Jord beregnet til 3 Td. Sæd beliggende i Rennum med Christen Bunks af Vorning paa østre og Anders Olesens paa vestre Side. Endnu et Stykke Jord bestaaende af tvende Agre beregnet til tvende Td. Sæd beliggende østen for Bosbjerg i Rennum med Christen Ørgaard af Nors paa østre og Anders Jensen ibidem paa vestre Side«.

Jordkøbene fortsattes de følgende Aar saaledes, at han den 29. Juli 1777 af Laurits Jensen Jegind i Nors for 208 Rdl. købte det ham »tilhørende og iboende Sted i Nors By, ansat i Matricul for 5 Skp. Hartkorn, som forhen har tilhørt og har lagt under Anders Jensens beboede og i Fæste hafte Gaard«. Og den 8. Maj det følgende Aar købte han af Christen Christensen Bach i Neder Hinding for 100 Rdl. den »af Anders Jensen forhen iboende Gaard i Nors tilhørende Ager paa Nors Sogns Mark, er 5 Skp. Sæd, og strækker sig i Rennum med Niels Skræders Jord i Nors paa søndre Side og med nordre Side strækker sig langs med Nors Sø; tillige med samme Ager følger ogsaa den Herlighed i Søen af Rør og Ravl, som falder lige for samme Agers Længde og strækker sig i Bredden til Midtstrøm, hvor Andres Nielsen og Niels Hinding, begge af Nors, har deres Ravl, Slet og Rør«.

Det ovennævnte Hus — Matr. Nr. 12 — bortfæstedes til Lars Hammer mod, at han »udi aarlig Landgilde svarede 6 Rdl.«.

Da Svigerfaderen døde, og Svigermoderen blev siddende i uskiftet Bo, fik han den afdødes 2 Gaarde at bestyre. De betegnedes paa denne Tid almindeligvis som »Peder Simonsens og Anders Hylgaards Gaarde«; deres Hartkorn opgives lidt forskelligt, men hver Gaard har været vurderet til godt 3 Td. Hartkorn.

Paa Peder Simonsens Gaard, som var den største, blev Svigermoderen boende for at forestaa Husholdningen, den anden Gaard fæstedes bort til Anders Christensen Dahl.

Udover disse Ejendomsforhold kender vi meget lidt til ham. Men vi ved, at han var en dygtig, fremadstræbende Mand, der i økonomisk Henseende havde Heldet med sig og som i Ny og Næ kunde hjælpe en eller anden som Christen Christensen Bach i Hinding og Peder Andersen i Vislyng med et Laan.

Han nød almindelig Tillid i sin Hjemstavn og betegnedes som en »velagte« Mand. Sognets Folk tog deres Tilflugt til hans Assistance ved flere Lejligheder som ved Udfærdigelsen af »Christen Poulsen Ørgaard i Nors hans sidste Villie« og Retten lod ham kalde for at faa hans Skøn over, hvorvidt den Christen Jepsen Søgaard tilhørende Hoppe, som kom til Skade

ved Jydske Regiments Mønstring i 1780 og creperede deraf, nu ogsaa var mere værd end 50 Rdl.

Derimod beroede det paa Tilfældigheder baade, at han den 9/3 1773 var til Stede i Retten i Thisted og hørte Kapiteltaksten blive læst op og, at han den 4/10 to Aar efter under et Markedsbesøg i Thisted ud for Jens Rollemands Gaard paa Vestergade blev Vidne til, at »velædle Hr. Hans Ilum« til Nandrup paa Mors, der i Parentes bemærket senere maatte bøde for ulovligt Brændevinsbrænderi, gav Amtsfuldmægtig Peder Saxild en saa kraftig Kindhest »saa Blodet flød ham over Ansigtet ned paa Klæderne« og bevirkede, at Peder senere i Retten maatte redegøre for denne Ørefigens nøjere Placering.

Som nære Omgangsfæller havde han Jeppe Thomsen paa den gamle, men stærkt formindskede Sædegaard, Søgaard, samt baade Degn og Præst. Degnen, Christen Thomassen Biering, blev hans Svigersøn og Præsten Anders Eriksen Hvass, der skildres som dygtig, retsindig og flittig i Embedet, som kyndig i Lægekunsten og som en ivrig, behagelig og gæstfri Selskabsmand, blev senere Lavvæрге for hans efterladte Hustru.

I Ægteskabet fødtes følgende Børn:

Peder Christian f. 1764.

Maren f. 1765, begravet 6/5 1786.

Karen Marie f. 1767, begravet 19/9 1773.

Lauritz f. 1770, begravet 7 Maaneder gl. 22/3 1771.

Lars f. 1774.

Christen Nordentoft f. 1776.

Karen Marie f. 1780.

Et spædt Barn begravet Langfredag 1783.

Kirsten f. 19/4 1784.

Han sørgede efter Forholdene godt for Børnene og skaffede alle sine Drengene Frihedspas for, at de ikke skulde lide under Stavnsbaandet, men i økonomisk Henseende have Muligheder for frit at kunne tjene Livets Ophold, hvor de kunde og vilde. Selv kunde han, der baade havde Fæster og var Selvejer, men af Bondejord, ikke udstede saadanne Pas. Han maatte henvende sig herom til formaaende Venner og Be-

kendte. Og her fik han en god Hjælp i Karen Poulsdatter, salig Jeppe Thomsens Enke paa Søgaard. Det synes næsten som om den gode Bondekone i Stavnsbaandets sidste Tid, hvor Bønderne, ikke mindst i Vestjylland, fandt paa alle mulige Kneb for at fri deres Sønner for Militærtjeneste og ogsaa hos Embedsmænd nu og da fik Støtte i Bestræbelserne herfor, ligefrem lavede Forretning for Udstedelse af Frihedspas ved at nytte den Ret, hendes gamle adelige Sædegaard gav hende hertil; thi som Pasudsteder til Folk i Hillerslev og Hundborg Herreder kommer hun ind som en flot Nummer eet.

Til Peder Vestergaards Dreng udstedte hun to Pas; det første den 18/7 1774 til den ældste Søn, Peder Christian, med Bemærkning om, at Drengen i Foraaret dette Aar var kommet til Skade med »sin ene Arm ved at et Bæst, han var ridende paa, afslog ham« og, at han derfor nu maatte søge andets Steds hen for at tjene til Livets Ophold. Den yngste gav hun Pas i December 1784.

Sønnen Lars fik derimod Pas af selveste Byfoged og virkelig Justitsraad Rasmus Steensen i Thisted med Tilføjende, at Drengen var Borger i denne By (!).

Peder Vestergaard og hans Hustru havde den Sorg at miste tre af deres Børn, og Datteren Kirsten naaede Peder aldrig selv at se. I Begyndelsen af Aaret 1784 blev han nemlig syg og døde til stor Fortvivlelse for Hustruen 6 Timer før Datterens Fødsel.

Han blev kun 55 Aar gammel og begravedes paa Nors Kirkegaard den 27. April 1784.

Umiddelbart efter Peder Lauritsens Død fandt Svigermoderen Tiden inde til at overlade Datteren Halvdelen af sine Ejendomme og sikre sig selv Muligheden for rimelige Aftægtskaar.

I Overværelse af de antagne Lavværger, Velfornemme Jens Christensen Dige af Søgaard, for Kirsten Jensdatter og Velædle, Højlærte Hr. Provst Anders Hvass, for Karen Nielsdatter, sluttedes »for desmere Vidtløftighed at undgaa og Bekostning at spare« den 20/4 1784 en saakaldt kærlig Forningskontrakt, efter hvilken Moderen overlod Datteren i Arv og Eje Halvparten af Peder Simonsens og Anders Hylgaards

Gaarde med Ret til at drive Peder Simonsens Gaard paa samme Maade, som hendes Mand havde gjort det, oppebære al Indtægt heraf og vedblive dermed, selvom hun indgik nyt Ægteskab.

Til Gengæld skulde Datteren »aarlig til hver Martini Tid« svare Moderen Halvdelen af Landgilden, 9 Rdl. $\frac{1}{2}$ Mark, og tillade hende vedblivende at styre Husholdningen i Peder Simonsens Gaard saa længe, hun selv ønskede dette, og derefter, naar Moderen vilde søge sin »Aldersdoms Rolighed og have Husholdning og Værelse« for sig selv, tage hende paa Aftægt enten i Peder Simonsens eller hendes egen Gaard. Og paa den Gaard, hvor nu Moderen helst vilde være, skulde der saa indrettes »bekvem Bolig og Værelse bestaaende af en Stue med 2de Senge udi og et Kammers med saa megen Køkkenrum, at derudi kan opsættes en Skorsten og et Par Kværne samt indlægges 4 Læs Flad og 1 Læs Skotørv«.

Endvidere skulde Datteren til Moderens og dennes Tjenestepiges Ophold aarlig give 4 Td. Rug og 6 Td. forsvarlig Husholdningsbyg, den ene Halvdel hver Paaske og den anden Halvdel hver Mortensdag, og desuden af Ildebrand 4 Læs Flad- og 4 Læs Skotørv samt hver Dag $1\frac{1}{2}$ Pot Sødmælk, ligesom hun ogsaa efter Moderens Død skulde besørge hende en hæderlig og efter Evne anstændig Jordefærd lige med hendes salig Mands.

Den halve Hylgaard, som Kirsten Dige forbeholdt sig selv, skødede hun imidlertid Aaret efter, »da hun laa syg og ventede det lakkede mod Enden« til sin »Svigersøn Peder Vestergaards Datter Kirsten«, som da var godt 1 Aar gammel. Dog maatte Peders Enke oppebære Indtægten af Gaarden til Hjælp ved Optragelsen af de umyndige Børn, indtil Kirsten fyldte 18 Aar.

Peders Enke, Karen Nielsdatter, fik paa sin Side Tilladelse til at hensidde i uskiftet Bo med sine Børn og siden skifte med Samfrænder. Dette sidste fandt Sted et halvt Aar efter Peders Død og foretoges med Bistand af »Velærværdige og Højlærde Hr. Hvass, Sognepræst til Nors og Tveeds« som Lavværge for Enken. Paa Børnenes Vegne mødte som Curator for Peder Christian, der var midlertidig fraværende i Norge, »efter skriftlig Begæring, Degnen i Nors, Hæderlige og Vel-

lærde Christian Thomasen Bierring« og som Tilsynsværger for de øvrige Børn Anders Frøkier fra Vorring, Christen Vestergaard fra Torsted, Erich Ørgaard og Povl Vilsbøl fra Nors og Jens Jensen Dige af Nors Sogn, som alle var af Børnernes nærmeste Slægt og Paarørende.

Som Vurderingsmænd kom Jens Christensen Dige fra Søgaard og Anders Nielsen fra Nors til Stede og gennemgik og optegnede paa det nøjeste Stervboets Ind- og Udbo samt Creaturer og indavlet Korn. Desværre eksisterer deres Specifikation herover ikke mere; vi kan kun se, at de har vurderet de forefundne Ting til ialt 1116 Rd. 3 M. 12 Sk., og ved, at der var en Del Sølvtøj mellem Sagerne.

Derimod ses Gaarde og Huse at have haft følgende Værd:

Peder Lauritsens egen Gaard	700	Rd.	
Lars Hammers Hus i Nors	150	—	
Kirsten Diges (Peder Simonsens) halve Gaard	120	—	
Anders Hylgaards halve Gaard	180	—	
15 Fag Pakhuse i Klitmøller	50	—	
1/3 Part af Baaden St. Jørgen	250	—	
Af andre Aktiver fandtes:			
En Obligation fra Peder Andersen i Vislyng	198	—	
Efter indleveret Regnskab fra Niels Faartoft paa dette Aars Korn	585	—	4 M. 11 S.
Tilstaaende visse Gæld i Norge	299	—	
Beholdning af Kornvarer og videre	54	—	1 — 12 .-
Beholdning af rede Penge	100	—	
Tilgode visse tilstaaende Gæld	143	—	4 — 10 .-
1 Jærnplade	5	—	

Ved Sammenlægning af de forskellige Poster viste det sig, at Boets samlede Formue udgjorde 3952 Rd. 2 M. 13 Sk., hvortil kom uvisse Fordringer til et Beløb af 224 Rd. 1 M. 9 Sk.

Derimod er Stervboens Udgifter følgende:

Enkens Begravelse, lige imod hendes salig Mands, med fælles Samtykke anført med	50	Rd.
---	----	-----

Skatterugen og andre Skatter for 1/2 Aar	16 Rd.
Efter gjorte Afdrag for indkommen Landgilde og Rente fra Peder Lyngre bliver til Folkeløn at anføre for 1/2 Aar	8 — 1 M. 8 S.
Skudeskatten for 1/2 Aar	2 — 1 — 2 -.
For de to yngste Sønners Passer er af den sal. Fader udlovet	20 —
Da Avlingen ialt forhen til Indtægt er anført, saa behøves derimod til Æde- og Sædekorn for	155 —

Skifte Bekostning:

1 Stk. stemplet Papir til Skiftebrevet Nr. 40	19 — 3 —
3 » stemplet Papir til Sønnernes Lodsedler Nr. 6	7 — 3 —
3 » stemplet Papir til Datternes Lodsedler Nr. 4	4 — 3 —
Summa Udgift ..	285 Rd. 5 M. 10 S.

som fradrages Boets visse beholdne

Midler	3666 Rd. 3 M. 3 S.
og uvisse Midler	244 — 1 — 9 -.
Tilsammen ..	3890 Rd. 4 M. 12 S.

Derfra afgaar til Øvrigheden à 1 pro

Cento som er	38 — 5 — 10 -.
altsaa bliver til Deling mellem Arvin- gerne visse beholdne Midler ..	3627 — 3 — 9 -.
og uvisse som meldt	224 — 1 — 9 -.

Og da Moderen af Kærlighed til sine Børn ingen Broderlod
forlanger, saa deles Boets Midler imellem Arvingerne efter
Loven saaledes:

Enken Halvdelen »af visse beholdne

Midler«	1813 Rd. 4 M. 12 1/2 S.
»af uvisse Midler«	112 — 12 1/2 -.
hver af Sønerne »visse Midler Fædrene Arv«	403 Rd. 6 1/3 S.

og af uvisse 24 Rd. 5 M. $8\frac{1}{9}$ S. og hver af Døtrene henholdsvis 201 Rd. 3 M. $3\frac{1}{6}$ S. og 12 Rd. 2 M. $12\frac{1}{18}$ S.

Enken overtog Gaarden i alle Dele samt Jordegods, Skude- og Pakhuspart og udvidede oven i Købet sine Ejendomme to Aar efter med en Gaard i Vorning paa 3 Td. 5 Skp. 1 Alb. Hartkorn. Denne Gaard, der tilhørte hendes afdøde Fætter, Jens Tousgaard, erhvervede hun den 12. Juli 1786 ved en Auktion i hendes eget Hus i Nors og fik den her »efter mange Bud og Overbud paa de oplæste Conditioner offentlig tilslagen« for 410 Rdl. med Ret til at bruge dens »Ager og Eng, Fædrift, Tørvemose, Fiskevand og alt videre af tørt og vaadt«. Den 21/6 Aaret efter købte hun yderligere den Gaard i Vorning, som tilhørte Christen Olesen.

Efter fire Aars Enkestand giftede Karen sig atter og denne Gang med Christen Pedersen Grøntoft (f. 23/11 1738) fra »Grøntoft« i Bedsted Sogn. Vielsen fandt Sted i Nors Kirke den 14. Nov. 1788. Forlovere var Anders Frøkiær fra Vorning og Anders Nielsen fra Skjoldborg.

Det nye Ægteskab var barnløst.

I 1804 blev Karen og hendes anden Mand, der da begge var i Tredserne, imidlertid enige om at gaa paa Aftægt hos Jens Pedersen Smed i Tved og hans Kone, Kirsten, Karens yngste Datter af første Ægteskab. I den Anledning oprettedes en Aftægtskontrakt og et Testamente, der fik kongelig Konfirmation den 11/5 samme Aar. I Testamentet erklærer Christen Grøntoft, der ingen Livsarvinger havde, at Konens Børn af første Ægteskab skal arve alt, baade fordi han »kuns ubetydeligt har indbragt i Fællesskab til benævnte min Kone, men at hun derimod tilbragte mig Velstand« og som Tak for »den kærlige og omhyggelige Omgang jeg allerede har nydt og endnu fremdeles i min Alderdom kan vente mig af mine Stedbørn mere end af mine egne Slægtninge«.

Da de gamle ønskede alt, hvad de ejede, bevaret udelt, indsattes Kirsten som Universalarving. Hun og Manden skulde snarest derefter overtage de faste Ejendomme mod at svare et nærmere fastsat Beløb til de øvrige Søkende og tage de gamle paa Aftægt. Og denne sidste blev langvarig. Christen døde den 26/8 1814, og Karen døde den 19/3 1823, 80 Aar gammel.

Hendes Segl kan endnu ses i Rigsarkivet.

Hvad hendes Børn angaar skal anføres, at den ældste Søn Peder Christian oprindelig tænkte paa at begynde som Skudehandler. Vi kan se, at han i Efteraaret 1784 var i Norge og senere fik Faderens Andel i Sandskuden St. Jørgen og hans Pakhuse i Klitmøller. Men da han senere giftede sig med Ane Christensdatter og 22. Juli 1786 købte en Gaard af Moderen, uvist hvilken, og yderligere i 1791 erhvervede sig Peder Simonsens Gaard for 400 Rdl. med den »paa Marken staaende Avl og Afgrøde for Summa 99 Rdl.«, opgav han ganske denne Levevej og holdt sig til Landjorden, blev Sognefoged og Lægdsmand i Nors. I 1794 købte han imidlertid Vintermølle ved Thisted, solgte sine Jorder i Nors til den yngre Broder Lars og flyttede selv til Købstaden.

Vestergaard forblev i Peder Bonnerups Eje, indtil han tvunget af økonomiske Vanskeligheder, den 25/7 1807 solgte den for 2600 Rdl. til Anders Nielsen i Lille Tøfting. Den 19/8 to Aar senere købte Lars imidlertid Gaarden af sidstnævnte for 2000 Rdl., og siden da har den været i Slægtens Eje, idet Lars 1840 overlod Gaarden til sin Søn, Christen Vestergaard Larsen, efter hvis Død i 1876 Enken overtog Gaarden, som hun senere overdrog Sønnen, Sognefoged Lars Vestergaard. Gaarden ejes nu af hans Søn Jesper Vestergaard.

CHRISTEN PEDERSEN NORDENTOFT.

Christen fødtes i Nors 1776 som yngste Søn af Peder Lauritsen Vestergaard og hans Hustru Karen Nielsdatter Dige. Efter Fødslen var han svagelig, og da man frygtede for hans Liv blev han hjemmedøbt, men kort efter fremstillet for Alteret i Nors Kirke; thi som Nors Kirkebog udviser: Aar 1776 den 28. April blev Peder Vestergaards hjemmedøbte Barn, Christen Norntoft, hans Daab konfirmeret.

Han indførtes i Kirkebogen under Navnet Norntoft, en Stavemaade der aabenbart da var gængs, thi den ses bl. a. i Herredets Justitsprotokol og i Lægds- og Sørullerne, i de sidste lige til 1806; men hertil tog han intet Hensyn og skrev sig altid Nordentoft.

Som lille Dreng blev han anbragt paa Søgaard hos Enken

efter Faderens gode Ven, Jeppe Thomsen, for i bogstaveligste Forstand at lære Landvæsen fra Grunden. Af sin Madmoder fik han i Overensstemmelse med Faderens Ønske om, at alle Sønnerne skulde kunne forlade Sognet og ikke føle sig stavnsbundne udstedt sit »Frihedspas« for 10 Rdl., som i Moderens Skifte med Børnene var reserveret dette Formaal. Da Passet som saadant er baade af slægts- og kulturhistorisk Interesse skal det gengives her:

»Da Foreviseren, Christen Pedersen Norntoft, Sal. Peder Lauridsen Westergaards i Nors By og Sogn, haver paa nogen Tid været hos mig underskrevne i min iboende Sædegaard, Søgaard, og som har udfyldt sit Alders 4. Aar, saa meddeles herved efter Begiering forbemeldte unge Person, Christen Pedersen Norntoft, fra mig hans Husbonde dette sin lovlige Frie Pass, at han herefter uden min og enhvers Tiltale maa være og tiene, stæde og fæste Boe og bygge i Hans Kgl. Majst. Riger og Lande, hvor han bedst lyster, og Gud behager hannem sit Brød at beskiiære.

Iøvrigt vil jeg ærbødigst have hannem som en Person af et meget skikkelig og anstændig Væsen og Forhold hos alle og enhver forekommende til det bedste recommenderet, til hvad Ting og Tieneste, han end kan finde Lyst at begive sig udi.

Dette til Bekræftelse under min antagne Lavværges Pen, deres Underskrifter og hostrykte Zigneter.

Søgaard, Nors Sogn, den 29 December 1784.

Karen Poulsdatter
sal. Jeppe Thomsens.

Som Lavvæрге:

Nors Degnebolig ut supra

Christen Thomesen Biering.

Fremlagt, læst og publiceret for Retten under Hillerslev-Hundborg Herreders Ting den 11. Januar 1785.

R. Steensen.

Wurmfeld.«

Sin Daabspagt bekræftede Christen i Tved Kirke i 1791.

Efterhaanden som han voksede til, gik det op for ham, at Landmand vilde han ikke være. Paa fædrende Enemærker hjemme i Nors syntes Chancerne kun smaa. Interessen for Landbruget var ringe, men til Gengæld nærrede han, som det

endnu kan ses i Kancelliets Supplikprotokol (487/1792) »en særdeles Lyst til Skibsfarten« og haabede paa gennem Fade-rens eller den ældste Broders Forbindelser at kunne skabe sig en Fremtid ved Skudehandlen i Klitmøller.

Da han var godt 15 Aar gammel fik han »den sjældne Lejlighed at kunne tilforhandle sig en Skibspart der paa Ste- det« — vi gætter paa Broderens Part i Sandskuden St. Jør- gen — og da han kunde købe den for en Del af sin fædrende Arv, var hans Valg truffet. Han vilde være Skudehandler. Men Vejen til hans Ønskers Maal var ikke saa lige til. Han var umyndig og kunde saaledes ikke raade over egne Midler, og da han kort forinden som andre af »Bondestandens Mand- kjøn« var optaget paa den ved Forordningen af 1788 indførte Lægdsrulle, kunde han nu trods sit modtagne Frihedspas ikke uden Amtmandens Tilladelse flytte fra Sognet.

Raadighed over den fædrende Arv gav Kongen ham dog den 3. Febr. 1792 efter, at hans Curator Christen Vestergaard i Torsted, kraftig støttet af Provst Hvas, havde ansøgt derom. Og ved hans Broder Lægdsmandens Hjælp banedes Vej til Klitmøller. Med ham som Forbeder og under hans Kaution fik han det saakaldte Amtspas og hermed under 6. November samme Aar Tilladelse til at flytte som ønsket.

Christen var da, som Lægdsrullen udviser, en 16-aarig 60½ Tomme høj ung Mand. Som Skik og Brug var, tog han fat fra Grunden, begyndte som Skibsdreng og blev halvbe- faren inden, han fik Tilladelse til at føre Skib.

Hvad enten Gisningen om, at han købte Part i St. Jørgen er rigtig eller ej, saa kom dog det Tidspunkt, da han saa sin Regning i at sætte Penge i den noget større, nemlig 8 Læster store, Galease »Ora et Labora«, i hvilken han købte en Tre- diepart Lillejuleaften 1797. Skødet er endnu bevaret og lyder saaledes:

»Jeg underskrevne Nicolaj Schaarup boende ved Klitmøl- ler kiendes og herved tilstaae at have solgt, skiødet og afhæn- det, ligesom jeg og herved sælger, skiøder og afhænder til vel- agte unge Karl Christen Pedersen Nordentoft af Nors den 3die Deel i Sand Skuden Ora et Labora til med ⅓ i Skibnings- baaden med alt til Skuden herunder staaende og løbende Red- skab, Ankere og, hvad Skuden med rette tilhører, kort sagt alt,

hvad jeg tillige med mine Med Reedere er Participantere udi, hvilket alt skal tilhøre bemeldte Christen Pedersen Nordentoft saa, at hand, naar Skuden paa sin Rejse fra Norge kommer her paa Klitmøller Strand og er udladet med sin hjem førende Ladning, skal have Frihed at indskibe sit Korn i sin 3die Part og bruge den som sin egen, efter som hand haver betalt mig den accorderede Summa 299 Rdl., skriver toe hundrede nie og halvfemsindstyve Rixdaler, hvilke han har paa-taget sig at udbetale til Hr. Eeg i Agerholm Præstegaard i næste anstundende Snapsting 1798; dog skal mine Medredere, i Fald de vil, første Snapsting 1798 udbetale bemeldte Summa til Hr. Eeg i Agerholm Præstegaard, som Partshavere være Skuden først tilbuden, naar de ved dette Skiødets Forevisning erklære sig derfor.

Dette mit udgivne Skiøde haver jeg ej alene selv egenhændig under skrevet og forseiglet, men endog formaat Skipper Peder Frost ved Klitmøller og Hr. Eeg med mig til Vitterlighed at underskrive.«

Nu var Christen i hvert Fald blevet Skudepartsejer. Da han desuden efterhaanden var blevet Sætteskipper, følte han sig stor nok til at kunne sætte Fod under eget Bord og giftede sig med Maren Nielsdatter Møller, der var født i Klitmøller den 18/8 1779 som Datter af Niels Andersen Møller og Johanne Poulsdatter Brandi. Vielsen fandt Sted i Vester Vandet Kirke den 22/9 1798. Forlover for Bruden var hendes Fader og for Brudgommen Familiens gamle Ven, Provst Hvas fra Nors.

De nygifte fæstede Bo i en Ejendom, der laa ca. 100 m Vest for den nuværende Amtsvej og ca. 700 m fra dennes Udmunding paa Stranden ved Lejets gamle Pakhusplads, nær det Sted, hvor Klitmøller Badehotel nu er bygget. Den betegnedes med sit Jordtilliggende efter den nuværende Matrikel som Nr. 45 og bestod af en »bebygget Hovedlod mellem de nordvestligste Huse« i Klitmøller By og af »en Lod i det nordlige Klitfælle, dets østre Afdeling« og vurderedes i Hartkorn til 2 Skp 1 Fdk og 2¾ Alb. Ifølge Oppebørselsregister over umatrikulerede Jorder (1812—15) var Ejendommens Jordtilliggende i Flademaal 1½ Td Land, hvoraf der i aarlig Afgift svarede 1 Skp Rug og 1 Skp Byg. Jorden var ikke god, men

efter en Udtalelse af Skattereguleringskommissionen 1802 kun ringe og sandig.

Bygningerne omfattede et Stuehus og en lige overfor liggende Stald- og Ladebygning, som vurderedes til henholdsvis 870 og 500 Rdl. Begge Huse laa solret.

Hvorledes Beboelseshuset, der var 32 Alen langt og 10 Alen bredt, var indrettet vides ikke nu; men vi kan af en Fortegnelse over de Landbygninger, der skulde svare Ildstedskat, se, at der foruden andre Rum, som ikke kunde opvarmes, fandtes en Dagligstue, der var 6 Alen lang og 5 Alen bred, samt et Køkken og et Bryggers, der hver især var 4 Alen langt og 3 Alen bredt. Samtlige Rum var i Overensstemmelse med Tidens Skik og Brug ret lavloftede og maalte kun 3 Alen fra Loft til Gulv.

Tre Maaneder efter Brylluppet købte han af den tidligere nævnte Nicolai Skaarup for 49 Rdl. en »Pakboed ved Klitmøller Strand«. Den var af Træ og af Stedets sædvanlige Størrelse, 10—14 Alen lang og ca. 8 Alen bred.

Hermed var han begyndt at drive selvstændig Handelsvirksomhed, og da han var energisk og driftig, voksede Forretningen hurtigt for ham. Pakboden forslog ikke, hvorfor han i Løbet af et Par Aar erhvervede yderligere to tilsvarende Pakhuse, og i Juni 1805 købte han af Købmand Jens Larsen i Thisted yderligere en Trediepart i Galeasen, hvortil bl. a. henregnedes »en stor Skibningsbaad, en mindre dito, og alle de Materialer, som for Redernes fælles Regning ere indkøbte til bemeldte Galeases Reparation«. For Købesummen, der beløb sig til 290 Rdl, fik han desuden den Andel, som Jens Larsen »ejede udi Christen Kiergaards forhen i Fællig med Hr. Christen Neergaard ejende Pakhuse paa Klitmøller Strand«. Da han samtidig af Christen Kiergaard købte den sidste Trediepart i Skuden blev han ved denne Lejlighed ene Ejer heraf.

Hans hjemlige Handelsforbindelser blandt Landbefolkningen boede indenfor et Omraade, der betegnes af Landsbyerne Hinding, Nors, Kaastrup, Tingstrup, Torsted og Vang, hvorfra direkte Veje førte til Klitmøller, og hvorfra en Dagstur hen til Christen og hjem igen ikke oversteg 4—5 Mil.

I hans Levetid udbrød Krigen med England. Forbindelsen med Norge maatte opretholdes. Skibsværftet i Christianssand

skulde efter Kongens Ordre forsynes med Kød, Flæsk og Smør og hele det vestlige Norge med Korn. Skudehandlerne beordredes sammen med forskellige andre danske og norske Skipere til at bringe Forsyningerne over Havet, hvilket i Begyndelsen vakte en Del Modstand blandt de paagældende. Det var nemlig en Sejllads med Liv, Skib eller personlig Frihed som Indsats. Naar Skuderne iagttoges af engelske Orlogsmænd blev de jaget og ofte opbragt eller tvunget til at løbe paa Land for at undgaa Opbringelse.

Den første Skude fra Klitmøller, det gik ud over, var Slægtens gamle Slup St. Jørgen, som forfulgt af en engelsk Kaper forliste paa Vigsø Strand i Efteraaret 1808. Omtrent samtidig og paa tilsvarende Foranledning ødelægdes Peder Kroghs Baad »Christiane og Dorothea« og endelig led Knud Christensen Kroghs Brig »Peter og Anna« i Aaret 1811 en ilde Medfart.

Den 3/6 1808 opbragte en engelsk Krydser i rum Sø Skonernten »Arken«, som tilhørte Christens Svoger, Anders Nielsen Møller, og førte hele Besætningen i Fangenskab til England. Og den 20/9 1810 opsnappede en engelsk Kutterbrig Peder Bolesens Galease »Christiane Dorothea« 5—6 Mil fra Christianssand. Selv paa Klitmøller Red var Baadene udsat for Opbringelse, idet Englænderne her i Efteraaret 1808 borttog C. P. Hausgaards »Dorothea Maria«, uden at man fra dansk Side kunde hindre det. Gang paa Gang foretog fjendtlige Orlogsmænd Togter ind mod Klitmøller, hvor til Tider talrige Korntransportbaade kunde ligge samlede; helt ind til 200 Favne fra Land kunde en eller anden nærgaaende Krydser vise sig og saa være simpel nok til at bruge Kanonerne mod de ubeskyttede Smaaskuder.

Naar en saadan Gentleman truede med at vise Tænder, gjaldt det om snarest at faa Skuderne sat paa Land; men han kunde komme saa overraskende hurtigt, at de danske eller norske Sømænd kun naaede at kappe Ankertovene og saa sig nødsaget til at lade Vind og Sø kaste Baadene paa Land. Christen oplevede adskillige saadanne Tilfælde og fortæller os endnu gennem Herredets Justitsprotokol knapt og tørt lidt herom: Den 12/9 1809 dukkede en engelsk Kutterbrig op og styrede lige ned paa Klitmøller Red, hvor den satte 3 Barkasser i Van-

det, alt medens den uafbrudt affyrede sine Kanoner dels mod de paa Reden liggende Skibe dels ind mod Land. Det hele gik saa hurtigt, at 4 Baade maatte stikke Ankeret fra sig og i oprørt Hav og stærkt Søbraad lade sig slaa ind paa Stranden, som eneste Middel til at undgaa Opbringelse. Herunder led den norske Slup »Mønden« alvorligt Havari.

Og en Sommerdag i samme Aar, siger Christen, jog Engländerne mindst 11—12 Fartøjer paa Land paa noget tilsvarende Vis.

I det hele taget gik det i Aaret 1809 haardt ud over de danske eller norske Kornskibe ved Klitmøller. I Januar strandede »Provideringsskonnert« Nr. 14, i Marts fangedes norsk Slup »Anna Frederikke«, den 1/6 tog Niels Svennevigs Galease »Enigheden« Skade paa Skrog og Takkelage, den 19/6 opbragtes norsk Kutter Nr. 5 af den engelske Brig »Leewitz«, den 30/9 joges norsk Slup »Anna Sophie« for haardt paa Land, og sent om Sommeren grundstødte »Brødkniven« saa voldsomt, at dens Ladning maatte udlosses og oplægges med 182 Td Byg og 36 Td Rug hos Lodsoldermand Jørgen Larsen Holm og med 99 Td Byg hos Christen.

Denne haardhændede Optræden fra engelsk Side førte til forskellige Modforanstaltninger fra dansk Side. Kystsejladsen blev vejledet ved Rejsning af Sømærker i Klitten, og en Kystmilits blev opstillet. I denne indtraadte den mandlige Befolkning mellem 45 og 60 Aar og de, der var for unge til at tjene som Soldat. Den eksercerede hver Søndag og opkastede frivilligt til Beskyttelse af Lejet 3 Batterier, som bestykkedes med de Kanoner og Svingbasser, man kunde faa paa Egnen. I Spidsen for Herredets Milits stod »Told- og Consumtionsforvalter, Captain Langeland«, Løjtnant Gyldenfelt kommanderede Batterierne og 22. Artillerikompani afgav nogle Konstabler til Betjening af Kanonerne. Som Statens Tilsynsførende ved Korntransporternes Tilrettelæggelse og Gennemførelse afgav Marinen Løjtnant Johansen. Paa højtliggende Steder opførtes Vagthuse, hvorfra Militsen kunde alarmeres i Tilfælde af truende Landgang, og i selve Lejet indrettedes et mindre Skibsværft, hvor Skuder og Baade kunde repareres.

Truslerne om at give raat for usødet synes i nogen Grad at have kølnet Englændernes Tilbøjelighed til at anfælde Klit-

møller, i hvert Fald hører man i Krigens sidste Del langt mindre herom.

Christen stod ikke i Militzen. I 1803 overførtes han fra Lægdedets Landrulle til Sørullen som Sølimit. Han var fundet egnet til Tjeneste paa Flaaden, men blev ikke udskrevet hertil, da han ligesom de andre Skippere i Klitmøller blev beordret til at deltage i Transporten af Fødevarer til Norge. Hvor ofte det faldt i hans Lod, eller hvortil han bragte sin Last kan ikke siges nu; men vi kan se, at han i 1807 blev »sadt i Rekvisition til kongelig Transport som Sætteskipper« og, at han i Aarene 1807, 08, og aarlig gjorde 4 Ture til Christianssand, at han i 1809 og 1810 ikke kunde møde paa Session, da han var »i Norge med sit førende Skib«, at han den 6/1 1812 efter Ordre maatte sætte »Ora et Labora« i Søen, at han i November samme Aar »var bortfragtet til Korntransport for kgl. Regning til Norge« samt, at han i 1813 endnu var »i Rekvisition«.

Af disse spredte Oplysninger fremgaar imidlertid ganske klart, at han var i Arbejdets forreste Linie hele Krigen igennem. Sammen med de to Mænd, den 40 aarige Mogens Olesen og den 20 aarige Christen Drasbæk, som i mere end 10 Aar trofast fulgte ham som fast Skibsbesætning, tog han i Krigens Tid mangen haard Tørn Vinter og Sommer, i Kulde og Storm og kom heldigere derfra end flere af Lejets Folk. Ja, han slap saa lykkeligt fra sine Ture, at hans Skib var det eneste af Klitmøllerfolkernes 7 egne Baade, som ikke enten blev taget af Englænderne, forliste eller led Skade ved Stranding. Selv undgik han Fangenskab og Druknedød; ej heller frøs han ihjel under Norges Kyst, men tjente mange gode Penge paa denne Sejlads i kongelig Tjeneste, ikke mindst efter at Regeringen ved Plakat af 29. Januar 1813 havde udsat Præmie for Skippere, der førte Korn til det søndenfjeldske Norge, paa 10 Mark pr. Læst for ubeskadiget og 7½ Mark for beskadiget Korn.

I de Perioder, hvor han ikke »var i Farten«, som Lægdsrullerne siger, eller beskæftigede sig med herhen hørende Arbejde, prægedes hans daglige Liv af de Forhold, som Krigen førte med sig paa Hjemegnen. Han ansattes tillige med Jørgen Larsen Holm, Anders Odde, Anders Frost og Morten Kløvborg i det Lods- og Transportvæsen, som oprettedes i Klit-

møller 1809 i Anledning af den Tilstrømning af fremmede og lidet stedkendte Skibe, som nu fandt Sted udfør Lejet, og blev her paa Slutningen af Krigen Lodsoldermand efter Jørgen Larsen Holm. Som saadan fik han Ledelsen af Lodsvæsenet, af Ind- og Udsejling, Ansvar for at Skibene fik anvist den bedste Ankergrund, fik skibet i rette Følgeorden og de bedste Muligheder for at kunne lade eller kort sagt fik alle de Raad og vejledende Anvisninger, som de havde Behov for at kunne besejle Stedet. Han fulgte de engelske Orlogsmænds Observationstjeneste foran Lejet med den største Interesse, diskuterede med Venner og Bekendte Chancerne for at bryde Fjendens Blokade og Aarsagerne til, at det nu og da ikke lykkedes. At Samtalerne ogsaa kunde berøre Bønder, som nægtede at efterkomme Kongens Bud om at køre Korn til Udskibningsmagasinerne eller paa Skippere, som kun modvilligt førte det videre til Norge, kan ikke undre ej heller, at Talen gik, naar en Kaper sendtes i Søen og en Havarist paa Bedding, en tagen Prise en sjælden Gang bragtes ind, eller naar den stedlige Vagt i Sommeren 1810 lagde Haand paa 2 mistænkelige Gullandskipper.

Nu og da udmeldte Retten ham til sammen med andre »gode Mænd« at syne og taksere strandede eller havarerede Skuder saaledes i April 1809 P. C. Hausgaards Galease »Haa-bets Anker« ved Vigsø, i September, Oktober og November samme Aar og i Oktober 1811 ved Klitmøller henholdsvis »Mønden«, »Anna Sophie«, »Brødkniven«, og »Peter og Anna«. Sammen med Stedets øvrige Beboere hjalp han med at bjærge, hvad bjærges kunde, naar Englænderne tvang Skibe til Stranding. At det samtidig kunde give en klækkelig Ekstraindtægt viser hans Regninger i Anledning af »Brødkniven«s Havari, som indbragte ham 398 Rdl, Penge det nok var værd at tage med, selvom han for at faa dem Aarét efter maatte møde som Vidne i Retten, hvor han »aflagde Lovens Ed og derunder forsikrede, at de af ham indgivne qvitterede Regninger, saavel som den han nu i Dag indgiver, er rigtige og saa billige, som det kan efter Tiderne og Omstændighederne være, og at de af ham er skrevne og egenhændig underskrevne«.

Alle mandlige Beboere var saa stærkt optaget af det noget

forcerede Arbejde, som Forholdene havde skabt, at det til Tider kunde knibe med Arbejdskraft; saaledes kunde man den Januardag i 1812, hvor Christens og Svogerens Baade efter Ordre søsattes, ikke skaffe Folk nok til ogsaa at faa en tredie Baad i Vandet, uagtet Klitmøller Skibningsselskab og 10 lejede Ekstramænd fra Vangsaas sled med Skibene fra tidlig Morgen. Alle maatte i Krigens Tid lægge Ryg til hver paa sin Maade. Selv i Familielivet greb Krigen ind for Christens og andres Vedkommende. Som allerede nævnt toges Svogeren til Fange i Sommeren 1808, og Sorg holdt Indtog i den efterladte Kones Hjem. Sulten truede; Christen blev hendes Lavværge og maatte staa bi med Raad og Daad, indtil Anders i 1810 frisk og sund vendte hjem fra sin ufrivillige Udlændighed og atter begyndte at vove Skindet, denne Gang dog som Fører af Briggen »Peter og Anna«.

Ved Krigens Slutning stod Christen i sin bedste Alder. I Tidens Løb var den fødte Bondesøn fuldt ud blevet Sømand og helt optaget i Lejets snevre Kred, hvor Arbejdet og Befolkningens hele Indstilling havde gjort ham til en tænkende Mand. Tidlig havde han lært at knæle ned paa Stranden ved sin Baad, inden den sattes i Søen, for at bede den Almægtige holde sin skærmende Haand over sig og føre ham frelst tilbage. Kampen for det daglige Brød paa et stormfuldt, uroligt Hav, bogstavelig under Fjendens Kanoner, havde hærdet ham og staalsat hans Karakter. Han var en paapasselig, forudseende og ærlig Mand, som ikke kunde tænke sig i Krigens Tid at løbe sin Skude paa Grund for at slippe for de farlige Norgesture og faa mere i Erstatning af Kongens Kasse end, Baad og Ladning havde været værd, saaledes som man hist og her skumlede om, at andre havde gjort; men han vilde paa den anden Side have Orden i Tingene og sikre sig, at han eller Familien, hvis det gik rent galt, fik fuld Erstatning paa reelt Grundlag. Derfor forlangte han og forøvrigt med ham Knud Christensen Krogh, saa vidt det kan ses som de eneste, i November 1812, da de stod overfor et Par haarde Norgesture, at Retten udmeldte tvende kyndige Mænd til at taksere deres Baade, inden de stak til Søs.

Han skrev godt for sig, førte en fast og sikker Pen og mødtes med almindelig Tillid ikke alene indenfor, men ogsaa uden-

for Sognets Grænser. Efter Krigen gjorde Hillerslev-Hundborg Herreder fortsat og mere udstrakt end hidtil Brug af ham som Taksations- og Vurderingsmand, særlig i Strandingssager, men ogsaa ved Undersøgelser af Ejendomme, i hvilke Overformynderiet kunde tænke sig at ville anbringe umyndiges Midler.

I Strandingssager kunde han sammen med en anden Mand som Skibstømremester Poul Brandi, Peder Krogh eller senere Sønnen Peder Nordentoft blive sat til at vurdere det paagældende Skibs Værd, give Skøn om, hvorvidt Ladningen kunde udføres til Søs eller paa anden Maade, og anslaa Udgifterne dertil, men hyppigst bestod hans Opgave i »at beregne Mile-distancen« fra Skibets Afgangshavn til Strandingpunkt og Bestemmelsessted og til at udregne, hvormeget den strandede Skipper derefter kunde have Krav paa i Fragt over den tilbagelagte Strækning. Nu og da holdt Retten sine Søforhør i hans Hus, og en Gang brugtes han som Retsvidne under et Søforhør paa Vangsaas Strand efter Kuffen »Wissel Valligheds« Stranding.

I Maj 1815 beskikkedes han som Strandfoged paa Klitmøller søndre Strand, da Posten i dette Distrikt blev ledig efter Lars Christian Drasbæk. Hermed fik han Tilsyn med Strandingsgods og Ansvar for, at dette ikke kom paa urette Hænder. Alt ilanddrevet, som havde Penges Værd ved Auktion, indførte han i sin Strandbog, og en Gang aarlig mødte han efter Tilsigelse i Hillerslev-Hundborg Herreders Ret i Thisted, hvor han under Ed gav Forklaring om, »hvad der løst af Havet var inddrevet« i det sidst forløbne Aar. Og det var højst forskelligartede Sager, han i Aarenes Løb opsamlede paa Stranden, hyppigst Ting, der bragte Bud om Dramaer paa Havet som 1 Baad, 1 Skibsjolle, 1 Køl, 1 nyt Kølsvin, 1 Skibsside, 1 Vrag samt Spir, Planker og Bjælker af Bøg, Eg, Fyr og Birk, Rom og Tobak, ja, den 16. December 1816 endog 1 Jernkanon.

Da Amtmand Faye ved en Omordning af Bjærgvæsenet i Thisted Amt oprettede Bjærgningsselskaber langs Kysten under Amtets Kontrol og samtidig afskedigede flere af de hidtidige og maaske mindre paalidelige Forbjærgere, udtog han Christen, der hørte til »de redeligste og dueligste Mænd«, han kendte, til Forbjærger i Klitmøller. Stillingen gav Anseelse i almindeligt Omdømme og var eftertragtet, hvilket bl. a. kan

ses af, at en tidligere Kaptajn og Ridder af Danebrog, Rørbye, blev ansat som Forbjærger i Vigsø Distrikt under Thisted Amt. Som Forbjærger ledede og ordnede Christen ved Stranding Redningsarbejdet med de smaa Midler, man den Gang raadede over, og traf Aftale med Reder eller Skibsfører om Skibs og Ladnings Bjærgning. Som Regel fik Bjærgningsselskabet $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{3}$ »af det bjærgede Beløb, være sig Skib med Takkelage og Inventar eller Gods, alt efter Fradrag af de her paa Stedet medgaaede laveste Omkostninger«. De indkomne Penge fordeltes derefter til Bjærgerne som Løn for Flid og Møje.

Efter hver Stranding i Distriktet fulgte Søforhør, hvor Christen maatte møde op og give Forklaring om Stranding og Bjærgning. Hans Beretning om Strandingen den 24. Marts 1817 af Galeasen »Anna Margrethe«, som var paa Vej fra Stockholm til London og, som han overværede fra først til sidst, gengives i Justitsprotokollen med følgende tørre Ord:

Om Eftermiddagen omtrent Kl. 3 kom det paagældende Skib sejlene sønder fra for S.S.V. Vind og stødte paa Revlen norden for Pakhusene ved Klitmøller, hvor det blev staaende og efter omtrent 1 Times Forløb sloges i Stykker, saa at Vraget flød til alle Sider undtagen et Stykke af Skibets Forende, der blev staaende, og hvorpaa Skibsmandskabet og Skibskaptajnen med henflyttede. Lasten, der bestod af Tjære, flød ogsaa i Søen, og en Del Tønder deraf svalpede eller drev i Land; nogle af Tjæretønderne gik dog til Søs og nogle deraf sloges i Stykker, ligesom og noget af Mandskabets Tøj gik til Søs og bort med Strømmen, der var særdeles stærk.

Klitmøller Skibningselskab forsøgte med en Skibningsbaad at komme ud til Vraget for at bjærge Mandskabet; men Strømmen var da saa stærk og Stormen saa haard, at det blev umuligt. De fik derfor Skibningsbaaden igen i Land og gjorde Forsøg med en mindre Baad, hvormed det lykkedes dem skønt med Livsfare at komme ud til det sønderbrudte Vrag, og de fik endelig med Møje Mandskabet reddet. Men da den sidstnævnte Baad kun kunde rumme 3 Mand ad Gangen, saa maatte de prøve tvende Ture for at faa Mandskabet i Land. Saa snart det derefter blev muligt, begyndte Klitmøller Bjærgningsselskab at bjærge af Lasten, den sønderbrudte Takkelage

og Vraget, der i en betydelig Strækning blev opkastet paa Klitmøller Strand.

Strandings- og Bjærgningssager var i Følge Sagens Natur den Gang langt hyppigere end nu og kunde godt give ham noget at bestille og en Del Ekstrature til Thisted i Tilgift, hvor Søforhørerne normalt holdtes«. Da til Eksempel de tre Skibe »Amalie«, »Den unge Elisabeth« og »Marie« i Efteraaret 1824 i Løbet af en Maaned strandede paa Torup Strand, maatte han møde til Forhør i Thisted den 10., 15. og 20. November.

Christens Handel havde i Tidens Løb haft jævn og god Fremgang. Han havde nedrevet to gamle Pakhuse og bygget et nyt og større »med tilhørende Vægt«. Han ansaa selv sin økonomiske Stilling »for temmelig god«, ydede udstrakt Kredit, gav flere Laan og betegnedes af andre som værende en Mand med »ikke ubetydelige faste Ejendomme«.

I 1815 begyndte han at lade sin ældste Søn Peder uddanne til Skibsfører og sejle med i Stedet for Christen Drasbæk, saaledes at Drengen, naar Tiden var inde, kunde overtage Føringen af Galeasen, og han selv gaa i Land for bedre at varetage Opkøb af Landbrugsprodukter. Denne Tanke realiseredes i 1818, da Christen overfor Sessionen »frasagde sig Fart og Fiskeri«, fik Afgangsbetegnelse fra Sørullen og for en stor Del overlod Sejladserne til Sønnen. Helt lagde han dog ikke op. Vi kan saaledes se, at han baade i Maj 1824 og i August to Aar senere var i Altona.

Efter Krigen kom der imidlertid Vanskeligheder for ham som for andre Skudehandlere som Følge af, at Norge efter Afstaaelsen til Sverige ved store Toldmure bogstavelig blev lukket for Indførsel fra Danmark. Vel kunde han endnu i 1815 yde Svogeren Anders Nielsen Møller et Laan paa 3405 Rdl, i August 1818 give Thomas Frandsen i Tingstrup et Laan paa 1000 Rdl og i Juli 1820 laane Broderen Lars Vestergaard 350 Rdl, men Handelens Tilbagegang paa Norge var en Kendsgerning, han ikke kom uden om, og som tvang ham til at rette Øjnene mod andre Markeder og søge sit Udkomme der. Hans Blik faldt paa Altona, hvortil han begyndte at sælge Egnens Landbrugsprodukter, og hvorfra han tog Varer med tilbage til Købmænd i Thisted og nu og da til Salg for egen Regning.

Da denne Trafik kom Købmændene i Aalborg for Øre,

de for nu kongl. Justits- og kgl. Offici
i Friheds- og Lægekunstens Selskab
i Altona indførte Beskrivelse
af 107 Species. —

Den er her fuldstændig om og formentlig
i Lægekunst og formentlig med de højeste
Værdier for. —

6. Septemb. 1821

Venerabil
C. Nordentoft
p. m. Lovén

Udsnit af C. Nordentofts Brev af 8/9 1821.

og de derved saa Haabet briste om i handelsmæssig Henseende at vinde Overtaget i Thy, nu, da Thyboernes Marked i Norge var lukket, fik de deres Kommissionærer i Thisted til at rejse Politisag mod Christen for formentlig udøvet, ulovlig Næringsbrug. Christen følte sig aabenbart ikke helt sikker i sin Sag, men ønskede Spørgsmaalets principielle Side prøvet i Danske Kancelli til hvilket han under 8/9 1821 indsendte følgende af ham selv forfattet Pro Memoria:

»Det har fra Arilds Tid været en Rettighed for Beboerne paa Vestkysten af Jylland fra Klitmøller, Blokhuset og Torneby Strand med deres Sandskuder at befare Norge og indenrigske Steder, vide Forordningen af 26. November 1768, Kapitel 6, § 3 og til denne Fart at opkøbe Landets egne Produkter og igen at hjemføre de saakaldede haarde Varer eller saadanne, som var mest fornødne for Landmanden.

Undertegnede er Ejer af en saadan Sandskude og har i mange Aar med den befaret Norge i Følge det Beboerne ved Klitmøller meddelte Privilegium; men Konjunkturerne har gjort, at en saadan Fart ikke kan vedligeholdes, dels for den her eksisterende Udførselstold og dels for den i Norge paabudne svære Indførselstold, uden Tab for Skudeejer.

Som Skudeejer og som den, der ikke betragtes for at ernære sig alene ved Bondearbejde, er jeg paalagt Skatter af min Næring, af hvilke i Særdeleshed Bygningsafgiften er trykkende. Dette forenet med den Sandhed, at det er umuligt for Beboerne i Klitmøller uden Fart at ernære sig og Familie, eftersom denne By dels er liggende paa den nøgne Strand og dels i den øde Klit, hvor intet Agerbrug kan fremmes, og ingen anden Næringsvej end Søfart og Fiskeri paatænkes, foranledigede mig til at prøve Fart paa andre Maader, og saaledes har jeg begyndt at besejle Altona, hvortil jeg har bragt Kornvarer, Uld, Huder og Skind samt Vox, dels for egen Regning og dels befragtet af Thisted Købmænd; jeg har hidtil kunnet stoppet mine Udgifter og agter for Fremtiden at vedblive denne Fart baade for at forskaffe mig selv Levebrød og for at gavne Omegnen.

Men en Del af Thisted Købstads smaa Købmænd eller rettelig nævnt Høkere er opstaaet og vil forbyde mig Opkøb af Landets egne Produkter og Udsælgelse af de tilladte Varer,

jeg hjemfører. Den bedre Del af Købmandsklassen, som har Formue og kan tage deres Toldvarer fra Altona, ønsker naturligvis Fartens Vedligeholdelse, idet de vinder foruden den halve Fragt endnu betydelig i Indkøbsprisen i Altona imod Aalborg, og kun naar jeg ikke kan faa fuld lastet for andre, supplerer jeg Ladningen for egen Regning.

Idet jeg er af den fuldkomne Formening, at jeg i Følge Forordningen af 26. November 1768, Kapitel 6, § 3, cfr. For. Februar 1797, §§ 10, 11, 60, 233 og 249 er berettiget til at besejle og dels for andre og dels for egen Regning udføre Landets Produkter og igen hjemføre saadanne Varer, som er tilladt at forhandles, tilbageholder jeg ikke den Yttring, at i Fald saadan Frihed nægtedes, vil det for Fremtiden staa i Aalborg Købmænds og disses Kommissionærer Thisted Høkeres Magt at tiltvinge sig Omegnens Produkter til de af dem selv bestemmende Priser, ligesom de og er i Stand til at opdyre enhver Handelsartikkel til hvilken Højde, de selv for godt befinder, naar de stolede paa, at Beboerne kun hos dem og ikke anden Steds fra maa gøre nogen som helst Forskrivning. Hertil kommer endnu at er Nordstrandsfarten paa Norge, et udenrigsk Sted, tilladt, maa det med Hensyn til Landets egen Interesse vist nok være mere ønskelig, om Handel paa og Fart til vore egne Steder favoriseredes i Særdeleshed, da baade Beboerne paa Ind- og Udladepladserne derved vinder langt betydeligere end ellers, ej at tale om de Fordele for de Kongelige Intrader og Told Officianter derved vinder, hvilket allerbedst bevises derved, at jeg i Told af min sidste fra Altona indførte Ladning har maattet betale i Told 107 Species.

Saaledes indstiller jeg til Collegiet, om og hvorvidt jeg til ovennævnte Fart er berettiget, og hvorvidt mine Rettigheder i saa Henseende strækker sig.«

Christens Opfattelse fandt megen Støtte hos Amtmand Faye, der lidt haanligt betegnede de paagældende Sagsøgere som værende »kun nogle unge Mennesker, der intet eje uden deres Borgerbrev«, og i en lang Erklæring til Kancelliet udviklede sit Syn paa Nødvendigheden af at opretholde Nordstrandsfarten selv under de ændrede Former, Tiden havde medført. I danske Kancelli blev Sagen imidlertid henlagt (3. Dept. W 1936, Aar 1821); Christen fik intet Svar, og da han

uanfægtet fortsatte, som havde begyndt, kan den rejste Politisag heller ikke have lagt ham Hindringer i Vejen.

Til de vanskelige Handelsforhold paa Norge kom den hjemlige Landbrugskrise i Tiaaret 1818—28, hvor han vel købte Byg for under 2 Rdl Tønden, men hvor Bondens Evne til Køb af indført Vare mindskedes i uhyggelig Grad. At Christens Indtægter led herunder er en given Sag, og at han ogsaa har lidt direkte Tab paa udestaaende Fordringer maa anses for sandsynligt, selvom vi nu kan se, at han i et enkelt Tilfælde, overfor Svogeren Jens Smed i Nors, har været nødsaget til at gaa paa Forlig om Betaling af en Fordring paa 53 Rdl.

Bedre end Kornhandelen laa Handelen med Uld og Huder, hvilke sidste han i 1824 købte for 4—4 Rdl og 4 Mark Stykket. Men her, hvor der var Penge at tjene, maatte han passe paa, at der ikke kom Tyvekoster mellem reelle Varer, eller at Tyve levede højt paa hans Regning. Ikke saaledes at forstaa, at Tyverier hørte til Dagens Orden, men enligt græssende Faar forsvandt i Ny og Næ, og Skudehandlernes Oplag og Fartøjer fristede af og til Folk, der ikke kendte Forskel paa Dit og Mit.

Og Tyverisager kunde godt volde en Del Besvær med Ekstrature til Thisted og lignende Ulejlighed, naar Retsmaskineriet først begyndte at knirke. Det skete saaledes, at Christen i 1811 maatte vidne om, hvorledes Tjenestepigen Maren Bolesdatter, der var overbevist om Tyveri, havde opført sig, da hun i sin Tid tjente ham, og at Christens Kone og Sønnen Peder maatte møde i Thisted for at udtale sig om, hvorvidt en for Retten fremstillet Mandsperson, hvis Kone var sigtet for Tyveri, havde solgt Huder i Christens Hus. Begge genkendte Sælgeren i den lange blaa Kjole; men ved den paagældende Lejlighed havde han rigtignok ikke kaldet sig Niels Pedersen, men Christen Nielsen fra Vang.

Værre var det dog, naar man selv var udsat for Tyveri og maatte spille Opdager, og det var Christen ude for. Tirsdag den 25/3 1823 opdagede han, at der havde været Indbrud i hans Pakhus og i »Ora et Labora«, som endnu laa oplagt paa Stranden fra forrige Efteraar. Han paatog sig Detektivens Rolle, gjorde Tabet op til 1 Sæk Uld, 2 Skind og forskellige Smaating fra Baaden, fandt en gennemhullet Toskilling af

1810 paa Pakhusloftet og gav sig derefter sammen med Sønnen Peder og Peder Krogh til at undersøge Pakhusets nærmeste Omgivelser. Herunder fandt de, »at noget var nedgravet i Sandet, som siden ved Undersøgelse bestemtes at være 1 Kohud og 1 Doggerskind«. I Forvisning om, at Tyvene vilde vende tilbage for at hente de nedgravede Skind, lod Christen Fundet dække til, holdt Øje med Stedet og satte Dag og Nat Vagt i Pakhuset. Men hele Ugen skulde gaa, uden at noget paafaldende hændte. Først den følgende Lørdag Morgen saas i Sandet, hvor Skindene laa, og herfra videre ind over Klitten Spor af et Par større og et Par mindre Træsko.

Ledsaget af Sønnen Peder, Poul Brandi, Peder Krogh og Lars Christensen Hov fulgte han nu Sporene ind i Landet til omtrent et Riffelskuds Afstand fra Niels Hørdums Hus i Tved Sogn, hvor de traf Drengen Anders Nielsen, som de beskyldte for at have stjaalet de nævnte Sager. Da Drengen imidlertid nægtede, fortsatte de mod Frederikkens Hus. Paa Vejen hertil mødte de Drengens Broder, Thomas Nielsen, som holdt til hos Frederikke, og »da de kunde kende, at begges Træsko lignede de forfulgte Spor, saa imputerede de Thomas Nielsen Tyveriet, hvorefter saavel han som Broderen tilstod.«

Under den paafølgende Sag viste det sig, at de to Brødre Natten til Tirsdag den 25. Marts ved Midnatstid var gaaet op paa Fartøjets Dæk, hvor de med en Jernstang havde brudt Lugen over Kahytsdøren op for at komme ned i Kahytten. Her tændte de med et derværende Fyrtøj et paa Kahytsbordet staaende Lys for bedre at kunne gennemrode Gemmerne. Udbyttet var dog forholdsvis magert: 2 Spølkumme, 7 Stk. 6-Skilling Kobber Tegn, 20 Stk. hele Loftssøm, 3 à 4 Lys, 2 Passere, et Stykke Reb samt en lille, sort Pægl's Flaske, altsammen Ting, som kun kunde faa større Værdi for et Par fattige Stympere.

Tyveknægtene var derpaa gaaet over til Pakhuset medtagende Jernstangen og en Stige fra Fartøjet. Stigen havde de stillet op ad Husets nordre Gavl, hvorefter den ene var kravlet op og havde brækket en Lem løs, saa de kunde komme ind paa Pakhusloftet og derfra ned i selve Pakrummet, hvor de havde taget Ulden og Skindene.

Senere havde de ogsaa hjem søgt Peder Nordentofts Dæks-

baad og en anden Skude, hvorfra de stjal et Par Drikkevandsankere. Da de ikke kunde bære alt det stjaalne, gravede de Skindene ned i Sandet med senere Afhentning for Øje, en haandværksmæssig Fejl, der førte til deres Paagribelse.

Den omtalte gennemhullede Toskilling havde Thomas Nielsen overtroisk kastet fra sig i Pakhuset »i den Forventning, at man ikke skulde kunne drive ham tilbage med de stjaalne Koster.«

Da Myndighederne ikke lagde Christens Handel paa Altona Hindringer i Vejen fik han solid Grund under Fødderne og sad efter Omstændighederne lunt inden Døre.

Hvor stor hans Handelsomsætning har været vides ikke; kun kan siges, at han i Fællesskab med Sønnen Peder i Januar 1827 havde opkøbt Varer med første Foraarslevering for Øje til et Beløb af 2000 Rdl og, at han samtidig havde udestaaende Fordringer af tilsvarende Størrelse.

Sine opsparede Penge anbragte han hovedsagelig som Laan i faste Ejendomme paa Egnen mod Laantagerens Udstedelse af en Obligation med Pant alt efter Forholdene i Vedkommendes ejende og paaboende Gaard eller Hus, i hans Ind eller Udbo, Besætning, Skib, Mølle eller Pakhus. Særlig imponerende Beløb drejede det sig nu ikke om, men han havde dog ved sin Død ca. 4500 Rdl anbragt paa denne Maade. Til Bedømmelse af dette Beløbs Værd kan anføres, at hans eget Hus med tilliggende Jord da vurderedes til 600 Rdl og Galeasen til 1000 Rdl.

Større kontante Pengebeløb laa han nødig med, og han betalte hellere med Varer end i klingende Mønt. Da han til Eksempel et Par Aar før sin Død var saa uheldig at faa sin ene Arm »istykker«, betalte han en klog Mand, Saar- og Benlægen Peder Kudsk i Nors, der lappede Armen sammen, »9 Pund Kaffebonner aarlig, saalænge han (Kudsk) levede, som Erkendtlighed for hans udviste Kunst og havde Ulejlighed med Helbredelsen«. Og maa det tilføjes, Boet overtog Forpligtelsen efter Christens Død.

Christen var en optaget Mand, der helt og holdent gik op i sin Forretning og de Hverv, som blev ham paalagt. Den to Mil lange Vej mellem Klitmøller og Thisted maatte han jævnt-

lig tilbagelægge, naar Ind- og Udklarering af Skib skulde foretages i det derværende og nærmeste Toldsted, naar Forretninger med Købmænd kaldte, Skudskat skulde erlægges, eller naar han, som Skik og Brug var, skulde overstaa det aarlige Møde for Sessionen. Retten lagde ogsaa i Aarenes Løb megen Beslag paa hans Tid, baade i »Syns-, Skøns- og Bedømmelsesforretninger« saavel i Marken som for Skranken. Hans Virksomhed ikke mindst de ofte haarde Ture paa Havet havde imidlertid slidt paa hans Helbred og gjort hans Hjærte svagt. En gammel Familietradition vil endog vide, at han endte sine Dage ramt af et Hjærteslag midt i sin Gerning.

En officiel Bekræftelse herpaa synes ikke at kunne skaffes, men en nærmere Undersøgelse af Forholdene berettiger til at tro paa Beretningens Rigtighed.

Torsdag Morgen, den 1. Februar 1827, strandede Sluppen »Caroline« af Stettin paa Kysten mellem Hansted og Klitmøller. Bjærgerne ilede til Strandingsstedet og reddede Besætningen. Ladningen forsvandt derimod i Havet, da »Skibet noget efter Indstrandingen sloges i Stykker« af Bølgerne. Kun det sønderslagne Skibsskrog og Takkelagen bjærgedes op paa Land. Under dette Arbejde er det, at Christen skal være faldet død om paa Stranden. Herimod kan indvendes at Strandingen fandt Sted i Hansted Bjærgningsdistrikt, hvilket ikke kan benægtes; men da Christen er død nævnte Dag, og Nabodistrikter nu og da rakte hinanden en hjælpende Haand i Strandings-tilfælde, er der næppe Grund til at afvise den gamle Beretning.

Han blev begravet den 9. Februar paa den daværende Sognekirkegaard ved Vester Vandet Kirke omtrent 51 Aar gammel.

Et Minde om Christen findes hos Oberstløjtnant J. Nordentoft i Form af to smaa Messing-Signalkanoner, mærket 1794, samt en Flintelaaspistol.

Ved Christens Død fik Enken Tilladelse til efter Ansøgning at hensidde i uskiftet Bo, men fandt sig dog i Sommeren 1827 foranlediget til at skifte med Samfrænder.

Boets Masse blev opgivet og vurderet saaledes:

1.	Stervbostedet i Klitmøller med underliggende Jorder og tilhørende Besætning og Indboe saaledes som samme nu forefindes blev vurderet til	600 Rdl
2.	Pakhuset, som den afdøde selv har bygget, blev med tilhørende Vægt ansat til	150 -
3.	De to tredie Dele af Galeasen »Ora et Labora« med staaende og løbende Redskaber og som eies efter Skøde af 7. Juni 1805 og 24. Marts 1823	800 -
4.	Skibningsbaaden	50 -
5.	1 Kikkert	9 -
6.	1 Gevær	5 -
7.	1 Malersten (til Maling af Korn)	1 -
8.	Et Baadseil	5 -
9.	Den halve Part af en Knapholt (Egentlig Klapholt: Her svært Stykke Egetømmer) ..	6 -
10.	1 Blikkrukke	1 -
11—20.	Obligationer	4455 -
21.	Indkøbte Varer	2000 -
22.	Udestaaende Fordringer	1907 -

Ialt 10,000 Rdl.

Moderen, som havde Ret til at arve »det halve og desuden en Broderlod«, gav imidlertid Afkald herpaa, da hun paa Grund af Alder og Svagelighed ansaa »det uhensigtsmæssigt længere at drive nogen Næringsvei eller Handel og ønskede helst at tilbringe sine Øvrige Dage i Roe og Tilfredshed.

Til den Ende forbeholdt hun sig kun 2496 Rdl Sedler af Boets Masse og overlod Resten til Deling mellem Børnene, hvorhos hun maatte gøre Arvingerne og samtlige Vedkommende opmærksomme paa, at det var hendes sal: Mands Villie og Bestemmelse, at den yngste Datter Johanne skulde have 1000 Rdl Sedler forlods udbetalt paa Grund af, at hun som den yngste ikke hidtil havde nydt saa megen Understøttelse eller trængt til samme Hjælp som de øvrige Børn for at sættes i Vei og Virksomhed, ligesom det syntes vanskeligere for Johanne at erhverve sit Udkomme af Mangel paa et saa fuld-

komment og hurtigt Nemme, som Gud havde forlenet de andre Børn med.

De øvrige Arvinger, som fuldkommen vare overbeviste om Sandheden af deres Moders foranførte Erklæring i Henseende til Johanne, ærede som en kær Pligt deres afdøde Faders Villie og tilstod saaledes, at deres Søster Johanne forlods udlægges 1000 Rdl Sedler, hvorhos hun med hendes Formynder (og Farbroder) Lars Pedersen Westergaard takkede, idet samtlige Arvinger med Taknemmelighed paaskønnede deres Moders Renonciation paa det halve Boe og Broderlodden.«

I Henseende til Moderens fremtidige Opholdssted blev det besluttet, »at hun skulde have frie Bopæl og Underholdning hos Sønnen i Stervbostedet og, om hun blev tilsinds at flytte ud, forpligtede Niels sig med Curators (P. Krogh) Samtykke til at bygge til hende i Øster Ende af Rohlingshuset (Stuehuset) uden Vederlag og, i hvilket Tilfælde samtlige Børn aarlig, naar hun forlanger det, er pligtige til at yde hende tre Tønder Rug, tre Tønder Byg og fire Læs Skoetørv«.

Aftægtsforholdet skulde dog ordnes i Enkeltheder ved en særlig Kontrakt, som vil blive omtalt senere.

Om Maren Nielsdatter saavel som om andre Kvinder i Slægten foreligger der saa godt som intet. Hun gør Indtryk af at have været en stille, beskeden og sparsommelig Kone, der passede sig selv og sine ude i den lille Vestkystlandsby. Lidt frygtsom synes hun at have været; thi da den før omtalte Niels Pedersen fra Vang, som hun vidste »for nogle Aar siden havde været uens« med hendes Mand, dukkede op for at sælge Huder, og Christen allerede var gaaet i Seng, sendte hun straks Bud over til Peder om at komme hende til Hjælp. Men hun holdt sammen paa Hjemmet og malede, saa vidt det kan ses, endnu paa oldtidsvis den lille Husholdnings Korn.

Hun har næppe stillet større Krav til Livets Bekvemmeligheder og hendes personlige Fornødenheder var kun smaa. I det daglige gik hun som de fleste andre Kvinder og Mænd paa Stedet rundt paa bare Ben, saa sandt som hun kun ejede 1 Par Strømper til Brug ved særlige Lejligheder. Til Gengæld manglede ingen Halstørklæder, hvoraf hun havde 9 almindelige og 1 af Silke. Hendes øvrige Effekter var kun faa. Et Par Sirtses Trøjer og Kjoler, nogle Skørter, Forklæder, Kapper og

1 Frakke udgjorde, foruden 1 Dragkiste til 2 Rdl, hendes personlige Udstyr, som alt indbefattet efter hendes Død kun vurderedes til 19 Rdl 1 Mark og 4 Skilling.

Efter Mandens Død blev hun boende i deres fælles Hjem tillige med Datteren Johanne. Foruden af ovennævnte Naturalier, som Aftægtskontrakten hjemlede hende Ret til, levede de to Kvinder af en aarlig Rente paa 140 Rdl. At de ikke alene har kunnet gøre det, men at Moderen endog lagde et halvt hundrede Rdl til Side i Løbet af de 9 Aar, hun overlevede sin Ægtefælle, det er en Kendsgerning.

Maren døde den 31/3 1836 og begravedes ved Siden af sin Mand paa Vester Vandet Kirkegaard, omtrent 57 Aar gammel.

I Ægteskabet fødtes følgende Børn:

Peder Christensen, født 20/7 1799, d. 26/8 1874. (Se efterfølgende Afsnit).

Maren Vestergaard, f. 4/12 1800; gift med 15/11 1823 Anders Christian Kristensen fra Nors (f. ca. 1775).

Inger, f. 13/4 1803, d. 10/11 1884; 30/8 1823 gift med Thomas Jespersen (f. 5/3 1780, d. 9/11 1849), Ejer af Store Skaarup.

Johanne 1805—1808.

Johanne, f. 16/2 1811, d. 22/12 1883.

Niels Christensen, f. 6/12 1808, d. 31/10 1877, Skipper og Skudehandler i Klitmøller. 28/12 1827 gift med Sidsel Madsdatter Brandi, Datter af Skoleholder i Klitmøller Mads Bolesen Brandi.

Peder Christian 1813—1814.

Peder Christian 1814—1815.

Fra Ingers Søn, Pastor Peder Thomsen i Brabrant, nedstammer den i Forhold til Christens direkte mandlige Efterkommere meget udbredte Slægt Nordentoft Thomsen, der i 1902 fik Navneforandring til Nordentoft.

PEDER CHRISTENSEN NORDENTOFT.

Peder fødtes den 20. Juli 1799 i Klitmøller som ældste Søn af Christen Pedersen Nordentoft og hans Hustru Maren Nielsdatter og døbttes samme Sted Dagen efter sin Fødsel.

Hans Daab konfirmeredes den 25. August samme Aar i Vester Vandet Kirke. Faddere var Anders Mortensen Frosts Kone, hans yngste Faster Kirsten Nielsdatter, og hans Farbroder Lars Vestergaard samt Christen Bjerregaard fra Hinding. I samme Kirke fandt ogsaa hans Konfirmation Sted den 12/4 1814.

I hans Barndom, nærmere betegnet 1810, blev tvungen Vaccination indført, og vi kan endnu i Vester Vandet Kirkebog se, at han har rettet sig efter den herom udstedte Forordning og ladet sig vaccinere 14 Aar gammel.

Tidlig stod han overfor Livets Alvor. Hans Barndom og Opvækst prægedes af Krigen og Faderens særlige Hverv; og i Vinteren 1816—17 oplevede han en voldsom Storm, hvorunder han saa Havet rejse sig pludselig i al sin Vælde, knuse Baade, der laa paa Stranden, bortskylle flere Pakhuse og Kornmagasiner og skære saa meget af Kysten, at et af de der anlagte Batterier blev ødelagt.

Som sekstenaarig stod han til Søs med Faderen, kunde snart betegnes som »Søevant« og var i 1818 Sætteskipper med Tilladelse til »at føre Galeasen Ora et Labora, Faderen tilhørende«, men kun »i den indenrigske Fart og paa Norge«.

Som tidligere omtalt stagnerede Skudehandlen i nogle Aar efter Krigen. Tiden var ikke helt let for unge Mennesker i Klitmøller, der skulde i Vej, og Peder har aabenbart haft sine Tvivl om, hvorvidt han skulde følge i Faderens Spor, gaa til Søs som Skipper eller slaa sig paa Fiskeri. Det sidste var ikke særligt tilløkkende. Han havde ganskevist købt en Halvdæksbaad, der var egnet til dette Formaal; men da det som Regel førte lige ind i Fattigdommen at være Fisker, opgav han Tanken herom og lejede i Stedet sin Baad ud. Helst vilde han være Skudehandler og havde af den Grund købt 1/3 Part i »Ora et Labora«; men han maatte holde sig Muligheden for Øje, at Skudehandlen kunde slaa fejl, og han selv staa uden Eksistens. Han vilde derfor tage Styrmandseksamen og være rede til at kunne gaa paa Langfart som Skipper, hvis Omstændighederne tvang dertil. Men forinden dette kunde gøres, maatte de Betingelser opfyldes, som den kgl. Forordning af 1802 stillede til den, der vilde føre Skib i oversøisk Fart, og det var kort og godt: 7 Aars Tjeneste som Matros og i den

Tid mindst to Rejser paa Middelhavet eller til Vestindien eller een Rejse til Kina eller Ostindien samt Fart paa Østersøen og godt Kendskab til Forholdene i Kattegat.

Den almindelige Sømandsuddannelse fik han af Faderen, med hvem han sejlede største Parten af den krævede Tid; men naar han udstod de fordrede Langfarter, eller hvorhen de gik, vides ikke. Et er imidlertid sikkert, han fyldestgjorde Uddannelseskravene saaledes, at han i 1824 kunde underkaste sig Styrmandseksamen i København og bestaa med første Karakter. Det i den Anledning udstedte og endnu opbevarede Eksamensbevis er saalydende:

»Efter de af Hans Kongelige Majestæt Skipper-Lauget allernaadigst meddelte Artikler de Dato 25 Januar 1707, er
Peder Christensen Nordentoft

barnfødt i Klit Mølle i Jylland

gammel 25 Aar, bleven examineret i:

Det platte og voxende Kaarts Regning og Pasning;

At holde Journal, regne Bestik ved Marin-Kalender, afsætte og stille sin Cours, og forbedre den for Strøm, Afdrift og Misvisning;

At bruge Octanten til at maale Høider af Sol eller Stierne;

At finde Compassets Misvisning ved een eller tvende Peilinger i Horizonten, eller og ved Azimutpeiling;

At finde Breden saavel ved Miridian-Høider af Solen eller Stierne, som ved to Høider af Solen uden for Miridianen med Tiden mellem Observationerne; samt

At finde Tiden af Høi- og Lav-Vande;

og befunden at fortiene Characteren: Beqvem. Hvilket hermed under vore Hænder bekræftes. Skipper-Laugets Forsamlings-Huus i Kiøbenhavn, den 27de November 1824

Navigation-Directeur

Wengel.

Skipper-Laugets
const. Oldemand
N. Touscher«.

Efter at have faaet dette Dokument og med 5 Rigsdaler Sølv at have »betalt sin Laugs Rigtighed som Styrmand i

Skipperlauget her i Staden« vendte han tilbage til sin Hjemstavn, hvor han omgaaende fik Brug for sine nyerhvervede Kundskaber, idet Retten første Gang i December Maaned 1824 og senere ved flere Lejligheder dels sammen med Faderen dels med Skipper Peder Krogh dels med Skibstømrer Poul Brandi udmeldte ham som Skønsmand i Strandingssager.

Særlig ivrig efter at nytte den Ret, som hans Eksamensbevis gav ham til hos Søs sessionen at forlange udstedt sin Skibsførertilladelse var han dog ikke. Chancerne ved Skudehandelen forekom ham nemlig, efter at Faderen var begyndt at handle paa Altona, og særlig efter at en Handelstraktat af 9/11 1826 havde aabnet Muligheder for en Genoptagelse i videre Omfang af Handelen paa Norge, større end i oversøisk Koffardifart. Han blev derfor boende i Klitmøller og erhvervede sig først den 24/3 1829 sit »Skipper-Certificatz« hvoraf fremgaar, at han da var 29 Aar gammel, »blaa af Øien, mørk af Haar, middel af Skuldre og af Been« og, at han »har for Sessionen beviist at have de Egenskaber, som Indrollerings-Forordningen fordrer, og derfor meddeles af Sessionen Skipper-Certificatz, hvorefter det tillades ham, efter at have aflagt for Vedkommende den i Indrollerings-Forordningen befalede Skipper-Ed, at føre hvad Skib eller Fartøj han kan blive anbetroet, dog skal han forpligtet være, naar det udfordres at tiene paa Hans Majestæts Orlogs-Flaade i den Qualite, hvortil han findes at være beqvem; og skal han holde sig de aller-naadigst udgangne Forordninger allerunderdanigst efterrettelig«.

Den saakaldte Skippered aflagde han den 4. April 1829 i Thisted Bytingstue, hvor »af de ordinaire Retsbetjente personligen blev sat og holdet Raadstue-Ret i Overværelse af Testes Niels Christian Bang og Søren Fredsøe af Thisted«. Her svor han »med oprakte Fingre paa Lovens Maade« følgende Ed:

»Jeg, Peder Christensen Nordentoft, Skipper i Klitmøller lover og sværger, at jeg ikke paa noget mig nu eller herefter tilhørende eller anbetroet Skib eller Fartøj vil modtage blandt det behøvende Skibsmandskab andre end dem, som virkeligen er Sø-Indrullerede og med Bevis fra den vedkommende Sø-officer eller Indrolleringsbetjent er forsynede med mindre, der

i paakommende Krigstider ingen indrollerede Søfolk kunde faas, og det desaarsag af Hans Majestæt Kongen maatte tillades at tage andre. Ej heller skal jeg medtage nogen Passager, som ikke er forsynet med Pas fra sin vedkommende Øvrighed, nemlig: Regimentscheferne, Amtmændene paa Landet og Magistraterne i Købstæderne. Men jeg vil holde mig de allernaadigst ergangne og herefter udkommende Forordninger, saavidt de mig angaar i alle Maader efterrettelig, saa sandt hjælpe mig Gud og hans hellige Ord«.

Som man ser, foretrak han Skudehandelen for Koffardifarten og herom traf han formentlig Bestemmelse allerede i Begyndelsen af Tyverne, da han besluttede at slaa sig ned i Klitmøller, hvor han den 9/7 1821 købte Anders Nielsen Brandis Ejendom af Hartkorn 1 Skp. 1 Fdk. og 2½ Alb., med dets paastaaende Bygninger og tilliggende Mark, Eng og Fælleds Rettigheder for 666 Rdl. og 4 Mark, saaledes at han kunde »gøre sig samme saa nyttig og fordelagtig, som en sand Ejer bedst ved, vil og kan, upaaanket og upaatalt« af Sælgeren og hans »Arvinger, Een for Alle og Alle for Een, som et frifrelst og uigenkaldeligt Kiøb«.

Ejendommen, der oprindelig var en Fæstegaard, laa c. 1200 m Øst for den nuværende Amtsvejs Nedløb til Stranden ved Lejets gamle Pakhusplads. Den betegnedes efter den nuværende Matrikel som Nr. 57 og omfattede »en bebygget Hovedlod, nordligst for Husene« i Klitmøller og en »fraliggende Lod i det nordostre Klitfælled, østen for samme Hovedlod mod det østre Skæl«. Desuden hørte til Ejendommen nogle Englodder og $\frac{1}{74}$ af Sognets Kærlod ved den vestre Ende af Vester Vandet Sø.

Om Størrelsen af det paa Hovedloden staaende Hus og dettes Udseende og Indretning kan kun siges, at det var af Egnens sædvanlige Type, laa solret og indeholdt, foruden enkelte Beboelsesrum og Køkken, Bryggers og Bagerovn. Besætningen, der fulgte med, talte 2 Køer, 5 Faar og 1 Vædder.

Da Sælgeren og hans Kone imidlertid havde betinget sig at forblive boende som Aftægtsfolk paa Ejendommen, lod Nordentoft i Foraaret 1822 i Overensstemmelse med en herom sluttet Kontrakt Husets østre Ende forlænge 4 Alen og i denne Tilbygning indrette et Køkken med Skorsten og 1 Kammer

med Sengested og Kakkelovn til Brug for de paagældende.

Efter endt Bygningsarbejde flyttede han selv ind i Huset og giftede sig med den 21-aarige Ane Jensdatter Broe, der var født i Klitmøller den 11/7 1802 som Datter af Skipper Jens Broe og Mette Kirstine Christensdatter, men under Opvæksten havde mistet sin Fader og i Stedet havde faaet Skipper Christen Christensen Hausgaard samme Steds som Stedfader.

Vielsen fandt Sted i Vester Vandet Kirke den 17. Oktober 1823 med Brudens Stedfader og Brudgommens Fader som Forlovere.

Ved Faderens Død maatte Peder tage Affære for at ordne Boet, lade sig beskikke som Kurator for Broderen Niels og som Formynder for Søsteren Johanne. Hvad Boet har omfattet fremgaar af det foregaaende. Efter Skiftets Slutning i September 1827 arvede Peder selv: $\frac{1}{3}$ Part af »Ora et Labora«, $\frac{2}{3}$ Part af Pakhuset, Kikkerten, Baadsejlet, Halvparten af Klapholten og Blikkrukken. De indkøbte Varer og de udestaaende Fordringer overtog han til 3907 Rdl. 1 M. 8 S. mod derefter at svare til Moderen og sine Søkende et Beløb af 2260 Rdl. 4 M. og 8 S.

Hermed var hans Arbejde med denne Sag dog ikke forbi. Moderens Aftægtsforhold skulde ogsaa ordnes, men gav Anledning til Vanskeligheder, da Niels, som i Følge Skiftet skulde give hende fri Bopæl og Underhold, nægtede at underskrive Aftægtskontrakten. Sagen maatte indbringes for Forligskommissionen i Thisted, hvor Forlig forgæves prøvedes, men Spørgsmaalet dog løstes ved, at Peder paatog sig de Niels paa-hvilende Forpligtelser mod at »udtræde fra sit Curatel og hans Broder beskikkes en anden god Mand« og mod ved Køb — for 650 Rdl. — at overtage Faderens Ejendom samt den Trediepart af Galeasen og Pakhuset, som Niels havde arvet.

Han indgik derefter under 24/8 1828 følgende Aftægtskontrakt med Moderen:

»I Overensstemmelse med Samfrændskiftebrev af 27. September f. A. og Forlig af 6. Februar d. A. forbinder jeg, Peder Christensen Nordentoft, mig til, saa længe min Moder, Maren Nielsdatter Møller, vil forblive i det mig overdragne og tilkøbte Stærvbosted i Klitmøller, at give hende anstændig

Pleje og overdrager hende sit hidtil havde Sovekammer for sig selv alene til fri Raadighed og Beboelse, ligesom hun og tilstedes fri Adgang til Køkken og Skorsten, Bryggerkedel og Bagerovn.

Derhos forbinder jeg mig til at holde en Pige til hendes Opvartning, naar hun forlanger saadant, særdeles i Sygdomstilfælde. Alt uden Udgift for hende og paa min Bekostning.

Skulde jeg afhænde eller sælge dette Sted og min Moder blive sindet at flytte ud, forpligter jeg mig til, naar hun forlanger det, at bygge til østre Ende af Rohlingshuset 6 à 8 Alens Længde og Vide efter den vestre Ende og indrette Tilbygningen efter hendes Ønske og mine Søkendes Samtykke med tvende Værelser og Køkken, levere hende hvilken af Kakkellovnene, som nu findes i Stervbostedet, og tillade hende at medtage af Husets Besætning saa meget, som behøves til daglig Brug i hendes Vaaning, hvorfor hun lige fuldt har fri Adgang til min Bryggerkedel og Bagerovn og Pleje som oven anført, samt daglig Mælk til hendes Kaffe, naar det haves i Huset, alt uden Vederlag, dog saaledes at Tilbygningen med alt, hvad som hun af Huset medtager til Brug og Afbenyttelse, ved hendes dødelige Afgang falder tilbage til mig som min retmæssige Ejendom.

Af samtlige hendes Børn tilsvares hende aarligt Tre Tønder Rug, Tre Tønder Byg og fire Læs Skottørv, som tilsvares at samtlige hendes Børn enhver efter sin Andel paa Anfordring«.

Ved denne Løsning af den lille Familietvist opnaaede Peder desuden for sit eget Vedkommende at bedre den upraktiske Ejendomsfordeling; som var fremkommet ved den trufne Skifteordning. Han ejede herefter hele Pakhuset og hele Gaalseen.

Det blev hurtigt klart, at Peder havde en heldig Haand som Skudehandler. Udførselsafgiften paa Korn var alt hævet 1820, og nu begyndte Virkningerne af Jordens Udskiftning at gøre sig gældende. Bonden avlede mere Korn end før og fik større Købeevne, og da samtidig Provinskøbmændene efter Storhandelens Sammenbrud i København mere og mere søgte bort fra denne By til nye Handelsforbindelser i Hamborg,

hvor talrige Firmaer ydede udstrakt Kredit og villig aftog Landbrugets stigende Overskudsproduktion, øjnede Peder straks Mulighederne og vidste at udnytte Konjunkturerne. Rent automatisk overtog han Faderens gamle Handelsforbindelser, men fandt selv nye dels i et langt større Indkøbsomraade paa hjemlig Grund dels som Aftagere paa fremmede Pladser. Jævnt og støt gik det fremad. 12/11 1827 købte han af Niels Hansen Svennevig et Pakhus paa Klitmøller Strand, omkring 1830 en Jagt »Haabet« og i Sommeren dette Aar af Moderen Faderens store Skibningsbaad. Folk begyndte at komme til ham for at laane Penge. Henrik Sørensen i Øster Vandet og Thomas Pedersen i Kjelstrup fik hver 100 Rdl., Christen Nielsen Kløv og Anders Christensen i Kjelstrup fik hver 250 Rdl., Thomas Kortbek i Kaastrup 300 Rdl., Enevold Munch i Nors 400 Rdl., Anders Christensen af Diggaard 500 Rdl., Thomas Christian Andersen i Kaastrup 600 Rdl., Niels Andersen i Skinnerup 1000 Rdl., Christen Pedersen Svaneborg af Vilholm 1400 Rdl., ja, endog Pastor P. B. Petersen i Hillerslev kom til ham og fik et Laan paa 1200 Rdl. mod 1. Prioritet i Indløsningssummen af Hillerslev Præstegaard, hans Besætning og Bohave. Det maa dog udtrykkelig anføres, at ovennævnte Beløb kun omfatter de Pengesummer, som det vides han i hvert Fald har udlaant i Tiden 1827—1837.

Under disse Forhold maatte Peder selv opgive at sejle og overlade Førserne over Havet til andre, til Skipper Lars Christian Andersen og i Særdeleshed til den erfarne og senere meget betroede Skipper Christian Brandt Petersen. Den første førte Galeasen, den sidste Jagten. Broder Niels, der havde faaet sin første Sømandsuddannelse under Peders Vejledning paa Faderens Skib, assisterede ogsaa nu og da, i Begyndelsen med en Slup »Nepturnus«, 5½ Læst, som han den 12/3 1830 havde købt af Peder Jensen Kløvborg for en Del af sin Arvepart, og et Par Aar efter med en senere indkøbt Jagt »Christiane« paa 10 Læster.

Peder havde stadig Heldet med sig. Fremgangen var umiskendelig, Omsætningen steg Aar for Aar saa meget, at Forretningen en halv Snes Aar efter Faderens Død i Folks Bevidsthed stod som den største i Jyllands nordvestre Del. Det vil derfor være paa sin Plads at faa et lille Indblik i den,

hvilket ogsaa er muligt, bl. a. fordi dens Kopibog fra Tiden 1834 til 1840 er bevaret.

Forretningen var i Overensstemmelse med gammel, god Skudehandlertradition lagt an paa Opkøb og Udførsel af danske Landbrugsprodukter som Korn, Ærter, Smør, Ost, Flæsk, Uld, Huder og Talg, medens Indførslen væsentlig faldt paa Træ, Jern, Salt, Klipfisk, Kaffe og Mursten.

De Produkter han særlig interesserede sig for var Huder, Uld og Smør, Vox, Havre, Byg og Ærter, som fremskaffedes i Thy eller, navnlig for Huder, Uld og Smørs Vedkommende, i store Partier i Nykøbing Mors gennem en Række Købmænd som Brødrene Chr. og John. Steenberg, deres Svoger A. S. Sørensen, hans gode Bekendt F. Schade, Købmændene S. Krogh, K. S. Knudsen, N. Ettrup, Peter Schourup og ikke at forglemme N. Faartoft, der — naturligvis kunde man fristes til at sige — dog kun solgte ham Uld.

Varerne indkøbtes eller bestiltes i Vintertiden og Juni—Juli Maaned enten af ham selv personlig eller af hans Udridere (Agenter) og sendtes pr. Vogn til Klitmøller. Her oplagdes de indtil Varemengde og Vejrforhold muliggjorde Afskibning til Aftagerne i hans to Pakhuse, hvoraf det ene var med »Grundmur og teglhængt, den anden derimod af Bindingsværk med Fielbeklædning og ligeledes teglhængt, begge fritstaaende og ene liggende«.

Fra Nykøbing sendtes Varerne pr. Aksel, ofte i smaa Vogntog paa 4—6 Vogne ad Gangen, over Mors til Vilsund, hvor de enten straks færgedes over til Thy og kørtes videre til Klitmøller, eller, hvis Lejlighed hertil ikke bød sig, indsattes midlertidigt hos den stedlige Færgemand.

Udførslen begyndte som Regel i Marts og fortsattes Sommeren igennem indtil Efteraarstormene satte en naturlig Stopper for Sejladsen paa Vesterhavet.

Til Norge udførtes Korn, Ærter og Huder samt lidt Flæsk i Ny og Næ. Her var Firmaerne Konow i Bergen og C. Mathiesen i Christianssand Hovedaftagere; men baade i Mandal, Arendal, Kragerø og Eggersund havde han faste Kunder.

I sin Tid havde Norge været Christens bedste Marked, men for Peder fik Altona og Hamborg langt større Betydning. Paa disse Pladser blev Husene Claus Budde og H. H. Eggers

i Altona hans sikreste og største Forbindelser. Hertil førtes Smør, Uld, Korn og i Særdeleshed Heste-, Ko- og Faarehuder enten saltede, tørrede eller forarbejdede til Døgskin. Det var altid de fineste Varer, de mindste og mest udsøgte Skin, som gik Syd paa, medens de største Huder, nu og da beskadigede eller med vedhængende Horn, fandt Vej Nord paa.

København var i Aarhundredets første Halvdel af ganske underordnet Betydning som Handelsplads for ham som for de fleste Købmænd i Provinsen. I Hovedstaden havde han derfor kun een Forbindelse, Grosserer C. T. Schou, som aarlig købte nogle Baller Uld, lidt Vox og Talg.

Som Returladninger hjemførtes fra Norge Træ, Klipfisk og Salt og fra Altona Stykgods af forskellig Art som Kaffe, Kandis, Skraatobak, Rom, Brændevin, Kløverfrø, Bomulds-lærred, Jærn og Mursten. Ikke mindst var Kaffe en vigtig Artikel, som videresolgtes i Sækkevis specielt til fem Købmænd i Nykøbing. Fra København modtoges i en Aarrække saa godt som intet.

Det er umuligt at tegne et nøjagtigt Billede af Ud- og Indførslens Omfang, da Kanossementerne og hans Regnskaber ikke er bevarede. Ikke des mindre kan man gennem Kopibogen godt faa et Indtryk af Handelens Størrelse. Det ses saaledes, at der i Tiden 1834—40 gennemsnitlig aarlig sendtes 10 Skibsladninger til Altona og 3 Ladninger til Norge, hvilket vil sige, at der hvert Aar til disse Steder udførtes ca. 100 Kommercelæster Varer paa egne Skibe, og at Indførslen havde et tilsvarende Omfang, da han ikke yndede, at Skibene kom balastede hjem.

Et Forsøg paa i en femaarig Periode at rekonstruere Udførslens Fordeling paa de vigtigste Varegrupper til Altona giver følgende Tal, der dog maa betragtes som absolutte Minima, nemlig:

1834:	Smør	145/4	Td.	Uld	66	Baller.	Huder	1000	Stk.
1835:	—	325/4	-	—	185	—	—	1400	-
1836:	—	370/4	-	—	220	—	—	2000	-
1837:	—	700/4	-	—	88	—	—	5800	-
1838:	—	/	-	—	164	—	—	3120	-

(Vægten af en Balle Uld satte Nordentoft til ca. 320 Pund).

Da Regnskaberne som nævnt ikke eksisterer, kan det ikke opgøres i Penge, hvad Udførslen har indbragt; kun kan anføres, at han i Efteraaret 1836 og i Foraaret 1837 til Eggers i Altona udførte Uld og Huder for 60000 Rdl., et Beløb der skønsmæssigt har repræsenteret Halvdelen af dette Aars Salg alene til denne ene Aftager og, at han, saaledes som det fremgaar af nedenstaaende Oversigt, i Tiden 1827—36 betalte ialt 30933 Rdl. i rede Sølv i kongelige Toldafgifter for Varer udførte over Thisted Toldsted, nemlig:

1827: 2470 Rdl.	1832: 2906 Rdl.
1828: 2252 -	1833: 3366 -
1829: 2226 -	1834: 2331 -
1830: 2077 -	1835: 4678 -
1831: 2050 -	1836: 6572 -

En Belysning af Indførelsens Størrelse er paa Grund af de forholdsvis talrige og ufyldestgørende specificerede Varesorter saa godt som udelukket. Kun kan anføres, at der aarlig indførtes 100—150 Sække Kaffe og 2—4 Skibsladninger Træ, for hvilket sidste det træfattige Thy havde særdeles god Brug.

Han var meget ivrig for at fremskaffe de bedst mulige Varer til Export, hvilket ikke altid var let. Størst var Vanskeligheden med at faa friskt, velsmagende Smør. »Det maa endelig være Sommersmør af dette Aar«, skriver han den 27. Juli 1835 til Chr. Steenberg, hvilket unægtelig tyder paa, at en Del hengemt Smør af skellig Alder kunde være paa Markedet. Ved Modtagelsen blev Smørret, som han i Begyndelsen af Trediverne betalte med 16—18 Rdl. og i 1840 med 23—24 Rdl. pr. Lspd., smagsprøvet og kasseret, hvis det var for salt eller havde andre Mangler. Og Smagsdommeren lagde ikke Skjul paa sin Mening: »Af det tilsendte Smør staar to Fjerdinger, som er ubrugelige. Gud ved, hvad det er for noget? Og maa jeg gøre Dem bekendt med, at af den ene Fjerding var taget omtrent $\frac{1}{4}$ Deel. Mine Folk, som tog imod det, observerede det, hvorpaa Manden gav til Svar, at det maatte være taget i Færgegaarden (i Vilsund), hvor han logerede om Natten. De to Tønder staar til deres Tjeneste saa vel som de tomme Fustager og noget Vox, jeg ikke kan bruge.« (Brev af 15/12 1834).

Kassationsprocenten kunde være høj, naar han til Eksempel om 20 tilsendte Fjerdinger Smør kunde sige: »Efterset og befunden deraf 11 Fjerdinger antagelige; de øvrige 9 Fjerdinger staar for Deres Regning og til Deres behagelige Disposition, om jeg skal sende Dem disse tilbage, naar der kommer Vogn hertil«. (Brev: 16/2 1834).

Lykkedes det at fremskaffe »Herregaards eller fin Smør«, gjorde han udtrykkelig Modtageren i Altona opmærksom herpaa og mærkede de paagældende Smørfjerdinger »med rød Krid«. (Brev 1/4 1839).

Nu og da vilde Afsenderen ikke have sit kasserede Smør igen, men til Altona. I saa Fald kom det ogsaa derned, men for den paagældendes egen Regning og Risiko og ikke uden Betaling for Fragt og Ulejlighed.

Smørret solgte han normalt til Budde til videre Forhandling enten for egen Regning eller »for fælles Regning, nemlig halv Gevinst og halv Forlis, efter at jeg har leveret det i Altona Havn« til en Pris, der laa 2 à 3 Rdl. pr. Lispund over hans egen Indkøbspris. De Smørøpkøb, som han og hans Kolleger foretog, var iøvrigt til Tider saa store, at de fremkaldte Prisstigning paa dette Produkt i Thy og i 1831 en Klage i Avisen over, at Smør af den Grund i Thisted kostede »6 à 7 Rdl. mere pr. Lispund end i Købstederne en Snes Mil nærmere Elben«.

Huderne skulde ligeledes være af 1. Klasses Kvalitet, nødigt beskadigede og ikke snavsede. Leverandørerne vilde behage »kuns at sørge for, at deres Huder bliver rene, især paa den indvendige Side.« (Brev: 18/1 1834).

Ulden, der kunde være vel mørkladen og til Tider noget fedtet, slap heller ikke let forbi hans prøvende Blik, hvorfor han ogsaa (den 24/5-36) kunde forsikre Eggers, at »jeg ikke sludrer ved min Modtagelse, men derimod paa det strengeste advarer enhver mod at bringe slette Varer« og med en vis Stolthed den 8/7 1839 ledsage en Sending Uld til samme Køber med følgende Bemærkning: »Ulden er god, jeg har gjort mig al mulig Umage og Flid derfor dette Aar; jeg har desaaarsag kasseret meget, saa De nok ved Modtagelsen vil se, at det er gode Varer.«

Ja, hans fine Uld var gennem Grosserer Schou blevet saa

kendt i København, at han modtog Tilbud om Leverance til Generalitetet. Hertil maatte han dog sige Nej, da den tilbudte Pris var ham for lav. (Brev: 4/8-39).

De i Udlandet indkøbte Varers Kvalitet maatte naturligvis rette sig efter det hjemlige Markeds Krav og Behov. Naar han (den 10/6-38) beder H. N. Philipsen i Riga sørge for, »at jeg faar gode Varer (i Hør og Hamp), hvilket er en Hovedsag for mig«, var det fordi Thyboerne nægtede at sætte daarlige Kvaliteter i Spole og Ten. Naar han derimod ved sine Kaffeindkøb — i hvert Fald i Begyndelsen — lagde mest Vægt paa at faa Kaffe og den uundværlige Cikorie til billigst mulig Pris, saa var det fordi, hjemlige Kunders, maaske noget robuste, Smag ikke reagerede overfor det deraf udtrukne Fluidum. Ved en Lejlighed maatte han dog til Ønsket om at faa Kaffen til laveste Pris føje Bemærkningen »ikke altfor ordinær«. Senere har han øjensynlig faaet disse Artikler i flere Kvaliteter, thi den 23/8 1840 skriver han til Købmand C. M. Juul i Nykøbing: »Ordinær Kaffe har jeg for Øjeblikket ikke, men derimod har jeg ret god Kaffe, som jeg sælger for 25 Skilling pr. Pund, her at modtage.« Den ordinære kostede 17½—18 Skilling kurant pr. Pund (Brev: 21/2-37). Skulde der skaffes særlig fine Sager, kunde der komme en Tilføjelse til Ordren som: »Det maa endelig være gode Varer, det er til Justitsraad Caroc i Thisted.« (Brev 17/3-37).

At indførte Varer skulde gennem Tolden er en Selvfølge. At de ikke altid kom der, er en anden og maaske lige saa selvfølgelig Sag. For høje og urimelige Toldsatser skabte Smuglere den Gang som nu og her maaske flere end andre Steder paa Grund af Forholdenes særlige Natur. Der er i hvert Fald ingen Tvivl om, at store Dele af Befolkningen i Klitmøller havde klækkelige Biindtægter ved at dreje Toldvæsenet en Knap, naar Lejlighed bød sig og, at det var fuldt berettiget i Kancelliet at betragte Stedet endnu saa sent som 1830 som »en Egn, hvor der er meget Smugleri« (M. Goldschmidt: Dagbog fra en Rejse i Vendsyssel og Thy). Man vidste udmærket Besked med hvilke Ting, der var »Kontrebang-Varer«, som C. P. Hausgaard skriver i sin Journal, og hvilke ikke. Men Brug af Ordet Smugleri var forbeholdt Myndighederne, Mand og Mand imellem smuglede man ikke, men sendte Va-

terne »underhaanden« eller fik dem »paa en saadan Maade praktiseret, at Tolden kan spares«. (Brev: 13/6-39).

Naa, Toldkontrollen var nu heller ikke altid den bedste, og en Toldkontrollør, der havde Sans for smaa, menneskelige Svagheders Betydning for eget Hushold kunde i Løbet af 15 Aar komme til at sidde gældfrit paa egen Gaard. Men der var Toldere, der ingenlunde var »facile«, men meget tjenstivrige og mistænksomme. Følgende tørre Optegnelse af C. P. Haugsgaard vidner derom: Den 18/5 1832 »kom P. Hausgaard, Chr. Brandi Krogh (som af og til sejlede for P. Nordentoft) og Niels Nordentoft hjem fra Altona. De to satte i Land med det samme, men Chr. Brandi bløu legendes til Ankers. Der bløu taget saa meget Vare paa Jeppes Galease og Peder Broes Slup, saa de (Tolderne) trouede var smuglet fra Niels Nordentoft«. Men Meddelelsen siger ogsaa ved Ordet »trouede«, at Tolderne maatte gaa derfra med lange Næser.

Var Tolderne endelig saa heldige at finde toldpligtige Varer i Skibene, ja, saa maatte de ofte alligevel gaa derfra med uforrettet Sag. Thi i saa Fald kom de paagældende Ting »paa Transit«. Men kom de samme Varer to Gange »paa Transit« — og det kunde hænde — »giver det en slem Opsigt«, skriver Nordentoft den 5/11-34, naar det derefter »foregives, at det er af det, der har været havareret og skal tilbage til Altona igen«.

Han kunde ikke lide en saadan Fremgangsmaade og vilde leve i Fred med Toldvæsenet. Han havde en Gang haft Ubehageligheder i Anledning af, at en Handelsforbindelse, Chr. Hyldgaard i Hinding, var blevet arresteret mistænkt for at have solgt 100 Pund ufortoldede Kaffebønder til Proprietær Skibsted paa Diernæs, og havde sammen med Peder Kløvborg den 19/9 1831 maattet møde til Forhør i Thisted. Men da de begge havde i hvert Fald den officielle Samvittighed i Orden, skete der dem ingen Skade. Paa tilsvarende Vis gik det vist nok ogsaa Hyldgaard; han havde i det mindste plausible Svar paa rede Haand til alle Toldinspektør Bülow's Spørgsmaal.

Spektakler med Tolderne skulde under alle Omstændigheder undgaas, hvorfor han skrev til Skipper Petersen: »Kommer Betjenten ombord til Dig, da vis Dig kuns venskabelig mod ham«. Denne Bemærkning er imidlertid paa anden Vis

ganske interessant, idet den viser Nordentofts Stilling til den Strid, som den stedlige Befolkning paa denne Tid rejste mod Strandkontrollør Bolvig, en nyansat, retskaffen Tolder, der ikke veg tilbage for med Vaaben i Haand at skaffe de kongelige Forordninger overholdt i sit Distrikt og derfor end ikke i Løbet af 30 Aar naaede at kunne sidde i gældfrit Hus, men som Befolkningen var alt andet end »venskabelig« mod, da den mente, han med Urette brød gammel Tradition og krænkede formentlige Rettigheder.

For Nordentofts Vedkommende drejede den Underhaands Indførsel sig nu næppe om større Mængder, og man kan i Brevene se udtrykkelige Krav til Skipperne om at hjemføre Varerne »med Attest« (Brev: 17/3-37), men at han i Tidens Løb fik adskillige Gros Spillekort »uden at komme i Omstændigheder med Toldvæsenet« enten gemt langt inde i Svedskufustager — »kuns et Dusin samlet, saa at der kunde stikkes imellem dem« og Tolderen ikke finde dem med Søgeren — eller takket være andre Udslag af Skipper Petersen Opfindsomhed, det er en given Ting. (Brev: 14/8-40).

Lidt Tobak kom ogsaa ufortødt igennem en sjælden Gang, »naar det forinden var aftalt med dem i Vorupør, at de kan passe paa; det skal nemlig ske om Natten«. Men tilføjes der: »Er der ingen Mulighed dertil, er det ikke videre magtpaaliggende«. (Breve: 27/5-37).

Smugleri i større Stil vilde han ikke lægge Navn til. »Købmændene B. og W. (højest agtværdige Thistedborgere) haver overrendt mig for at ville, at Du (Skipper Andersen) skulde taget noget med underhaanden. Jeg har bestandig sagt dem Nej. Endelig har de overtalt mig til, at jeg skulde skrive Dig til og bede Dig derom, da jeg har givet dem Tilladelse dertil, naar Du vil tage Dig det paa, men hvorudi Du ganske skal have Din frie Vilje. Synes Du ikke, Du med Rolighed og Tilfredshed kan og vil paatage Dig det, da sig dem hellere af i Forvejen. Og synes Du, at Du vil paatage Dig det, da sig dem alligevel, at de maa være beredt paa, i Fald det skulde indtræffe, at Du kom under Kysten og ikke kunde udrette noget, at Du da gaar ind og angiver enhver sit. Paa anden Maade vil jeg ikke, at Du skulde have dermed at gøre.« (Brev: 31/3-38).

Afregningen mellem ham og hans Handelsforbindelser foregik i nogen Grad ved Vareudveksling, men almindeligvis ved Veksler tracerede paa Budde og Eggers, der begge viste ham overordentlig Tillid og udstrakt Kredit. Den sidste skaffede ham Hovedparten af de rede Penge, han selv havde Brug for til direkte Afregning med Bønderne. I Indkøbsperioderne kunde det somme Tider knibe med »Contanter«, i saa Fald var Eggers flink til at forstrække ham med klingende Mønt, til Eksempel i 1836 med 7000 Specier, som fustagevis sendtes med Skibene hjem til Klitmøller. Det kunde under saadanne Forhold knibe saa meget, at han maatte skrive til en af sine Handelsforbindelser: »Jeg kan ikke godt undvære nogen Penge til Dem; men saa snart Udskibningstiden kommer, saa jeg kan røre mig, da skal jeg nok indfinde mig og erlægge, hvad jeg skylder.«

Naar han selv tog paa Forretningsrejse med Skib forslog en Tegnebog ikke; han maatte have rigeligt Sølv hos sig og medførte altid en større Jærnpengekiste, der endnu eksisterer og ejes af Grosserer Jens Nordentoft i Nykøbing Mors.

Efter at Faderens Tillidshverv som Forbjerger i Klitmøller var gaaet i Arv til ham, indgik han i 1834 med Forbjergerne i Nabodistrikterne Overenskomst om gensidig Assistance »i Tilfælde af Stranding i disse os anbetroede Forbiergnings-Distrikter« og tillod sig »allerunderdanigst at udbede« sig Amtmand Fayes Konfirmation herpaa og hans Tilladelse til at blive »fritaget for de Konstituerede, som vi hidtil har været forpligtede til, da vi troer, at Amtet lige saa fuldkommen herved kan være betrygget, idet vi forpligtiger os til den ene for den anden at udrette, hvad muligt er i Strandingstilfælde«. (Brev: 3/1-34).

Om det nævnte Hverv har betydet nogen større Biindtægt for ham vides ikke; men noget er der naturligvis faldet af efter Auktionerne paa Stranden eller »ved P. Nordentofts Pakhus i Klitten« over de i Aarene 1828—35 strandede Skibe »Hoffnung«, »Der Freundschaft« og »Industrie«, samt en hollandsk Kuf, et norsk Fartøj og en Brig af ukendt Nationalitet, dels i Form af Bjergeløn, dels for Opbevaring i hans Pakhus af bjerget Gods. (Thisted Amtsavis: 1828—35).

Det var ikke altid let som Købmand i en afsides Vestkyst-

landsby at gøre sine Beregninger med Hensyn til de Vareindkøb Hovedvægten skulde lægges paa de enkelte Aar. Greb han fejl gav det Bagslag og 1837 et Tab af 5000 Rdl. Hjemme var Hjælpe midlerne til at bedømme Konjunkturerne i Udlandet kun smaa. Her var han henvist til de faa Oplysninger om Priserne paa Hamborgs Børs, som »Den Nordcimbriske Tilskuer« (Thisted Amtsavis) bragte, maatte lytte til, hvad Folk mente paa Kappelsten (tæt vesten for Thisted) og navnlig de store Vestervig Markeder, eller hvad han kunde lokke ud af Købmændene i Altona og Bergen, som Gang paa Gang blev spurgt, om dette eller hint Produkt syntes at ville »tage Favør« eller »om der i denne Artikel skulde kunne tænkes at være noget at udrette«. I 1837 tegnede han Abonnement paa »Hamburger Børsenhalle«, men afsagde samtidig, som den sparsomme lige Mand, han var, den stedlige »Tilskuer«, han havde abonneret paa sammen med sin Bysfælle og Kollega P. Krogh.

En aarlig Indkøbsrejse som Regel om Efteraaret eller sent paa Sommeren til Altona, sjældnere til Norge, var ogsaa en Nødvendighed. Handelsrejsende var endnu et ukendt Begreb.

Med Postgangen var det saa som saa. Til og fra Klitmøller var intet Postbud. Breve maatte hentes og bringes paa Thisted Postkontor, og mellem dette og andre Byer var der kun Postforbindelse med ridende Postillon to Gange ugentlig. Dette Forhold førte til, at han startede et »Interessentskab«, der »foranstaltede et Postbud« mellem Købstaden og Landsbyen, og som gik til Thisted »samme Dage, som Posten ankommer« og »afrejser samme Dags Eftermiddag«.

Men der var andre forretningsmæssige Bekymringer. En stor Del af hans økonomiske Velfærd beroede paa, at hans Skibe under gode Forhold kunde lade og losse og komme frem og tilbage. Storm betød Tidsspilde og Assuranceudgifter, hvis den erkendtes i Tide, eller Frygt for Vand i Last og Ladning, Havari eller Stranding, naar den kom uventet paa.

Uheld hørte vel ikke til Dagens Orden, men var ikke ualmindelige. En Skude kunde under Søsætning tage Magten fra Mandskabet som, da »Niels Nordtofts Jagt giik for tidlig af Bielcken«, eller han kunde faa »noget Korn vaad«, naar han »skibet ved høy Sø«, eller han maatte lade Broderen afbryde Skibning og afsejle med en saa ringe Last som »128 Td.

Korn«, eller selv paa Grund af pludselig opstaaende Blæst staa saa hurtigt til Søs, at han ikke kunde sætte sine Skibningsfolk i Land, men maatte tage Mikkel Svendsen med til Altona, »da Hauet var ubrugeligt til at komme ud efter ham.« (C. P. Haugsgaards Journal). Og »ofte har det indtruffet«, skriver Nordentoft den 19/5 1838 til Eggers, der utaalmodig venter paa en Ladning Uld, »at man her (i Klitmøller) har maattet vente 7 à 8 Uger, ja nok længere for at faa Lejlighed til at kunne indskibe«. Og vente maa man, thi »Søens Uvenlighed, Vejrets Beskaffenhed og Vinterens Vedvarenhed kan eller lader sig ikke aftvinge.« Han venter, at Aftageren vil forstaa, at det ikke er af Uvilje, naar han ikke kan forpligte sig til at indgaa paa nogen fast Leveringsfrist, men kun fordi Varerne skal sendes »over Sø og salt Vande«.

Uendelig besværligt kunde det være at indsamle Tømmer, naar Vinden tvang Skipperen til at kaste Lasten over Bord langt fra Land. Hausgaard skriver herom: »Niels Nordentoft kom fra Norge og kastet langt ude. Det kom i Land sønder ved Stødbæk« og om N. Broe, der i 1835 førte »Ora et Labora«: »Han havde kastet sin Last, der drev Sønder efter for Ørhagen. Havde 4 Vogne at køre Lasten sammel.«

Værst var det naturligvis for ham, naar der til disse Hændelser, paa hvilke man til en vis Grad var indstillet, stødte uforudsete Begivenheder som f. Eks. Kolera i Hamborg i Vinteren 1831—32 med deraf følgende saa strenge Karantænebestemmelser, at det blev nødvendigt at indkvartere 1 Løjtnant og 12 Mand i Klitmøller for at sikre Bestemmelsernes Overholdelse.

Under nogenlunde rolige Forhold varede en Tur til Norge 10—14 Dage. En Tur til Altona tog derimod ca. 4 Uger, hvori medregnet et Ophold i denne By paa 1 à 2 Uger. Men det siger sig selv, at Turene under urolige Vejrforhold kunde tage længere Tid, hvilket han personlig fik at føle 1834, da han »først den 7. (Sept.) hjemkom (fra Altona) efter en meget kontrairig Rejse og efter at have ligget i Norge en Tid, hvor vi blev hendrevne af Stormen den 28. f. M.« Større Forsinkelse havde dog Skipper Petersen, da han den 22/11 1836 forlod Altona og først naaede hjem den 23/1 det følgende Aar efter at have tilbragt Julen i Cuxhaven. Men den Tur tog

ogsaa saa lang Tid, at hans Reder saa sig nødsaget til at efterlyse ham og bede Eggers tjene ham »udi at faa at vide, hvor han var.«

Sine Skipperes Færd fulgte han i det hele med Bekymring og Omsorg. Den 21/6 1836 skriver han saaledes: »Jeg haaber med Guds Hjælp, at Du er lykkelig arriveret (til Altona), naar dette indløber. Vi havde i Gaar og har endnu i Dag en Storm, men da Vinden var i Gaar og er i Dag NW. t. W. og NW. lever jeg i det Haab, at I stod saa langt til Søs med den sydlige Vind om Søndagen, at I kunde sejle Refs Grund foroven. Siden var Vinden god og Vejret lyst. Maa Gud, som jeg haaber, bevare alt for Uheld.«

Og den 10/8 1835: »Jeg er i en frygtelig Angst for mine Fartøjer, da det var en frygtelig Storm. Her indstrandede den 8. fra Klitmøller og paa en Distance af 3 Mil sønder for 5 Skibe. Dersom den ene eller den anden af mine Fartøjer skulde, som jeg beder Gud forbyde, have haft det Uheld enten at være kommet til Uheld eller strandet ved Elben eller nogen Steds derhenne, da vil de nok henvende dem til Dem (Eggers) og jeg beder Dem i saa Fald paa bedste Maade være dem behjælpelige og assistere dem.«

Ofte gav han Skipperne gode Raad, men overlod iøvrigt almindeligvis forefaldende Opgavers Løsning til deres »fælles, bedste Betænkning, som jeg forventer i enhver Henseende vil blive retskaffen og med bedste Overlæg. For Resten vil vi sætte al Ting i Guds Haand og forvente derpaa det lykkeligste Indfald.« (Brev: 9/7-36).

Uden Fare var Sejladsen langt fra. »Det er desværre sandt«, skriver han den 5/11 1834 til Budde og Eggers, »at min Skipper Chr. B. Petersen med Jagten »Haabet« udi en svær Storm den 14. og 15. f. M. havde betydelig Skade paa Skib og Takkelage.« Han fik »læk Skib, saa at han meget nær ved ganske med alt var gaaet til Grunde.« Kun ved »uophørlig at øse Vand gennem Kahytten med Pøse, da Pumpen aldeles ikke kunde forslaa« reddede de sig i Nødhavn i Norge »efter at have set den visse Død for Øjnene.« ... »Jeg takker Gud, at Skipperen og Folkene ved deres uforsagte Mod reddede Skibet og det meste af Lasten.«

I Penge blev Havariet senere opgjort til 2049 Rdl.

Iøvrigt var det ikke sidste Gang, at Skipper Petersen kom i Havsnød. Paa en Rejse til Altona strandede han under Forhold som fremgaar af følgende korte Notits i »Hamburger Neue Zeitung« for 1. April 1846: »Den danske Jagt »Haabet«, Captain Petersen, bestemt fra Thisted med forskellige Produkter er i Gaar Aftes ved en stærk Østenvind strandet paa Helgolands sydlige Rev. Mandskabet og en Passager er reddet, ogsaa vil forhaabentlig Ladningen og maaske Skibet blive bjerget.« — Passageren var Nordentofts næstældste Søn, Christian.

I Midten af Trediverne var Nordentoft imidlertid begyndt at føle Forholdene i Klitmøller for trange; han vilde gerne udvide og drage Nytte af de Muligheder, som Handel i Thisted kunde give. Men hertil krævedes Borgerskab som Købmand i den da 1600 Sjæle store By. I den Anledning indsendte han under 13/11 1836 et Andragende herom til Kancelliet, i hvilket han bl. a. anfører:

»Min Handel og Virksomhed har været heldig for mig, og jeg har ved stedse forøget Stræben, ved den Udvidelse, jeg Tid efter anden har kunnet give min Handel, og ved nøjagtig Opfyldelse af mine Forpligtelser samt ved at bestræbe mig for at tilvejebringe de bedst mulige Varer erhvervet mig saadanne Forbindelser i flere udenlandske Handelssteder, at jeg med Grund tror, at jeg end yderligere kunde forøge min Virksomhed og betydeligere bidrage til en god Afsætning af denne Egn's Produkter, naar det kunde blive mig tilladt at vinde Borgerskab i Thisted Købstad.

Jeg vilde derved blive i Stand til at afbenytte Markederne og Torvene for at gøre Indkøb af Egnens Produkter; jeg tror at kunne blive i Stand til at gøre Tilbud af Egnens Forbrugsvarer under de Priser, hvortil de nu frembydes, og jeg vilde endelig derved blive i Stand til at kunne tage Del i den Fart, der nu er aabnet igennem Kanalen ved Agger.«

Men Vejen til Maalet var lang og trang. By- og Herredsfoged Lützhøft fandt vel, at Nordentoft var »en meget ordentlig, stræbsom og formuende Mand«, men da Supplikanten »ikke havde staaet i Handelslære som Dreng eller tjent ved Handelen som Svend«, og Thisted iøvrigt efter hans Skøn havde Købmænd nok, kunde han ikke anbefale Ansøgningen.

Amtmand Faye anlagde tilsyneladende en anden Betragtning ved at mene, at Nordentofts Nedsættelse som Borger i Byen ej alene var »uskadelig for Handelsstanden, men i flere Henseender nyttig, da han som en meget formuende Mand vilde sætte mange Penge i Omløb og derved bidrage til Byens Velstand.« Da Nordentoft imidlertid paa Amtmandens direkte Forespørgsel erklærede ikke at ville flytte sin Bopæl fra Klitmøller, »hvor han i Almindelighed agtede at lande med sine Fartøjer«, kom Faye dog sluttelig til samme Resultat som Lützhøft og saa ikke rettere end, at den ansøgte Bevilling under disse Vilkaar maatte »blive denne Bys Handelsmænd til Skade, da der med den ansøgte Tilladelse ikke bevirkedes andet end, at han erholder Rettighed til som Grosserer at udsælge Manufaktur- og Kolonialvarer i store Partier«, og føjer han spydigt tvivlende til: »Men at Varerne med dette Udsalg skulde kunne erholdes for en lettere Pris, end Byens Købmænd selv kunde anskaffe sig dem paa i Aalborg, København eller Altona, til hvilke Steder der stedse afgaar Skibslejlighed, skønner jeg ikke mulig med mindre, det skulde ske derved, at en Del af Varerne lettere kunde indsmugles fra Nordstrandskysten end igennem Kanalen ved Agger.«

Kancelliet tiltraadte Amtets Opfattelse og afslog Ansøgningen i Januar 1837.

Nordentofts Planer var krydset, men ikke tilintetgjort. Thi da Kancelliets Afslag kom, lod han, der i August 1836 havde købt Købmand Peder Holms Gaard i Thisted, blot Købmand Grishauge, hvis Borgerskab var i Orden, handle paa sine Vegne fra den nykøbte Ejendom.

Selvom han saaledes drejede Autoriteterne en Knap, skønnede han det dog hensigtsmæssigt at skifte Bopæl og fornyede derfor under 8. Maj 1837 sin Ansøgning om at vinde Borgerskab i Thisted med Understregning af at ville flytte for saa vidt, Ansøgningen blev imødekommet. Denne Gang var der intet til Hinder for Opnaaelsen af hans Ønske, som Kongen bevilgede den 6. Juni samme Aar.

Nu var han tæt ved Maalet og manglede blot at fremskaffe Attest for, at Butikken var udstyret med befalet Armatur, og at aflægge Borgered i Købstaden. Og dette gik glat. Alle-rede Aaret før havde han begyndt at ordne Butikken, hvilket

kan ses af et Brev, hvori det paalægges Skipper Petersen at købe »til mig den omtalte Lampe til at hænge i Boutikken i min Gaard i Thisted. Du kan da nok paase, hvordan den skal være. Du kan jo se efter hist og her, hvor Du ser nogen; dertil noget godt Lampeolie, et Par Potter i en Krukke, og det Papir til Vinduerne samt en saa kaldet Evigheds Almanak omtrent som den, der hænger i mit Contoir hjemme.«

Det voldte derfor ingen Vanskelighed for ham omgaaende at fremskaffe Armaturattest. Med denne, sin kongelige Bevil-ling og sin Daabsattest i Lommen mødte han den 11. Juni i Thisted Bytingstue og erklærede her for den nedsatte Ret at have flyttet sin Familie. Derfor tillodes det ham at aflægge Ed. Han fremstod da, som det siges i Raadstuerettens Proto-kol, »og med oprakte Fingre paa Lovens Maade bekræftede at ville være vor allernaadigste Arveherre og Konge, Kong Frede-rik den Sjette, huld og tro, denne Bys Øvrighed hørig og lydigi alt, søge at fremme Byens og sine Medborgeres Gavn og Bedste samt i det hele opføre sig, saaledes som det en ærekær Borger egner og anstaar.«

Sommeren lod han dog gaa hen uden selv at ville drive Handel fra Thisted, hvilket fremgaar af følgende Avertisse-ment af 4/10 i Thisted Amtsavis: »I Følge den mig allernaadigst meddelte Bevilling til at vinde Borgerskab som Købmand i Thisted undlader jeg ikke herved at bekendtgøre, at jeg i dette Efteraar agter at etablere mig i den mig tilhørende Gaard paa denne Bys Østergade for at gøre Udsalg af Landets For-brugsvarer som og for at gøre Indkøb af Landets Produkter, og paa Grund deraf agter jeg at sælge en Del af mine Ejen-domme i Klitmøller.« Men alt lagdes imidlertid til Rette for et godt Virke i nye Omgivelser. Talrige Varesorter, som han tidligere ikke havde maattet sælge, skulde skaffes til Veje. Som betroet Kommissionær fór Skipper Petersen derfor omkring i Altona og Hamborg med en lang Dosmerseddel og indkøbte Varer spændende over en Skala lige fra de i Forretningen hid-til førte til Klædesbørster, Lommekamme, Messingfingerbøl, Stoppenaale, Sakse, Propper, halvgrønne Flasker, Krudt, Knaldhætter, Bomuldstøj, Farver, Lak, Lakridsrod, Lauerbær, Mandler, Mel, tørrede Kirsebær samt »som Forsøg en Kiste Citroner.«

I November Maaned var han rede til at tage fat i Thisted, hvilket bekendtgjordes den 13/11 i Amtsavisen saaledes: »At jeg er flyttet hertil Byen og etableret mig ifølge mit Avertissement af 4. f. M. undlader jeg ikke herved at bekendtgøre og anbefaler mig med Udsalg af alle Slags Colonialvarer, og vil jeg bestræbe mig for at holde udmærket gode Varer, reel Behandling, billigst Priser mulig, og modtager jeg til enhver Tid i Betaling alle Slags Landets Produkter. For de, der muligens kunne have noget at afhandle med mig i Klitmøller tilkendegives, at jeg saa vidt mulig indtil videre vil blive der at træffe Fredag og Løverdage i hver Uge.

Da Købmand Jens Grishauge har overdraget mig, hvad han, i den Tid han har handlet i min Boutik, udcrediterede, saa anmodes herved de, som fra den Tid af ere blevne bemeldte Grishauge noget skyldig, snarest mulig at betale samme til mig.«

Nordentofts nye Ejendom laa paa Knakken, som Omraadet mellem Østergade og Strømgade den Gang kaldtes. Den rakte fra den ene til den anden af de to nævnte Gader og benævntes senere Østergade 8. Til Gaarden hørte 32 Td. Land tæt østen for Byen. Det faar staa hen, hvor meget han betalte for Ejendommen, men det vides, at han overtog en derpaa hvilende Pantegæld paa 1000 Rdl., som han dog ved Juni Termin 1837 udbetalte Pantehaveren, »velagte Avlsbruger Niels J. Weie i Thisted.«

De første 2—3 Aar benyttede han de paa Grunden staaende gamle Bygninger, men lod derefter foretage en gennemgribende Ombygning og herunder opføre en Længe med Butik og Beboelseslejlighed mod Østergade og en Længe med Stald, Lade og Beboelseslejlighed ud mod »Knakgaden«, den nuværende Strømgade. Han selv flyttede ind i Bygningen, der vendte mod Østergade; den anden Lejlighed udlejedes i Tiden 1840—56 efterhaanden til forskellige Folk som Skræddermester Lund, Brænderibestyrer William, Løjtnant Arnoldi m. fl.

I Klitmøller solgte han i Slutningen af 1837 Faderens tidligere Ejendom, som Moderen havde boet paa til sin Død Aaret før. Derimod beholdt han sit eget Sted og Pakhusene for her at kunne opbevare en Del af de Produkter, han købte

i Omegnen »til enten at indskibe fra Klitmøller eller i sin Tid at transportere andet Steds hen«.

Han vedblev saaledes i nogen Tid at bruge Lejet som Handels- og Ladeplads, holdt i den Anledning Karl og Pige paa Stedet og lod ofte, som Vandet Fattigkommissionen siger i en Skrivelse af 7/3 1839 til Amtet, den ene af sine Skipper, Chr. B. Petersen, tage Ophold der, ikke blot mellem Rejserne, men ogsaa om Vinteren. Af og til var hans Kone derude flere Dage i Træk, og naar et af hans Skibe anløb, gik der altid »Exprese« efter ham selv. I Vinteren 1839—40 var Galeasen oplagt paa dette Sted, medens Jagten laa paa Land ved Thisted. Men derefter holdt han tilsyneladende op med at drive Handel i større Stil over Klitmøller, ikke mindst fordi Planerne om at bygge Havn ved Thisted førtes ud i Livet. At dette blev et Tab for den gamle Handelsplads er en given Ting, hvorom følgende Udtalelse af Pastor Dørup vidner: »Handelen herpaa aftager stedse mere hvortil og bidrager, at en rig Mand, som her havde nedsat sig, nu er flyttet som Købmand til Thisted paa Grund af Handelens forandrede Gang«.

Hans i 2—3 Aar fortsatte Handel over Klitmøller gav imidlertid Anledning til et Intermezzo med Vandet Fattigkommission, som satte ham i Skat efter Lejlighed i Klitmøller, uagtet han svarede fuld Kommuneskat i Thisted. Skatten til Klitmøller, 1 Td. Byg, 1 Skp. Rug samt 3 Rdl. 16 Skl., kan synes et Nutidsmenneske lille og maaske næppe Klage værd; men paa den anden Side var den paalignede Skat, som den Gang var større end nu baade i Pengeværdi og i Henseende til de almindeligvis betalte Beløb, efter hans Mening uden Hjemmel i nogen kongelig Anordning. Og da det var hans Natur imod at bøje sig for Autoriteterne, hvis han blot mente at have Skygge af Ret, tog han Pen i Haand, afæskede Fattigkommissionens Formand, Pastor Carstensen i Agerholm, en Erklæring og gik, da denne ikke forekom ham fyldestgørende, videre med sin Besværing til Amtet. Her stillede Amtmand Faye ham dog tilfreds med en Udtalelse om, at Paaligning var sket, fordi man ikke paa det paagældende Tidspunkt kunde anse ham for »ganske« med Familie at være flyttet fra Klitmøller. Med denne Forklaring, der havde noget rimeligt i sig,

lod han sig nøje og betalte den paalagte Skat til begge Kommuner. Men da det samme Forhold gentog sig det følgende Aar, blev han gram i Hu. Nu var han i hvert Fald ganske flyttet fra Klitmøller. Atter røg Pennen i Blækkuset, og Brev fløj til Agerholm Præstegaard for at kræve ny Forklaring. Svar fulgte, men samtidig kom Præsten rigtignok ogsaa frem i Formanden, og han var fornærmet. Efter en længere Forklaring sluttede han nemlig af med følgende Salut:

»Ovenstaaende Svar paa Deres Brev af 19. d. M. har jeg givet Dem, endskønt det ikke er min Pligt i privat Korrespondance at udvikle vort Fattigvæsens Sager, men jeg gav Dem det, fordi jeg ikke kunde glemme, at jeg i 18 Aar var Deres Præst. Men derfor kan jeg heller ikke lade være at bebrejde Dem, at De nu anden Gang har nødsaget mig til i Medfør af mit Embede at maatte være Deres Anklager for den Maade, hvorpaa De har modsat Dem Fattigkommissionens Bestemmelse; og det har gjort mig saa meget mere ondt, som jeg har den rige Mand for mig eller rettere imod mig, der for nogle Aar siden ved Udlæg af nogle Skillinger og nu ved Udlæg af nogle Marks Værdi kunde have skaanet mig og paa ædel, lovlig og lige saa sikker Vej have faaet sin Ret, hvis denne var eller nu er paa Deres Side.

De kan ikke undskylde Dem med, at De ikke kendte begge Veje og disses Følger.

Agerholm Præstegaard, 21. December 1838.

Deres *Carstensen*«.

Det er ikke helt klart, hvad Præsten sigter til med sine Bebrejdelser, men sandsynligvis anker han over, at Nordentoft underhaanden har bedt Fattigkommissionens Formand om en Udtalelse i Sagen i Stedet for paa stemplet Papir at søge Autoriteterne om Ændring i Skatteansættelsen. Men havde Klageren end begaaet en eller anden formel Fejl, saa følte han imidlertid ingen Trang til at skjule den, og han indsendte rolig en Besværing til Amtet ledsaget af Præstens Bebrejdelser. Da Amtets Afgørelse imidlertid atter gik Nordentoft imod, indankede han Sagen for Kancelliet. Og her voldte Sagen Tvivl. En af Kollegieherrerne, Etatsraad Lange, fandt et Par

tidligere Sager vedrørende et lignende Spørgsmaal frem, nemlig fra Ørholm og Nymølle Fabrikker, hvor man havde afgjort Sagen derhen, at den paagældende Ejer kun skulde svare Skat af Vilkaar og Lejlighed i det Sogn, hvor han personlig boede. Men da man nødigt af let forstaaelige Grunde underkendte en Amtmands Afgørelse, og da man med lidt god Vilje kunde finde en vis Forskel mellem den nye og de ældre Sager, stemte et lille Flertal af Kollegieherrerne for, at det burde have sit Forblivende med den skete Ansættelse dog med udtrykkelig Tilføjeelse af Bemærkningen: Efter Omstændighederne. Og saaledes endte den 1. puniske Krig med Nederlag — to senere skulde ende med Sejr.

Forretningens Flytning til Thisted betegnede i og for sig intet Brud med de gamle bærende Principper for dens Virke, men kun en Udvidelse heraf, idet den nu baade blev en Export- og Importforretning, en Grossistvirksomhed og en Detailhandel, hvis Eksistens nu som før hvilede paa Landbefolkningens Frembringelser, Behov og Købeevne. — At Behovet paa spirituøse Drikke i Parentes bemærket ikke var helt ringe og, at der hist og her maa være blevet drukket ganske bravt, ses bl. a. deraf, at Nordentoft alene i Aaret 1839, hvor Hjemmebrændingen endnu ikke var helt ophørt, til videre Salg indkøbte 18500 Potter Brændevin. —

Det gensidige Tillidsforhold var paa Forhaand til Stede. Nordentoft kendte til Punkt og Prikke, hvad hans Kundekreds havde Brug for, og denne vidste paa sin Side, at han var fuldt forsynet i Overensstemmelse hermed. Det er derfor ogsaa paafaldende at se, at han i Modsætning til andre Købmænd i Thisted saa godt som aldrig tog sin Tilflugt til at reklamere i Avisen for sine Varer. I Tiaaret 1837—1847 ses saaledes kun en eneste og saalydende Annonce: »Undertegnede er til Udsalg forsynet med samme Slags udmærkede Høleer som forrige Aar«.

Takket være Nordentofts Energi og Initiativ voksede Forretningen og rakte ud over det hidtidige Oplands Grænser, 1843 købtes Jagten Birgithe Cathrine af »Madame Else Thonisen, født Block, i Thisted« for 900 Rdl. og nye indenlandske Handelsforbindelser knyttedes med Købmænd i Holstebro,

Skive, Viborg, Løgstør og Aalborg. — I den sidste By var det nuværende store Tobaksfirma C. V. Obel ikke større end, at det paatog sig at skaffe ham Grøn Sæbe.

Men ogsaa i Udlandet brød han nye Veje. I Hamborg placerede han sine Ordre paa flere nye Huse, og i Riga begyndte han fra Sommeren 1837 hos Firmaet H. N. Philipsen at købe Hør og Hamp. Det tilfaldt Skipper Petersen at afhente den aarlige Skibsladning heraf, som gennemsnitlig kostede 6000 Rdl. Hans Udrejse gik over Altona, hvor en Ladning Landbrugsprodukter afleveredes, og derefter gennem den »Holstenske Kanal« til Østersøen. Hjemrejsen gik over Kattegat og Skagen rundt.

Men som Indkøbsleder for Detailforretningen slog Skipper Petersens Indsigt trods alt ikke til; nu maatte Handelsbetjent P. Grønlund med som Sagkyndig til Altona og Hamborg, naar større Indkøb skulde foretages.

Paa Turene til og fra disse Byer kunde Gods medtages for andre, hvorom interesserede oplystes gennem en i Amtsavisen indrykket til Eksempel saalydende Meddelelse: »Skipper Petersen, Jagten Haabet, afsejler i denne Uge til Altona og anbefaler sig til at medtage Stykgods derfra direkte hertil; det bemærkes, at Skipperen vil blive hurtigt ekspederet der. Samme Skib kan medtage noget smaat Gods herfra, naar man henvender sig i Morgen derom til Skipperen, som er beliggende i Havnen, eller til Undertegnede«.

Forretningen kunde ogsaa bruges som Kommissionsforretning til Indkøb og Salg af de forskelligste Ting lige fra almindelige Forbrugsvarer til »Trompeter til Postvæsenet hos Instrumentmacher Hartmann, wohnhaft auf dem Fischmarkt« (Brev: 13/10 1838) eller til Afhentning af smaa og store Pakker, endog af en hel Vogn til Toldinspektør Bülow hos hans Svigerfader, Major Ingversen, i Hamborg. »Vognen kan Du (Skipper Petersen) sætte paa Dækket, men alt det, som ikke kan taale Vand faaer Du ned; men vær forsigtig dermed, at den ikke bliver skamferet«. (Brev: 6/8 38).

Ja, end ikke Handel med levende Dyr gik han af Vejen for. Hvis det f. Eks. blev ham »overdraget at sælge en Grise-Soe«, skulde han nok faa den solgt »til den derfor bestemte

Pris, 8 Rdl. curant, mod at den leveres her hos mig omtrent 14 Dage før den skal lægge«.

Hans gode Anlæg for Handelsvirksomhed og hans heldige Forretninger var som allerede vist for længe siden blevet almindelig kendt, men maaske ogsaa noget overvurderet. I det mindste mente han selv, at Thisted Ligningskommission nærede noget for overdrevne Forestillinger om Udbyttet heraf, da den 1844 skred til en Forhøjelse af hans Kommuneskat. Hertil vilde han ikke gaa med godvillig, men klagede den 13/3 s. A. over det skete til Amtet (Danske Kancelli, 3. Dptm., Brev Nr. 3394 af 1/8 1844. R. A.) i følgende Skrivelse:

»Ved den for indeværende Aar forfattede Ligning til Fattig- og Skoleskat er undertegnede ansat til 64 Rbd. Ved at sammenligne min Formue, Næringsvej og øvrige Lejlighed med andre Skatteydere finder jeg Grund til at anke over denne alt for høje Ansættelse, hvilket jeg nærmere herved skal tillade mig at udvikle med den Bemærkning, at jeg formedels Fraværelse og andre uopsættelige Forretninger ikke har haft Del i Ligningen, skønt jeg er Medlem af Borgerrepræsentationen.

Det maa vistnok erkendes, at det ikke er nogen ganske let Opgave at beskatte en Mand efter Formue og Lejlighed; men jeg tror dog, at naar man med redelig Vilje vejer alle Omstændigheder, vil man komme det rette temmelig nær, og mere kan ingen med Billighed forlange, og i Sandhed skal jeg være den sidste, der vil unddrage mig for at bære Byrderne med mine Medborgere.

Jeg tror iøvrigt, det maa være klart, at den Mand, der har en fast og bestemt aarlig Indtægt, maa finde det billigt og retfærdigt, at han derefter beskattes, hvorimod den Næringsdrivende og især Købmanden, der jævnlig er udsat for betydelige Tab, billigen maa forundes Nedsættelse, især naar Tab virkelig har fundet Sted, og hans Indtægter saaledes er formindsket for et eller andet Aar.

Dette forudskikket tillader jeg mig fremdeles at erindre.

At Ligningskommissionen paa Grund af min talrige uforsørgede Børneflokk i afvigte Aar nedsatte min Skole- og Fattigskat med 1/16 Del, og da min Familie siden den Tid er forøget, maa det være mig paafaldende, at man i Aar i Sam-

i den Lærers Omsættelse: foruden man
månlige Lovene til mig og
den Lærers gænde, og efter
my forment mig at man ved
Vole og Læring betragte, og til Lærers
måske en billig Modgift. -
Marts 1844 Allen Lovindig
P. C. Nordentoft

Udsnit af P. C. Nordentofts Brev af 13/3 1844.

menligning med andre har forøget denne Skat for mit Vedkommende.

Det er ikke Ligningskommissionens Medlemmer ubekendt, at jeg i Aar har lidt betydelige Tab, idet 2de af mine Skibe har lidt Havari ved Stranding, og at et 3die Skib ligger mellem Hals og Aalborg med en Ladning Varer, som formedels Vinteren ikke har kunnet komme hertil, og hvorved betydelige Tab ogsaa er mig tilføjet. Disse Omstændigheder synes billigen at burde komme i Betragtning til Nedsættelse og ikke til Forhøjelse, for saa vidt denne grunder sig paa Formue og Lejlighed.

Naar jeg ser hen til, at Kammerraad, Amtsforvalter Aagaard, der har en fast aarlig Indtægt af over 3000 Rbd. som Embedsmand — og, at han ejer en ikke ubetydelig Formue, er vel uomtvistelig — kuns er ansat til 4 Rbd. mere end jeg, maa jeg tilstaa, at jeg ikke formaar at begribe Grunden til denne Ansættelse. At han har betydelige Udgifter til Kontorhold er vel Sandhed, men ogsaa en Købmand maa holde mange Folk for at styre sin Bedrift, og her vil Forholdet vel omtrent være lige.

Købmand Wærner er ansat til 39 Rbd., altsaa 25 Rbd. mindre end jeg. Han har en betydelig Manufakturhandel, Gæstgiveri, Farveri og Væveri, saa jeg synes disse indbringende Næringsveje billigen kunde begrunde en højere Ansættelse. Købmand A. Lund er kun ansat til 59 Rbd. Han har ingen Familie, betydelig Handel, c. 100 Td. Land af Byens bedste Jorder, og intet Tab har, saa vidt man ved, ramt ham. Ogsaa denne Ansættelse forekommer mig at staa i urimeligt Forhold til, hvad mig er paalignet.

Paa disse Grunde og efter denne Sammenligning formener jeg at være alt for højt ansat i Skole- og Fattigbidrag og tør haabe, at Amtet vil bevirke en billig Nedsættelse«.

Amtet fremsendte hans Andragende til Danske Kancelli med Anbefaling paa Trods af Ligningskommissionen, og under 4/8 1844 nedsatte Kancelliet hans Skat til 56 Rbd.

Mærkeligt nok tog Ligningskommissionen intet Hensyn til denne Afgørelse, da den det følgende Aar atter skulde ligne, men satte Nordentoft i Skat til 65 Rbd. 60 Skl. Ja, den maatte endog have Luft for en vis indestængt Vrede over Kancelliets

Bestemmelse i en Udtalelse, der blev affordret som Følge af en ny Klage fra Nordentofts Side, idet den bl. a. skriver følgende:

»Ligesom undertegnede Ligningskommission ikke er eller ved den skete Ligning var uvidende om, at Andragerens Skatter for forrige Aar er blevet nedsatte efter Kancelliets Resolution, men som ingenlunde af Kommissionen kan billiges, saaledes er og var man ogsaa bekendt med det anførte havende store Børneantal; men da Kommissionen tillige ved, at Købmand Nordentoft er en meget formuende og driftig Mand og saaledes fører en betydelig Handel, har en stor Gaard, mange Markjorder, flere Fartøjer, som holdes i god og stadig Fart, og Bedstunderrettede ved at vide, at Manden ejer over 5000 Rbd., saa kunde man ikke komme til andet Resultat end, at forrige Aars Paaligning efter Formue og Lejlighed stod i stort Misforhold til de Kontribuenters, Andrageren nærmest kunde sammenlignes med, nemlig Agent Lützhøft og Købmand A. Lund, som begge underhaanden tidligere og ofte har besværet sig over en for høj og i Forhold til Nordentoft aldeles ubillig Paaligning . . .«.

Et enkelt Medlem kunde dog ikke dele denne Opfattelse og afgav et disenterende Votum. Amtet stillede sig paa samme Standpunkt og fremsatte bl. a. følgende lidet smigrende Bemærkninger om Kommissionsmedlemmernes Kompetance og Stilling til Nordentofts Klage, nemlig:

»At denne Kommission efter dens højst ensidige Yttringer at slutte i dens afgivne Erklæringer saa lidet synes at svare til sin Hensigt at udfinde det rette Ligningsforhold er vistnok at beklage, men er en naturlig Følge af Valgenes Udfald, da de mere indsigtsfulde Borgere aldeles trak sig tilbage fra denne Forretning.

Hvor vidt en duelig og virksom Købmands Formuesomstændigheder i et Aar kunde være saaledes forbedrede, at hans Bidrag til Kommunaludgifter af samme Størrelse som forrige Aar bør forøges med 8 Rbd., er ikke let at bedømme; men ligesom Ligningskommissionen heller ikke herom er kunnet blive enig, saaledes er det mig ikke bekendt, at nogen særdeles Forandring er indtraadt i Købmand Nordentofts Kaar i dette Aar, og da der derhos intet saadant er oplyst i de afgivne Er-

klæringer, men det derimod er vist, at Andrageren har en stor Børneflokk af uopdragne Børn, medens Købmand Lund, der i Almindelighed anses for lige saa velhavende og har langt betydeligere Markjorder, er ugift og ingen Børn har, tror jeg ogsaa at burde anbefale ham (Nordentoft) til samme Nedsættelse som i Fjor«.

For Fuldstændigheds Skyld skal kun tilføjes, at Kancelliet under disse Omstændigheder naturligvis atter gav Nordentoft Medhold og ved Skrivelse af 30/9 1845 nedsatte hans Skat til 56 Rbd.

Slesvig-Holstenernes Oprør og den paafølgende Trearskrig afbrød midlertidig Forbindelsen med Altona og Hamborg, men fremkaldte ingen Stagnation af Nordentofts Virksomhed. Tvertimod maa man sige. Han søgte blot Afsætningsmuligheder andre Steder og fandt dem bl. a. i England, som 1849 aabnede for Kornindførsel. Dette Forhold kom ham særdeles tilpas; thi herefter sejlede han talrige Kornladninger til dette Land og hentede Kul og Jærn hjem fra London, Newcastle, Hartlepool og Hull.

Efter Krigen begyndte hans Helbred at svigte. Gentagne Udbrud af et Saar paa Benet havde generet ham i hvert Fald siden 1836 og ofte bundet den ellers saa raske og virksomme Mand til Sygelejet. I Maj Maaned dette Aar »udholdt han en betydelig Sygdom . . . hvorfor jeg intet paatager mig« og i Begyndelsen af Juni 1839 skriver han: »Det er ikke godt for mig, da jeg nu igen næsten ikke kan gaa. Jeg fik for et Par Dage siden atter skaaret mit Laar og havde nær forblødt mig. Det blødte fra Kl. 11 og helt til Aften. Kunde det nu endda være sidste Gang, overvinder jeg det med Guds Hjælp vel«. Han led meget af »legemlige Smerter« og kunde »først efter 3 Maaneders daglig Cour«, hvor han havde »brugt Diæter og ikke været ude af Huset« begynde at gaa (Breve: 5/8, 8/8 39). Helt rask blev han aldrig. Saaret, der sad paa Hoftepartiet, brød op med Melletrum, plagende Gigt meldte sig, og Kræfterne slog ikke til. Han maatte have Hjælp i Forretningen og kunde heldigvis ogsaa faa det, da hans to Sønner, Christian og Anders, stod rede til at tage fat. Begge var uddannet »ved Korn-, Product- og Detailhandel« dels hos ham

selv — oven i Købet efter højtideligt oprettet Læringskontrakt — dels i Udlandet.

Som Curiosum skal af den mellem ham og Anders indgaaede Kontrakt anføres:

- »1. Fornævnte min Søn A. P. Nordentoft skal tjene som Lærling hos mig i fem Aar, regnet fra 1. November 1845 til 1. November 1850, og i samme Tid forsyner jeg ham med Føde og Klæder, alt i Lighed med andre Handelslærlinge.
2. Han skal i Læretiden opføre sig med Hørlighed og Lydighed og punktlig efterkomme mine eller min Handelsbetjents Befalinger, ikke forlade mit Hus uden min Tilladelse og maa han i Læretiden ikke i hans personlige Gjemmer være i Besiddelse af flere Penge, end jeg til enhver Tid er vidende om.

Overhørlighed i noget af disse Punkter har til Følge, at enhver Virkning af denne Kontrakt forbydes.

3. Naar oftnævnte min Søn viser Paapassenhed, Orden og Flid, lover jeg i Læretiden at uddanne ham til en dygtig Handelsbetjent«.

Christian havde faaet Lærebrev i 1847 og, da nu ogsaa Anders' Uddannelse til Handelsbetjent var endt, fandt han Tiden inde til at optage Sønnerne i Forretningen, hvilket skete som følgende Meddelelse i Thisted Amtsavis for 15/1 1851 viser:

»At jeg fra 1. Januar d. A. har optaget mine Sønner C. og A. Nordentoft til Medinteressenter i min Handel, som fremdeles under Firma

P. C. Nordentoft og Sønner

vil blive uforandret fortsat, undlader jeg ikke herved at bekendtgøre, bedende Alle og Hver at forunde det nye Firma samme Tillid og Søgning, som hidtil er blevet mig tildeelt«.

Hvormeget han herefter gav sig af med Forretningen vides ikke. Men det er sandsynligt, at han lidt efter lidt overlod Ledelsen til Sønnerne, i hvert Fald den daglige Drift, og kun nu og da stod bi med sin rige Erfaring og faderlige Raad. I skatte-

teknisk Henseende udgjorde de alle tre en Enhed. Det var Firmaet »P. C. Nordentoft og Sønner« og ikke dets enkelte Medlemmer, der svarede Skat af Formue og Lejlighed og, som opførtes i Skatelisten — i Tiaaret 1858 til 1867 oven i Købet som Byens næststørste Skatteyder.

Tingenes nye Tilstand fejredes ved en lille Familiefest den 18. Januar samme Aar, ved hvilken Lejlighed følgende lille Sang blev sunget:

Mel.: Vi Sømænd gjør ei mange Ord

Der er et Ord fra gammel Tid,
at »Den som trofast bygger
paa Gud, og bruger ærlig Flid,
ham Himlen og betrygger«.
: Ham nedslaar ei den tunge Sky,
ei Livets Uveirsdage:
han bøjes kun, for bedre Ly
og Kræfter hist at tage. :

Sligt gammelt Ord Du prøvet har
Du, hvem idag vi gæste:
»med ærlig Flid — dit Valgsprog var —
jeg Lid til Gud vil fæste.«
: Dig Himlen da Din Stræben og
har fredet selv i Sorgen
den gav Dig Mod og Styrke dog,
med Haab for Livets Morgen. :

Nu har Du samlet, virket tro,
nu vil Du tage Hvile,
kun virke med i stille Ro,
mens Vintrens Dage ile:
: Din Handels Firma, velbekjendt
og agtet, Du nu bytter
— i Hvile er din Færd, ei endt —
thi Navn du dertil knytter. :

Nu, Sønner. I skal træde frem
i Faders Fodspor, være
hans Støtte i det stille Hjem
og ude Husets Ære.
: Held Eders Flid og Stræben faa,
og Eders Firma Lykke,
Held Compagniet, at det maa
et hædret Navn sig bygge. :

Forretningen havde dog i Tidens Løb langt fra slugt hele Nordentofts Interesse og Virkelyst. Næppe var Flytningen til Thisted endt, før han med Energi deltog i Arbejdet for at skaffe Byen en Havn og udøvede herunder en anerkendt Indflydelse paa dens Anlæg. Det lykkedes i Januar 1840 at udvirke et Laan af Kongens Kasse mod Sikkerhed i Havneafgifterne, hvorefter der toges fat paa Bygningen af den Havn, som Thisted for en meget væsentlig Del skylder sin Opkomst i de paafølgende Aar. Medens Arbejdet stod paa var han »tidlig og sildig til Stede« for at følge dets Gang (Brev: 14/8 40).

Ved Siden af sin Handelsvirksomhed varetog han »ogsaa anden kommunal og stedlig Tarv«. Den 5/1 1841 blev han Medlem af Borgerrepræsentationen, til hvis Formand han valgtes den 6/1 1847; »men da han formedelst Svagelighed ønskede at befries derfor, blev Hr. Kammerraad Aagaard« valgt i hans Sted. Han blev dog siddende som Medlem indtil Januar 1850.

For indenrigsk Politik havde han ogsaa Interesse og lod sig derfor i 1841 sammen med enkelte andre Thistedborgere stille til Valg som Deputeret til Stænderforsamlingen i Viborg, men led den Tort at se Apotheker Dahlberg blive udpeget til dette Hverv med 51 Stemmer, medens han og Overkrigskommissær Faye hver især fik 1 af de 57 afgivne Stemmer.

Paa alle Omraader fulgte han Udviklingen og stod i de banebrydende Mænds første Linie. I 1843 var han med at etablere den første Dampskibsfart paa Limfjorden og blev i den Anledning valgt ind i Komiteen for Dampskibet »Hebe« (30 H. K., Dybtgaaende 2—3 Fod); han var med at stifte Thisted første Handelsforening, i hvis Bestyrelse han var et mangeaarigt Medlem, og han deltog i Arbejdet for Oprettelsen af en Bank i Thisted. At han sad i Havnekommissionen siger næsten sig selv.

Medens Dampskibsfarten kun gav Underskud, bl. a. paa Grund af den lille Baads altfor dyre Drift og ringe Kapacitet, og derfor maatte indstilles i 1846, kronedes Bestræbelserne for Bankens Oprettelse ikke alene med Held, men den naaede unægtelig en noget længere Levetid. Den oprettedes den 18/10 1854 som Thisted Laane- og Diskontobank, fik 5 Direktører, hvoriblandt P. C. Nordentoft, og begyndte sin Virksomhed

den 2/1 1855 i Enkefru Dahls Ejendom i Vestergade Nr. 14. I Begyndelsen foregik Bankens Udvikling kun langsomt; otte Aar før dens Oprettelse eksisterede herhjemme kun Nationalbanken, Privatbanker var et ukendt Begreb, hvorfor Erfaringerne kun var faa og Forretningsgangen med de fem Direktører tung og besværlig. Forholdet ændredes 1861, idet man dette Aar nedsatte Direktøernes Antal til to og gjorde Hvervet fra at være en ulønnet Tillidspost til en lønnet Stilling. Sammen med Agent L. Gjørup valgtes Nordentoft til Direktør med en aarlig Gage paa 150 Rdl. Hvervet beholdt han indtil Foraaret 1874, da han saa sig nødsaget til at fratræde paa Grund af Sygdom.

Hans Virke i Handelsforeningen kan ikke belyses nærmere, da dens ældste Arkivsager er forsvundet, men man kan spore hans Initiativ, indgaaende Kendskab til Handelsforholdene og stærke Staaen paa egen Ret i følgende i 1847 af Handelsforeningen udsendte »Advarsel«, paa hvilken han var Medunderskriver:

»Da det er os bekendt, at flere Landboere driver ulovlig Handel med forskellige Købmandsvarer, saa finder vi os befojede til herved at advare mod slig ulovlig Fremfærd som valgt Bestyrelse for den heri Byen stiftede Handelsforening; hvorhos vi maa tilføje, at dersom denne Advarsel ikke skulde frugte, vil alvorlige Forholdsregler blive iværksatte for at værne om de Handlendes Rettigheder.

Ligeledes advares Slagterne i Thisted om at afholde dem fra Handel med Huder og Skind uden af selvslagtede Kreaturer.

Endvidere maa vi gøre Opkøberne paa Landet opmærksomme paa, at de ere uberettigede til at have Oplag i Købstæderne af de opkøbte Produkter«.

Forsikringssagen havde hans levende Interesse. 1850 valgtes han som Repræsentant for Thisted By til Brandforsikringsforeningen for Jyllands Købsteder, og 31/1 1853 til Revisor i »Landejendomsbesiddernes Brandforsikring for rørlig Ejendom i Thisted Amt«. 1856 virkede han for Oprettelsen af en Brandforsikringsforening for Landbygninger i Thisted Amt og udpegedes ved dens Oprettelse til Repræsentant for Hillerslev Herred, et Hverv han dog nedlagde den 10/9 1858. I Skibs-

forsikringsforeningen for Nørrejylland var han Repræsentant for Thisted Tolddistrikt.

Ogsaa paa forskellig anden Vis blev der trukket Vexler paa hans Arbejdskraft. 1861 indtraadte han tillige med Amtmand, Kammerherre Rosenkrantz og Kammerraad Hansen i en Komite, der skulde virke for Oprettelse af en Riffelskytteforening i Thisted; samme Aar udpegede Borgerforeningen ham sammen med Hattemager Gerlach og Garver Rasch til at sætte sig i Forbindelse med Mænd i By og paa Land for at finde en Folketingskandidat for Amtet, og endelig var han samme Aar med til at stifte Bombebøssen, der yder trængende Sømænd og deres Familier fri Bolig og anden Hjælp, og blev Medlem af dens Bestyrelse.

Efter at have overladt Firmaets Drift til Sønnerne, som begge fik Bopæl paa den gamle Købmandsgaard, Christian ud mod Østergade, Anders mod Strømgade, købte han »130 Td. Bygsædeland« Ø. f. Thisted ved Limfjorden. Herpaa byggede han Gaarden Petersrolighed, c. 2 km fra Byen.

Selve Gaarden, som med Gaardsplads og Have optog 2 Td. Land, ligger endnu paa sin oprindelige Plads; den er dog ombygget og har faaet Navneændring til Rolighed. Det var hans Tanke at tilbringe sine sidste Aar derude; dog ikke som Rentier. Det var hans Natur imod at sidde stille og se andre arbejde. Nej, han vilde selv drive Gaarden, hvilket imidlertid, naar Helbredet svigtede, voldte flere Ærgrelser og mere Besvær, end han havde tænkt sig. Og da Sygdom indfandt sig i Perioder, fik han ikke den Glæde og Tilfredshed ud af sin Landmandsvirksomhed, som han havde tænkt sig, men tabte til Tider ganske Humøret.

Vennen Johannes Jensen, der i 1857 havde mistet Kone og to Børn af Kolera, søgte at stramme ham op og give gode Raad. I et i sproglig Henseende stærkt tyskpræget Brev af 16. Nov. samme Aar skriver han bl. a.: »Som I bemærker, nyder I ej Rolighed paa Eders Gaard. I burde tage en god Avlskarl og selv ej kære Eder saa meget derom. Men jeg kan dog ej tro, at I var saa ked af Livet. I har Eders gode Børn, som alle skikke dem vel til Eders Glæde, som maa dog fornøje Eder. — Lad mig se I kommer næste Aar til Altona 3 à 4 Uger her. I kan det, naar Viljen er«. Og følger han til: »Iøv-

P. C. Nordentoft c. 1860.

rigt Hr. Nordentoft vil jeg ønske Eder en god sund Vinter eller dog nogetledes dragelig med den slemme Gigt. De maa finde deraf Guds Skikkelse. Min salig Fader qvålte med Gigt for 40 til 75 Aar, saa Døden gør Ende paa alle Lidelser i denne Verden, og vi maa tænke, det er jo ikkun en Prøvetid for os Mennesker i det hele«.

Paa Rolighed oplevede han Krigen 1864, Østrigernes Besættelse af Thy og deres Rekvisitioner paa Heste. Hos ham fik de dog ingen, men saa kun tomme Stalde. Vilde Rekvirenterne have hans Heste, kunde de selv hente dem i Klitterne, hvor han havde sat dem paa Græs, dog vel at mærke uden Tøjr.

Bankens Papirer tillige med Skive Banks Værdipapirer og 3800 Rdl. i Sølv, som var sendt til Opbevaring i Thisted, fik han ogsaa reddet fra Fjenden ved at sende hele Herligheden tillige med »Indholdet af herværende kgl. Kasser med Bøger« til Klitmøller og derfra søværts til København, da Fjenden gik over Limfjorden.

Efterhaanden havde han set flere Krige paa nærmeste Hold. De alvorligste havde ikke generet ham, men snarere udviklet ham, skærpet hans Handelstalent og øget hans Virkelyst. Derimod havde han i den mindst alvorlige, den saakaldte Slavekrig, en pudsig Oplevelse, der senere blev et af de oplivende Momenter i denne i Nutidens Øjne ret uforstaaelige og noget latterlige »Krig«.

Natten til Lørdag den 1/4 1848 kom han tilligemed sin Nabo og gode Ven Jeppe Frost ridende ad Landevejen fra Aalborg, hvor de to Købmænd havde været paa Forretningsrejse. Mærkeligt nok synes de ikke paa denne Tur at have hørt Rygtet om Slavernes Udbrud fra Rendsborg Tugthus, end-sige om deres paastaaede Hærgningstog op gennem Jylland. I hvert Fald var de ganske uvidende om den indtraadte »Krigstilstand« og den Mobilisering af ung og gammel, som Rygtet havde foranlediget over store Dele af den jyske Halvø. Intet Under at de derfor blev højlig overrasket over ved Vegendal, tæt Ø. f. Thisted, at blive standset, afkrævet Feltraab og, da de ikke kendte dette, blive arresteret af Thisted Borgervæbning, der var blevet udkommanderet og havde stillet Poster ud rundt om Byen for at sikre den mod uventet Overfald. Skønt begge var kendt af hvert Menneske i Thisted og altsaa

ogsaa af Vagtkommandøren, maatte de dog finde sig i at blive holdt tilbage i en rum Tid som samfundsfarlige Individier hos det tjenstivrige Borgerkorps, inden de fik Lov at drage videre.

I det foregaaende er forsøgt paa Grundlag af eksisterende Arkivmateriale at opridse Rammen om Nordentofts Livsgering og give et lille Indblik i hans Liv og Virke. I det Billede, der er tegnet heraf, fremtræder hans Personlighed imidlertid saa svagt belyst, at man uvilkaarlig gribes af Trang til at udpensle Enkeltheder og trænge dybere ind i dette Menneske, der uden andre Forkundskaber end de, der var erhvervet i en lille Vestkystlandsbys Skole, i Løbet af faa Aar naaede frem i første Række blandt de Mænd, der prægede en Landsdels Udvikling. Men her melder Vanskelighederne sig; Kilderne rinder sparsomt.

Der er dog ingen Tvivl om, at han fra Naturens Haand var udstyret med rige Evner og Anlæg. Han havde en god Opfattelse, en frisk og vaagen Dømmekraft, Forudseenhed, udpræget Realitetssans og en sjælden Handlekraft. Hertil kom Arbejdsevne, Nøjsomhed og en god Portion Menneskekundskab, men ogsaa et til Tider heftigt opblussende Sind, der skaffede ham Tilnavnet »Per Styrløs«. Han var omhyggelig og flittig, førte personlig sin Kopibog, der iøvrigt viser, at hele Korrespondancen til tyske Firmaer foregik paa Dansk, uaagtet han beherskede det tyske Sprog.

Med Omhu valgte han sine Folk, og kunde han bruge dem, blev de som Regel længe i hans Tjeneste. Han sagde altid »Du« til dem, hvorimod de paagældende aldrig vovede hverken mundtligt eller skriftligt at slaa af paa Høfligheden overfor ham. Selv en saa betroet Mand og omtrent jævnaldrende Landsbyfælle som Skipper Petersen, der godt kunde sige sin Mening om alt til Nordentoft, viste ham bogstavelig en Soldats Respekt og Ærbødighed. Nedenstaaende Brev af 25/2 1839 fra Klitmøller taler med sin Underskrift sit tydelige Sprog ved Siden af, at det giver et lille Indblik i Petersens Virke.

»Vedlagte Kvittering sender jeg herved tilbage igen, da Mikkil Brøe nægtede at betale, formedelst han ingen Penge

havde, førend han fik fortjent nogen, og tillige paaberaabende sig at have nok til Sommer, naar han selv kom til Altona.

Tømmermanden har endnu ikke udrettet stort ved Galeasen formedelst det stærke Snefog baade i Gaar og i Dag. De er ved at arbejde ved Bouen, men faar det i Dag næppe færdig.

Jeg er anmodet om at bede Dem om noget Garn til Galeasen.

Deres

lydige og beredvillige Tjener

Chr. B. Petersen«.

Som Købmand var han lige fra første Færd helt og holdent selvstændig og ikke som mange andre Kolleger i Begyndelsen af Aarhundredet afhængig af Aalborgkøbmændene, der gerne saa Konkurrenterne i Limfjordsbyerne reducerede til deres faste Kommissionærer.

Som den der gennem ærligt Slid har tjent sine Penge, kendte han ogsaa Penges Værd. Han var utvivlsomt nøjeregnende maaske endog noget paaholdende i Pengesager. Skræddersyet Tøj til Kone og Børn var saa godt som ukendt. Skulde Tøjet fornys, sendtes Bud efter »Skrædderpigerne«, ja, i 1839 købte han endog af Svogeren Christen Brandi Krogh for 50 Rdl. hans afdøde Kones »Gange Klæder« til Brug for sin Hustru, der som den afdødes Søster formentlig uden større Udgifter til Ændringer har kunnet passe Tøjet. Til Gengæld vidste han ogsaa, at Rigdom forpligtede. I hvor stor Udstrækning andre eller hvem, der har nydt godt af hans Midler, kan imidlertid ikke mere opgives, kun kan siges, at han bidrog til Bygningen af Thorvaldsens Musæum, en ny Skole i Klitmøller og Genopførelsen af Frederiksborg Slot, at han i 1848 betalte sin Skat forud — hvilket fremhævedes i Avisen — og ved sin Død oprettede et Legat for værdige trængende i Klitmøller og Vester Vandet Sogn. I Midten af Aarhundredet, da der et Aar i Thy var Knaphed paa Korn og som Følge heraf høje Kornpriser, forskrev han en Ladning billig russisk Rug til Fordel for mindre bemidlede.

Var han end nøjeregnende, saa var han dog ingenlunde smaalig, naar det drejede sig om at faa udestaaende Fordringer ind. Da en Købmand i Holstebro i 1835 vilde returnere

en Fustage The, bad Nordentoft ham beholde den, thi »hvad skal jeg gøre dermed, som ingen Detailhandel bruger. Jeg er villig at tage imod derfor, hvad de kan give mig«.

Han reagerede altid, naar hans Interesser traadtes for nær, men saa almindeligvis alligevel stort paa Tingene. Da Gros-serer Schou i København en Gang beregnede sig 6 % i Rente for ydet Forskud paa lovede Varer, fik han omgaaende at vide, at slig Behandling var han ikke vant til under tilsvarende Forhold hos andre. F. Eks. beregnede Eggers sig kun 4 % Disconto selv for Beløb, der oversteg 100.000 Rdl. »Dog vil jeg intet foreskrive Dem, De faar behandle mig, som De vil, men haaber jeg billigst muligt«.

Daarlige Betalere fik Gang paa Gang Henstand og kun en Prokurator paa Halsen, naar, som det fremgaar af nedendstaaende Brev (2/12—36), gentagne Paamindelser viste sig resultatløse.

»Højtærede Hr. Ven.

Undskyld at jeg nævner Dem saaledes, da jeg maa antage, at De i Følge Deres slette Behandling af mig bruger det modsatte til mig, hvilket jeg ved min Godhed mod Dem vistnok har paadraget mig.

Det undrer mig storligen, at De ganske kan forglemme, hvad jeg har gjort for Dem, og tilsidesætte Deres Løfte, som De gav mig, og som jeg ret godt erindrer, De kaldte Gud til Vidne paa. De har derved ikke alene svigtet Deres Løfte til mig, men ogsaa for Gud.

Jeg har nu en Tid lang givet Henstand med at forfølge det af Dem indgaaede Forlig paa Anmodning af Hr. Krogs-gaard og især af Madame Krogs-gaard, som saa indstændig har bedet mig flere Gange derom, da hun var forvisset om, at De i Henhold til Deres flere Gange bestemte Løfte at ville have kommet til Thisted og afgjort med mig; men da Eggers og mit Haab er slaaet fejl, sagde de mig forleden Dag, at jeg nu maatte gøre for dem, hvad jeg vilde. Jeg haver derfor i Dag overdraget Hr. Procurator Calundan min Fordring til paa kraftigste Maade at inddrive . . .

Dette tilmeldes Dem kuns for at gøre Dem bekendt med min Bestemmelse, at De ikke skal i sin Tid sige, at De ikke

havde ventet saadant og tillige for om De ville endnu sørge for at forebygge, hvad der ellers vil møde Dem«.

Havde han Fornemmelsen af, at en Kreditor vilde tage ham ved Næsen, lagde han som følgende Linier til en Købmand i Thisted viser, ikke Fingrene imellem: »Da der i Følge Deres mig givne Løfte at levere mig Huder paa mit Tilgodehavende endnu ikke er kommet nogle, maa jeg næsten deraf slutte, at De ikke vil betale mig for den bekomne Sæk Kaffe uden ved Søgemaal. Det er rigtignok besynderligt, at man ikke kan betro Dem saa meget uden at skal have Ubehagelighed for at faa det. Jeg vil herved give Dem til Kende, at hvis De ikke inden denne Maanedes Udgang betaler mig min Fordring eller endda noget deraf, da kan De vente først i næste Maaned, at jeg lader Dem indklage derfor, hvilken Ulejlighed De da har at tilregne Dem selv«.

En Rebslagermester i Hjørring, der havde anbefalet en Søn til Nordentoft og lovet at hæfte for, hvad Sønnen maatte købe, fik ogsaa Kærligheden at føle, da Sønnen rendte fra Thisted »uden at aflægge Rigtighed og Redelighed for sig«, men slap iøvrigt med en Moralprædiken:

»Deres Brev af 14. ds. er modtaget og haver jeg ikke uden Forbavselse og Forundring gennemlæst samme og finder deraf, at De intet mere vil vedkendes Deres Søn, hvilket dog er meget og næsten uhørt af en Fader, især da De for saa kort Tid siden anbefalede ham. Og er det sandt, at han altid har været Dem en ulydig Søn og ikke agtet Deres givne Raad, da var det stor Skam af Dem, naar De kendte hans Karakter, at De vilde anbefale ham til mig som ganske ukendt for ham og forføre mig til at indlade mig med ham. Deres Karakter er da i mine Øjne, i Henhold til Deres Brev og det passerede, ikke stort bedre end Sønnens; og lige saa vel som Deres Søn er min Skyldner, saa er og bliver De for mig den forarsagende dertil, indtil De for mig retfærdiggør Dem«.

Han lagde ikke Skjul paa sin Opfattelse af Forhold og Personer, hverken i Tale eller Skrift, men kunde godt, hvis han følte at have udtrykt sig for kraftigt, »bede ærbødigst und-

skylde, at jeg dristelig udtaler, hvad jeg mener, thi det er altid min Maade at udsige ligefrem, hvad der ligger mig paa Hjertet«. (Brev: 2/6—39).

Overfor Familien var han hjælpsom, men forlangte, at den skulde overholde indgaaede Forpligtelser. Han skaffede saaledes i 1834 Broderen »Kongelig Bevilling paa Krohold« i Klitmøller og søgte, da Broderen ikke kunde klare et økonomisk Mellemværende med Eggers, Sagen ordnet ikke for Broderens, »men for hans Families Skyld« . . . »Jeg har selv noget til Gode, som jeg har tilbudt maatte blive, naar han kuns vilde afgøre med Dem«. Og videre: »Jeg skal ikke give tabt om jeg ser, jeg kan udrette noget for ham, men iøvrigt gør De (Eggers), hvad De vil med ham«. — At Sagen senere ordnedes paa fredelig Vis meddeles kun for Fuldstændigheds Skyld.

Sine Forretningsforbindelsers private Liv i Glæde og Sorg fulgte han med Deltagelse og gav nu og da ogsaa i sine Forretningsbreve Udtryk herfor paa en pudsig Maade: »Jeg gratulerer Dem (Josef Brinckman i Nykøbing M.) som nylig indtraadt i Ægtstanden og ønsker Dem dertil al Held, Lykke og Tilfredshed. Deres kære Kone hilses og ønskes dem begge af mit Hjærte, at De maatte leve foreniget og se mange glade Dage i Livet«.

Sin Medfølelse i Buddes Sorg over en Søns Død udtaler han saaledes: »Ellers uden nogen synderlige Nyheder undertegner jeg mig med venskabeligst Hilsen til Dem og Deres kære Kone, og gratulerer jeg Dem med denne Forvisning, at Deres salige Søn er udgaaet fra dette svangerfulde Liv til et glædeligt Himmerige«.

Med flere af Købmændene sluttede han Venskab. Saaledes med P. Schade i Nykøbing og Claus Budde i Altona, fra hvem han og Hustruen ved Jule- og Nytaarstid kunde modtage Smaagaver, der glædede dem meget. At spiselige Sager somme Tider kom noget post festum var ganske underordnet; en Kasse fra Buddes Kone modtaget den 23. Januar »var saa meget desto kærkomnere som de derudi værende Julekager vare endnu meget friske og godt konserverede (Brev: 4/2—37).

Den Forretningsforbindelse, han imidlertid satte mest Pris

paa, var Johannes Jensen, Buddes højre Haand, som i Slutningen af Trediverne nedsatte sig som selvstændig Købmand i Altona. Lige fra det Øjeblik han etablerede sig som saadan, blev Nordentoft inviteret til under sine Altonature at bo hos ham, hvorfor han takker »forbindligst for Deres gode Tilbud, at jeg hos Dem i Hus maa indlogere mig, som jeg da vil være saa fri at afbenytte, men beder, at De ingen Ulejlighed paafører Dem derfor«. — Nordentoft boede hos ham første Gang i Tiden 15/9—1/10 1839 og fandt i ham ikke alene for sig selv, men ogsaa for Sønnen Christian en trofast Ven gennem Livet. (Brev: 12/9, 10/10—39).

Hjemme i Thisted var vel nok den derværende Købmand og Kæmner, Jeppe Frost, som iøvrigt elskede at drille ham og gøre ham gal i Hovedet, hans hyppigste Omgangsfælle og nærmeste Ven.

Hans daglige Liv, der helt igennem var viet til Arbejde, formede sig ved Siden heraf meget stilfærdigt. Det noget spidsborgerligt prægede Selskabs- og Klubliv, der udfoldedes i Thisted, synes kun at have været af ringe Interesse for ham. Men helt undslaa sig for at deltage i »Harmoniens« eller Borgerforeningens Sammenkomster kunde han ikke; han har endog af og til maattet optræde som Arrangør i Anledning af Kongens Fødselsdag og holde Taler for Rigsdagen.

Han var en gudfrygtig Mand, hvilket maaske tydeligst fremgaar af Brevene til Skipperne. Vendinger som: »Gud give Dig en lykkelig Rejse«, »saa snart Gud sender Dig hjem« eller »Gud ledsage Dig, at vi kan se Dig vel igen«, møder man stadig. Men ogsaa Forretningsbreve vidner herom. Den 6/1 1839 skriver han til P. Schade i Nykøbing bl. a.: »Jeg var bestemt til at rejse over til Dem først i næste Uge, men da vi i disse Dage har faaet en betydelig Sorg med Dødsfald, kan jeg ikke. Min Kones Søster afgik ved Døden. De erindrer, at hun havde Bryllup den 19. Dec. 1836, som De og Hr. Steenberg var hos mig. Hendes Død gaar mig og os alle meget nær til Hjærte, og jeg kan ikke skrive disse Linier uden med vaade Øjen og Hjertevee, da hendes Liv saa ud til at kunne have været ført i Glæde; men den Almægtige kender og gransker alting nøje og hans Veje er uransagelige. Hun fødte en Søn til Verden. Blomsten lever, men Stammen brast.

Undskyld at jeg ulejliger Dem hermed.

Jeg agter at besøge Dem den 16. eller 17. d. M., om Gud giver mig Helsen«.

At det netop var en Præst, Pastor Licht i Hundborg, der blev udpeget til Folketingskandidat for Thisted Amt, skyldtes ikke mindst Nordentofts troende Sind.

Som Husfader var han omsorgsfuld og godhjærtet, og Børnene nærede en sand og dyb Kærlighed til ham trods det formelle »De«, hvormed de tiltalte ham, og den Egenraadighed og gammeldags Strenghed, som prægede hans Færd.

Naar man betragter det Held, han havde i Livet, skulde man tro, at hans timelige Tilværelse formede sig paa en lys og lykkelig Maade, men det var kun paa Overfladen, at det kunde synes saa. Til Gigt og den allerede omtalte pinagtige Sygdom, som jævnlig plagede ham, kom Familiesorger og sjælelige Rystelser. I 1832 døde hans da etaarige Datter Maren, i 1838 som spæd Datteren Sofie Marie og den 2/2 1846 tog Havet hans ældste Søn, Jens, som styrtede over Bord fra en Koffardimand i en Storm ved Bermudasøerne; kort efter var hans næstældste Søn, Christian, nær druknet ved Helgoland, i November 1849 døde hans Hustru, 1858 gik Svigersønnen, Købmand L. A. Bunch fallit, og Datteren Mathilde vilde gerne giftes med en Mand, han ikke kunde lide.

Sønnen Jens, der fødtes 9/9 1826 var Forældrenes Øjesten. Lige fra de tidligste Drengenaar nærede han en brændende Lyst til Søen, hvilket ikke rigtigt passede hans Fader, der helst saa ham uddannet til Hjælper i Forretningen og derfor ogsaa, da Drengen i 1842 var 16 Aar gammel, tog ham til Altona til videre Skoleuddannelse. Her blev Drengen hurtigt meget afholdt af Kammerater og Lærere og omtaltes som en Elev, der ved sin »Flid, Opmærksomhed og i enhver Henseende i højeste Grad agtværdige Opførsel lønnede i fuldeste Maal den Omhu, som vistest ham ved Undervisningen . . .«.

Drengen var selv glad ved sin Skolegang, men kunde ikke opgive Tanken om at gaa til Søs og fik da ogsaa langt om længe Faderens Tilladelse dertil. I September 1845 gik han ombord i et Skib, der skulde til Amerika, og skrev her den 14/9 samme Aar lige inden Afsejlingen fra Altona følgende

Brev, der fortjener at fremdrages, dels fordi det giver et kønt Indblik i en troende, ung Mands Sjæleliv, dels fordi det gen-spejler de Tanker, der var bærende i Hjemmet i Thisted.

»Kjære Fader.

Et Par Ord til Eder endnu inden jeg tager Afsked med mit Fædreland. Tiden er nu snart nær, og Afskeden nærmer sig meget stærkt.

Jeg har nu været ombord en 10 Dage og befinder mig meget vel. Kaptajn og Styrmand er, som det synes, meget rare Folk. Skonnerten er rigtignok liden, paa 61½ C. L. (kun 45½), men en god Sejler og et net Fartøj.

Vi farer med 8 Mand og skal gaa til Vera Crux og tillige anløbe Havanna; og venter at komme hertil til Foraaret.

Jeg skriver dette Brev i Dag, da jeg ikke er vis paa at komme i Land mere, da vi nok kommer bort inden Tirsdag eller Onsdag. Skibets Navn er Sylphiden af Naskov og Kapt. H. P. Storm.

Kære Fader, jeg beder nu til den almægtige og gode Gud, at han vil bevare Eder og lade Eder leve længe med Sundhed og Held med dem, som I har omkring Eder, og tillige give Eder Lykke til Eders Foretagender, og at han maa bevare Eders Ejendom og alt, hvad I har. O, ja, kære Fader. Ja, lev evig, ja for stedse vel.

For mig maa I leve ganske rolig, kjære Forældre, thi saa vist som Gud vil bevare og holde sin almægtige Haand over mig og give og lade mig beholde min Sundhed, da skal jeg komme lige saa uskyldig til Eder, som da jeg rejste fra Eder, endskønt det er meget at sige, thi Synder er jeg ikke fri for, men alligevel fri for alt uordentligt, som I nok ved, hvad jeg mener med.

Adieu, kære Forældre, hvis vi aldrig skal ses mere, O, da maa I dog leve vel og ikke sørge derover, thi jeg vil beflitte mig paa at leve saaledes, at jeg med Eder samles kan i de himmelske Boliger. Og bed da for mig at dette maa ske; men vi haaber til det bedste, at vi maa samles glade med hinanden allesammen.

Mit sidste Ønske er et Lev Vel til Eder alle, Forældre

og Søskende; lev længe med Sundhed og Held til Eders Foretagender; det ønsker Eders indtil Døden og i Evigheden hengivne Søn

Jens Pedersen Nordentoft«.

Amerikafærden skulde dog blive hans første og sidste Langfart. Hans Kaptajn omtaler ham meget anerkendende og giver i et Brev af 1/8 1846 følgende nærmere Oplysninger om de Omstændigheder, under hvilke han kom af Dage:

»Laguna er en lille Plads i Mexico, ungefær 70 Mile fra Veracruz, hvorfra der udskibes Farvetræ. Derfra kom jeg og gik derfra den 17. Januar, hvor dernæst alt gik vel indtil den 2. Februar.

Sidstnævnte Dag (da Skibet var c. 50 Mil fra Bermudasøerne) fik vi om Morgenen en svær Storm af Vest—VSV. med stærk Regn. Henimod Middag flouede Stormen noget af. Vi gik dengang for 2-rebet Storsejl, klodsrebet Topsejl og Bredfok.

Nu havde vi hele Formiddagen haft en svær Sø af vestlig, og ret før Middag fik vi tillige saa svær Sø fra ONO, og Vinden flouede mere og mere af, saa jeg tvivlede (ikke) om, at en østlig Storm ikke var langt borte, saa jeg lod dem gøre Storsejlet fast og Bredfokken ophivet, og dernæst gik for klodsrebet Topsejl med vestlig Vind, tillige dobbeltrebede Skonnertsejl og lod samme blive fast. Men engang kom siden Stormen saa svær af østlig, at man maatte bjærge Topsejl. Jens og en Mand mere, som i samme Øjeblik var nede at spise, kom natyrlig op og gik (c. Kl. 2½) op tilligemed de andre at gøre Topsejlet fast. Just som han gik fra Stængevantet og ud paa Raaen, da er han faldet, efter hans Sigende, som laa paa Siden af ham.

Jeg saa det øjeblikkelig, endnu førend han var i Vandet og greb straks efter Touværk at kaste til ham, men formedelst, at han faldt Luvart, var det umuligt at hive det op imod den svære Vind. Der blev tillige kastet Redningsbøjle ud, som laa paa Dækket; men alt forgæves.

Vi blev natyrlig alle skrækkelig tilmode, da vi saa, det var os umuligt at hjælpe ham. Han kunde heller ikke aldeles

svømme, saa han holdt sig ikke længere end 3 à 4 Minutter, at han var tilsyne. Vi maatte alle være Øjenvidner til det skrækkelige Syn. Vi hørte ham aldeles ikke sige noget.

Da jeg saa, at alt Haab var ude om at bjærge ham, bad jeg min Gud af Hjærtet at lade Fred være med hans Sjæl og tillige, at jeg aldrig mere skulde friste den Skæbne at være Øjenvidne til en saadan Scene; thi det er haardt . . .«.

Drengens Død var et meget tungt Slag baade for Modern og Faderen, som sørgede dybt over Tabet af ham. Aaret efter hans Død holdtes i Familiekrederen en stille Mindefest for ham, ved hvilken Lejlighed følgende »Mindeqvad over Jens Nordentoft« blev sunget:

Melodi: »Hvo veed, hvor nær mig er min Ende«.

Et Aar vel svandt i Savn og Smerte,
men Mindet om Dig lever end
og højt det taler til vort Hjerte
om Dig, idag, henfarne Ven.
Vel dækker Mindet Veemods Sind,
men Veemod slutter Haabet ind.

Kun Havets Tang, ei Gravhøj dækker
Dit elskte Liig; men Bølgens Gang
os jo en Hilsen fra Dig rækker,
og synger os din Svanesang.
Vi redte ei dit Hvilested,
Dog — Bølgen vugger og til Fred.

Ei kunne vi din Gravhøj frede,
blot mindes Dig, vor tabte Ven,
og for din Sjæl til Himlen bede,
mens Tanken iler til Dig hen:
Gud vække Dig til salig Fred,
fra Bølgens kolde Hvilested.

Fra himmelsk Havn vil Gud da sende
ved Dig til sorgfuld Moder Trøst,
og han vil Faders Kummer vende
til Haab, mens Du med Englerøst
ham minder om det Fredens Land,
hvor de Adskilte samles kan.

Drengens Navn var Forældrene helligt og søgtes bevaret

paa forskellig synlig Vis bl. a. i Navnet paa det Skib, P. C. Nordentoft lod bygge i 1849 og om hvis Stabelafløbning følgende berettes i Thisted Amts Avis for 10/11 s. A.:

»I Torsdags den 8. ds. havde Byens Indvaanere det behagelige Syn at se det første her byggede Skib, Skonnerten »Jens Nordentofts Minde«, 34½ Com. Læst stor, løbe af Stapelen.

Den er bygget for Rederens, Købmand Nordentofts Regning, og Bygmesteren er Skibstømrermester Strand.

En Mængde Tilskuere, der havde forsamlet sig ved Havnen, tilkendegav ved gentagne Hurraraab deres Glæde over at se Skibet løbe saa heldigt af. Efter at Skibets Navn var blottet, holdt Stedets Amtmand en smuk til Skibets Navn og Lejligheden passende Tale.

Vi vil haabe, at dette Fartøj ikke bliver det sidste, der bygges ved Havnen, og at det vel lykkede Foretagende maa opvække Lyst til Efterfølgelse i samme Retning«.

Skibet havde foruden Kaptajnen 4 Mands Besætning og Plads til enkelte Passagerer. I en Periode omkring 1870 førtes det af G. E. Arnesen, Marinemalerens Fader. Mærkeligt nok endte det ligesom den Mand, hvis Minde det skulde hædre og bevare, sine Dage i Bølgerne. Efter at have lidt alvorligt Havari i Oktober 1857 og være forlist Natten til 15/12 1865 ved Korsholmen (c. 3 km S. f. Hals) paa en Rejse fra England til Thisted, men atter bragt i sødygtig Stand, sprang det læk under en Storm paa Vesterhavet og maatte, for at Besætningen kunde reddes, sættes paa Grund ved Ø. Agger Strand den 1/10 1875.

Næppe havde Nordentoft haft den Glæde at se Sønnens Minde hædret, før han fik den Sorg at miste sin Hustru, som i nogen Tid havde været svagelig. Hendes Bortgang meddeltes i Overensstemmelse med Tidens Skik, men paa en saa udførlig Maade, at man gennem Dødsannoncen kan skimte hans Personlighed og stærke Følelser. Den er desuden som de eneste kendte Linier, der giver Oplysninger om Hustruen, saa værdifuld, at den alene af den Grund maa meddeles in extenso:

»Tirsdag den 27. ds. Kl. 9 Morgen bortkaldte Gud efter sin uransagelige Visdom og Kærlighed min trofaste Kone, mine

7 Børns kærlige Moder, Ane Nordentoft født Broe, 47 Aar gammel. Gudhengiven i Livet var hun ogsaa i sine sidste Timer, trods Legemets Lidelser, fuld af Tro og Længsel efter Hvile hos Gud.

Trofast i sit Ægteskab, huslig i sin Kreds, kærlig og deltagende mod sine omgivende vil hun savnes og mindes ikke blot i vort stille Hjem, men ogsaa blandt de ikke faa Venner, der med Smerte erfarede hendes Bortgang.

Nu er hun samlet med den Søn, hvis tidlige Død saa dybt nedbøjede hende; derfor skal ogsaa den Overbevisning, at hun har fundet Fred og Glæde i de saliges Boliger og Haabet til Genforening med den hensovede trøste mig og mine Børn i vor dybe Sorg«.

Hendes Jordefærd fandt Sted fra Thisted Kirke den 5. December. Ved Begravelsen blev følgende to Psalmer sunget; den første inden, den anden efter Præstens Tale, nemlig:

Mel.: »Naar min Tid og Stund er forhaand«.

O, Gud, som i diin Visdom tog,
Saa brat i Kraftens Dage
En Moder bort, hvis Hjerte slog
Saa varmt for Børn og Mage.
Du lære os at vandre saa,
At — naar vi heden skulle gaae,
Vi da, som hun maa savnes.

Med sorgtyngtet Sind ved Kisten staaer
Nu Mand og Børn og Venner;
Men Christen-Sorg og Suk jo naaer
Til Dig, som Døden sender;
Lad da dit Ords Forjættelser
Os lære selv i Lidelser,
Dig, Herre, dog at prise.

Den Trøst, som Du ved Christum gav:
»Os Døden ei skal binde,
Men hist vi bag den mørke Grav,
Forløste Fred skal finde,«
Den lyse, Fader, og for dem,
Som sørge i det stille Hjem,
For Viv og kjærlig Moder.

Mel.: »Hvo veed, hvor nær mig er min Ende«.

Vi Støvet nu til Graven bære,
Farvel da, fromme Qvinde, ei
Dit Minde her forglemt skal være,
Fordi du stille gik din Vei:
Saavist dit Minde ei forgaaer,
Som Tro og Kjærlighed bestaaer.

Qvæg nu, o Gud, med himmelsk Hvile
Den Gode hist — og send din Fred,
Din Trøst til dem, hvis Tanker ile
Med Suk til hendes Hvilested.
Og — naar Du kalder os til Ro,
Giv os, som hende, Haab og Tro.

I Marts 1853 gav Nordentoft sit Samtykke til, at Datteren Mette Kirstine, i daglig Tale kaldet Stine, giftede sig med sin Kæreste, Købmand Bunch. Imidlertid havde han næppe taget den Bestemmelse før Svigersønnen meget ærligt, bad ham »bære mig med en Samtale i min Bolig, da Lejlighed der bedst gives mig til den fortrolige Meddelelse, jeg med Hensyn til Deres Bestemmelse skylder Dem«. Det viste sig da, at Bunchs Forretning gik paa Pumperne, og at Nordentoft af den Grund i mindre end et Aar maatte skyde 6283 Rdl. til for at holde den flydende. Trods dette gik den alligevel efter fem Aars Forløb i Stykker; Nordentoft saa aldrig de udlagte Penge, og Bunch endte som Klokker i Thisted.

Det gjorde ham ængstelig overfor Tanken om at lade sin yngste Datter, Mathilde, ægte sin udkaarne, Købmand Claus Peter Lauritzen Westergaard, som, uden at det nu vides hvorfor, var ilde anskrevet i Familien. Det eneste Indblik vi faar i dette Hjærteanliggende er gennem følgende Brev skrevet paa Ginnerupgaard den 29/10 1863 af Datteren Maren, gift med Købmand Bahner i Vestervig, under et Ophold hos hendes Søster, Sofie Marie Hjardemaal, medens denne ventede sit tredie Barn.

»Kære gode Fader.

Med Bedrøvelse læste jeg Deres Brev. Hvilken sørgelig Tid det er for Dem, kære Fader; thi De er jo næsten nødt til at gøre den stakkels Mathilde ulykkelig. Men ingen kan fortænke

Dem i, at De er forsigtig, da De jo er haardt prøvet i den Retning, og at De er ængstelig for at give hende til ham, som Talen er om.

Men det er vel ikke blot dette, at Familien ikke kan lide ham, thi dersom vi vidste, at vor kære Mathilde kunde blive lykkelig med ham, da vilde vi vist alle kunne lide ham for hendes Skyld. Men der er vel desværre andet i Vejen.

Ja, kære Fader, det er haardt, at De skal vedblive at have Sorger og Bekymringer for vor Skyld blot fordi, De vil vort Bedste; men det er ogsaa et haardt Stød for den stakkels Mathilde. Det er tidligt Sorgens tunge Haand bliver lagt paa hende, thi hun bliver jo dog tvungen til at afstaa ham. Og da hun virkelig har meget tilovers for ham, som jeg tydelig mærker af hendes Brev, da bliver hun i Sandhed smerteligt prøvet. Sligt er ikke let at glemme; det er alt man i Ungdommen higer efter og troer at være den største Lykke. Det er haardt at blive skuffet i sine skønneste Forhaabninger.

Vi har nu overvejet og talt meget derom. Marie vil jo nødig, jeg skal forlade hende nu saa nær mod Tiden; men jeg indser jo ogsaa, at Mathilde kan trænge til Adspredelse. Det maa jo være skrækkeligt for hende at gaa saa ene og ingen have at meddele sig til. Men kunde det ikke gaa an, at hun kom herop en kort Tid? Vel ved jeg, at det ogsaa vil blive meget kedeligt for Dem, kære Fader, at være ene, især paa denne Tid. Men tror De ikke, hun kunde have godt deraf? Vi vil saa se at adspredde hende bedst muligt. Hjardemaal vil hente hende i Kroen til hvilken Tid, De ønsker.

Efter Maries Nedkomst, som vi haaber maa blive lykkeligt overstaet, kommer jeg naturligvis hjem saa snart som muligt.

Jeg kan ikke gøre andet for vor kære Mathilde end bede vor kære Gud Fader holde sin beskyttende Haand over hende og lade hende gaa den rette Vej. Han styrer og leder alt til det bedste for os alle.

De hilses kærligt fra Martin Hjardemaal og

Deres hengivne Datter
Maren Nordentoft«.

Naa, heldigvis var ikke alt lutter Bedrøvelighed. Hans Børn

artede sig vel, han satte Pris paa sine Svigerbørn, og Mathilde fik ogsaa langt om længe sin Elskede.

I Tidens Løb havde han mange lykkelige Stunder i Familiens og Venners Kred, hvorom følgende lune Brev af 19/12 1846 fra Svogeren i Klitmøller er en sikker Budbringer:

»Højtærede Svoger

P. C. Nordentoft.

Ifølge Anmodning af Skipper N. A. Frost har jeg herved den Fornøjelse at aflægge hans og hans Kærestes venligste og kærligste Begæring til Dig med gode Kone og Børn, Søndagen den 24. dennes Kl. 10 Formiddag, at gøre dem den Fornøjelse at komme i deres Hjem og spise Frokost, samt at bevise dem den Ære at følge dem i Kirke og være Vidne til deres højtidelige Forening, og dernæst ledsage dem tilbage til deres Hjem for i Forening med øvrige Familie at tage Del i Husets Beværtning.

Som Følge af det forhen givne Løfte er jeg ligeledes anmodet om at gentage hans Begæring, at Du godhedsfuldt vil bevise ham og Kæreste den Ære at være Brudedefører. Vel vidende det paalægges mig som Pligt personlig med Stok i Haand mundtligt at have fremført denne Begæring, men dog haaber, som Følge af den næsten uovervindelige Gang, at Du desarsag haver mig undskyldt, og til Bevis paa, at Du billiger denne min Fremgangsmaade, forventer jeg, Gud give Helsen og Naade, at have den Fornøjelse at se saa mange af Eder som muligt i vort Selskab.

Vær venskabeligst hilset fra mig, Kone og Børn; vi lever, Gud være takket, alle vel.

Ærbødigst

B. Krogh«.

Var foranstaaende Indbydelse fuld af stille Lune, saa var efterfølgende Anmodning, der helst før eller senere ogsaa skulde ende med hans Medvirken ved et Bryllup, det saa sandt ikke, idet hans vordende Svigersøn, Herren til Dovergaard, Kammerraad Neergaard, den 6/12 1874 bad om hans Samtykke til sin Forlovelse med Datteren Christine paa følgende kunstlede Maade:

»Uagtet jeg ikke har Æren af Deres Velærværdigheds nærmere Bekendtskab, tager jeg mig dog den Frihed i nærværende Skrivelse at tilstille Dem mit Ønske og min Begæring, i det Haab, at De vil indvilge i mit Forlangende: At De vil og give Deres Samtykke til mit Forhold til Deres Datter Christine, som — forudsat Deres Velærværdigheds Samtykke — har givet mig sin Haand og Hjærte. Og da det er Deres Datters Ønske, og jeg ogsaa for min Del synes ingensinde at sligt Forhold eksisterer uden Deres Vidende, er Grunden hvorfor, jeg iler med at underrette Dem derom for at erholde Deres Samtykke, og haaber jeg De undskylder min Dristighed.

I det Haab, at De bifalder vort Forhold, tillader jeg mig det Ønske, at Forlovelsen for det Første bliver ganske hemmelig.

Indlagte Brev tør jeg anmode Dem om at overlevere Christine.

Deres med megen Agtelse
ærbødige

E. Neergaard«.

Neergaard fik Datteren og i det senere Ægteskab med hende bl. a. en Søn, den senere Sceneinstruktør Anton Neergaard. Brylluppet fandt Sted den 15/12 1848 til hvilken Familiefest den nu ukendte Huspoet havde forfattet følgende Sang:

Mel.: Der er et Land, dets Sted er . . .

Det er ei godt, at Manden sine Dage
saa ene gaar paa denne skønne Jord.
Saa taled Herren og Fa'er Adams Klage
han standsede med saadant Trøstens Ord.
Derpaa han Qvinden skabte for at være
til Mandens Trøst i Jordelivets Færd;
men derfra kom den meget smukke Lære:
»at uden Qvinden har ei Livet Værd.«

Thi — Skam den Mand, som hylder ei slig Lære,
til Trøst os givet af en kærlig Gud;
men — Ære. Den, der vil de Lænker bære,
som Hymen skaber efter Herrens Bud:
han mener ei, at Ægtestand forviser
al Ungdomslyst — nei, han med Luther troer:
»at den, som Qvinder, Viin og Sang ei priser,
han bli'er en Sinke paa Guds skønne Jord.«

Held da den Mand, som fundet har en Qvinde,
der ret har fattet Skriftens skjønne Ord:
»at Qvinden skal sig fast til Manden binde
»forlade Fader, Moder — Alt paa denne Jord,
»for med sin Mand at følge gennem Livet
»og dele med ham Glæder, Sorger her.«
Derfor blev hende jo i Manden givet
en Støtte, som al hendes Byrde bær.

En saadan Qvinde blev Dig, Edvard, givet
vær da en Støtte for Kirstine nu.
Hun drager bort fra Hjemmet for i Livet
at følge Dig med fro og kjærlig Hu.
Med Fader, Moder, Brødre, Søstre bede
en Venneskare: — sign, o Gud, de To,
som loved Dig den skjønne Pagt at frede,
hvormed i Dag de svoer hinanden Tro.

Imidlertid var Aarene gaaet, Nordentoft var blevet en agtet og velhavende Mand, der ejede Kirke- og Kongetiende i Nors, flere Jorder paa Thisted Mark og en stor Formue; men han var ogsaa blevet ældre. Bankdirektørvirksomheden lagde en Del Beslag paa hans Tid og da han samtidig var blevet træt af at drive Petersrolighed, købte han en Ejendom paa østre Hjørne af Havnepladsen og Havnestræde, hvortil han flyttede, medens han solgte Rolighed for 20,500 Rdl. til Svigersønnen Neergaard. Denne overtog Gaarden den 1/4 1866.

I Foraaret 1874 tvang tiltagende Svagelighed ham til at give Afkald paa al Virksomhed. Han maatte gaa til Sengs, Kræfterne svandt og samme Aar, Onsdag den 26. August, Kl. 10 om Aftenen sov han hen, blidt og roligt, 75 Aar gammel.

Begravelsen fandt Sted fra Thisted Kirke Torsdag den 3. September Kl. 11 1/2. Præstens Tale er ikke bevaret, men det kan ses, at før og efter Talen blev sunget henholdsvis Psalmen: »At sige Verden ret Farvel« og »Min Gud han er saa fast en Borg«. Ved Graven sang man inden Jordpaakastelsen: »Lær mig o Skov, at visne glad« og efter denne: »Nu Graven trætte Støv skal gemme«.

Sit sidste Hvilested fandt han ved Siden af sin 25 Aar før afdøde Hustrus Side paa den gamle nu nedlagte Kirkegaard ved Thisted Kirke. Gravstedet ligger nær Kirkegaardens sydøstre Hjørne ved Banken og hører til en af de faa endnu

ikke sløjfede Grave. Selve Graven, der er muret og hjemfaldet Aar 2001, dækkes af tre Sandstensplader omgivet af et Jærngitter; den bærer en uanseelig Gravsten med Marmorkors, paa hvis Forside hans og Hustruens Navne, deres Fødsels- og Dødsdag er indskrevet. Paa Bagsiden er indhugget følgende Linier:

Fred med Eders Støv, Tanken iler
Hedenfarne til Eders Grav.
Vor Trøst det er, kun Støvet hviler,
Et bedre Liv, Gud Aanden gav.
Forklarede vi samles hist.

I Ægteskabet fødtes følgende Børn:

Christine, f. 27/7 1824, d. 11/1 1890, g. m. Edvard Neergaard, f. 7/6 1821, d. 17/2 1874, Ejer af »Doverodde«, Kammeraad, R. af Dbge.

Jens, f. 9/9 1826, d. 2/2 1846.

Christen Pedersen (kaldet Christian), f. 17/11 1828, d. 17/8 1911, g. m. Mariane Hansen, f. 25/2 1833, d. Juni 1908.

Anders Pedersen, f. 15/9 1830, d. 19/6 1908, g. m. 23/5 1856 Ane Axelsen, f. 11/10 1831, d. 6/6 1888.

Maren, 1831—1832.

Mette Kirstine, f. 5/5 1834, d. 25/2 1879, g. m. 20/8 1853 Lars Andreas Bunch, Klokker i Thisted, f. 29/11 1828, d. 4/9 1886.

Maren, f. 24/7 1835, d. 29/3 1916, g. m. 23/9 1864 Emil August Bahner, Købmand i Vestervig, f. 1/8 1832, d. 24/9 1902.

Sofie Marie, 1838—1838.

Sofie Marie, f. 31/10 1839, d. 15/9 1912, g. m. 28/9 1860 Martin Hjardemaal, f. 14/2 1831, d. 23/2 1908, Ejer af »Ginnerupgaard«.

Mathilde, f. 20/9 1843, d. 30/5 1924, g. m. 23/10 1866 Claus Peter Lauritzen Westergaard, f. 23/12 1831, d. 17/10 1912.

CHRISTEN PEDERSEN NORDENTOFT.

Christen eller Christian, som han kaldtes, fødtes den 17. November 1828.

De første Aar af sit Liv tilbragte han sammen med sin ældre Broder Jens i Klitmøller, hvor begge Brødre blev boende i deres Barndomshjem under Opsyn af en betroet Tjenestepige selv efter, at Forældrene i 1837 var flyttet til Thisted. Faderen ønskede nemlig, at de blev her et Par Aar, ikke saa meget for at afslutte den første Skoleundervisning i den derværende Skole, thi en saadan kunde de selvfølgelig ogsaa have faaet og maaske bedre i Thisted, men for at de fra Barnsben kunde blive fuldt fortrolig med Livet i Lejet og, som han skriver, »gøre de Erfaringer, som er nødvendige at erholde fra Ungdommen af for de, der vil ernære sig ved Nordstrandsfarten«.

Efter Konfirmationen kom Christian i Handelslære, og 16 Aar gammel blev han sendt til Altona for at lære Tysk til Fuldkommenhed, læse Engelsk med en dygtig Sprogmand og for at fortsætte den handelsmæssige Uddannelse, Faderen alt havde begyndt at give ham.

Han sendtes derned i 1845, var hjemme i Thisted den paafølgende Vinter og sejlede i Marts Maaned Aaret efter med Skipper Petersen paa Jagten Haabet atter til Altona. Turen var slem. »Den halve Rejse« var, som han skriver »meget kontra«, da Vinden bestandig var imod. Det var koldt; Folkene led ondt, kom 8 Dage i Træk ikke af de vaade Støvler og fik hovne Fødder. Efter mange Kryds frem og tilbage fik man endelig, Fredag den 30. Marts, Helgoland i Sigte, og alle blev glade. »Men denne Glæde skulde desto værre forandres til en slem Sorg, da der nemlig i Lørdags Eftermiddag Kl. 6 kom en svær S. O. Vind, da vi just sejlede til Luvart af Helgoland. Folkene raadslog da om at løbe ind i Havnen til Ankers for ikke igen at drive ud i Nordsøen til Søs med læk Skib og kun lidt Proviant. De satte altsaa Flag paa Toppen efter Lodser; men de kom ikke, og vi stødte da paa noget Grund tæt ved det faste Land. Det varede omtrent en Time, inden der kom en Baad, der tog os med i Land.

Iøvrigt beretter Hr. Jensen Eder nok om, hvorledes det har sig med Varerne og Fartøjet.

Aa ja, kære Fader, der udfordres nu stor Taalmodighed til at taale den ene Sorg efter den anden, thi dette var et stort

Tab; men det kunde dog have gaaet meget slemmere. Lad os takke Gud, at vi beholdt Livet«.

Paa Helgoland maatte han blive nogle Dage og derefter med en Fisker sejle til Cuxhaven for at faa Skibslejlighed til Altona. Det var dyrt og gik svært ud over de Penge, Faderen havde givet ham med til personlig Brug. »19 Mark og 2 Skilling saa skændig meget kostede mit Logi paa Helgoland«, og »for den kolde Fornøjelse at sidde i aaben Fiskerbaad fra Helgoland til Cuxhaven maatte jeg betale 5 Mark lybsk paa egen Kost«; men i sidstnævnte By var det helt galt, her var det »saa uforskammet«, at han »for en Portion Aftensmad, for Logi om Natten og Caffé om Morgenén maatte betale 3 Mark og 2 Skilling«.

Efter alle disse Genvordigheder naaede han langt om længe frem til Johannes Jensen i Altona, i hvis Hus han skulde bo, medens han gik i Skole. Men hele denne Oplevelse, der i første Instans tilsyneladende mere gav ham økonomiske Ærgrelser end paavirkede ham ved sit absolutte Faremoment gjorde ikke des mindre sjæleligt set et saadant Indtryk, at han senere i Livet troede at bringe Ulykke med sig for det Skib, han gik om Bord paa, og derfor hellere rejste til Lands end til Vands.

Maaske sporer man denne Tro i Drengens Sind allerede i 1847 i følgende Omtale af Hjemrejsemulighederne til Thisted: »Jeg ønskede helst at rejse med Dampskib fra Kiel og ikke saa gerne til Søs med Galeasen; men for Resten ønskede jeg, at I (Fader) bestemmer enten over Kjøbenhavn og Aalborg eller over Aarhus, thi jeg ved ikke det fordelagtigste og billigste eller det behageligste«. Maaske var det dog ved den Lejlighed kun et forsigtigt Forsøg paa at faa Lov til at se sig lidt om i Verden og samtidig prøve det for ham ganske nye at sejle med Dampskib. Vi ved det ikke. At Frygten for Søen før eller senere blev indgroet hos ham, det er hævet over al Tvivl.

Den 1. Maj begyndte han at gaa i Skole. Undervisningstiden varede fra Kl. 8 til 12 og fra Kl. 1 til 4. Fra Kl. 5 til 7—8 om Eftermiddagen forberedte han sig hjemme til den følgende Dag eller tog engelske Enetimer hos en privat Lærer baade i Læsning, Stilskrivning og Konversation. Han var glad ved sin Skolegang og lovede Faderen i et Brev, skrevet en Uge

efter Skolens Begyndelse, næst Guds Hjælp »at bestræbe mig for at læse saa meget i Skolen som muligt. Jeg længes efter at komme til at tale Tysk. Jeg kan godt forstaa alt, men jeg mangler Mod til rigtig at tale det. Det kan dog ikke komme paa en Gang; jeg har jo kun været her saare kort Tid«.

I Løbet af nogle Maaneder naaede han imidlertid saa vidt, at han herefter skrev Brevene til Hjemmet paa Tysk eller nu og da paa Engelsk, naar han da ikke som i Julen 1846 fandt paa den Ide at udfærdige samme Brev i tre Udgaver, nemlig paa Dansk, Tysk og Engelsk.

Ved Siden af sin Skolegang fulgte han med i Forretningslivet og blev af Faderen ofte sendt paa Børsen eller rundt i Altona og Hamborg for at gøre Indkøb, ligesom han jævnlig var Mellemmand ved Ordningen af forskellige handelsmæssige Forhold. Til at begynde med løb Johannes Jensen »omkring med mig næsten alle Steder«, senere maatte han klare sig selv. En Dag var han hos »Hr. Rensburg angaaende det omskrevne Tvist«, en anden Dag udbetalte han de Penge, »jeg fik med og erholdt Kvittering«, og en tredie Gang fortæller han Faderen, at »Hr. Mathias Jensen har bedt mig i Dag om at tilmelde Eder, om I ikke kunde bruge noget Saalelæder. Han har nemlig faaet en Del. Jeg saa noget deraf, men synes ikke at det er saa godt som det Saalelæder, vi før har haft, ikke saa svært og fast. Men det koster ogsaa kun 10 M. c., og Tolden er 2½ S. pr. Pund. Men maaske I kunde bruge lidt deraf, da jeg ikke synes, det er dyrt, og maaske er det ganske godt til Sommeren«.

Ved en fjerde Lejlighed vil han »ikke forglemme at bemærke, jeg købte to Dusin Ihandbrædter efter Opskrift til Eder. Da jeg saa Prøverne hos Schütte og Schimmermann, fandt jeg en Slags, som var billigere end de andre almindelige, og da jeg syntes, de saa stærke ud af Farve, tog jeg nogle af dem. Men da jeg fik dem baaret ind til Altona, fordi de skulde have været henpakket, fandt jeg, at de ikke var saa smukke, som jeg havde set dem an for. Jeg sendte dem alligevel. Jeg ved ikke, hvad I vil sige om dem; jeg vil nok haabe, at det gaar an, da de er meget billige«.

Og saadan blev han ved under hele sit Ophold at indkøbe forskellige Varer lige fra Sieklinger til Pibehoveder »saa

godt som det var mig muligt. Gid det maa blive Eder til Fornøjelse«.

Fragtmarkedet og Rederivirksomheden, som efter en Menneskealders Hvile atter stod i Opgangens Tegn henimod Midten af Aarhundredet over alt i Danmark, havde hans særlige Interesse. Næsten hvert Brev fortæller i smaa korte Bemærkninger herom:

Den 8/5 1846 lader han saaledes Faderen vide, at Priserne efter Skipper Petersens Udsagn »desværre var floue i Bergen. Kunde han ikke komme til at fare paa Altona? Der er nu slet ingen Fartøjer her, som gaar til Limfjorden«.

Den 19/6: »Der er nu i denne Tid slet ingen Varer til Thisted, fordi her har været saa mange Fartøjer fra Fanø og ladet til Limfjorden, saa det vil blive vanskeligt for Frost at faa Last hjemad«.

Den 14/7: »M. A. Frost afsejlede herfra sidste Tirsdag, i Dag otte Dage, og han fik fuld Last. Han fik ogsaa det rigtige Glas til Eder. Men her har vi Vestenvind, saa han er formodentlig ikke kommet ret langt«.

Den 28/7: »Jeg ser af Eders Brev, at C. B. Pedersen er kommet hjem fra England, og at I har bestemt ham til at gaa hertil, hvilket glæder mig, naar blot han kan faa nogle Varer hjem igen; men det vil jeg næsten tro, da det jo nu snart skulde blive den bedste Tid paa Aaret med Fragt at faa. Jeg har været hos Mægleren derom«.

Den 8/8: »Vi er næsten bange for, at der ikke bliver Varer nok til ham (Petersen). Det ser ikke videre godt ud; men det kan maaske blive bedre. —

Jeg synes, at Chr. B. Petersen har gjort nogle hastige Rejser for os i Aar; dog det er Herrens Godhed at takke for, enten det saa gaar hurtigt eller langsomt«.

En sjælden Gang (20/2 1847) tillod han sig i spagfærdige Vendinger at kritisere Faderens Dispositioner:

»Jeg ser, at I har bortfragtet Galeasen med Jernbaneskiner her til Altona. Det er en slem Ladning, man hører saa mange Fartøjes strande dermed; men I lader vel assurere?«

Af foranstaaende kunde man maaske fristes til at tro, at hans daglige Tilværelse kun drejede sig om Arbejde. Det vil

dog være en Misforstaaelse. Vel var han allerede i Ungdoms-aarene mere end mangan anden et Pligtmenneske, og hans Tankegang prægedes i nogen Grad af Snusfornuft; men han var langt fra nogen Dødbidder eller et Stuemenneske. Han elskede Musik, dyrkede i sin Fritid selv Fløjtespil og yndede at vandre om mellem Hamborgs Seværdigheder eller tage lange Landture med Venner og Bekendte. Ja, i Februar 1847 rejste han paa Familiebesøg med Johannes Jensen til Bremerhaven.

Han rejste fra Altona Torsdag den 10. ved Middagstid, gik et Sted Syd Øst for Hamborg over Elben, som da var frossen, og naaede Kl. 3 Harburg. Her steg de to Timer senere ind i en Omnibus, med hvilken de hele Vinternatten igennem rumlede den godt 100 km lange Tur til Bremen. Kl. 7½ Morgen stod han for første Gang i denne By, noget kold og forfrossen; men efter en god Kop varm Kaffe var han parat til at fortsætte mod Rejsens Maal. Kl. 10 Formiddag begyndte Kørslen og Kl. 7 Aften kom han til Bremerhaven til »Hr. Jensens Broder, som er Captain dersteds og for Tiden paa en Rejse til Havana.

Vi var der til Lørdag Morgen, og jeg deltog i disse Dage med Hr. Jensen i Besøg hos sin Familie og Bekendte og blev overalt modtaget som om, jeg var hans Broder. Tirsdag Kl. 11 kørte vi derfra med en Omnibus og kom om Aftenen Kl. 8 i Bremen. Den anden Dagen besaa vi Bremen og dens faa Mærkværdigheder. Det er en gammel Stad. De fleste af Gaderne er meget snævre og smudsige ligesom de gamle Gader i Hamborg. Vi var i Bleikeller, i Domkirken i Bremen, hvor Lig ligger opbevarede fra 1 til 400 Aar.

Onsdag Eftermiddag Kl. 3½ kørte vi igen fra Bremen og kom Torsdag Morgen Kl. 8 i Harburg. Det saa da ikke godt ud at komme over Elben; thi det havde regnet og tøet et Par Dage. Alligevel fik vi en bekendt Mand med os, og vi spadserede fra Harburg over Elben og kom ogsaa, Gud ske Lov, lykkelig og vel her om Eftermiddagen Kl. 3.

Turen havde været god, og han takkede Faderen »meget for den Fornøjelse, som I der lod mig blive til Del. Jeg har moret mig meget godt, omendskønt vi jo ikke havde det bedste Vejr«.

Forholdsvis kort efter, at han havde begyndt at finde sig til Rette i Forholdene i Altona meldte Forfængeligheden sig. Hans ganske sikkert noget provinsielt udseende Klædedragt, der maaske endog var syet af Skrædderpigerne i Klitmøller, begyndte at genere ham. Han voksede stærkt; hans sorte Kjole og brune Frakke blev for smaa, og hans brune Hat var blevet lidt medtaget efter Strandingen ved Helgoland. Han følte sig ikke fin nok, naar han skulde gaa paa Børsen eller ud om Søndagen og begyndte forsigtigt i et Brev til Faderen at fremsætte visse Betragtninger over sin Garderobe for at bane Vej for en senere Bøn om nye Klæder:

»Jeg har modtaget af min sall. Broders Tøj 1 Vinterfrakke, 1 coul. Halvsilkevest, et Par daglige Buxer, Seler, Oblattrykker og et Par uldne Strømpebaand. Hans Buxer var mig for korte. Frakken passede mig ret godt, thi jeg kan tillige bruge den som Overfrakke over mine sorte Klæder.

Jeg har endnu ingen Buxer og Vest faaet mig; jeg har tænkt at lade det være for det første, thi mine sorte Klæder bliver mig saa lille, at de jo ikke er saa meget at spare paa. Jeg vil hellere spare min brune Frakke, som er stor nok; og vil jeg en Gang bruge den, da kan jeg jo bruge mine sorte Buxer og Vest til den; man kan jo altid faa nye Buxer her — naar man blot har Penge — og det er jo tidligt nok, naar jeg trænger til dem; det er jo ikke værd at have saa mange Lag. Thi jeg vokser, men Klæderne vokser ikke«.

Da Faderen imidlertid ikke syntes at ville forstaa en halvkvædet Vise, gik han i et Brev af 14. Juli 1846 lige til Sagen og skrev: »Omendskønt jeg ret godt ved, at jeg har nydt uendelig mange Velgerninger af Eder og nyder dem den Dag i Dag, saa vover jeg dog herved at bede om nok en, nemlig et Sæt Klæder«. Og Motiveringen herfor var, at han »dog gerne vilde have noget, som var lidt pænere, naar jeg skal være rigtig stads. Jeg har f. Ex. tænkt at ville gøre med Hr. C. Lützhøft en lille Tour, hvorom vi har talt, paa Jernbanen til Bergedorf, en By et Par Mil eller tre fra Hamburg. Og da jeg endnu ikke har kørt paa Jernbanen, saa kunde det maaske ogsaa være morsomt nok, og til saadanne Toure kan man ikke

godt bruge Frakke, og tillige er det heller ikke saa kønt at bruge de samme Klæder, man bruger til enhver Søndag«.

Faderen forstod; Christian fik de ønskede Klæder og takkede omgaaende »ogsaa ret meget for dem. En god Opførsel, saaledes som det passer sig for en god Søn og et godt ungt Menneske, er det eneste, som jeg for Tiden kan give Eder til Gengæld for Eders megen Møje og Bekost for mig. Men den lover jeg Eder. Vor Herre hjælpe og styrke mig deri«.

Ved samme Lejlighed modtog han 30 Mark i Lomme- penge, som han lovede at bruge »med Maade til Smaating, som jeg trænger til, som ogsaa til mine Fornøjelser. Men jeg skal ikke nyde andre end de, der er passende. Jeg vil nyde dem i anstændigt Selskab, hvor jeg kan komme med«. Og føjer han til: »Det er, tror jeg, til stor Nytte, at man kommer ud imellem Folk for at faa nogen Dannelse, naar det er mellem ordentlige Mennesker, om det ogsaa koster nogle Skil- linger«.

Han var taknemmelig over at faa Lov til at gaa i Skole i Altona, men følte ved Siden heraf Trang til at udvide sine handelstekniske Kundskaber og bad derfor Faderen om at maatte komme paa et Kontor i Vinteren 1846/47 for at lære tysk Handelskorrespondance; »men det lader sig vel ikke saa let gøre undtagen hos en Mand, I har nogle Handelsforretninger med, som H. H. Eggers, thi det var jo om at gøre, at jeg kom til at bestille noget med Skrivningen, og ikke blev betragtet som yngste paa Comptoiret, thi disse maa bestandig løbe i Byen med Regninger og Vexler; og det var jo ikke godt, undtagen hvad lidt kunde være. —

Maaske I vil tage dette i Betænkning, og jeg henstiller alt til Eder.

Jeg har tænkt meget derover, og jeg ved heller ikke, hvad jeg skulde gøre paa et Comptoir i ret lang Tid; thi hvad til Handelen hører, kan jeg, næst Guds Hjælp, nok lære hos Eder; det eneste jeg synes, det er jo, som ovenfor sagt, Færdighed i Brevskrivningen og Talemaaden i Handelen, og maaske ogsaa tillige enkelte andre Punkter, som kan læres derved i et halvt Aars Tid; det synes jeg nok; men som C. Lützhøft i en 3 Aar synes jeg slet ikke om, thi om jeg ogsaa lærte Forandring i Bogholderi, som er jo meget vidtløftig her, saa for-

andrede jeg det jo aldrig anderledes end, saaledes som I bruger det, naar jeg lever og engang faar noget for mig selv med Guds Hjælp«.

Efter faa Ugers Forløb havde han ganske vænnet sig til de nye og uvante Forhold i Altona og var glad og tilfreds derved; men Tankerne vandrede stadig til Hjemmet, med hvilket han stod i snæver Forbindelse. Han skrev mange og lange Breve til Forældre og Søskende og var bange for, at Breve skulde udeblive eller være for længe under Vejs. Normalt gik Brevene uden Betaling med en eller anden Skipper fra Thisted til Altona og omvendt eller med en rejsende Bekendt; men om Vinteren, naar Sejladsen var indstillet, og Nyheder mellem Hjem og Søn maatte udveksles med de kongelige Brevposter hvad saa? Frygten for, at Faderens Sparsommelighedstrang skulde gøre sig gældende ogsaa paa dette Felt, kom op i ham. Han delagte sin Broder Anders i sin Bekymring herfor og skriver den 26. Oktober 1846: »Jeg er noget bange for, at jeg vil komme til at savne Breve fra Dig i Vinter, da det jo koster nogle Postpenge. Men faar Du Tilladelse af Fader til at faa et Brev med saa skriv mig det dygtig tæt tilsammen, at det kan rumme noget mere og skriv mig om enhver Ubetydelighed, thi Du kan ikke tro, hvor meget det allermindste kan more mig, naar blot det er fra Eder og fra Thisted«.

Ja, Christian vilde selv paa Frastand til Stadighed leve med i alle Dagliglivets Smaating. »Hvorledes mon det gaar med vore Duer«, kunde han spørge Faderen. »Hvis de faar nogle Unger, saa haaber jeg, I spiser dem paa mit Velgaaende«. Han bad indtrængende om at maatte faa Kendskab til alle Hændelser og var utilfreds, hvis han ikke fik det: »Anders har heller ikke ladet mig vide, om mit Faar fik nogen Lam i Aar. Jeg haaber han underretter mig derom; thi saadant, det være nok saa ubetydeligt, morer mig dog at høre«.

Det glædede ham at kunne sende Smaating hjem af og til. En Gang sendte han nogle Lommeknive til sine Søskende, en anden Gang forærede han Anders en Fløjte. »Den er meget smuk, og jeg tror ogsaa god. Den er meget smukkere og ogsaa dyrere end en, jeg købte til mig selv; jeg havde nær byttet dem om, men betænkte mig dog. Jeg ønsker Du maa gøre

god Fremgang i Fløjtespil med den«. En tredie Gang lod han sig »tage af« og sendte glædestraalende Faderen Portraitet med Bemærkning: »Hvis I synes, at den ligner, saa haaber jeg, at I giver den en Plads at hænge paa i en af Stuerne«.

Han var stærkt knyttet til Hjemmet, vist nok mest til Faderen, hvis Foretagender han fulgte med dyb og sand sønlig Beundring, og hvis Helbred han ængstedes for, naar Forretningen gav for meget Slid og Slæb. Og var Sorg eller Sygdom til Huse, kunde Bekymring for de kæres Vel trykke, og Hjemve komme over hans Sind.

»Mine Søskende skrev alle om, at I kære Fader ikke var rask, hvilket I ogsaa selv skrev om i Eders sidste Brev til Hr. Jensen. Dette bekymrer mig meget, og det eneste, som er min Trøst, er Haab til Herren, at jeg ret snart maa faa at høre, at I har faaet Eders Sundhed igen og, at I alle befinder Eder vel.

Ihvorvel jeg har det saa inderlig godt, da alle er saa forekomne og venlige mod mig, saa kan jeg dog ikke lade være at længes efter det kære Hjem, efter Eder dyrebare Forældre og Søskende. Jeg tænker saa tit og ofte paa, hvorledes mon det gaar Eder. Jeg kan ikke her hver Dag høre noget fra Eder, men det gør maaske ogsaa noget, at jeg ikke har været vant til at være fra Hjemmet, og især gør det meget, at jeg ved, at I gaar med Sorg paa Hjærtet, og at I kære Fader ikke er rask«.

Naar han ovenfor anfører at have det inderlig godt, maa man lægge Mærke til, at der i Virkeligheden kun staar, at fremmede Menneskers Godhed gør mig godt; thi naar alt kommer til alt, skjulte han for Forældrene, medens han skrev disse Linier, at han var syg. Det begyndte, fortæller han Faderen i Slutningen af September 1846, noget efter Ankomsten til Altona med Stik mellem Mave og Bryst. »Det kom saa slemt for Brystet, at jeg ikke kunde aande frit, undtagen, naar jeg rettede mig helt bagover. Jeg vovede ikke at gaa længere dermed, men gik med Hr. Jensens Raad til en Doctor, fra hvem jeg skulde hilse Eder. Han sagde, at han kendte Eder godt og troede at have kureret Jens engang, formodentlig den

Gang, da han for mange Aar siden, om I erindrer det, var med Eder herovre og faldt ned i Kahytten. Han heder Strube, denne Doctor, og er gift med H. H. Eggers sin Datter.

Jeg fik Mixtur og Befaling til at bade mig hver Dag, som rigtignok kostede mig ogsaa nogle Skillinger, da det var dyrt — for 12 Gange: 5 Mark cour. — Jeg skulde i Vandet gnide og ryste hele Legemet og fornemmelig Brystet dygtigt, formodentlig for at faa den Sved rensset af, som jeg havde svedt ud om Nætterne.

Dog gik jeg bestandig oppe og indkøbte i den Tid Varer for Eder. Men da jeg hen imod tre Uger havde brugt Doctor, gik jeg en Dag hen i Badning efter Ordre; men inden jeg var kommen hjem igen, havde jeg stærk Hovedpine. Derefter satte det sig i Halsen, som blev mig af Smerte ganske stiv. Doctoren gav mig Krydderpose til at binde om Halsen, og nu skulde jeg svede dygtigt. Men dette Svederi tog uhyre meget paa mig, saa at jeg efter at have ligget til Sengs i to à tre Døgn næsten ikke havde Kraft nok til at gaa Trapperne ned fra mit Værelse.

Jeg havde vist haft en Feber; thi hvor Smerterne var, slog det saa voldsomt med hvert Pulsslæg, at det var frygteligt. Formodentlig var min Brystsygdom mest kommet fra Turen herover, thi da frøs jeg mere end jeg havde maattet, og den er ikke før nu kommet til at rase ud. Tillige kan maaske ogsaa den farlige Overgang fra rask Bevægelse hver Dag til dette stille, rolige Liv ogsaa have foraarsaget noget dertil«.

Helst havde han undladt en Omtale af Sagen for ikke at forurolige Forældrene; men da Sygdommen havde kostet Penge, som ikke var opført paa det ordinære Budget, kunde han ikke lade den »gaa af i Dølgemaal«, men maatte langt om længe, da han var blevet rask, gaa til Bekendelse. »Hr. Jensen har betalt Apothekeren, men Doctoren er endnu ikke betalt. Det vil Hr. Jensen nok ogsaa sørge for, naar Regningen kommer; men hvem bliver til at betale ham igen? Vist ingen andre end I, kære Fader, som betaler alt for mig«.

Julen tilbragte han, som man næsten kan tænke sig, hos Familien Jensen under hyggelige hjemlige Former, selvom det var et stort Skaar i Glæden, at Faderens Julebrev ikke naaede frem før efter Højtiden. Da det »var mere i Brug« paa disse

Kanter af Riget end i Thisted at give Julegaver, fulgte han Stedets Skik og forærede Fru Jensen en »smuk Lampe« og Hr. Jensen et Dominospil, med hvilket de forlystede sig »sent om Aftenen, naar vi er trætte«. Men han glemte ikke at oplyse Faderen herom ej heller at meddele, hvilke Udgifter han i den Anledning havde paadraget sig.

Penge og deres Anvendelse spillede i det hele taget i Følge den Opdragelse, han havde faaet, en stor Rolle for ham. Gang paa Gang berører han i sine Breve herhenhørende Forhold. Den 15. Januar 1847 giver han Faderen i et paa Tysk skrevet Brev et lille Overslag over »hvor meget jeg forrige Aar har udgivet, siden jeg kom til Altona:

Modtaget af Eder da jeg rejste hjemmefra ..	30	M.
Modtaget i Sommer af Hr. Jensen	30	—
For mit sorte Tøj har Hr. Jensen betalt	32	— 11
Apothekerregningen	8	— 11½
Skolepenge indtil det nye Aar	36	—
Fra Eder i Efteraaret med Petersen	37	— 8
Modtaget i December af Hr. Jensen	30	—
Min Doctorregning 24 M., min Skrædderreg-		
ning 48 M.	72	—
For Tøj til min Frakke	28	— 9½
	<hr/>	
	305	M. 8
deraf har I modtaget tilbage med Petersen ..	18	— 12
	<hr/>	
	286	M. 12

Det er mange Penge og deri er endda ikke medregnet Penge til Betaling af Logie. Jeg føler, at jeg ikke har fortjent det, thi jeg fører et altfor uvirksomt Liv, og det synes mig, at jeg ikke har arbejdet nok, men jeg haaber, at det senere skal komme mig til Nytte.

Jeg sender Eder imidlertid hermed min hjertelige Tak for baade ovennævnte og alle andre Udgifter, I har haft for min Skyld. Gud velsigne Eder derfor og give mig Kraft og Vilje til at kunne hjælpe Eder og derved erstatte noget af det, som I har givet mig af faderlig Godhed.

Af ovennævnte Poster fandt han Udgiften til Apotheket i Orden; Doktorregningen var straks »noget vel dyr, men Gud

være lovet, at jeg igen blev rask. Mange andre maa give meget ud og bliver endda ikke hjulpne. Gud give, at jeg nu for Fremtiden maa bevare Sundheden.

Derimod er Skrædderregningen altfor uhyrlig høj. Hr. Jensen er ogsaa meget vred paa Skrædderen, fordi han har skrevet en saa skammelig dyr Regning. Dog mener Hr. Jensen, at alle Skræddere her er ligesaa«. — Bedre Trøst kunde han ikke give Faderen.

I Foraaret 1847 vendte Christian hjem til Thisted, men sendtes i de følgende tre Aar ud paa forskellige Rejser til England, Norge, Holland og Tyskland og gik kun i Pauserne mellem Rejserne Faderen til Haande i Forretningen. Derefter regnede Faderen ham for tilstrækkelig uddannet i handelsmæssig Henseende og lod ham den 1. Januar 1851 som allerede tidligere nævnt indtræde som Interessent i sine Foretagender sammen med den to Aar yngre Broder Anders.

Faa Maaneder herefter forlovede han sig hemmeligt med en Datter af Købmand Johannes W. Hansen i Holstebro, Mariane Hansen. Hun var født i Holstebro den 25/2 1833 og opholdt sig paa det Tidspunkt, der her er Tale om, i Thisted, hvor hun var Genstand for almindelig Beundring for sin Skønhed. Da hun i Juli 1851 midlertidig var paa Feriebesøg hos sin Onkel, Skoleholder Westergaard i Gettrup ved Vestervig, gik Christian til sin Fader og bad om hans Samtykke til Forlovelsen. Faderen gav straks sit Minde dertil og sendte den unge Pige sin Lykønskning, der indtraf i Gettrup Søndag den 13. Juli, just som man gik til Kirke. Den vakte almindelig Glæde i Familien, ja, endog saa meget, at den gode Skoleholder helt lod sig distrahere deraf og under sin Tjeneste i Kirken ikke alene undlod at lytte til Guds Ord, men fandt sig foranlediget til under selve Prædikenen at give Udtryk for sine Følelser i Sagens Anledning og meddele sine Planer for en forestaaende Rejse med Mariane til hendes Hjem og hendes snarlige Tilbagevenden til Thisted i følgende Brev til P. C. Nordentoft:

»Højstærede.

Med megen Fornøjelse og hjertelig Glæde har vi modtaget Deres meget ærede af Gaars Dato.

At vi anser Janes Forlovelse med Deres Søn som en Lykke for hende er ikke at undres over, og vi vil af Hjertet nedbede Himlens bedste Gave for dem og inderlig ønske, at Herrens Velsignelse maa følge dem paa deres Fremtids Bane. Det maa naturligvis ogsaa være en stor Glæde at meddele hendes Forældre i Holstebro, da Jane eller jeg medbringer Deres velvillige Indrømmelse og Velsignelse.

Vi har nu bestemt Janes Hjemrejse til Fredag Eftermiddag; men da der ingen Vogn er at faa ved Kolby Kro, saa beder jeg Dem og haaber, at De godhedsfuldt lader en Vogn møde i Kolby Kro Fredag den 18. Juli om Eftermiddagen Kl. 5; da vi til den Tid nok skal være tilbage, thi vi venter at køre til Gjettrup om Onsdagen i det seneste.

Jeg skriver tildels dette under Prædikenen, da Præsten kom mig for tidlig, og saa snart Tjenesten er endt, rejser vi til Holstebro.

Hils alle og vær selv hilset fra os alle her ved

Deres

forbundne og hengivne

Westergaard.

Undskyld Hastværk«.

Ankommen til Holstebro overbragte Skolemesteren P. C. Nordentofts Brev til Janes Forældre, og da han endnu ikke var kommet sig efter den lige modtagne glædelige Meddelelse, greb han Mandag Morgen atter efter Pen og Blæk og skrev som Pennefører for Janes Fader nedenstaaende Brev til P. C. Nordentoft:

»Højstærede.

Med megen Fornøjelse har vi saavel ved min Datter som ved min Svoger, Skoleholder Westergaard, modtaget den for os saa glædelige Efterretning, at en Forlovelse er stiftet mellem Deres Søn og vores Datter Jane.

At vi med inderlig Glæde giver vort Samtykke til denne Forbindelse og skænker dem begge vor hjertelige, faderlige og moderlige Velsignelse dertil er jo ganske i sin Orden, og giver dem den med desto større Lyst og Glæde, som De allerede har skænket dem Deres.

Gud give dem al mulig Held og Lykke til deres Foretagende saa, at det maa vorde dem selv til Gavn og Velsignelse og Gud til Ære og Velbehag.

Hvad Hemmeligheden angaar, da overlades dette aldeles til dem selv.

Mange kærlige Hilsener fra os her sendes til Deres Søn, Dem selv og øvrige Familie.

Deres meget hengivne
Johannes W. Hansen.

Holstebro, d. 16. Juli 1851«.

Den 29/4 1853 giftede Christian sig med Jane, som hun altid blev kaldt. Svigerfaderens Tilladelse til Giftermaalets Indgaaelse er endnu bevaret i følgende Brev:

»Holstebro, den 31. Marts 1852.

Hr. P. Nordentoft

i Thisted.

Med Deres Søn Christian har jeg modtaget Deres Brev. Erfaringen deraf har jeg hørt Tale om før, og nu det er med Deres Tilfredshed, at Deres Søn og min Datter maa komme i højere Forbindelse, som er ved Gud, er det ogsaa med min Kones og min Tilfredshed.

Jeg ønsker dem al Guds Lykke og Herlighed, naar de vel bruge deres Forstands Begreb. At de ikke bliver glemt (er sikkert); jeg har rigtignok ikke af det, som kaldes Formue, men med Guds Hjælp venter der dem Lykke desforuden . . .

Deres venskabelige
Johannes W. Hansen«.

Efter faa Aars Ophold i Thisted som bosiddende Borger blev Christians Interesse fangen af kommunale Anliggender, og han som Følge deraf i 1861 valgt til Medlem af Byens Kommunalbestyrelse. Af denne udtraadte han dog i 1864, men kun midlertidigt, idet han 3. Januar 1873 blev indvalgt i Byraadet med 36 af de 47 afgivne Stemmer.

Med hans kommunale Interesse fulgte det ene offentlige Hverv efter det andet. Allerede den 29/1 1869 var han blevet valgt til Medlem af Havnekommissionen, i hvilken han sad i

22 Aar, og da han blev Byraadsmedlem, gled han naturligt ind i dettes Havneudvalg, hvor han arbejdede for en Havneudvidelse, et Arbejde, der bar Frugt i Anlægget af den saakaldte Østerhavn.

Som Byraadsmedlem indvalgte han desuden i Skolekommissionen, Skoleudvalget, Udvalget for Byens Grunde og Ejendomme og i Plantageinspektionen.

I Marts 1876 blev han Medlem af Overformynderiets Laa-nebestyrelse for Thisted Amt og 1880 indvalgte han i Thisted Amts Skoleraad.

Ved Siden af Arbejdet i de nævnte staaende Udvalg eller Kommissioner fik han jævnlig overdraget andre rent midlertidige og forskelligartede Hverv lige fra Kreaturtælling til Forhandling med Sundhedspolitiet om Forebyggelse af Skarlagensfeber, eller han valgte sammen med Rektor Müller og Købmand Brinckmann til at deltage i Landstingsvalgene i Skive som Valgmand for Thisted Bys højstbeskattede Vælgere.

Som Politiker var han, som en politisk Modstander skrev, »kendt som en ivrig Højremand. Han hørte vel ikke til de særlig fremtrædende i Politik, men om hans Standpunkt behøvede man aldrig at være i Tvivl«.

Alle Skolesager laa hans Hjærte nær, og da han udførte sit Arbejde med megen Omhu og Interesse, blev han siddende i Skoleraadet, indtil han i 1910 paa Grund af Alder bad sig fritaget for dette Hverv.

Om Enkeltheder i hans Arbejde for Byens og Borgernes Vel skal ikke tales her; kun skal anføres, at det, der prægede hans Indsats og hele Færd, var Redelighed og Retfærdighed, Selvstændighed og Sparsommelighed i smaa som i store Sager. Et Par Taler valgt i Flæng efter Referater i Thisted Amtsavis vil vise disse Karakteregenskaber.

I Byraadet den 3/11 1876, hvor et Forslag om Forhøjelse af den aarlige Brændevinsafgift var til Behandling udtalte han sig saaledes:

»Nordentoft var fuldstændig paa det rene med sin Stemmegivning. Forslaget tilsigtede to Ting: At forøge Kommunens Indtægt og formindske Værtshusholdernes Tal; men det forekom ham, at disse to Formaal ikke stod i Samklang med hinanden. Gik nogle af Værtshusholderne fra paa Grund af

Forhøjelsen og maaske kom paa Fattigvæsenet, saa gik For-
delen væk.

Han vilde meget gerne have Indtægten forøget, men selv om der ogsaa ad den foreslaaede Vej kom lidt mere Indtægt, hvad han betvivler, er det ham dog ikke ligegyldigt paa hvilken Maade denne forøgede Indtægt bliver tilvejebragt. Her staar f. Ex. paa Skatteligningslisten en Værtshusholder til 7 Kr. 33 Øre, en anden til 5 Kr. 50 Øre og en tredie til 3 Kr. 67 Øre; for dem var en saadan Forhøjelse den rene Ødelæggelse. Andre Værtshusholdere har derimod en meget stor Indtægt, men Byraadet kan i dette Tilfælde ikke gøre nogen Forskel mellem dem, hvilket derimod Ligningskommissionen kan«.

Han fik Forslaget forkastet med 7 Stemmer mod 5.

Da Spørgsmaalet om Anlæg af en Bane fra Thisted til Struer i Forbindelse med Bro eller Dæmning ved Oddesund blev brændende i Thisted By, og Indenrigsministeriet spurgte, om Byen vilde tegne Aktier i et saadant Anlæg, manede Nordentoft til Forsigtighed og gik mod Byraadets Flertal.

I en Tale i Handelsforeningen, Mandag 8/6 1874, klarlagde han sin Opfattelse af Sagen og redegjorde for sin Stilling til denne:

»Købmand C. Nordentoft har følt sig særlig opfordret til at tage Ordet her, hvor han maa antage, at flere af dem, der ved at give ham deres Stemmer har sat ham ind i Byraadet, er til Stede. Han havde altid efter Evne søgt at sætte sig ind i de forskellige Spørgsmaal, og saaledes ogsaa her skønt han var kommet til et fra Flertallet forskelligt Resultat. Det havde altid været hans Overbevisning, at vi skulde faa en Statsbane i temmelig nær Fremtid.

Ligesom Chausseer i sin Tid afløste de almindelige Landeveje, saaledes er Jernbaner i vor Tid blevet en Nødvendighed næsten overalt, og Staten, der har anlagt et Net af Jernbaner, maa stadig udvide dette, ligesom den maatte anlægge Chausseerne. Endvidere skal han til Bestyrkelse af sin Mening anføre, at Indenrigsministeren har i Rigsdagen udtalt sig velvillig lige overfor denne Sag; det samme har været Tilfældet med flere Rigsdagsmænd, og under Baggers Forespørgsel udtalte et Medlem af det Parti, som for Tiden udgør Flertallet i Folketinget, og hvis Stemmer i Reglen følges ad, at Regerin-

gen burde tage Sagen i sin Haand. Det er altsaa efter al Rime-
lighed kun et Tidsspørgsmaal.

Nu siger nogle, at det vil vare 10—20 Aar, andre kortere
Tid, og Taleren hører til de sidste (Banen aabnedes 1882).
Derfor havde han ønsket, at vi skulde vente saalænge til den
kom af sig selv. Byen har desuden Udgifter nok og flere vil
behøves f. Ex. til Forbedring af Bro-lægningen, Belysningen
o. s. v.

Men nu er Forholdet ganske vist forandret, da Byraadets
Flertal har vedtaget, at Byen skal gøre Tilskud, og nu var der
for ham og hans Meningsfæller intet andet at gøre end at faa
Banen saa billigt for Byen som muligt. Staten maatte i alfald
alene overtage Banestykket fra Struer og til Oddesund, som
ikke vedkommer Thisted Amt.

Til Slutning henviste han til Odense-Svendborg Banen,
hvortil sidstnævnte By, der er dobbelt saa stor som Thisted,
kun efter lange Forhandlinger bekvemmede sig til at give
30,000 Rdl., og vi har, naar det kommer til Stykket, mere
Krav paa Statsbane end den nævnte By«.

Ikke alene paa det kommunalpolitiske Felt, men ogsaa paa
andre Omraader vedkendte han sig Arv og Gæld efter Fade-
ren. Paa en den 13/9 1879 afholdt Generalforsamling af Ak-
tionærer i Thisted Diskontobank lod han sig indvælge i Ban-
kens Repræsentantskab, ligesom han valgtes til Bestyrelsesmed-
lem for Handelsforeningen og Thisted Købmænds Hjelpe-
kasse. I Banken ansattes han desuden som Revisor, og som
saadan virkede han endnu saa sent som 1904. I Handelsfor-
eningen viste han sig som en lige saa erklæret Modstander af
at holde aabent om Søndagen som af Pastor Sonnes Bestræ-
belser for Oprettelse af Danmarks første Brugsforening i Thi-
sted. Og da det ikke des mindre lykkedes for Præsten, varede
det mange Aar, inden han kunde tilgive denne det efter hans
Mening ganske utilladelige Indgreb i Købmændenes retmæs-
sige Næring.

For Hjelpekassen stiftede han 28/2 1903 »Chr. Norden-
toft og Hustrus Guldbryllupslegat«, og her fungerede han som
Kasserer lige til sin Død.

Han blev ogsaa Bestyrelsesmedlem af Landboforeningen
»Northy«, for hvilken hans Svigersøn Niels Neergaard var For-

mand. Her gjorde nogle Bestyrelsesmedlemmer, der oven i Købet var lønnede, ham imidlertid ked af det ved paa et Møde, hvor han tilfældigvis var fraværende, at vælte Kasserer- og Regnskabsførerposten og en Del hermed beslægtet Arbejde over paa ham. »Under disse Omstændigheder«, skriver han den 23/1 1898 til Sønnen Jens, »tog jeg mod Sagerne og har haft det store Arbejde. Jeg har dog nu protesteret imod at vedblive. Hvad Enden saa vil blive, ved jeg ikke, men sørgeligt er det at have med saadanne Mennesker at gøre«. Ikke des mindre vedblev han at paatage sig Arbejdet til Marts 1904.

1891 udtraadte han af Byraadet og modtog samme Aar som officiel Anerkendelse for sit uegennyttige Arbejde paa saa mange Felter Ridderkorset af Danebrogsordenen. Den 29/4 1903 udnævntes han til Æresmedlem af Handelsforeningen.

Da Christian og Broderen Anders indtraadte i Faderens Virksomhed stod denne i fuldt Flor baade som Handelshus og Rederi. I Thisted udvidedes den endog med et Maltgøreri og et Hvidtølsbryggeri, der indrettedes i Nygade. Ved samme Gade anlagdes en Tømmerplads og paa Havnepladsen byggedes et større Pakhus.

Af Skibe havde man 5—6 i Søen, nemlig »Jens Nordentofts Minde« (34½ L), »Ane Marie Dorothea«, »Anes Minde« (30 L), »Peter og Ane« (14 L), »Haabet« og »Ora et Labora«. Det sidstnævnte Skib var en hurtigsejlende Skonnert, bygget i Aalborg som Erstatning for den tidligere Galease af samme Navn. Den førtes i mange Aar af Christians gode Ven, Kaptajn Fischer, som efter sin Død efterlod sig et Legat under Bombøbøssen med fortrinnsvis Adgangsberettigelse for Medlemmer af Familien Nordentoft.

Af de øvrige Skibe forliste Skibet »Haabet«, som var en Nybygning til Erstatning for den paa Helgoland strandede Jagt, 1853 ved Harbøre; dets 3 Mand store Besætning reddedes.

Ane Marie Dorothea forliste 1855 paa Hollands Kyst, hvorind Mandskabet reddede sig med Nød og neppe. Forliset af »Jens Nordentofts Minde« er tidligere omtalt.

Paa Grund af Sejlforholdene i Limfjorden gik Skibene, indtil Frederik VII's Kanal aabnedes ved Løgstør i 1861 fortrinnsvis vester paa, hvorfor Tyngden i Forretningens Uden-

rigshandel kom til at ligge paa Lande, der grupperede sig om Vesterhavet. Her knyttedes nye Forretningsforbindelser i Aberdeen, Rochester, Amsterdam og Schiedam. Der udførtes Korn, navnlig Havre til England, og til Holland sendtes en Del Raps. Der hjemførtes Kul og Jern fra England og Mursten fra Holland. Efter Kanalens Aabning synes man dog at have søgt nye Arbejdsfelter ogsaa mod Øst, idet der sluttedes Forretninger med Handelshuse i St. Petersborg og Borgå. Skibene gik imidlertid ogsaa i Fragt for andre og tidt over lange Distancer. I 1860 ses Fischer saaledes over Cardiff at have været i Lissabon og være vendt hjem over Charlestown.

Kornhandelen, som ikke var den mindst vigtige, satte sit Særpræg paa Livet i Købmandsgaarden og Havnen. Bønderne kom agende gennem Byen over de toppede Brosten og kunde ofte med deres Vogne ganske fylde Gaarden, medens de ventede paa at faa Kornet solgt og baaret op paa Pakhuslofterne, hvor et Par Mand maatte kaste og vende det for at undgaa Varme og Brand. Og det var store Dage for Havnens Dreng, naar Kornet blev indladet, idet de da fik Lov at træde det sammen i Skibets Lastrum, et Job som aldrig manglede Udøvere, da det af og til lønnedes med en liden Drikkeskilling.

Efter Faderens Død indtraadte imidlertid Forhold som mindskede Forretningens Indtægter. Dampskibenes Udvikling og Thybanens Anlæg gjorde Rederivirksomheden mindre lønnende, og Omlægningen af Landbrugets Produktionsforhold indskrænkede den Betydning, som Kornhandlen paa England hidtil havde haft. Hele Forretningens Struktur skulde have gennemgaaet en gennemgribende Ændring for vedblivende at kunne blive staaende paa det høje Stade, som Faderen havde skabt. Men dette skete ikke. Ingen af Brødrene havde arvet hans Smartness eller Evne til at føle og mærke, hvor der skulde sættes ind. Vel søgte man at følge med Udviklingen og førte ogsaa de nye Ting, som Tiden mente var af Interesse for Landbruget lige fra »Norsk Fiskeguano« til »Liebig's Kødfoder for Svin og Hornkvæg«; men det var ikke nok. Man kom ikke uden om den Kendsgerning, at Fortjenesten blev mindre Aar for Aar.

Da Forretningens Regnskaber og hele Korrespondance for længst er borte, kan vi ikke følge den i Enkeltheder, men gen-

nem Skattelisterne kan vi se, at den efter at have været Byens næststørste Skatteyder omkring Midten af Aarhundredet fra Slutningen af Tredserne gled ned paa 3.—4. Pladsen og i 1880 kun stod som 6. højeste Skatteyder med en af Ligningskommissionen anslaaet skattepligtig Indtægt til 11,000 Kr. Handelskrisen i Midten af Firserne med sine mange Betalingsstandsninger og Falitter slog haardt og gjorde sit til, at Forretningens Tilbagegang fortsatte. I Januar 1887 skriver Christian i Anledning af Aarsopgørelsen lige ud til Sønnen Jens:

»Det er vel en Selvfølge, at Resultatet af Opgørelsen i Aar bliver daarligere end nogensinde. Men«, føjer han til, »det kan jo ikke nytte at klage; vi maa haabe paa Fremtiden«.

Denne blev imidlertid ikke stort bedre. Noget hjalp det, at han og Broderen den 1. Januar 1887 delte den fædrede Virksomhed mellem sig, saaledes at Christian beholdt den egentlige Købmandsgaard paa Østergade, medens Anders fik Tømmerhandlen og Bryggeriet. I hvert Fald fik begge herefter fuld Selvstændighed og købmandsmæssig Bevægelsesfrihed. Denne Tanke om Kompagniskabets Ophævelse, som her bragtes til Udførelse, var ingenlunde ny, men i sin Tid af Christian forelagt Faderen. Paa hans indtrængende Bøn blev den dog ikke virkeliggjort paa det Tidspunkt, og Brødrene fortsatte derfor i Fællig, indtil de som ovenfor vist først langt senere enedes om i al Venskabelighed at foretage den nævnte Deling.

Meget skriftligt herom foreligger ikke. Men vi kan gennem følgende Brev, der er skrevet omkring Aarsskiftet 1883—84 af Christian til Nevøen, Laurits Christian, paa et Tidspunkt, hvor denne var syg, se, at Sagen har ligget Nordentoft stærkt paa Sinde. Da Brevet ogsaa paa anden Vis er af Interesse skal det gengives her:

»Kære Christian.

Naar jeg nedskriver disse Linier, som jeg agter at sende Dig, saa er det for at sige, at jeg saa mange Gange har følt Trang til at samtale med Dig; og det tror jeg ogsaa nok, at Du ved. Men da jeg sidste Gang var hos Dig, fandt jeg Dig træt og anstrengt af Hoste ved min lille Samtale, og derfor

har jeg sagt mig selv, at jeg hellere maatte renoncere paa at være sammen med Dig mere end nødvendigt. Som det synes, skal Din Prøvetid ikke blive lang hernede.

Vi synes, naar vi har Helbredet, vi endnu har nogen Tid at færdes her, og dog Gud alene ved det, ligesom han styrer alt. I hvert Fald er det, naar alt kommer til alt, kun en stakket Stund. Saavel Din Fader som jeg er nu allerede til Aars og temmelig graanede, og mange Gange har jeg derfor anmodet Din Fader om at bidrage sit til, at vort Fællesskab kan blive hævet, idet jeg indser, at, naar Vor Herre kalder en af os, vil den anden være ulykkeligt stillet og vore Forretninger ødelagt. Derfor har jeg mange urolige Timer, ihvorvel det kun er det timelige dette angaar. Rimeligt altsaa, at Du ikke bekymrer Dig om sligt, men Du kunde dog ved Lejlighed tale med ham derom, især dersom Du er enig med mig i, at det vilde være til sand Lykke og Velsignelse for os alle.

Og saa vil jeg da endelig bede om Guds rige Naade for Dig og Dine og for os alle. Gud give, at Døden ikke kommer brat over os og heller ikke som en Skræk, men at det maa ske, som der staar i Psalmen: »Kom i den sidste Nattevagt i en af mine kæres Dragt og sæt Dig ved min Side og tal med mig som Ven med Ven, om hvor vi snart skal ses igen og glemme al vor Kvide«.

Ja, Gud give, at vi maa føre vort Levnet saaledes, at vi for Jesu Skyld maa samles hisset i de lyse Boliger«.

At Adskillelsen indenfor Firmaet skete i fuld broderlig Forstaaelse uden Bitterhed fra nogen af Siderne er der talrige Vidnesbyrd om, ikke mindst dette, at ingen af de to Brødre nogensinde er hørt sige et ondt Ord om den anden.

Landboerne vedblev at være Firmaets bedste Kunder, og som saadanne blev de ogsaa behandlet. Den Gang sendte man ikke Bud til Købmanden en Gang om Ugen endsige hver Dag; nej, nogle Gange om Aaret kom Fatter og Mutter, ja, ofte hele Familien til Købstaden for at gøre Indkøb for et længere Tidsrum. Og under saadanne Ture kunde alle være sikre paa god Modtagelse i den gamle Købmandsgaard. Her holdt de ind, satte Hestene i Stald og blev gratis beværtede med Kaffe, Franskbrød og hjemmebagte Kager, ja, for Fatters Vedkom-

mende efter Behag med en »lille Sort« eller en Romtoddy. Og de kom ofte langvejs fra, fra hele det gamle Opland. Erindringen om det tidligere snevre Samhør med Klitmøller var stadig levende. Den mellem Lejet og Købstaden saakaldte kørende Post svingede daglig ind i Købmandsgaarden om Formiddagen og vendte hjem igen derfra om Eftermiddagen. Han havde nu og da Kunder med og næsten altid Bestillinger paa forskellige Varer. Paa Torvedage var der travlt; men særlig paa Markedsdage, ved Dyreskuer, Terminstider og lignende Lejligheder var der stort Rykind. Stalde og Gaardsplads blev da ganske overfyldt af Heste og Vogne, og det kunde blive sent paa Aftenen, inden sidste Vogn forsvandt gennem Porten ledsaget af en gammel Gaardskarls alvorlige Farvel: Gud i Vold.

Som de fleste andre Købmænd i Thisted havde Christian Gæstgiverbevilling og drev Landeri, som det kaldtes, fra Købmandsgaarden.

Gæstgiverbevillingen opgav han imidlertid efter en Aften i Folkestuen, hvor Bevillingen udnyttedes, at have set en bedugget, ublufærdig nedknappet Herre, i bogstaveligste Forstand og i fleres Paasyn ad eksperimentel Vej at ville bestemme Øllets Gennemstrømningshastighed i det menneskelige Legeme. Men en lille Erindring om denne Bevilling bevarede dog gennem hele hans Købmandstid, idet enhver Kunde mod en Betaling af nogle faa Ører i selve Butikken kunde faa en Bitter eller en Snaps, ligesom en todelt Kasse med Skraatobakstvist i det ene Rum og Pibeudkrads i det andet stod til gratis Afbenyttelse for Liebhave. Endnu saa sent som i Begyndelsen af det 20. Aarhundrede kunde man se Kunder sno sig en ordentlig Skraa og derefter dyppe den grundigt i Pibeudkradset, inden den forsvandt i en — man fristes til at sige forhaabentlig kobberforhudet — Mund.

Iøvrigt bragte Tiden saa godt som ingen Ændringer i Købmandsgaardens Indretning og de tilvante Forhold. Man gik stadig paa hvidskurede, sandstrøede Gulve og kunde gennem Dørenes smaa Kikhuller, dækket af grønne »Flaskebunde«, følge Livets Udfoldelse i Butikken og det store Kontor. Endnu da Nordentoft paa Grund af Alder i 1906 standsede Forretningen, hang den saakaldte store Vægt, som hans Bedstefader c. 100 Aar før havde anskaffet i Klitmøller, i den østre Pak-

huslænges underste Rum, hvor den stadig brugtes og med sine to store »Skaale« var en herlig Gyngende for Nordentofts Børnebørn. Endnu stod den gamle, røde Brandtønde paa sine Slædemeder ved Nedgangen til Tørvekælderen i Mellembygningen og skelede op til de nummererede Læderbrandspande paa Væggen oven over. Endnu laa Gaarden hen med sin oprindelige Brolægning af runde eller toppede Søsten; endnu sang Portlaagen mod Strømgade sin Klagesang, naar den gamle Patentlukkemekanisme, et Jernlod i en Snor over pibende Tridser, halede den i med et Smæk, som bedre end nogen Dørklokke meldte den Ind- eller Udtrædende, og endnu saa Facaden mod Østergade ud, som da den i sin Tid blev bygget. Og dog. Her var sket en lille Ændring. Noget Skilt, som angav, at der i Huset fandtes en Købmandsforretning, var ganske vist ikke blevet sat; men de smaa Butiksruder, som ikke adskilte sig fra Husets andre Vinduer, var omkring Aar 1900 blevet afløst af nogle omtrent dobbelt saa store. Til Genæld gav denne Ændring saa stærkt Genlyd i Byen, at man i den stedlige Sommerrevue sang:

»Nu er Nordentofts Butik
ikke længer mer antik«

og mødte med Forslag om at lade hans gamle Pakhus ved Havnen lave om til Østbanegaard, til Brug for den da paa-tænkte Thisted—Fjerreslevbane.

Landbruget, som havde hans levende Interesse og omfattede baade Kornavl, nogle Faar og et Kohold paa 12—14 Køer, drev han lige indtil han som gammel Mand lagde op. Hans Marker, c. 30 Td. Land, laa tæt østen for Thisted i Tilslutning til Petersroligheds Jorder og gik helt ned til Fjorden.

Kørerne skulde drikke og malkes hjemme, og da man ikke yndede at have dem paa Marken i »Bissetiden«, i den varme Middagsstund, hvor Fluer og Bremses var slemme ved Kreaturerne, maatte de i Sommerhalvaaret daglig gøre nogle Ture mellem Mark og Stald under Førerskab af Kodrengen. Morsomt kunde det være at se med hvilken Færdighed en saadan liden Pog kunde binde sine Køer i Kobbelt og tumle dem paa Vejen, og festligt var det, naar han efter gammel Skik St. Hansaften kom hjem med Kørerne pyntet med Blomster og Grønt. Køernes Mælk udnyttedes for en stor Del hjemme i

egen Husholdning, men solgtes iøvrigt om Aftenen ved Stald-døren — i 1874 for 12 Øre pr. Pot. Senere sendtes den til et i Byen oprettet Mejeri.

Det daglige indre Liv i Købmandsgaarden formede sig endnu i Christians yngre Aar som Livet paa en større Gaard paa Landet. Begge Steder raadede man over de samme Raa-varer og begge Steder udnyttedes de paa samme Vis. Alt hvad man selv kunde fremstille lavedes hjemme; om det saa var Lys, støbtes de paa Gaarden.

Dagens Arbejde gik efter nøje afstukne Linier meget regelmæssigt paa alle Omraader. Selv Spisesedlens Retter fulgte planmæssigt efter hverandre ad fastlagte Baner med nærmere afstemt Omløbstid. Fisk om Fredagen var en sikker Ting. Første Fredag i Marts regnedes Vinteren at være forbi; man spiste da for første Gang i det nye Aar til Aften uden Lys og gik bagefter en Spadseretur.

Personlig levede Nordentoft meget regelbundet. Som Kuriosum skal nævnes, at han endnu som gammel Mand daglig vedblev at føre den Journal over Vind og Vejr, som han i Barndommen havde lært maatte føres af enhver Nordstrands-skipper, der vilde staa i Pagt med Vejrguderne og have nogen Mulighed for at kunne bedømme Vejrudsigten. Og hans sidste Handling om Aftenen efter at der var »løgtet af« var at vende Datomærket paa den fra Faderen arvede Evighedskalender.

Torsdag var »Skrivedag«, saa satte han og den hjemmевærende Del af Familien sig til at skrive i hvert Fald til alle fraværende Børn. Ofte var hans egne Breve dog kun smaa Tilføjelser til Hustruens med en Undskyldning paa Grund af Optagethed ved forskelligt Arbejde, enten det nu var ved andet Skriveri, i Forretningen, eller fordi han var »i Færd med at sætte Kakkellovne op«, men de indeholdt altid et mer eller mindre tydeligt udtalt Ønske om, at Børnene ikke maatte glemme deres Skrivepligt til Hjemmet: »Kun dette maa jeg omskrive, at Du, kære Jens, dog er gebommerlig uefterrettelig med Hensyn til at skrive til os«. Eller: »Peter er flink til at skrive; derimod skriver Otto og Jens sjældent«. Eller: »Det tilføjes, at medsendte Breve maa Du beholde, til Du har læst dem«.

Han var en flittig Mand, der selv førte alt Regnskab og hele Forretningens Korrespondance. Hans sirlige Arbejde og smukke Haandskrift var almindelig beundret, ja, han fik engang en Anmodning fra en københavnsk Forretningsforbindelse, der var mindre kendt med Forholdene, om at overlade ham Kontoristen med den smukke Haandskrift — en Henvendelse han desværre ikke kunde imødekomme.

Sparsommelighed og faa personlige Krav kendetegnede hans daglige Færd. Cigarer var utidig Luksus; Merskumspiben, der havde fulgt ham fra hans tidlige Ungdom, blev foretrukket, og en Fidibus blev altid brugt, hvor en Tændstik kunde spares. At han daglig tog en Snaps til Aftensmaden og en Rømtoddy til at sove paa, var efter stedlig Opfattelse mere en Nødvendighed end Luksus. At det heller ikke var skadeligt for Sundheden, var hans gode Helbred sikker Borgen for. Hans Sparsommelighed kunde dog nærme sig Paaholdenhed. Da Jens engang som Voksen havde faaet et Par Benklæder vendt og derefter fik dem sendt til København, betalte han kun modstræbende Sylønnen, eftersom han ikke vidste, hvorledes han skulde faa sine udlagte Penge igen.

Han var en ligevægtig Natur, havde faste Meninger og en egen lun Humor, der endnu kan spores i de Breve, der er bevaret fra hans Haand; men han kunde se sort paa Tilværelsen og tage Sorger paa Forskud. Han var en vaagen, nationalt bevidst Mand med den dybeste Agtelse for Kongehuset og bevarede i taknemmelig Erindring de Ord, som Christian den IX ved flere Lejligheder henvendte til ham, og ikke mindst glædede han sig over Kongens paa en Gang naadige og ridderlige Hensynsfuldhed mod hans Kone ved den Middag, Byraadet gav til Ære for Majestæterne under deres Thistedbesøg i Maj 1882 i Anledning af Thybanens Aabning, hvor Kongen rev Kaffekanden ud af en Overtjeners Haand og med Ordene: »For Dem, Fru Nordentoft, skænker kun Deres Konge« paatog sig en Tjeners Rolle.

For Mennesker at dømme var han en oprigtig troende Kristen.

Navnlig i sine yngre Aar var han Friluftsmenneske og interesseret Jæger, der havde Jagtretten paa Faartoft Mark, Købmand Werners og Petersroligheds Jorder. Han elskede sine

Christian Nordentoft c. 1895.

Heste, var en god Rytter og lige til sine seneste Aar en meget sikker og følsom Kudsk.

Hans offentlige Hverv førte en Del Selskabelighed med sig, hans mange Venner yndede at se ham, og nu og da maatte han jo selv gøre Gengæld. Men mer eller mindre nødtvunget var det hele for ham. Det kostede for mange Penge. Den 23/1 1898 skriver han herom: »Søndag Aften havde vi en Del Mennesker her; det er ellers ikke Tider at stille Selskaber an, men da vi hidtil ikke har sagt nej, naar vi har været indbudt, maatte vi søge at gøre lidt Gengæld. Men som sagt det er ellers for mig alt for daarligt med Forretning og Fortjeneste til at afholde saadanne Udgifter«. Men selv efter at være kommet op i halvfjerdserne var han i Perioder udsat for, som han selv siger, at leve i »saa temmelig Sus og Dus. Den 17. her, den 18. hos Føgets. Den 19. hos Helstrups (deres Bryllupsdag) meget flot Middag. Saa har vi haft Amtsraadmøde med den sædvanlige Frokost. I Torsdags havde jeg nogle Venner her til Aften. I Fredags Repræsentantskabsmøde i Banken og da Chr. Vestergaard samme Dag blev syvti Aar gav han stor Frokost. Paa Tirsdag skal Secher, Nyby og jeg til Aften hos Sagfører Bendixen. Han og jeg har Jagtretten paa disse Herrers Ejendom, saa jeg antager, det nærmest er i denne Anledning, han gør Gilde«.

Nordentoft behandlede alle sine Folk efter gammeldags, patriarkalske Principper, men med gennemført Rangforordning. Butiksfolkene, der ansaas for finere end de øvrige Personer i det lille Samfund, der omgav ham, spiste ved Familiens Bord, men før denne. I Folkestuen, der var indrettet som Bøndernes Opholdsstue og, hvor en fyldt Ølkovs altid stod paa Bordet til almindelig Afbenyttelse Dagen igennem, præsiderede Forkarlen paa Overbordendebænken blandt det mandlige Tyende. Pigerne spiste i Køkkenet. Han var en bestemt Arbejdsgiver med strenge Fordringer til dem, han havde i sit Brød, men forstaaende og derfor ogsaa afholdt. Det hændte engang, at hans gamle Røgter, Kren Justesen, havde sparet saa mange Penge sammen, at han kunde leve deraf og flyttede ud i Byen. Han kom dog regelmæssig tilbage hver Søndag og hilste paa Familien; men en skønne Dag udeblev han. Da dette gentog sig den følgende Søndag, gik Nordentoft ud

for at se, om den gamle var blevet syg eller for at faa at vide, hvad der var i Vjen med ham. Nordentoft fandt ham hjemme og fik paa Spørgsmaalet om, hvorfor han havde opgivet sine smaa Besøg, Svaret: »Aa, jeg kan ikke holde ud kun at se jer en Gang imellem«. — »Jamen, saa kan Du jo komme igen i Din gamle Plads, hvis Du har Lyst«. Og glædesstraalende slog den gamle Armene om sin tidligere Herre og udbrød med Taarer i Øjnene: »Aa nej, aa nej, maa jeg kæreste Husbond«. Og saa vendte han tilbage.

Nordentoft levede et lykkeligt Familieliv med sin Hustru, som var et finttænkende, omsorgsfuldt og opofrende Menneske med et lyst, gudhengivent Sind og en sjælden Evne til at finde Vej frem, naar Sorger og Bekymringer trykkede. Hvor ofte har hun ikke sagt sit kærlige og inderlig overbevisende »Pyt med det«, naar nogen beklagede sig over Ubetydeligheder, eller opfordret til at »faa det rette Syn paa Vor-Herrek«, naar de efter hendes Mening ikke gjorde, hvad de burde. Børnene hang ved hende og søgte Livet igennem til hende, naar de følte Trang til at lette deres Hjerte. Hun var sin Mand en god Hjælp og Støtte i det daglige Liv. Fra tidlig Morgen til sildig Aften overvaagede hun den store Husholdning, passede Børnene, og selv om hun var nok saa træt, modtog hun altid med Smil og venlige Ord de Gæster og Kunder, som hun paa Forretningens Vegne daglig maatte sørge for. Og hermed vedblev hun selv som gammel paa Trods af Nordentofts Bønner om at skaane sig. »Moder forstaar jo ikke at pleje sig selv«, skriver han den 16/10 1903 til Jens »eller tage tilbørlig Nytte af den Medhjælp, hun har, og som hellere end gerne vil hjælpe og støtte hende«. Helst smurte hun selv Maden til Husets Folk, og naar nogen bebrejdede hende, at hun ogsaa paatog sig det Arbejde, der dog kunde have været overladt andre, svarede hun: »Nej, de under dem det nemlig ikke«.

Hun havde Hjærte for alle; ikke alene for sine egne, men ogsaa for andre. Fattige kan tale med herom. Store Penge mellem Hænder havde hun ganske vist aldrig, men Udvej for at hjælpe i Stilhed, hvor Trang var til Stede, fandt hun altid, og mangen Dag saas Koner forlade hendes Køkken med Hænderne under Forklædet. Hendes Gavmildhed skulde være uset af Mennesker.

Blev hun syg, var hun ikke »at formaa til at gaa til Sengs, skønt vi kunne skønne, hun tiltrængte det haardelig«, skriver Nordentoft om hende. Han var lykkelig for hende. Spredte Bemærkninger i Breve fra ham taler endnu deres tydelige Sprog herom: »Helst satte jeg mig hen til Samtale med Moder om Tiderne, der svandt« eller »hun er saa taalmodig og ejegod; og dette er en Velsignelse for hende som for os alle« eller »Gud ske Tak og Lov, jeg har hende, som hun er, og Gud give jeg maa beholde hende saaledes, selv om hun ikke skal blive raskere«.

Hun havde et sundt ligevægtigt Humør, hvilket var »en stor Lykke for hende som for os alle«, hun elskede at læse og dyrkede »Læsning i stor Stil ligesom sin Moder«.

Der fødtes 12 Børn i Ægteskabet. Det vil her føre for vidt at gaa ind paa de enkelte Børns Livsskæbner, men følgende skal dog kortelig anføres:

Peter Christian: Født 16/4 1854, Landmand, gift 16/7 1891 med Emilie Hansen, Datter af Stiftfysikus H., Randers. Død 21/4 1917.

Johan Christian: Født 21/2 1856, død 28/6 1887 som Kaptajn i Artilleriet (se nedenfor).

Anna: Født 29/9 1857, gift 29/4 1879 med sin Fætter, Niels Neergaard, Søn af Kammeraad N. efter hvem de fik Petersrolighed. Ægteskabet var hendes Forældre meget imod paa Grund af det nære Slægtskabsforhold. Hun døde 2/7 1933.

Jens: Født 9/7 1859, død 1936 som Apotheker i Haslev. Se følgende Afsnit.

Maren: Født 18/11 1861, død 1916. Hun giftede sig 1889 med Dyrnlæge Mads Foged i Thisted. Han var som Marens Moder sagde om ham, da de var blevet forlovet: »En flink og dygtig Mand, som i alle Maader er efter Ønske«.

Marie: Født 27/2 1864, gift 27/1 1888 med Julius Secher til Ulstrup i Thy, en dygtig Landmand, som de satte Pris paa. »Det er en Glæde for mig at se hans Sager og den Orden, han har«, skriver Nordentoft som gammel Mand om ham.

Frederik: Født 20/6 1865, død 12/1 1887 (se nedenfor).

Otto: Født 22/6 1867. Overmaskiningeniør i Hærens tekniske Korps. Gift 25/3 1893 med Emma Mygdal, Datter af Apotheker M., Søtorup Apothek. Død August 1937. R. af Dbg.

Anders: Født 14/3 1869, Løjtnant, Bankdirektør i Thisted. Gift med Dagny Gram. Død 12/11 1924.

Ingeborg: Født 14/7 1872, død ugift i Thisted 9/2 1937.

Viggo: Født 26/4 1874, Postmester, gift 19/12 1911 med Petra Christiane Jørgensen. R. af Dbg.

Emma: Født 4/10 1875. Ugift.

Børnene var til stor Glæde og Opmuntring for Forældrene, selv om to ved tidlig Død voldte dyb og varig Sorg.

Frederik var den første, som gik bort. Han blev i Efteraaret 1885 sendt til København for at studere Jura, fik imidlertid Tyfus ved Aarsskiftet og døde paa Frederiks Hospital den 12. Januar Aaret efter. Han var i Thisted kendt som en fin og følsom Natur »for god for denne Verden«, som der sagdes om ham. Dødsfaldet gav Anledning til, at Thisted Amtsavis viede hans Minde følgende Linier:

Af Kæden faldt et Led.

Mit Hjertes Bøn blev hørt.

Ja, Moder, Du vist husker grant,
da jeg paa »Vejen« mig befandt,
og hvad jeg fromt og barnligt ønskede da:
At først jeg maatte vandre bort herfra;
thi uden Dig jeg troede ej at kunne være,
min Bøn er hørt. Guds Villie i Ære.

Jeg savner intet mer.

I Himlens Lys nu grant jeg ser,
mit Hjertes Trang var Kærlighed
— den var min Barndoms Lyst, min Ungdoms Smerte —
For den jeg Hvile fundet har i Gud,
hos ham sig fryder nu mit Hjerte.

O, sørger da ej mer,
naar her I finder Pladsen tom,
som Eders Frederik engang tilkom
i Rækken af den lange Kæde.
Min Kærlighed ej binder Tid og Rum,
i den jeg er blandt Jer til Stede.

Trøst følger Sorgens Spor.
De skønne Blomster, som min Død
i Brødres, Søstres Hjertes skød,
de satte ædel Frugt i Skrift og Tale.
De er det bedste Smykke paa min Grav,
en Mindekrans, som Kunsten ej kan male.

Nu længes jeg ej mer.
Thi Savnet, som mit Hjerte led,
er slukket i Guds Kærlighed.
Det Baand, der knyttet mig saa inderlig
til alle mine Kære,
det lever end — og leve skal evindeligt.
Guds Navn højlovet være.

Den næste i Rækken, der faldt fra, var Johan. Da hans Bortgang paa Grund af de hermed forbundne særlige Omstændigheder ramte Forældre, Søskende og Venner haardere end almindeligt, vil det her være urigtigt ikke at gaa ind paa lidt nærmere Omtale af ham.

Han var en velbegavet Dreng, der 14 Aar gammel tog Afgangseksamen af højere Grad med Karakteren ug i samtlige Fag. Da han som den første i Familien havde bestemt at ville gaa Militærvejen, rejste Nordentoft til København for ved personlig Samtale med General Bahnson at faa Klarhed over, hvorledes Drengen burde forholde sig, og da Generalen saa absolut raadede til at sætte Johan i Elevskolen, fulgte man dette Raad.

Han kom her sammen bl. a. med Komponisten Sixtus Miskow, der omtaler ham i sine Livserindringer under Pseudonymet: Søndergaard.

I 1874 afgik han fra Skolen som Nr. 1, klarede to Aar efter Officersskolens Yngste Klasse med samme Nummer i den indbyrdes Rækkefølge, blev Sekondløjtnant i Artilleriet, bestod 1878 Skolens næstældste Klasse som Nr. 2, udnævntes til Premierløjtnant i Artilleriet og opnaaede 1880 at gennemgaa Officersskolens ældste Klasse som den bedste af de deri værende Elever.

1885 udnævntes han 29 Aar gammel til Kaptajn og an-

sattes som Chef for 1. Artilleriafdelings 1. Batteri. Aaret efter tog han paa en længere Udenlandsrejse, men blev herunder sindssyg og døde i München for egen Haand. Dette sørgelige Dødsfald gav Anledning til, at onde Tunger i København satte det Rygte i Omløb, at han var død af Syphilis, en Usandhed som Kaptajn L. C. Lunn afviste ved i »Dagstelegraf« at give følgende Meddelelse om Rejsen og dens tragiske Ende.

»Den 1. December 1886 rejste Kaptajn Nordentoft med 8 Maaneders Orlov til Tyskland for at gøre sig bekendt med derværende militære Forhold og for paa forskellig Vis at berige sine Erfaringer. Efter et Ophold i Berlin og Dresden samt et Besøg paa Valpladserne i Bøhmen kom han i Begyndelsen af April til München, hvor han mødte megen Velvilje hos de Officerer, til hvem han havde anbefaling. Kort Tid efter gjorde han en Udflugt til Italien, traf her en Kammerat (Kaptajn Fock af Artilleriet) saa at Rejsen blev betydelig forlænget, og kom derefter den 5. Juni tilbage til den bayerske Hovedstad.

Her overværede han forskellige Øvelser, var den 11. Juni i Prinsregentens Følge til Stede ved en stor Parade og sluttede sig snart til en lille Kreds af jævnaldrende Officerer, med hvem han næsten daglig kom sammen og levede i den bedste Forstaaelse.

Søndag den 26. Juni modtog en af disse, Løjtnant Paulus, en meget formel og ukammeratlig Skrivelse fra Nordentoft med Anmodning om at laane ham en Revolver; men i Stedet for at efterkomme Opfordringen begav den bayerske Officer sig op til ham; han lagde da straks Mærke til N.s særegne Sindstilstand, idet denne blev meget heftig ved ikke at se sit Ønske opfyldt, og Løjtnant Paulus paalagde derfor Hotellets Folk at holde Øje med ham, navnlig, hvis han skulde begive sig ud. Dette skete dog ikke, men Natten mellem Søndag og Mandag tilføjede Kaptajn Nordentoft, behersket af en fiks Ide, sig tvende voldsomme Sabelstik i Brystet. Først om Morgenen ringede han paa en Opvarter, forlangte Bouillon, men afviste ethvert Spørgsmaal om den blodige Sabel. Hotellet sendte da straks Bud efter en Læge og til Løjtnant Paulus, men kun den sidste formaaede at gøre sin Indflydelse gældende

navnlig ved at føre Talen paa Nordentofts Moder, saa at han tilsidst indvilgede i at lade sig forbinde. Han synes nu atter at være kommet til Besindelse, var mild og elskværdig og førtes til et Hospital, hvor Lægerne efter nærmere Undersøgelse troede at kunne redde hans Liv. Han modtog endogsaa den Dag flere Besøg og var munter og spøgende. Om Tirsdagen Klokken 8 Morgen fik han imidlertid atter et Anfald af Raseri, 3 Sygepassere søgte forgæves at holde ham i Sen-gen; han sled sig løs, slog Hovedet mod Væggen, rev Forbindingen af sig og blødt sig til Døde; kun i det sidste Øjeblik af sit Liv blev han atter rolig og trykkede en Kammerats Haand med de Ord: »Ich danke«.

En Obducing af Liget viste, at det ene af Saarene var absolut dødeligt, men tillige at en Forhærdelse (Trübung und Verdickung) af den bløde Hjernehud havde fundet Sted med Samling af Fugtighed under samme, et Tilfælde som altid fremkalder en fuldstændig Forstyrrelse af de aandelige Organer, og som vistnok er fremkaldt ved, at Kaptajn N. i November 1884 faldt med Hesten, hvorved han paadrog sig en farlig Hjernerystelse. Et af ham om Søndagen til sin Moder skrevet Brev, hvori han tager en rørende Afsked med hende og sin Slægt og udførlig dvæler ved den Sorg, som hans Død vil foraarsage dem, bærer ogsaa Vidnesbyrd om det begyndte Vanvid.

Begravelsen i München var fastsat til Fredag den 1. Juli Kl. 3, men da hans Forældre ønskede, at hans sidste Hvilested skulde være paa Thisted Kirkegaard ved Siden af en tidligere afdød Broder (det samme Ønske havde Nordentoft selv fremsat i et Brev til Moderen) anordnede Artillerikaptajn Lunn, som af Krigsministeriet straks efter Modtagelsen af Beretningen om Kaptajnens Død var sendt til München, det fornødne i saa Henseende, hvorved han mødte den største Forekommenhed af alle de Autoriteter og Embedsmænd, med hvem han i den Anledning kom i Berøring. Liget førtes derfor til den for Begravelsen fastsatte Tid paa en militær Ligvogn, forspændt med 4 Heste, fulgt af militært Kommando og af et Regimentsmusikkorps fra Kapellet paa Kirkegården til Centralbanegaarden. Inden Toget satte sig i Bevægelse, holdt den protestantiske Præst i München en kort Tale, bad »Fadervor«

og lyste Velsignelse over Forsamlingen. Ligvognen var smykket med glimrende Kranse, dels fra den nærmere Vennekreds, som han havde omgaaedes, og dels fra enkelte tilstedeværende Danske i München (deriblandt Oberstløjtnant Tønder i Rytteriet og Kaptajn Pade af Artilleriet), men navnlig fra Officerer ved de Feltartilleriregimenter, som ligger i Garnison i den bayerske Hovedstad, blandt hvem den unge Kaptajns sørgelige Endeligt havde vakt en større Deltagelse, da alle, med hvem han kom i Berøring, havde lært at sætte Pris paa ham«.

Den fikse Ide, som Beretningen taler om, og som han ogsaa selv anfører i nævnte Brev til Moderen, var at han skulde have ladet sig traktere af en Underordnet. Selve Brevet, der er skrevet efter at Blodtabet midlertidig havde mindsket noget af det Tryk paa Hjernen, som gjorde ham sindssyg, lyder iøvrigt som følger:

»München, den 26/6—87.

Kære Moder.

Disse bliver mine sidste Ord til Dig i denne Verden; jeg skal nu dø fordi jeg i Sindssvaghed har ladet mig traktere af en Underordnet. Jeg vidste det ikke ret, men maatte siden forstaa det, og nu lider jeg.

Og hvilken Synd mod Vorherre, mod Eder, mod mine Kammerater og mod mit Fædreland har jeg ikke begaaet. Vil I tilgive mig? Kære, Kære, at jeg ikke længere skal være hos Eder og, at jeg saaledes skal have forspildt et Liv, der dog kunde have ført til noget godt. Blot jeg nu maa komme til at hvile ved den kære Frederiks Side og møde ham straks hisset. Ja lad mig komme hjem og faa Fred — oh, jeg vil faa det meget bedre end her. Bed for mig tidt og ofte, min Synd er svær, men jeg haaber til Gud. Jeg var blind, stokblind, men Synden er der — og derfor maa jeg dø.

Moder? Moder, hvilken Sorg gør jeg Eder ikke. Men Du vil lære de andre at bære den som den bør; det vilde være endnu værre, om jeg ikke døde, men maatte bære Skammen ogsaa. Farvel, Farvel, var jeg blot hos Dig kære Moder og kunde rigtig tale ud for Dig, men saa langt fra Hjemmet, ja hvornaar kommer jeg hjem? Og saa Fader og Fader. Tilgiv,

at det skulde blive saaledes som nu sket er; havde jeg haft en eneste ærlig, oprigtig Ven, var intet sket, han vilde have kunnet aabne Øjnene paa mig, saa at jeg havde forstaaet, hvad jeg ikke har set før nu. Og vor Sammenkomst bliver nu anderledes end, vi tænkte os den for faa Dage siden, da alt laa lyst for mig, og, hvad har vi dog forsyndet, at det skulde blive saaledes. Gud være mig naadig.

Levvel alle Kære.

Eders Johan«.

Dr. med. Julius Fessler, der tilsaa Johan paa Hospitalet, fortæller i et Brev til Kaptajn Pade, at Johan ved Indlæggelsen var ganske klar, men uden Erindring om det passerede. Han mente dog ikke, at Johan nogensinde vilde være bleven rask, men uhelbredelig sindssyg hovedsagelig som Følge af det omtalte Fald med Hesten. Han siger endvidere, at alle Organer ved Obduktionen viste sig at være sunde med Undtagelse af Hjernen, i hvilken der efter Dr. Hossli's Obduktionsattest fandtes »Treibung und Verdickung der ganzen weichen Hirnhaut (Leptomeningitis chronica fibrosa) mit Ansammlung waessriger Flüessigkeit unter derselben (Hydrocephalus externus), welche Veraenderungen stets mit Stoerung der geistigen Functionen verbunden sind«. — Det maa derfor anses for en Lykke, at Johan trods alt fik Lov at gaa bort, noget der senere blev en Trøst for den nære Slægt.

Men Meddelelsen om hans Død kom som et Lyn fra klar Himmel og modtoges til dels gennem Aviserne. »I dette Øjeblik«, skriver Nordentoft den 29. Juni til Jens, »ser jeg af et Telegram i Bladene, at det er ved et Uheld, denne store Sorg har ramt os«.

Det var en Aftale, hvilket ogsaa antydes i Johans sidste Brev, at Nordentoft skulde være rejst til Hamborg og der mødtes med Johan. Skæbnen vilde det imidlertid anderledes. Nu sendtes Jens til Tyskland for sammen med Kaptajn Lunn at hente hans afsjælede Legeme til Thisted, og saa syntes det pludseligt som om, at Omkostningerne ved hans Hjemfærd skulde blive for uoverkommelige. »Hvor inderlig gerne vilde vi ikke have havt hans jordiske Levninger hertil, men jeg ser saavel af Dine Meddelelser som af Telegram fra Fischer, at

det vilde være uforsvarligt, dersom vi endnu en lille Tid faar Lov at blive sammen hernede. Jeg telegraferede imorges til Fischer, om han sammen med Pade vilde ansøge om at faa Liget hertil; men han svarer, at det vilde koste 2 à 3000 Kr. og som sagt, vi maa derfor renoncere, hvor haardt det end falder. Fremtiden ligger saa skjult for os syndige, kortsynede Mennesker, men vi maa vel ikke antage, at vi alle saaledes Een efter Een temmelig straks skal gaa bort, og der er saa mange, der skal sørges for«.

Man begyndte at indstille sig paa at se ham begravet i det fremmede: »Du kan vel for rimelig Pris faa et lidet Kors eller saadant med hans Navn sat paa Graven samt hjembringe et Par Fotografier af Gravstedet, naar det er færdigt«. Og slutter han barnligt rørende »Jeg havde tænkt mig at ville have nedskrevet en Hilsen og Farvel til den kære, kære Johan, som vi alle skulde have underskrevet, og som Du da i en stærk Konvolut eller Zinkæske kunde have medgivet ham i Graven; men Moder vil hellere, at Du skal faa en Krans med en Rose fra hver af os. Vil Du desforuden nedskrive en Hilsen og Farvel med vore Navne, da maa Du ogsaa skrive Eders tilkomne Svogres Navne: J. Secher og M. Foget; de tager saa inderlig og kærlig Del med os i vor Sorg«.

Takket være Løjtnant Paulus lykkedes det imidlertid ved at føre Liget fra Grænse til Grænse af Tysklands Enkeltstater at faa det hjem for en forholdsvis ringe Sum og derved imødekomme Johans sidste Ønske om at komme til at hvile ved Siden af Frederik.

De to kort efter hinanden følgende Dødsfald prægede Familielivet stærkt, og den første Juleaften, hvor Frederik og Johan manglede i Rækken, var tung at komme igennem. Et Par Linier i et Brev fra Moderen vidner endnu herom: »Vi føler som Du, kære Jens, de samme Savn og Længsler. En saa vemodig Juleaften som denne har jeg aldrig oplevet før. Vi kunde næsten ikke andet end græde; men jeg vidste, den maatte komme saaledes«. Og saa gik de Julenat ud paa Kirkegaarden til de kæres Grave, holdt en stille Andagt og nedlagde Kranse, de selv havde bundet.

Aarene svandt. Nordentoft passerede de halvfjerds, og Al-

deren begyndte at gøre sig gældende. Arbejdet gik tungere fra Haanden, Tiden slog ikke til, og Tanken om at lægge op beskæftigede ham nu og da. Men, skriver han den 15/2 1902 til Jens: »Vi er nu, Gud ske Lov, igen saa temmelig ved Helbred, saa vi bør jo endnu en lille Tid dirigere Sagerne, omend det sommetider er temmelig besværligt. Vi er nu ikke mere saa unge og raske, saa alt jo heller ikke kan gaa, som det skulde. Der er imidlertid ingen Sandsynlighed for at kunne faa realiseret; thi Ejendommene er for store, saa der er faa eller ingen, der kan gaa ind paa at overtage dem«. Og den 27. samme Maaned skriver han: »Vi er da, Gud ske Lov, ved Helbred for Tiden. I Mandags havde vi Marked; det var en kold Tour for mig i Boutikken den Dag, og dette end koldere, fordi jeg engang imellem nødvendigvis maate med en eller anden Kunde til Forhandling i det varme Contoir, saa Kulden føles dobbelt, naar man atter maa opholde sig i Boutikken, hvor desuden Gennemtræk ikke kan undgaas. Dersom det er muligt, da skaf mig en solid Køber til Ejendommen«.

Den 29/4 1903 fejrede han og Hustruen deres Guldbryllup under stiltfærdige Former i Familiens snevreste Kred. Kl. 9 om Formiddagen gik de ledsaget af Børn og Svigerbørn til Alters i Kirken. Klokken 12 samledes man til Frokost hos Datteren Maren, og om Aftenen var der Middag i det gamle Hjem i Østergade, og saa blev de, som Nordentoft selv skriver: »i højeste Grad overraskede ved at se, at der fra alle Sider paa forskellig Maade vistes saa stor Opmærksomhed. Endogsaa flere af vore Kunder paa Landet, slet og ret Bønder, sendte os Lykønskning og Gaver, hvilket ikke mindst glædede os«. Men det der glædede »særdeles meget, var dette, at en Deputation bragte mig Meddelelse om, at jeg var blevet valgt til Æresmedlem af vor stedlige Handelsforening«. Kort sagt de var begge meget taknemmelige »over saa gode alle Mennesker var mod os paa denne vor Højtidsdag«.

Selv satte han de Aar, der svandt, et Minde ved at oprette det alt tidligere nævnte Guldbryllupslegat. »Jeg kunde ikke komme bort fra«, skriver han 8/5 1903 til Jens, »at det var en ønskelig og gavnlig Gerning, maaske til stor Nytte, man ved det ikke, kan ikke se ind i Fremtiden; men det ved jeg,

at vort Navn derved paa en smuk Maade vil blive indridset i Købmændenes Hjælpekasses Bøger og Historie, og staa der saaledes til evige Tider«.

Nordentoft fortsatte Forretningen endnu i fire Aar, en Tid der stillede store Krav til ham personlig. Han havde nemlig »alt for meget at tage fat paa saavel ude som inde«. Oprindelig havde det været Tanken, at Sønnen Anders skulde have overtaget Forretningen. Han var ogsaa i flere Aar ansat i denne, og var Faderen en god Medhjælp; men da han 1900 blev Bogholder i Thisted Bank, henvistes Nordentoft paa sine gamle Dage til udelukkende at arbejde med fremmed Hjælp og »finde mig i at være bunden omtrent som en Lænkehund. — Det falder mig somme Tider trangt nok«. Det gik dog nogenlunde, saalænge, han kunde beholde sin 1. Kommis, Stenbrygger, men da denne i Efteraaret 1906 fik en selvstændig Stilling, og Nordentoft derefter fik »ny Folk her og ny Folk der, hvilket foraarsager, at jeg maa være her og der og alle Steder«, følte han sig for gammel til at blive ved og solgte December samme Aar Ejendommen for 30,500 Kr. til »Christian Nielsen, en af de faa Haandværkere, der er avanceret, siden han blev selvstændig Mand«. Markjorden solgtes samtidig til Christian Larsen for c. 20,000 Kr.

Nordentoft og hans Hustru var »begge meget glade for Handelen med vort gamle Hjem«, som nu blev helt »omkalfatret«. Længen ud mod Strømgade blev revet ned og et nyt Hus med Beboelseslejligheder for 8 Familier opførtes paa dets Grund. Kostalden forsvandt, et Mejeri indrettedes i det østre Pakhus, og Porten ud mod Østergade blev flyttet. Nordentoft blev dog selv boende i Stuehuset, idet han forbeholdt sig Værelserne baade paa 1. Sal og i Stuen, som laa Vesten for Entredøren. Der blev »lavet Køkken med Vand og Gas i Gæstekamret til Gaden, saa der faar vi aldrig mere liggende fremmede. Salen er tømt for sine Møbler, Fader har sit Kontor i Spisestuen, saa Du kan nok se, der er nogen Forandring«. Men der var endnu rigelig Plads for ham, Kone og de tre Børn, Anders, Ingeborg og Emma, som boede hos Forældrene.

Hans Kone havde imidlertid lige siden Guldbryluppet haft det mindre godt. Hun havde nu og da Anfald af Aandenød, maatte paa Lægens indstændige Anmodning opgive alt hus-

ligt Arbejde, og saa sig gennem lange Tider nødsaget til at tilbringe »sin Tid saaledes: Hun staar op Kl. 8 à 9, gaar i Seng Kl. 12 $\frac{1}{2}$ og staar op omkring Kl. 3. Naar hun befinder sig nogenlunde vel og ikke er altfor træt, er hun oppe Kl. 8 à 9. Hun sidder da i sin magelige Stol og beskæftiger sig med Læsning, lidt Strikning og lidt Syning. Hun finder somme Tider paa at foretage en Vending ud i Køkkenet; men det er ulovligt, ligesom Lægen paabyder den allerstørste Forsigtighed, naar det skal tænkes, hun kan holde det gaaende, som det nu er«, skriver Nordentoft den 19/5 1904.

Heldigvis var de to yngste Døtre, Ingeborg og Emma, hjemme og kunde styre Hus og Hjem. »De er vænnede til Arbejde og ikke til at passe Stads og Fjas«, siger Faderen om dem den 15/12 1903, »derfor er de at træffe i Virksomhed til enhver Tid, og de udretter deres Gerning med Liv og Lyst«.

Men det holdt haardt for den gamle Husmoder helt at give Afkald paa Tilsynet med Husførelsen. »For nogle Dage siden«, siger Nordentoft den 1/4 1904, »narrede hun mig ved at gaa i Kælderen for at se, hvordan Emma og Ingeborg ned-saltede en Mængde Kød, den halve Del af en Kvie. Det gik dog; men det tager paa de faa Kræfter«.

Hun levede endnu i fire Aar, men gik derefter til hans usigelige Sorg bort den 7/6 1908 og begravedes ved Siden af Sønnen Johan i Familiegravstedet paa Kirkegaarden ved Fjorden. Et rørende og tankevækkende Minde om de for ham saa vemodsfyldte Dage er endnu bevaret i følgende Linier, som han nogen Tid efter Begravelsen skrev til sine Børn:

»Hvor jeg dog omfatter Eder alle med inderlig Kærlighed. Det har ikke været mig givet, saaledes som det var givet Eders kære, kære Moder at vise dette, men mon I ikke undertiden skulde have mærket eller følt det alligevel. Jeg tør tro det, og jeg tør tænke og tro, at I ogsaa vil bevare mig i kærlig Erin-dring sammen med den kære, kære Forudgangne, som vi savner saa inderlig meget.

Gerne vil jeg endnu være nogen Tid hos Eder, mine Kære, idet jeg glæder mig saa inderlig ved den Kærlighed, Godhed og Opmærksomhed, I daglig og altid udviser mod mig. Gud ske Tak og Lov derfor. Uden dette vilde jeg nu føre en kum-

merlig Tilværelse, da det kun er derved, jeg er lykkelig og tilfreds, efter at den bedste er gaaet forud.

Den gode Gud bevare naadig Eder og os alle. Han afvende fra os alt ondt saavel fra Sjæl som fra Legeme.

Naar jeg nu tænker paa saa mangt og meget, tænker jeg ofte paa, hvilken Lykke og Glæde, det var for os at have mange Børn. Ja, det blev jo til mange, og jeg mindes ikke, at nogen af dem var i Vejen for os, tværtimod.

Blandt adskilligt andet fra de lykkelige og gode Tider tænker jeg tidt og ofte paa, at Børnene i en vis Alder, naar de skulde i Seng om Aftenen sagde: »Moder holde Haand«. Naar dette Ønske blev opfyldt, hvilket altid skete, da sov Barnet glad og smilende ind, som oftest gentagende halvt i Søvn: Moder holde Haand.

Vi skulle jo alle blive som Børn igen, og jeg taler nu saa tidt med den kære gode Gud og beder ham, at han vil »holde Haand«, saaledes, at vi ligeledes maa lykkelig og stille sove ind, naar Dag og Time kommer og af idel Naade og Barmhertighed føres over til det lyse Land paa den anden Side og mødes der med alle vore Kære.

Den gode Gud gøre os stærke i Tro, Haab og Kærlighed«.

I Sommeren 1909 blev Nordentoft paa St. Josefs Hospital i København opereret for Graa Stær af Professor Edmund Jensen. Operationen lykkedes; han fik Synet igen og var overordentlig taknemmelig derover. Aaret efter begyndte hans Stemme imidlertid at blive svagere; Lægen mente, at der sad en Polyp under Stemmebaandet, det generede ham at tale, og Savnet af den afdøde Kone pinte ham meget. Han var ikke desmindre stadig glad og taknemmelig over alt i den daglige Tilværelse. Hans Breve vidner herom. Den 10/3 1911 skrev han bl. a. til Sønnen Jens:

»Du kan nok tænke Dig, det er noget tomt hos os; men naar den gode Gud vil give os Helbred, saa har vi det jo godt, og jeg maa trods mit store og dybe Savn ikke klage. Vi lever saa kærligt, roligt og fredeligt med og for hverandre. Jeg er meget ked af, at min Stemme gaar bort. I flere Aar har jeg ikke dyrket Selskabelighed, men kom dog sammen med enkelte

til en Samtale om gammelt og nyt; nu maa dette ophøre, da vedkommende ikke kan høre, hvad jeg siger, og det anstrenger mig at søge paa at tale længere.

Saa takker jeg den gode Gud, fordi jeg fik mit Syn. Han give, jeg maa beholde det. Jeg kan læse og skrive og glæder mig derved. Jeg læser meget«.

Uagtet Helbredet saaledes begyndte at gaa ned ad Bakke, og han i sin nære Vennekreds saa Dødsfald, som gav »Anledning til Tanker«, mistede han dog ikke sin lune Humor, men kunde godmodigt drillende spørge Jens, hvorledes det forholdt sig med den Mand, der skal være »druknet paa Gaden i en By i Syd Sjælland. Det blev sagt, forekommer det mig, det skulde være passeret i Haslev; men dette kan jo ikke være muligt; thi der er Du jo Medlem af Kommunalbestyrelsen — naa — man overdriver vel; thi det blev sagt, at kun Menneskets Træsko blev reddet«.

Hans Stemme blev Dag for Dag svagere. Børnene bad ham indtrængende tage til København for at søge en Specialist, men inderst inde havde han ikke Lyst dertil. Selv skriver han den 16/5 1911 herom følgende til Jens:

»Her har vi det mindre godt, eftersom det bliver daarligere med min Stemme. Mine Omværende ville have, jeg skal rejse til København for at raadspørge en eller anden Stormand; men jeg gaar ikke gerne ind derpaa, da det vil blive en dyr Sag. Lægen er vist nok meget kostbar? Og Rejse og Ophold vilde tage en stor Del, saa meget mere som jeg maatte have en af Pigebørnene med. I alt Fald maa jeg da se Tiden an, eftersom Terminen snart staar for Døren«.

Ja, trods sine 82 Aar tænkte det gamle Pligtmenneske mer paa de Pligter, han frivillig havde paataget sig end paa sit eget Vel. Han var optaget af Regnskabet i Købmændenes Hjælpekasse, »det er da den Tid, jeg har noget at tage Vare paa; ikke just mine egne Sager, men de jeg ellers har at passe. Som Du ved, volder Købmændenes Hjælpekasse ikke saa lidt Arbejde og Paapassenhed, og jeg vil ikke lægge mere Arbejde paa Anders, thi han har sandelig alt for meget i det, han allerede har«.

Men det skulde blive sidste Gang, han kunde gøre et Arbejde for andre. Hans Timeglas var ved at rinde ud.

Den 7. Juli skriver han til Jens: »I en længere Tid har jeg ikke passet Skriveriet, idet jeg slet ikke har befundet mig vel. Efter at vi omkring Pinsetid havde meget stærk Varme, fik vi det med Kulde, Blæst og Regn. Jeg antager vel dette kunde være Grunden, at jeg blev ringere, og Lægen erklærede da ogsaa, at det var en Bronchitis, og den er nok ikke til at faa Bugt med. Jeg har to Gange maattet ligge til Sengs to Dage og har altsaa af og til haft Feber, som tager paa de faa Kræfter, som jeg ikke havde saa mange af og ingen at undvære«.

Nej, Kræfterne kom aldrig mere igen. Om Dagen sad han iskold, selvom der var »en Pind og en Tørv i Kakkellovnen«, som han skriver, i sin Stol eller i et Hjørne af Sofaen, hyppigt i stille Bøn, fuldstændig aandsfrisk, uden Klage og ganske fortlølig med, at hans Dage var talte. »Ja, ja, bitte Maren«, sagde han en Aften til Datteren, »for mig at forstaa gaar det rask mod Enden. Jeg er ikke ked af at leve, slet ikke, de Børn, jeg har om mig, er saa velsignet gode mod mig, letter mit Savn for mig tidlig og sildig; men vil Vor Herre tage mig til sig, inden jeg kommer saa langt ned, at jeg ikke kan hjælpe mig selv eller klare for mig, tro mig lille Børn, da vil jeg være taknemmelig«.

Selvom han efterhaanden var blevet saa svag, at Livet efter Lægens Udsagn »kun hang i en fin Traad«, var der en forbavsende Viljestyrke i ham; hans smukke Haandskrift var endnu i et Brev, skrevet c. 3 Uger før hans Død, saa fast og sikker som en ung Mands, og den 12/7 gik han ganske alene en Tur paa en Time ud af Byen ligesom for at sige Farvel til sine gamle Marker og den skønne Limfjord.

I Begyndelsen af August blev hans Bronchitis værre; han maatte gaa i Seng og var kun oppe en Timestid hver Dag. Han sad i Gyngestolen og lyttede glad, naar Maren spillede, eller Børnene sang nogle Salmer for ham.

Til Svigersønnen Secher og Datteren Marie sagde han den 7/8: »Jeg er i Bøn til Vor Herre hele Tiden og taler med ham. Jeg tror, at han nok vil, at mit Lys ganske stille gaar ud. Gud give, jeg maa blive klar, at mit Hovede maa holde sig stærkt til det sidste«.

Fødselsdag paa Søndag jeg idag
sender dem, idet jeg antager disse
Linner til den dag vil kunne komme
Dig i hende. —

Kjortling Hilsen til Dig, Margrethe
og Eder, Kjære Børn!

Din hengivne Fader

Chr. Nordentoft.

Uddrag af Brev af 7/7 1911 til Svigerdatteren Margrethe Nordentoft.

Hans Stemme blev efterhaanden saa svag, at det var vanskeligt at høre, hvad han sagde, og det stod Børnene klart, at der nu kun var kort Tid igen. Torsdag den 10. August var han oppe for sidste Gang.

Den følgende Søndag Aften tog han en gribende Afsked med Sønnen Otto, som var hjemme paa et kort Besøg. Han talte saa glad og taknemmelig om sin forestaaende Bortgang og sagde da bl. a.: »Naa, bitte Otto, nu skal Du have Tak, fordi Du kom hjem. Hils dem alle derovre paa Sjælland og sig til dem, at de ikke maa bede om at beholde mig, for jeg er slet ikke bange for at dø. Sig at I har været nogle gode Børn alle sammen. Jeg skulde have været en meget bedre Far for Jer, end jeg har været; men min Vilje har været god nok«. Og, føjede han til: »Bitte Otto, jeg længes saadan efter at mødes med Moder«. Han foldede sine magre Hænder, rakte Armene mod Himlen og medens hans Øjne straaledede i et skønt forklaret Blik udrød han: »Ja, Gud ske Tak og Lov, nu skal jeg snart se Dig, lille Mor«.

Da Otto gik ud af Døren, vinkede han til ham og sagde: »Ja, nu ses vi ikke mere hernede, men deroppe«.

Mandag Formiddag sagde han: »Nu er det snart forbi, bitte Anders«, lagde en Haand paa Sønnens Hovede og nedbad stille Herrens Velsignelse over ham.

Onsdag Eftermiddag kom Pastor Winther. Han fulgte hvert Ord, Præsten talte til ham, og hans Øjne straaledede, da de forsamlede Børn sang »Befal Du Dine Veje«. Han klappede Præsten paa Kinden, takkede ham og sagde: »Der er saa meget, jeg gerne vilde sige Dem, men jeg kan ikke tale og maa nøjes med at sige Dem det for mig selv«.

Torsdag den 17. August laa han om Formiddagen hen, ganske stille og med sløret Blik, men da Præsten atter kom, klarede han atter op, hørte og forstod hvert Ord, der taltes til ham. Ved Middagstid sagde han til Anders: »Jeg er ringe«. Resten af Dagen laa han stille og roligt hen omgivet af sine fem hjemmевærende Børn.

Kl. 10 $\frac{1}{2}$ om Aftenen bad Maren højt for ham, og da hun sluttede med Ordet »Amen«, drog han et dybt Suk — hans Bøn var hørt, og hans Livslys slukket blidt og roligt.

Jordefærden fandt Sted fra Thisted Kirke den 23. August

1911 Kl. 12 $\frac{3}{4}$. Inden Talen sang Følget »At sige Verden ret Farvel« og efter denne »O, Gud ske Lov det hjemad gaar«. Herefter førtes hans Støv til den murede Familiebegravelse, hvor han stillede ved Siden af sin elskede Hustru. Ved Graven sang man: »Jeg lever og veed hvorlænge fuldtrøst« samt »Klokken slaar«.

Med ham endte Slægten Nordentoft sin Gerning i og for Thisted By, og med ham gik bort som Thisted Amtsavis bl. a. skriver »en Mand af den gamle Skole med grundhæderlige og strænge Principper, som han aldrig lempede overfor de Forordringer, han stillede til sig selv. Den afdøde har ikke blot været en dygtig og arbejdsom Mand i sin egen Forretning, men han har ogsaa været sin By en nyttig Borger paa mange Omraader, altid beskeden og jævn i sin Fremtræden, men samtidig fast og urokkelig, naar han havde valgt sit Standpunkt«.

JENS NORDENTOFT.

Jens fødtes i Fædrenehjemmet paa Østergade den 9/7 1859 og fik ved Daaben Navn efter sin afdøde Farbroder, et Navn han iøvrigt som Dreng var meget ked af, da det efter Trearskrigen var saa almindeligt og lokkede Kammeraterne til jævnlig at foredrage ham Sangen »Jens var aldrig bange« — vel at mærke med den licentia poetica noget drillende at erstatte »aldrig« med »altid«. Dog var det ham en, om end mager, Trøst, at en yngre Fætter, der bar samme For- og Efternavn, altid betegnedes med Tilnavnet »lille« for at udelukke al Tvivl om, hvem det drejede sig.

Han blev haardført og nøjsomt opdraget, sov paa Halmunderlag og i et Værelse uden Kakkellovn, selvom Iskrystaller om Vinteren funkede paa Væggene. Hans Morgenmad bestod altid af en stor Skudefuld Øllebrød, som han imidlertid, da han forstod at holde sig gode Venner med Pigerne i Køkkenet, i Ny og Næ fik kvikket op med lidt Fløde. Var han en sjælden Gang syg, gik Turen ikke til en Læge, men til Stine Kusk i Nors, der var Specialist i Benbrud og Forstuvninger.

En udtalt Kærlighed til Landvæsen boede i Drengen og gav sig tidligt Udslag i hans Leg og Fritidsbeskæftigelse, hvor egen Fantasi, Opfindsomhed og Snilde maatte raade Bod paa

Mangel af købt Legetøj. Store Hummerklør eller Strandsten med Hul i — egnede til Fæstnelse af en Snor — var for Drenge Kør og Heste, som om Dagen kom paa »Græs«, blev tøjret og flyttet i den lille stenbrolagte Smøge bag Ejendommens Vestgavl og om Aftenen trukket hjem i Stald. Og naar Lejlighed gaves, hjalp han hyppigt og gerne til i Faderens »Landeri«, red Heste i Marken, drev Kør ud og hjem og deltog i Høstarbejdet.

Om Sommeren løb han ofte Lørdag Eftermiddag ud til Vester Vandet for hos Gaardmandsenken, Madam Heegaard, der elskede ham som en Søn, at tilbringe hele Søndagen og tumle sig i Mark og Gaard ganske, som han lystede. Søndag Aften eller Mandag Morgen løb han tilbage til Thisted. Hen- og Hjemvejen, 10 Km, satte han en Ære i at tage i uafbrudt Løb.

Var han ikke i Vester Vandet, besøgte han Farfaderen paa Petersrolighed, hvor han gerne tilbragte Natten, eller han tyede ud til en Kammerat, hvis Fader, Proprietær Ravn, ejede Gaarden Nordentoft, der gennem Aarhundreder havde været udpeget som Ebbe Skammelsens Bo »nord i Thy«, været Ebbevisens Skueplads og senere ejet dels af Adelsslægten Strangesen dels af Vestervig Kloster. Under et Besøg hos denne Kammerat havde han en Dag nær sat Livet til under en Ride-tur, idet han styrtede med Hesten; men heldigvis slap han med Skrækken og til Erindring herom et Ar over højre Øje.

Ved Fastelavn var det i Børnearene hans store Fornøjelse at banke Naboen, Farfaderens gode Ven Jeppe Frost, op; thi saa vankede der Boller, som den gamle havde gemt — i Sengen — til ham. Som halv voksen var det særlig Køreturene om Søndagene til Faster Christine Neergaard paa Doverodde eller til Faster Sofie Marie Hjardemaal paa Ginnerupgaard, som var kærkomne Glæder. Paa disse Ture beundrede han Faderens Evne til at tumle sine Heste. »De løb som Kør, naar en af Karlene kørte, men sprang for Vognen, naar de mærkede, Far førte Tøjlerne«, sagde han ikke uden Stolthed og sønlig Beundring mangan Gang som gammel Mand, naar Barnetidens kære Minder vældede frem for hans Indre.

Uagtet Faderen havde Skibe i Søen, fik hverken Jens eller Brødrene Lov til at sejle med disse, end ikke korte Ture. Søens

Farer havde præget sig saa stærkt i Faderens Bevidsthed, at det blev Drengene forbudt at sætte deres Fod i en Baad og bevirkede, at det fædrene Ophavs Haand faldt tungt paa Bagdelen af den Søn, som paa Trods af det udstedte Forbud ikke des mindre vovede Skindet for at gøre egne Erfaringer om det vaade Elements paastaaede Upaalidelighed.

Fra Naturens Haand var Jens vel rustet. Han var stærk og kunde bruge sine Muskler, som han tidligt vandt fuldt Herredømme over. Han var derfor ogsaa en rask Skøjteløber, en flink Danser, der paa Danseskolen omtaltes som »Dance-mesteren«, og en for sin Styrke respekteret Dreng, som Kammeraterne gav Tilnavnet »Jens Drabelig«.

Han var tjenstvillig og blev derfor ogsaa hyppig brugt til at løbe Ærinder. Kun ærgrede det ham, naar Moderen, der ved Juletid lod ham gaa rundt med en Kurv til forskellige, trængende Familier, som hun i Stilhed vilde betænke med nogle Smaagaver, udtrykkelig paalagde ham at bære Kurven under Armen og ikke i Haanden. Den maatte ikke synes tung. Først langt senere i Livet gik det op for ham, at dette lille Træk var saa betegnende for Moderens Trang til at yde Hjælp ubemærket af andre.

Han meldte sig frivilligt, naar han mente at kunne være til nogen Nytte, og han blev som himmelfalden, da et Tilbud om at bære en Kurv hjem for en Kunde engang honoreredes med en Firskilling som Tak, thi for ham var en Haandsrækning kun en naturlig og uegennyttig Sag. Dertil var han fiks paa Fingrene i Modsætning til den ellers saa dygtige og velbegavede lidt ældre Broder, Johan, der engang, da han skulde hente et Termometer hos Farfaderen bad om et Barometer og undervejs hjem til Faderen vendte Bunden i Vejret paa dette, saa alt Kviksølvet løb ud paa Gaden.

Krigen 1864 gik ikke sporløst hen over ham, men prægede sig i den lille Drengs følsomme og modtagelige Sind. Det skar ham i Hjertet, da Faderen kom ind i den forsamlede, snevre Familiekreds og stærkt bevæget meddelte, at Frederik VII var afgaaet ved Døden, og det gjorde et dybt Indtryk paa ham, da Karlen Lars Ryegaard blev indkaldt for som Dragon at drage i Felten.

Inden Thisteds Besættelse nærrede han og ligesindede en

saa indgroet Frygt for Fjenden, at hans Fantasi en Aften under Hjemturen fra et Besøg hos Farfaderen paa Petersrolighed spillede ham et Puds og forvandlede en Skare fredeligt ridende Thistedborgere, der kom ud fra Agent Werners Gaard, til preussisk Rytteri. I Hjørteangst greb Drengen til Harens Gevær, løb over Stok og Sten til Hjemmet og fortalte, at nu stod Fjenden for Døren.

Da han imidlertid en skønne Dag stod overfor Krigens Virkelighed i Form af østrigsk Indkvartering i Hjemmet, blev Krigen for ham en spændende og ganske underholdende Oplevelse. Den østrigske Kaptajn og de menige, der boede hos Faderen, var venlige og egentlig tiltalende Mennesker, der intet ondt gjorde ham. Kaptajnen spiste alene paa sit Værelse, men bad daglig, om Jens maatte være hans Gæst ved Middagsbordet. Drengen fik Lov dertil og red ofte og gerne Ranke paa Officerens Knæ eller legede paa anden Maade tillidsfuldt med ham. En østrigsk Schilling, en Gave til ham fra Kaptajnen, gemte han i mange Aar som en kær Barndomserindring. Derimod kunde han ikke tilgive de ellers saa rare Mennesker, at de tog Faderens to bedste Køreheste og glemte ikke hele sit Liv det triste og sørgmodige Blik, han syntes Dyrene sendte ham, da Fjenden trak af med dem.

Som 5-aarig kom han i Pogeskole hos Lærer Kyndby i Nygade og i 1868 i Thisted Realskole hos Rektor N. V. Müller.

I Realskolen, hvor Undervisningen fandt Sted med fire Timer om Formiddagen og 2 om Eftermiddagen, var han lærenem og flittig, men hverken han eller Brødrene kunde nogensinde rigtig forlige sig med Rektors Person. De anerkendte vel hans Evne til at holde Disciplin, men havde liden Respekt for hans Viden som Lærer og paastod, at han ofte maatte forlade Tysktimerne for at slaa et eller andet Ord op i et Leksikon, inden Undervisningen kunde føres videre. De kunde heller ikke døje den Vane, Rektor havde til jævnlig og ganske bogstavelig med Knoerne at søge noget »banket ind i Panden« paa dem. Til Gengæld frydede de sig saare, da Faderen, efter at Frederik havde faaet Hovedpine af denne Undervisningsmetode, gik op, beklagede sig herover og med Rektors egen Pande som Demonstrationsobjekt paaviste Metodens Ubhag saa tydeligt, at Rektor i sin Vaande raabte »Av, Av«,

men kun fik det tørre Svar: »Ja, det sagde Drengen ogsaa«.

Alt i alt satte de saa lidt Pris paa Rektor, at de som Voksne nægtede at bidrage til den Buste af ham, som rejstes foran Skolen, og hvis Portraitlighed de kun vilde anerkende i eller efter Regnvejr, naar en fyldig Draabe prydede dens Næsetip.

Lektielæsningen i Hjemmet foregik i hvert Fald om Vinteren samlet omkring et rundt Bord med et eneste Tællelys og skiftende Pligt til at »snyde Praasen« for at holde Flammen klart brændende, men vel at mærke ikke med Lysesaks, men for Sportens Skyld med Fingrene og under slet dulgt Frygt for at skulle dø inden Aarets Udgang, dersom man ikke kunde udøve denne nødvendige Handling med et Snuptag uden at slukke Lyset — og helst ogsaa uden at brænde Fingrene.

I 1874 tog Jens paa Realskolen »Afgangs-Eksamen af højere Grad« med Professor, Dr. E. Holm som »beskikket Eksamenskommissær«. Ved Afslutningen, Mandag den 6. Juli, viste det sig, at han havde bestaaet Eksamen som Nr. 2 af 8 Elever og med 78 Points. (Til at bestaa krævedes 33 Points og til at bestaa med Udmærkelse 83 Points). Et Skaar i Glæden over dette gode Eksamensresultat var det dog, at han samme Dags Eftermiddag under Leg i Byens Plantage »Christiansgave« flaaede det ene Bukseben paa et splinternyt Sæt Tøj — et Uheld, som aldrig kom Faderen for Øre, men som i Stilhed blev ordnet af hans altid omsorgsfulde Moder.

Hele hans Hu stod til Landvæsenet og han nærrede et brændende Ønske om at blive Landmand. »Men heldigvis«, sagde han som gammel Mand, »fulgte jeg ikke her mit Hjertes Kalden, men bestemte at blive Farmaceut, selvom det da var haardt og mere skete af Pligt til at vælge en Livsstilling end af Interesse for Faget«.

Efter den 4. Oktober 1874 at være blevet konfirmeret i Thisted Kirke, skulde han den følgende Maaned begynde som Discipel paa Løveapotheket i Vejle hos Apotheker Hans Emil Friis. Udstyret med sin nylig afdøde Bedstefaders Klæder rejste han den 31/10 alene med Dampskib til Aalborg, hvor han, som en lille endnu bevaret Regnskabsbog udviser, diverterede sig med Æbler for 4 Skilling, drak Øl for 4 do. og forsynede sig med Cigarer for 1 Mark, inden Rejsen fortsattes ad Jernbanen til Randers. Her boede han om Natten i Vestergrave

hos sin Morbroder, Farver Vilhelm Hansen, som havde sin Moder boende hos sig og var en elskelig Mand, som Drengene holdt meget af og i deres indbyrdes Tale altid kaldte »Sværteren«.

Den 1. November fortsatte han Rejsen for samme Dag at tiltræde sin Plads. Paa Banegaarden i Vejle modtoges han af Apothekets Karl, der var mødt op for at vise den nye Discipel Vej og bære hans faa medbragte Ejendele op til Apotheket paa Raadhustorvet. Dette sidste generede imidlertid i følelig Grad den unge Mands Forfængelighed, thi mellem de synlige Sager fandtes en Overfrakke, der muligvis kan have haft en vis Affektationsværdi, da den havde tilhørt Bedstefaderen, men som ved sin ejendommelige Farve og sit Snit i den Grad henledte enhver Forbipasserendes Opmærksomhed paa en længst forsvunden Tidsalder, at han i sit stille Sind havde besluttet hverken at bære den eller vise den frem. Den blev derfor omhyggeligt rullet sammen i en Bylt og trods Karlens Protest baaret af Ejermanen selv til dens fremtidige Gemme, et Skab paa Apotheket, hvorfra den aldrig kom frem, end ikke i den værste Hundekulde. Men Resultatet heraf var en Hærdning, som gjorde sig gældende Livet igennem. Selv som gammel Mand bar han nødig Overfrakke og kun Handsker, naar Etiketten krævede det.

Paa Apotheket var man ikke længe om at opdage, at Jens, som da var fuldvoksen, var paafaldende stærk, og tøvede derfor heller ikke med at lade ham bakse med de tungeste Kasser, flytte de største Balloner eller stænge Hø op i den til Apotheket hørende lille Avling.

Der var rig Anledning for ham til i Løbet af den lange Arbejdsdag at bruge sine Kræfter. Paa Opfordringer hertil var der ingen Mangel, ja, ved en enkelt Lejlighed gav endog selveste Apothekeren ham Anvisning paa at lægge sin Styrke for Dagen paa en ikke helt almindelig Maade. Der var nemlig sket det, at en Medhjælper, medens Nordentoft var i Gang med noget Arbejde for Apothekeren, havde blandet sig heri, bemærket noget om »en grøn Dreng« og derefter hentet sig det i og for sig ret forstaaelige, men højt uærbødige Svar fra en undergiven: »Pas Dem selv«. Medhjælperen havde klaget, og Disciplen maatte stille til Forklaring og Dom hos Apothe-

keren. Sagen syntes alvorlig og en drøj Irettesættelse sikker; men da Friis fik den rette Sammenhæng klarlagt, udrød han: »Sagde han grøn Dreng. Naa det gjorde han. Ja, den Bemærkning er De jo stærk nok til at kunne ordne alene«. — En Kendelse der ikke faldt ud til Medhjælperens Fordel.

Hans Kræfter maa i det hele taget have gjort et mere end almindeligt Indtryk. Mange Aar efter, vel som 70-aarig Mand, kom han en Dag paa Skagen i Samtale med den derværende Fyrmester, en Søn fra Vejle Apothek, som pludselig midt i en længere Udvikling busede ud med Spørgsmaalet: »Sig mig engang Nordentoft, var De i Grunden ikke morderlig stærk?«

Paa Apotheket fik han grundig Øvelse i at læse Skrift, da jævne Folk betragtede Farmaceuterne som rene Eksperter heri og ofte mødte op for at faa private Brevskaber tydet. Og noget berettiget var der maaske ogsaa i denne Antagelse. Men hvem der derimod ikke mødte op for at faa Skriften udlagt var — ret naturligt — Byens Læger, blandt hvilke Læge Hoffbauer, en ældre Holstener, var frygtet for sine lidet læselige Recepter. Gav Apothekets Analyse af denne Medicinmands Formularer negativt Resultat, faldt det hyppigt i Jens Lod at søge Gaaden løst ved personligt Besøg hos Forfatteren, der hver Gang ledsagede de medicinske Hemmeligheders Udredning med følgende i stærk holstensk Accent holdte Bemærkning: »Men Guds Død og Pine ded daar jo da danske dydeligt« — en Opfattelse, der i hvert Fald havde været delte Meninger om.

Den daglige Arbejdstid var lang og der maatte forberedes til den Prøve, der krævedes efter Discipeltidens Afslutning. Men en Spadseretur i Ny og Næ i den smukke Omegn til Skrædderbakken, Himmelpinden og Skyttehuset blev der da Tid til. Ja, en Søndagsudflugt til Fredericia og Strib, en anden til Kolding, to Ture til Skanderborg og en Fodtur til Jelling fortæller ovennævnte Regnskabsbog, at han ogsaa naaede foruden enkelte Besøg i Hjemmet og hos Onkel Vilhelm og Mormoder i Randers. Den siger os saaledes, at han tilbragte den første Jul paa Apotheket, men aflagde en Nytaarsvisit i Randers og den 20. Juni 1875 rejste paa Sommerferie med Tog til Struer for 6 Kr. 75 og derfra med Dampskib »Ørnen« til Thisted for 2 Kr. 70. Han havde da aflagt den jydsk Accent og kunde høre sine Søkende sige om sig: »Det

er dog svært fint, som Jens nu taler«. Tilbagerejsen gik den 3. Juli for 6 Kr. 14 Øre med Diligence bogstavelig talt lige fra Hjemmets Dør, da Thisted Posthus den Gang laa i Østergade lige overfor Købmandsgaarden, over Mors gennem Salting til Skive og herfra samme Dag til Randers, inden Rejsen næste Dag sluttede i Vejle — en Tur, der trods den bekvemme Start for første Dags Vedkommende, var lige saa trættende i musikalsk som i transportmæssig Henseende, da Morsrutens Postillon havde en sjælden Mangel paa Evne til at annoncere sin Ankomst til Poststationerne med velklingende Toner fra Posthornet.

Juleaften samt 1. og 2. Juledag dette Aar tilbragte han i Randers.

1876 aflagde han et Foraarsbesøg samme Steds og holdt i Dagene 22. Juli til 6. August Sommerferie. Ferierejsen gik den første Dag til Randers og herfra den følgende Morgen i Onkelens Vogn til Viborg, saa med Tog til Skive og Diligence til Glyngøre, hvor Tørsten for 18 Øre maatte vederfares Retfærdighed ved Køb »af noget Øl«, inden Turen kunde gaa med Baad til Nykøbing og Diligence til Thisted. Tilbageturen gik med »Ørnen« til Struer og derfra i et Træk til Vejle. Her slog hans medbragte Madpakke aabenbart ikke til, men maatte forstærkes undervejs med en Portion Smørrebrød til 30 Øre.

Aarsskiftet fejredes i Randers, og her var han ogsaa paa Lynvisit i Maj 1877, medens Faderen besøgte Familien der. Den 14 Dages aarlige Sommerferie holdtes som sædvanlig i Hjemmet hos Forældre og Søsken.

Han var imidlertid fra Dreng blevet ung Mand med generende Dun paa Hagen, hvorfor man ogsaa efter dette Aars Sommerferie ser ham gaa i Gang med selv at fjerne dem, efter først at have sat sig i Udgift for 50 Øre til en Barberkost og 6 Øre til et Stykke Barbersæbe.

Tobak var ham en sand Nydelse. Allerede som 12—13-aarig havde han været aktiv Medlem af et mindreaarigt Tobakskollegium, der holdt til paa et Loft i Nærheden af Faderens Ejendom hos en Kammerat Bichel. Og nu, da han var kommet til Vejle, fandt han ingen Anledning til paa dette Punkt at afvige fra tilvante omend ulovlige Former; men udbad sig dog Faderens Tilladelse til at maatte optræde som

Ryger. Til sin store Forbavselse fik han ikke alene omgaaende sit Andragende bevilget, men ogsaa Kardustobak og en Kasse Cigarer foræret — hvilket sidste i denne Forbindelse maaske trods alt var af nok saa stor praktisk Betydning. Han forsynede sig derefter straks med en Pibe til 1 Rdl. og senere baade med »en lille Pibe« til 42 Øre, »en kort Pibe« til 50 Øre og »en lang Pibe« til 1 Kr. 35 Øre; men hvilken Urt han har brændt deri, naar han selv senere hen forestod Tobaksindkøbet, kan ikke ses; kun kan Tobaksprisen noteres til 25 Øre pr. Fjerdingspund.

Han læste en Del, abonnerede paa Hostrups Komedier og gik, naar han trængte til anden Adspredelse, og det lille Budget ikke traadte hindrende i Vejen, gerne i Theateret eller til Koncert. Vi kan endnu se, at han selv 7 Gange købte »Comœdie- eller Theaterbilletter«, 2 Gange overværede Kirkekoncerter og to Gange var til Koncert i Skyttehuset. Han var derhos 1 Gang i et Menageri og til en Bazar og to Gange til »Kunstberiderforestillinger«, den ene Gang for 30 Øre.

Som Følge af Datidens mere patriarkalske Indstilling boede han paa Apotheket og spiste hos Friis, der tog sig en Del af ham og bl. a. ofte om Søndagen lod ham køre med sig ud til den 10 Km V. f. Vejle liggende Bredsten Kirke, hvis Præst man yndede at høre. Han legede med Børnene og løb, som en af Døtrene mindede ham om i et Brev 25 Aar senere, »som den stærke Mand med en af os Børn i hver Haand rundt om Langelinie«. Og da Jens var ihærdig og paapasselig i hele sin Færd, havde hans Principal kun »skellig Grund til at være fornøjet med hans Forhold«.

Han længtes imidlertid meget hjem og søgte Lindring for Længselens knugende Smerte, som kun kendes af den, der har følt, hvad Længsel er, i Breve til og fra alle de kære i Hjemstavnen. Han var da i Modsætning til senere i Livet en flittig Brevskriver og stod ikke mindst i Brevveksling med sin Onkel Anders, hvem han mindedes Livet igennem som et elskeligt Menneske, der »altid var saa god ved os Børn«. I det store og hele tilbragte Jens dog tre gode og lykkelige Aar som Discipel paa Løveapotheket, hvilket ikke hindrede ham i at se en friere, fremtidig Stilling i Møde med Forventning eller kaste længselsfulde Blikke mod det lige overfor Apotheket liggende

Hotel Royals Vinduer, bag hvilke Alverdens Herligheder syntes at skjule sig, og til hvilket Adgang var ham forment, alene af den Grund, at Lommepengene ikke rakte saa langt.

Nej, hans Budget var som før berørt meget lille. Løn til en Discipel kendtes ikke, og fra Faderen modtog han under den treaarige Læretid ialt kun 131 Kr. til Smaafornödenheder lige fra Handsker, Slips og Flipper til Skosaaler samt til Rejser og Fornøjelser. Vel kostede en Blyant, et Frimærke paa lukket Brev til Hjemmet, en Ventesalsbillet eller et Glas Mælk paa Skrædderbakken og Himmelpinden kun 8 Øre; men havde han ikke haft sin Mormoder og Onkel i Randers, som hver gav ham fire Kroner, naar han var paa Besøg, havde han kunnet skyde en hvid Pind efter de Smaafornöjelser, som han som ovenfor vist trods alt fik Raad til.

Den 19. Oktober 1877 underkastede han sig Physikateksamen i Horsens. Dommere herved var — mod et Gebyr af 10 Kr. til hver — Fysikus A. Black og Apotheker Jacob Helms fra Horsens, hvilken sidste var meget imponeret over den Ro og Sikkerhed, som Nordentoft lagde for Dagen under Prøven. Det kneb nok lidt i Botanik, som hverken før eller senere formaaede at fange hans Interesse, men da Fysikus hørte Apotheker Friis' gode Vidnesbyrd om sin Discipel, sagde han: »Ja, saa skal Nordentoft Pinedød ogsaa have første Karakter«. — Latinprøven tog han paa Skolen i Vejle.

Eksamensresultatet fejredes i Selskab med et Par Kammerater ved »en Flaske Punch, lidt Tobak og Cigarer«.

Han blev exm. pharm. og konditionerede derefter som Receptar endnu i Vejle til 31/7 1878 for en maanedlig Gage af 50 Kroner.

26. August samme Aar tog han til København for at læse til Kandidatexamen. Den første Maaned her boede han alene i Studiestræde og flyttede derefter sammen med Broderen, Premierløjtnant Johan Christian, i et Par Værelser paa Værnedamsvej (Nr. 12 eller 14.) ligeover for Schnekloth's Skole.

Jens gik til Forelæsninger, ja, i bogstaveligste Forstand. Penge til Befordring var der ikke noget, der hed, og Cykel var endnu Luksus. Ganske vist var Hovedstaden den Gang adskilligt mindre end nu, men da Apotheker C. D. A. Hansen endnu ikke havde foræret Staten Farmaceutisk Lærestalt,

hvorfor Fysik maatte læses paa Polyteknisk Læreanstalt, Botanik studeres i Botanisk Have (Professor Warming), og praktiske Øvelser holdes paa et Laboratorium i Ny Vestergade (Professor Thomsen), blev det alligevel til nogle daglige fødture, naar det frie Studium saaledes skulde dyrkes paa 3 Steder og Manuduktøren søges paa et fjerde Sted.

De to Brødre levede begge meget jævnt og sparsommeligt. Johan, der da var Elev i Officersskolens Stabsafdeling, spiste sin Middag i Skolens Marketenderi, medens Jens havde et Middagsabonnement i Frederiksberggade. Tørkosten ordnede de i Fællesskab, og om Aftenen forestod Jens Thetilberedelsen.

Da Julen stundede til, rejste de sammen hjem til Thisted. Turen gik med Damper i bidende Frost og Sne, men da Skibet kun kunde forcere Isen til Aalborg, maatte Resten af Vejen tilbagelægges i aaben Postslæde. Et Held at Faderens Skibsfører, Kaptajn Fischer, der boede i Aalborg, kunde laane dem Pels og Tæpper, ellers var de næppe sluppet vel fra den paafølgende 14 Mil lange Kanefart, som paa store Stræk gik udenfor Vej og Sti over meterhøje Driver og var saa besværlig, at Kusken ikke turde fortsætte, da han naaede Fjerrislev. Indtrængende Bønner hjalp imidlertid. I Mørke tilbagelagdes Resten af Vejen, og tilsneede og overisede, men lykkelige naaede de Hjemmet Juleaften.

Tilbagereisen til København gik over Skive med Besøg i Randers. Ogsaa den havde sine Besværligheder med isnende Kulde bag tilfrosne Ruder i uopvarmede Kupeer og med Is-transport over Store Bælt ud til en lille Damper, der førte største Delen af de tæt sammenstuede Passagerer paa aabent Dæk den videre Vej til Korsør.

I København var Brødrene meget afholdte af Værtinden, som græd sine modige Taarer, da de rejste fra hende i 1879. Johan var da færdig med sine Studier paa Officersskolen, og Jens havde i Juni bestaaet Kandidateksamen med Karakteren: Laud.

Efter 14 Dages Ferie i Randers og 3 Uger i Thisted tiltraadte Jens en Plads paa Søtorup Apothek ved Haslev, og kom hermed for første Gang til den Egn af Landet, hvor hans Livsgerning skulde blive udrettet. Da Apotheket skulde blive

Eleonora og Oluf Mygdal c. 1860.

af afgørende Betydning for ham, vil det være paa sin Plads at omtale det lidt nærmere her.

Før 1856 havde man intet Apothek paa Hasleveggen, hvorfor man var henvist til at rekvirere sine Medicinalvarer i de nærmeste Købsteder: Køge, Næstved, eller Ringsted. Og skulde man have en Snaps Brændevin, der da kun kunde faas paa særligt privilegerede Steder, maatte den enten hentes i en af de nævnte Byer eller paa Terslev Kro. Det var lidt omstændeligt. Men i Begyndelsen af 1856 ansøgte imidlertid en ung cand. pharm. Oluf Mygdal, fra København om Bevilling til at oprette og drive et Apothek i Dalby ved Kongevejen København—Vordingborg.

En saadan Tanke var ikke fremmed for Egnens Folk, som selv paa daværende Tidspunkt var begyndt at tale om Betimeligheden af at faa et Apothek paa disse Breddegrader, men man var uenig om dettes nærmere Beliggenhed. Dalby fandt man ikke centralt nok, og Mænd som Godsforvalter Rasmussen, Gisselfeldt, Birkedommer Bruun i Vester Egede og Klosterlæge Christensen paa Gisselfelt anbefalede og paapegede, at Apotheket burde lægges i Nærheden af Søtorup Sø og »Koldinghus«. Landfysikus Guldborg anbefalede Olstrup eller Ulse, og Amtsraadet foreslog en Beliggenhed mellem Bregentved, Gisselfelt og Kongevejen. Sundhedskollegiets Indstilling gik ud paa, at Apotheket skulde ligge paa Søtorup Mark.

Ministeriet fulgte Kollegiets Indstilling, hvorefter Apotheket ved kgl. Resolution af 13/8 1856 oprettedes som Nr. 100 i Rækken af personlige Privilegier »paa Søtorup Mark i Nærheden af Koldinghus« i Braaby Sogn, omtrent ved Grænsen mellem Sorø og Præstø Amter, der i det nærliggende (nu nedrevne) »Kilderishus« skar midt gennem Ejendommen, hvor man som Følge deraf lavede Maden i det ene Amt og spiste den i det andet.

Privilegiet blev opslaaet ledigt samme Aar den 27. August og den første Bevilling blev udstedt 30. November for cand. pharm. Mygdal, som ved Aarets Begyndelse havde rejst Sagen gennem sin Ansøgning.

Den 25. August blev Apotheket aabnet midlertidig »som Dispensationsanstalt« i Gisselfelt Gartnerbolig hos Gartner

Thiesens, idet Mygdal fik Løfte om, at Gisselfelt Kloster vilde lade opføre en Ejendom til Apotheket ved Søtorup, i hvilken dette ogsaa aabnedes i Juni 1859. Apotheket blev saaledes Lejer under Gisselfelt.

Paa Apotheket var Nordentoft, bortset fra Apothekeren, ene om Arbejdet, men havde dog i Følge gammel Tradition paa Stedet fri om Torsdagen. Fridagen blev som Regel brugt til Spadsereture til Faxe, Tybjerg, Næstved m. v. og i alle Tilfælde til en Tur langs Søtorup Sø, ned gennem den nu forsvundne Landsby af samme Navn. Denne Tradition var kendt og i den Grad rodfæstet i Landsbyfolkenes Bevidsthed, at Brud herpaa bragte Forvirring i den stedlige Almues Tidsregning. Hændte det for Eksempel en sjælden Gang, at Medhjælperen holdt fri en Fredag kunde man høre Folk paastaa: »Ded æ Torsdaw i Daw, for Svenden fra Apeteket æ lige goed forbi«.

Jens befandt sig godt paa Apotheket, hvor han, som Skik og Brug den Gang var, blev optaget i Familiens Kreds. Og den var noget ud over det almindelige.

Apotheker Mygdal, hvis afdøde Fader, kgl. Fuldmægtig og Lærer ved Artillerikadetinstituttet Christen Mygdal, havde været ansat ved Vandværket i København, og hvis Moder, Mette Margrethe, tilhørte den gamle Slægt Fæster, var nemlig en intelligent og kundskabsrig Mand med gode faglige Kvalifikationer baade som praktisk Farmaceut, Bestyrelsesmedlem af »Den pharmaceutiske Forening« og som Forfatter af forskellige kemiske Afhandlinger. Ved Siden heraf var han have- og landbrugskyndig, drev selv Apothekets lille Avling og havde mange sunde og opbyggende Interesser. Vintersøndage, naar Vejret var for daarligt til at vove sig ud i, holdt han saaledes Gudstjeneste hjemme paa Apotheket for Familien og hele Personalet, og de lange Vinteraftener udfoldede han et dramatisk Talent og læste klassiske Skuespil op med en saadan Verve, at Børnene, naar de en enkelt Gang kom i det kgl. Theater, formelig blev skuffede, fordi »Far læste det meget bedre op end Komedianterne«. Om Sommeren ledede han herlige Udflugter til smukke Steder som Villa galina, Dænderup Vænge eller Strandegaards Dyrehave med alle Deltagerne anbragt i en halmfyldt Stængevogn sammen med en hel Dags Forsyning af vaadt og tørt.

Apothekerens Svigerfader, fhv. Garvermester Jens Frederik Ulstrup fra Helsingør, som boede hos sin Svigersøn, Forpagter Sønderup paa Louiselund, en halv Times Gang fra Apotheket, og derfor jævnlig kom paa Besøg, var ogsaa en Personlighed, som prægede Livet indenfor Familiens Kreds. Som Søn af Thorvaldsens Ungdomsven, Billedhuggeren Jens Ulstrup, var han en Kunstnernatur med digteriske Anlæg og Frihedstrang, en begejstret Naturelsker, der Sommermorgener ofte kom vandrede til Apotheket jublende Sangen »Den alene nyder Livet, som til Arbejd bruger det« og vækkede de sovende. Han døde iøvrigt paa Apotheket den 23/8 1884 og begravedes paa den nærliggende Ulsø Kirkegaard.

I første Omgang blev Nordentoft dog kun paa Apotheket i 1 Aar, indtil 31/7 1880, men gjorde sig i den Tid bemærket af Apothekeren som en Mand »med et stille og beskedent Væsen og stor Sans for Orden«, og føjede Mygdal til: »I Besiddelse af praktisk Dygtighed har han udført sine Pligter til min fulde Tilfredshed samt ført en moralsk Vandel, hvorfor jeg ikke kan andet end anbefale ham paa det bedste«.

Den 1. August samme Aar fik han Ansættelse paa Løve-apotheket i Nykøbing Falster hos Frederik Stoud Lassen, der, som hans Svigersøn, Dr. med. P. D. Koch, bekræfter, altid udtalte sig med »Anerkendelse om hans Virksomhed«. Under Opholdet her spadserede Nordentoft en Vintersøndag over Storstrømmen, som da var islagt, men ikke uden Vaager. Denne Letsindighed var nær kommet ham dyrt at staa; thi under Turen blev han indhentet af fremrullende Taagemasser, som ikke alene umuliggjorde Landkending, men ogsaa tilhyllede Vaagernes Plads, saa han kun med Nød og Næppe undgik Faren for at plumpe i og først efter lang Tids Omflakken igen kunde sætte Foden paa sikker Grund. Iøvrigt blev Nordentoft kun i Nykøbing i 8 Maaneder, til 31/3 1881, da han skulde i Trøjen for at aftjene sin Værnepligt.

Paa Sessionen havde lydt en anerkendende Bemærkning: »Det er Kram«, da han in puris naturalibus stillede sig op foran Maalet; og et Sessionsmedlem, der vidste, at Nordentofts Broder var Officer, havde hviskende opfordret ham til at benytte sig af Familieskabet og fremsætte Ønske om, hvil-

ken Vaabenart han ønskede at blive udskrevet til. Beskedenhed og Afsmag for Nepotisme fik ham imidlertid til at tie.

Han blev taget til Fodfolket og mødte den $\frac{1}{4}$ som Rekrut ved 21. Bataillons 2. Kompagni i Kastellet sammen med Københavnerne af alle Kredse lige fra Folk i de højeste Samfundslag til Individier, hvis Ydre var en særdeles malende Illustration til 15. Bataillons spørgende Kendingssignal: »Har Du væren, har Du vaaren, har Du væt paa Ladegaaren«, men som efter endt Iklædning smeltede sammen til en i det mindste i udvortes Henseende ganske ensartet Masse.

Uniformspragten var ikke egnet til at faa noget Pige hjerte til at banke; den røde Farve paa Krave og Kantning var bleget, Knapperne tynde og hakkede, Frakkerne forvaskede, Benklæderne tyndslidte og lappede, kort sagt det hele saa medtaget og mørt, at en af Bataillonens Kompagnichefer ved første Syn af sit Kompagni i den Paaklædning gik ned langs Rækkerne og med et rask Greb ved hver Rekruts Kravehægte flaaede Vaabenfrakkerne itu og forlangte nye i Stedet. Ved de 3 andre Kompagnier, og til et af dem hørte Jens, var man langt mere forsigtig med Kongens Klæder, som Sommeren igennem blev lappet og stoppet saa omhyggeligt, at Rekrutterne blev næsten lige saa fortrolige med Brug af Naal og Traad som manganen en Lappeskrædder.

Jens havde næppe været ved Kompagniet i mange Dage, før han blev fundet egnet som Befalingsmandsemne og derfor sammen med enkelte ligestillede lagt ind paa en særlig Stue for pænere Folk, en noget udemokratisk og nu ganske ukendt Forholdsregel, som imidlertid havde den Fordel at skabe ikke mindst i fysisk Henseende renere Luft om dem.

Hans Levemaade var yderst spartansk. Fra Hjemmet fik han ingen Hjælp og var derfor henvist til at klare sig selv for Lønningen, som da var 55 Øre om Dagen plus Brød. Det lod sig gøre, men kun ved Afsavn paa alle Omraader bl. a. ved i dagevis at stryge Marketenderiets iøvrigt særdeles billige Middagsmad.

Skydning laa tilsyneladende ikke for ham. Han kunde ikke se tilstrækkelig klart inde paa de mørke Brandstuer, hvor den forberedende Skydning blev indøvet, men saa snart der kom Skarp i Bøssen paa Amager, faldt den ene Plet efter den anden

til stor Forbavselse for Kompagniets Befalingsmænd, der havde været lige ved at beskyldte ham for at være Simulant. Han havde en Øjenbygningsfejl, som han paa det Tidspunkt var uvidende om, og som godt kan have generet ham under Skydning.

Eksercits afholdtes paa Kirkepladsen i Kastellet eller paa Fællederne i et Tempo, Nutiden næppe kender, Fægtning og Felttjeneste paa Fælleden (Fælledparken) eller i Omegnen af Emdrup, Utterslev og Brønshøj.

Aarets Efteraarsøvelser foregik i strømmende Regn i Terrainet om Vallensbæk og Taastrup og for hans Vedkommende med Standkvarter i en Kostald i Klovtofte, men ikke uden oplivende Momenter som, naar Bataillonskommandøren, Kaptajn Galster, for altid at have Hjælp ved Haanden til Passage af Terrainhindringer i alle Gangarter lod sig ledsage af en ulykkelig Spillemand, der i bogstaveligste Forstand maatte følge i Halen paa Hesten — i Galop efter forudgaaende hensynsfuldt Avertissement om at holde godt fast i samme. Eller naar Galster under de daglige Udrykninger fortrinsvis gav 4. Kompagnis Kommandør, hvis Legemsvægt aldrig var fundet for let, Fægtningsopgaver, der stillede større Krav til Ben end til Hoved, og efter endt Øvelse hver Gang højlydt, men let skuffet erklærede: Jeg troede sgu ikke tykke Boisen kunde løbe saa godt.

Ej heller var det kedeligt et Par Søndag Aftener at blive beordret til Taastrup Station for at hente Kompagnichefen, Kaptajn A. C. J. Trane, og som »stærk Mand« ledsage denne fra Toget til Kvarteret, efter onde Tungers Sigende fordi Kaptajnen var lidt bange for sit Mandskab, særlig naar Mørket faldt paa.

Den 6. Oktober mødte han sammen med Grev Joachim Moltke, den senere Stabsintendant Ludvig Crone og 10 andre menige paa Sekondløjtnantskolen, som den Gang fandtes ved Regimenterne.

Uniformen var lidet prangende og adskilte sig kun fra Menigmænds ved Metalbogstaverne »O. E.« (Officersselev) paa Skulderstropperne, en Betegnelse Folkevittigheden gerne udlagde som »Oh, Elendige«.

Den praktiske Uddannelse fandt Sted sammen med 1. Re-

giments Sergents- og Korporalselever, hvorimod den teoretiske Undervisning foregik adskilt.

Julen tilbragte han, der imidlertid var blevet forlovet med Apotheker Mygdals næstældste Datter, Laura Margrethe, under hyggelige hjemlige Former paa Søtorup Apothek. Dette Besøg og Bekendtskabet med Grev Joachim førte en første Invitation med sig til det aarlige Nytaarsbal paa Bregentved, en kammeratlig Hensyntagen, som han satte Pris paa.

I Slutningen af Marts 1882 bestod han Sekondløjtnantskolen som Nr. 4 og fik derved en særdeles hæderlig Placering, der imidlertid efter Broderen Johans Mening var saa daarlig, at han fandt sig foranlediget til at give sin Lykønskning til det opnaaede Resultat Form af en velment broderlig Bebrejdelse for udvist Dovenskab.

Den $\frac{1}{4}$ udnævntes Jens til Underkorporal, blev ansat ved 21. Bataillon, men forrettede Tjeneste ved 15. paa Aarets Rekruttskole. Her havde han i sin Trop bl. a. den senere Oberstløjtnant Gandil, som da efter eget Udsagn var en meget ungdommelig og umoden Mand, der mere var oplagt til Leg og Grin end til Alvor og Arbejde, en Tilbøjelighed, der en skønne Dag lod ham tilsidesætte Respektpligten overfor sin Tropslærer paa en saadan Maade, at de fleste yngre Befalingsmænd vilde have følt sig foranlediget til at kalde Lovens Arm til Assistance for at faa Synderen hængt op. Det skete imidlertid ikke; thi da Nordentoft var paa det rene med, at der kun laa ungdommelig Kaadhed bag Rekruttens forkerte Optræden og ikke Overlæg eller ond Vilje, ordnede Nordentoft selv Sagen med en Tilrettevisning, der gjorde et saa blivende Indtryk, at Gandil senere under sin Tjeneste som Officer ved mange Lejligheder brugte denne Oplevelse som et lærerigt Eksempel paa, hvorledes en tænkende Befalingsmand bør behandle og vejlede undergivne, der ubetænksomt eller af Vanvare kommer paa Kant med Lovens Paragraffer.

Sin Tjeneste som Korporalskabsfører tog han meget alvorligt; den enkelte Mands private Forhold og gode Helbredstilstand laa ham saa stærkt paa Sinde, at det lykkedes ham ved omhyggeligt at følge Vedkommendes Færd at paavise en Hjertefejl hos en Mand, der et Par Gange var blevet afvist af Lægen som Simulant, og faa ham kasseret.

Da han efter endt første Uddannelse ikke ønskede at paa- tage sig frivillig Tjeneste som Sekondløjtnant, blev han hjem- sendt i Oktober 1882 og først udnævnt til denne Grad den 2/9 Aaret efter ved sin første pligtige Genindkaldelse, en For- fremmelse som fejredes i Tivoli sammen med Broderen Johan. Efteraarsøvelserne fandt Sted i Nordvestsjælland, hvor han bl. a. boede hos Skolelæreren i Følleslev, der var ovenud gæst- fri og bespiste den sultne Krigsmand saa kraftigt, at han for at bevare Selvtilliden under en Øvelse i Mangel af bedres Havelse saa sig nødsaget til at retardere en løbsk Peristaltik med Opiumsdraaber paa en Graapære.

Under Indkaldelsen var han en Nat ronderende Officer og fandt som saadan Skildvagten ved Krudtmagasinet i Ka- stellet sovende, siddende paa Halen saa fristende anbragt, at Nordentoft i Stedet for at indmelde ham gav sig til at støde saa kraftigt Peber med Fyren, at denne ikke følte Trang til at fortsætte sin Pligtforsømmelse i samme Stilling. Ved samme Lejlighed inspicerede han iøvrigt Hovedvagtens Kommandør, Premierløjtnant, senere Generalløjtnant E. Wulff.

Den anden Genindkaldelse fandt Sted i 1885, hvor han lagdes i Lejr med sin gamle Bataillon paa Lammefælled, del- tog i mindre Udrykninger i Hovedstadens Nærhed og kroke- rede herunder særdeles smukt en Øvelse om Bellahøj den 25. September.

1/1—89 udnævntes han til Løjtnant i Forstærkningen og ansattes ved 32. Bataillon. I 98 overførtes han til 31. Bataillon og ved disse Batailloner mødte han til de pligtige Mønstringer bl. a. en Gang ved Faxø. 31/1 1900 blev han efter aftjent Værnepligt afskediget af Krigstjenesten, men stillede sig straks til Krigsbestyrelsens Raadighed ved Mobilisering, hvorefter han gennem en Aarrække designeredes til Tjeneste ved For- plejningskorpset, og dernæst til den frivillige Jernbanebevogt- ning som Vagtchef for et Baneafsnit med Haslev Station som Kommandopost. Heldigvis blev der under Verdenskrigen ikke Lejlighed til at sætte ham og andre Landsmænd paa Feltfod, men han var rede til at møde Faren og holdt i al Hemmelighed for egen Regning Skarpskydningsøvelser ved en gammel Grusgrav i den ubebyggede Egn Øst for Haslev Orned med det frivillige Mandskab, der stod under hans Kommando.

Efter sin første Hjemsendelse fik han Plads paa Lyngby Apothek hos Apotheker Frederik Ludvig Friis, en Broder til Vejleapothekeren, der var meget ivrig for at faa Nordentoft i sin Tjeneste. »Jeg skal nemlig sige Dem«, sagde han et Par Dage efter, at Nordentoft var mødt som Rekrut, »jeg vil saa gerne have Dem, uanset om jeg skal vente til De har gennemgaaet Sekondløjtnantskolen; thi de er den eneste, min Broder aldrig har talt ilde om«.

Den 1. November 1882 tiltraadte han Pladsen i Lyngby, hvor han fungerede som Provisor i 5 Aar til 31/7 1887. Hans Arbejde udførtes, naturligvis maa man sige, paa Apotheket i Lyngby; men 1 Gang om Maaneden maatte han dog for et Døgn afløse Kandidaten paa det under Lyngby hørende Hjælpeapothek i Taarbæk. Naar det overhovedet var muligt, tilbagelagdes Turen hertil til Fods gennem Dyrehaven, hvis storladne Skønhed han elskede og Gang paa Gang senere hen i Livet følte Trang til at nyde. Jernbaneturen over København var da det rene Tidsspilde. Toggangen var meget primitiv; det første Morgentog mod København bestod kun af en Jernbanevogn, som blev trukket i Gang af en Hest og derefter rutchede ned ad Bakke til Gentofte, hvor den blev koblet ind i en Togstamme.

Om Tjenesten i Lyngby kunde Apothekeren »give ham de bedste Vidnesbyrd som en i alle Henseender paalidelig, retskaffen, pligtopfyldende og dygtig Mand«, som han, da Afskedens Time slog, beklagede at skulle undvære.

Jens mindedes selv Opholdet i Lyngby som en lykkelig Tid med rig Adgang til lange og smukke Spadsereture i Nordsjælland eller til hyppigt Samvær med Broderen, der da var Adjutant senere Kaptajn og Batterichef ved 1. Feltartilleriregiment og boede paa Baadsmannsstrædes Kaserne.

Brødrene var overordentlig meget for hinanden, saas ofte flere Gange i Ugens Løb enten i København eller i Lyngby, og i Ferier stod Apotheker Mygdals Hjem dem aabent. Nu og da red de Ture, mødtes til »en mer eller mindre sur Bajer i Tivoli« eller til Middag hos Faderens tidligere Skibsfører, Kaptajn Fischer, der nu var flyttet fra Aalborg til København. Paa Kasernen spillede de jævnlig L'hombre, roede om Aftenen paa Christianshavns Voldgrav eller sad sammen og

talte om Hjemmet og Tidens Foreteelser. Kunde der ikke paa Forhaand aftales bestemt Mødested og -tid ordnede de sig ved enten at lægge »Besked hos Brønnum« eller »ind til à Porta«.

De stod Last og Brast om Familiens Ære og reddede i 1884 sammen med deres gode og forstaaende Onkel Vilhelm i Randers den ældste Broder, Peter, ud af en slem økonomisk Knibe. Af deres egne smaa Midler betalte de to alene den Vexelgæld paa 1000 Kr., som Broderen havde paadraget sig.

Flere af Løjtnanterne i Artilleriet som F. H. J. Rambusch, P. M. Knudsen, N. V. S. Holbek og Kaptajn F. H. W. Harbou af Fodfolket blev Jens' Bekendte og Premierløjtnant C. N. A. Pade hans gode Ven.

I denne lykkelige Lyngbyperiode, nærmere betegnet i 1885, rejste Broderen Frederik til København for at studere Jura. Han kom til at bo hos Johan, og alt tegnede til at kunne blive en hel Familieidyl. Men Døden greb ind. Frederik fik Tyfus og hensov efter et kort Sygeleje den 12. Januar det følgende Aar paa »Frederiks Hospital«, og den 28/6—87 kom Johan ulykkeligt af Dage i München.

Dette sidste kom som en Bombe for Jens og knugede ham næsten til Jorden. Sammen med Kaptajn L. C. Lunn rejste han til München for at hente Broderens Lig hjem til Thisted. Det var den sørgeligste og tungeste Tur, han foretog i sit Liv: Tabet af Broderen ramte ham saa haardt, at han i flere Aar derefter næsten ikke var Menneske, og endnu mange Aar efter kunde han falde i Graad, naar Tanken førtes hen paa den Broder, han elskede saa højt. I München blev han modtaget med en sjælden Forstaaelse af de tyske Officerer, særlig af Oberstløjtnant Lutz, der sendte ham et venligt deltagende Brev med Opfordring til senere Besøg, og Løjtnant Paulus af Generalstaben, der blev stillet til Raadighed for ham og Kaptajn Lunn ved Ligets Hjemførsel.

Interessen for Farmacien var paa dette Tidspunkt ikke gaaet ham mere i Blodet end, at han godt kunde tænke sig at forlade Faget og gaa over i Ølindustrien. I Vinteren 87/88 gjorde han et Forsøg herpaa og fik sammen med Alexander Reumert, der senere blev gift med Forfatterinden Ellen R., Ansættelse paa Gl. Carlsberg. Han maatte begynde fra Grun-

den og bl. a. møde Kl. 5 om Morgenen for at kaste Malt. Forbindelsen med sit Fag slap han dog ikke af den Grund, men vikarierede samtidig flere Gange paa Lyngby Apothek. I denne Vinter boede han paa Valby Langgade.

Den nye Virksomhed tilfredsstillede ham dog ikke og var tilmed uden Fremtidsudsigter, da han ikke havde Formue eller Chance for at kunne faa økonomisk Støtte til at drive selvstændigt udbyttegivende Bryggeri. Han vendte derfor atter og for stedse tilbage til det Fag, han af Skæbnen nu en Gang var blevet bestemt for, og fik Ansættelse 1. Maj paa det Kgl. milit. og Vaisenhusapothek i København. Her udførte han »sine Forretninger med stor Samvittighedsfuldhed og Dygtighed«, og blev derefter fra 1. November 1888 til 31. April 89 ansat som Laborant og Receptar paa St. Pauls Apothek hos Nic. Ditlev Aamund Møller. Paa dette sidste Apothek var Arbejdsforholdene mindre tilfredsstillende; Apothekeren kunde ikke enes med sine Medhjælpere, og disse lod Gang paa Gang en Discipel ekspedere Publikum. Apothekeren beskyldtes for at være malproper, ude af Stand til at drive sit Apothek og blev ogsaa, efter at der var blevet rejst Sag mod ham, ved Højesterets Dom af 26/10 1896 frakendt sin Bevilling.

Som det udprægede Pligtmenneske Nordentoft var, passede han naturligvis, uanset hvad andre mente og gjorde, sit Arbejde saaledes, at Apothekeren i ham fandt »en sjælden dygtig og samvittighedsfuld Mand«. Han boede paa Apotheket og havde personlig ingen Grund til Klage i den Tid, han konditionerede der, hvilket han senere maatte bevidne i Retten, da Retssagen rejstes mod Møller.

Han nærrede imidlertid stadig Trang til at se noget nyt og fik 16. April Ansættelse hos Apotheker Hans Peter Madsen ikke paa Vesterbros Apothek, men paa Vesterbro Apothek, »thi Apotheket er mit«, sagde Madsen med megen Selvfølelse. Opholdet her varede til 30/4 1890 og i »denne Tid har han ved udmærket Dygtighed passet sin Gjerning og varetaget Apothekets Tarv, ligesom han ved hurtig og smuk Expedition har vist særligt at kunne forestaa en Receptur«.

Efterhaanden var Apotheker Mygdal blevet ældre og trængte nu paa sine gamle Dage til en Mand, der kunde paatage sig Tilsynet med og Ansaret for Apothekets daglige Drift.

Det faldt ham naturligt at henvende sig herom til Jens, som tilskyndet af Svogrene, den senere Laboratorieførstander L. Brusck og Apotheker A. Ziebe, sagde Ja og i Begyndelsen af 1890 atter slog sig ned paa Søtorup, hvor han som Visitatsbogen udviser »efter Sundhedscollegiets Aprobation« overtog Stillingen som Provisor med en cand pharm. som Medhjælper.

Samme Aar, den 14/6, giftede han sig og fik en lille Lejlighed paa 1. Sal i Apotheksbygningens Sydende med en herlig Udsigt over hele Egnen fra Ulsø over Skovene mellem Rønnede og Vester Egede til Holmegaards Mose.

Han fik fri Station for sig og Familie samt 250 Kr. Kvar-talet, en Penge-løn, der i vore Øjne vel ikke synes stor, men dog laa 100 Kr. over, hvad den paa Stedet ansatte Medhjælper fik for samme Tidsrum.

En Menneskealder var da forløbet siden Apothekets Oprettelse, og en Udvikling inden for Medicinen havde fundet Sted, som endnu kan spores gennem Apothekets Varesalg.

Ved Svigerfaderens Oprettelse af Apotheket var Brændevin den Artikel, der gav størst Omsætning. Det største Salg heraf i Apothekets Levetid naaedes i 1868, da man hos Brændevinsbrænder C. Friis i Næstved indkøbte ialt 14,247 Potter af dette Livets Vand til et rundt regnet Beløb af 6340 Kr. eller til 38, 42 eller 46 Øre pr. Pot, alt efter Vædskens Kvalitet. Rectificeret Aqvavit var der ikke Tale om; endnu i 1920-erne kunde man let finde Folk paa Egnen, der som Børn havde hentet gammel dansk Brændevin med Fusel paa Søtorup Apothek. Men Salget heraf faldt jævnt og saa meget, at Apotheket i 1890 kun behøvede at indkøbe 740½ Pot à 30 Øre. 4 Aar senere var al Brændevinshandel ophørt.

Salg af andre opmuntrende Drikke fulgte en tilsvarende, faldende Kurve. I de første Aar indkøbtes gennemsnitlig 3—4 Anker »gammel fransk Vin«, 1 Anker Medoc, 1 Anker Desertvin og 136 Potter 10° Rom à 76 Øre. Efter de købte Propers Antal at dømme regnede man med paa Stedet at aftappe c. 1000 Flasker. I 1890 købtes ½ Anker gammel fransk Vin, 14 Flasker Rødvin, 33 Fl. Sherry, 25 Fl. Portvin, 4 Fl. Cognac og 9 Fl. Rom.

Tobak var ligesom de alkoholige Stimulatia oprindelig en

gangbar Vare, hvis Salg udviklede sig eller, om man vil, afvikledes paa samme Maade. Til Eksempel købtes i 1867 hos »Tobaksfabrikør Augustinus i København« 575 Pund forskellige Røgtobakker og »simple Cigarer« for godt 540 Kr. og hos Tobaksfabrikant Knudsen i Næstved 142 Pund Skraa, hvoriblandt dog enkelte Pund Snus eller »Pristobak«, alt til en samlet Sum af 182 Kr. I 1890 købtes kun 52 Pund Røgtobak og 1 Pund Mellemskraa; 4 Aar senere var al Tobakshandel ophørt.

Med Vin og Tobak fulgte Spillekort, ja, 3—4 Dusin om Aaret fra Holmblad — men paa Apotheket brugtes de dog kun til at skrabe Salve af Mortere og Krukker med.

Samme Vej som Spirituosa og Tobak gik Chokolade og forskellige finere Krydderier. Hvilket tydeligt kan følges. Beklageligvis kan dette derimod ikke ske for saa vidt angaa de efter vore Begreber rene Medicinalvarers Vedkommende, da Specifikation over Indkøb heraf ikke mere foreligger. Kun Forbruget af Iglar kan delvis findes, nemlig c. 2000 aarlig i Apothekets første Aar og c. 200 omkring 1890. Derimod ses, at Udgiften til disse Varer, som i det store og hele købtes gennem Apotheker Alfred Benzon i denne Periode, steg fra 1432 Kr. i 1859 til godt 3700 Kr. i 1891.

Den Tid, der var svundet siden Apothekets Oprettelse og, som Jens selv havde faaet et Indtryk af under sit første Ophold paa Stedet, stod senere i Livet for ham som en Frode Fredegods Tid, hvor Fragtmanden, som bragte Apotheket Varer ad Kongevejen, roligt læssede dem af i Grøften ved Ulsø-Olstrup og lod dem ligge til Apothekskarlen afhentede dem. Det var en Tid — nok med en lang Arbejdsdag — men med et roligt, fredfyldt Tempo uden Telefon, med Tid til at binde Signaturer og Tekturer til Flaskehalsene og lade Karlen bære hver Spand Kølevand fra Posten i Gaarden til Destillationsapparatet i Kælderen, en Tid hvor alt tilførtes med Hest og Vogn, hvor nærmeste kloge Kone, Marie Hans Anders, boede Dør om Dør med Apotheket i sit lave, hvidkalkede og straa-tækte Hus under den store Kastanie bag Apothekets Staldbygning, og hvor man, for at nævne et Kuriosum, kunde tillade sig at vække Medhjælperen Klokken 3 en Sommernat for at sætte ham og Karlen til at grave Hul til den Flagstang, man vilde overraske Apothekeren med om Morgenen — og

det vel at mærke uden, at de to gravende Morgenmænd paa nogen Maade følte sig brøstholdne over denne Fremfærd.

Men med Tiden var Udviklingen ogsaa gaaet noget fra Apotheket. Nu tog Jens imidlertid fat og med ham kom alt ind i en mere moderne Drift, bl. a. blev de daglige Indtægter ikke mere lagt til Side i Apothekerens Tegnebog, men sattes i Banken til en vis Grad til Fortrydelse for Mygdal, der kunde udbryde: »Jeg har aldrig Penge mere, Jens tager dem alle«. Men den gamle, dannede, kultiverede Tone, som kendetegnede dette kristelige og litterært interesserede Hjem, blev den samme. Jens var jo alt fra tidligere Tid optaget i Familie kredsen og bidrog ofte med sin smukke Sangstemme til den almindelige Underholdning i Hjemmet, hvilket i Tidens Løb var blevet kendt og agtet paa Egnen og elsket af alle, der var kommet i nærmere Berøring dermed, en Kendsgerning hvorom følgende »Efteraarserindring«, skrevet af Tandlæge Huus i Roskilde, er et Vidnesbyrd i al sin fordringsløse Enkelthed:

Jeg ved et Sted, hvor der er godt at være,
naar til lidt Ro man trænger i sit Sind,
et Sted hvor Gæstfriheden bli'r holdt i Ære,
hvor Ordet venligt lyder: »Træd kun ind«.

Hvor Vinløv rødmer ud mod Havens Gange,
hvor Berberissen rangler sig mod Sky
og ryster sine Bær i Klaser lange,
der ydmygt beder Granen om lidt Ly.

Der er ej pragtfuldt i de lune Stuer,
ej Fløjelsmøblers polstrede Betræk,
ej kedelige, stive Frøkener, Fruer,
der al Naturlighed har kastet væk.

Men hvis man »Mennesker« vil gerne træffe,
kan trøstig man bestige Bakkens Top;
maaske at Jokum lidt af en vil bjæffe,
men ser den, man er kendt, den holder op.

Der er en Glans i Fruens brune Øje,
et Smilehul i Værtens Hvidbartskind,
og Øjets Glans og Smilet maa fornøje,
thi begge viser dybt i Himlen ind.

Saa lad da Poplen udenfor kun svaje,
lad Vintersneen dække Vej og Sti,
lad Søen fryse til — Familiens Eje
bli'r dog en dejlig Foraarsmelodi.

Imidlertid havde den sydsjællandske Banes Aabning i 1870 bevirket, at den lille og nærmeste Stationsby, Haslev, skød i Vejret, en Overgang næsten med Chicago-Hastighed, og tilsyneladende gik en Blomstring i Møde. Det gamle Haslev, der laa med sine faa Gaarde og Huse om Kirken og Gadekæret, indskrænkede sig til »Jydekrogen« i den nye By, som snart følte Manglen af et Apothek i sin Midte. Folk i Byen, som ikke selv havde Køretøj, begyndte at rekvirere Medicin pr. Bane fra Køge i Stedet for fra det 5—6 km borte liggende Søtorup Apothek. Det stod Nordentoft klart, at Grundlaget for Apothekets Eksistens var ved at blive forrykket og, at det med det stigende Befolkningstal i Stationsbyen blev nødvendigt at flytte dertil, hvis man ikke en skønne Dag vilde se en ny, men generende Kollega indrette sig der.

Tanken om at flytte passede dog ingenlunde gamle Mygdal, som i Haslev kun saa en »Fallitby«, som han udtrykte sig. »Og saa har vi jo ingen Penge til at bygge for«, føjede han til. Da Jens imidlertid kunde vise, at han havde samlet det nødvendige Beløb sammen, bøjede han sig for Svigersønnens Argumenter, gav Flytteforslaget sin Tilslutning og var derefter meget interesseret i dets Gennemførelse. Sammen tog de op til Gissel-felt og forelagde Sagen for Grev Danneskjold-Samsøe, som efter nogen Diskussion bifaldt Planen. Haslev-Freerslev Sogneraad støttede Tanken i et Andragende til Ministeriet, og ved Kgl. Resolution af 3/7 1893 fik Mygdal Tilladelse til at gennemføre denne.

Man gik derefter i Gang med at søge en passende Grund i Haslev. Baade »Haslevs Fader«, Agent C. J. Ulrich, og Provst Weber var villige til at sælge. Provsten saa helst Apotheket i Nærheden af Præstegaarden, og Agenten vilde gerne have det anlagt i Nærheden af sin Forretning lige ved Banegaarden. En i Provstens Paahør henkastet spøgefuld Bemærkning af Mygdals gode Ven, Dr. Otto Boserup, om at passe paa Provsten, »thi han er ligesaa stor en Jøde som den anden« klarede ikke Sagen. Mygdal vaklede inden han traf sit Valg. Af for-

retningsmæssige Grunde vilde han helst lægge Apotheket nær Stationen, men var lidt betænkelig ved at skulle bygge paa Agentens Grund, der syntes ham noget fugtig og sur. Selv efter at Ulrich havde forsikret, »at den var tør som en Pissepotte«, var han ikke helt sikker i sin Sag, »thi«, som han sagde, »det kunde jo være, at der var noget i den«. Ikke des mindre slog han sluttelig til og købte forholdsvis billigt den af Agenten tilbudte Parcel, stor 4990 □ Alen (Matr. Nr. lac og 12 fy) paa Jernbanegades Nordside.

Paa denne Grund opførtes for 27,000 Kr. Haslev Apothek af Tømrermester Jensen, Freerslev, og Murer Olsen, Høsten. I November 1893 havde man Rejsegilde — for 14 Kr. 50 Øre — den følgende Sommer blev Bygningen taget i Brug og samtidig flyttede Mygdal til København, hvor han henlevede sine sidste Aar paa Søndre Fasanvej Nr. 20, St. tv., lige overfor Indgangen til Frederiksberg Have. Han døde den 15/2—97 og begravedes paa den nærliggende Solbjerg Kirkegaard. Efter hans Død fik Enken Tilladelse til at beholde Apotheket i fem Aar med Nordentoft som Bestyrer.

I den Tid Nordentoft sad som Bestyrer i Haslev svarede han til Privilegiets egentlige Indehaver en aarlig Afgift, der, saa vidt ses kan, beløb sig til c. 50 % af Apothekets Nettoindtægt og, som steg jævnt fra 2000 Kr. i 1895 til 2750 Kr. i 1901. Han overtog desuden lidt efter lidt Hovedparten af Varelageret.

Ved Udløbet af hans Bestyrertid i 1902 blev det et brændende Spørgsmaal, hvem der skulde være Apotheker i Haslev. Nordentoft var da 42 Aar og efter Forholdene en saa ung Mand, at han ikke kunde vente at staa mellem de ældste Ansøgere til dette Privilegium; men, da han i næsten 12 Aar havde forestaaet Apotheket som Provisor og, da Embedslægen, Landfysikus Knudsen i Næstved »med megen Anerkendelse« havde »fulgt hans Virksomhed ved Anlæget af Apotheket i Haslev« og havde udtalt sin »Anerkendelse af hans Omhyggelighed og Nøjagtighed som Apotheker, ligesom jeg ogsaa stedse har hørt ham rosende omtale i disse Henseender af Egnens Læger«, havde han Haab om ikke paa Forhaand at blive skudt helt til Side. Trofast Arbejde havde imidlertid paa anden Vis baaret Frugt, thi da Nordentoft, som Landfysikus Boeg i sin

Udtalelse om ham udtrykker sig, baade havde »gjort sig vel-fortjent af Apothekets Drift og har forstaaet i mere end almindelig Grad at vinde den Befolknings Tillid og Velvillie, der er henvist til at forsyne sig med Medicinalvarer dér fra Apotheket« rakte Befolkningen ham en hjælpende Haand ved efter Agent Ulrichs og Folketingsmand Ole Olsen Tjæreby's Initiativ at sætte en Adresse i Gang med Bøn til Justitsministeriet om at maatte beholde Nordentoft og i Løbet af kort Tid herpaa at samle 1400 Underskrifter fra bosiddende Folk i alle politiske Lejre.

Medens Sagen stod paa, tog Nordentoft selv ind til København for at tale med Justitsminister Alberti om Fremtidsudsigterne. Han blev meget venligt modtaget af Ministeren, som udbrød: »De behøver saamænd slet ikke at vise Dem her, De er saa vel anbefalet, som man kan blive. Dette maa De dog ikke opfatte som et Løfte, og alligevel siger jeg: Rejs De kun roligt hjem«. Justitsministeren havde nemlig allerede da truffet sin Beslutning: Ganske at se bort fra Sundhedsstyrelsens Indstilling og udelukkende at tage Hensyn til Befolkningens Ønske om at beholde den Mand, som havde dens absolutte Tillid. — Den Dag ventede Ministeren kun paa Kongens Underskrift. — Nordentoft blev den foretrukne paa Trods af det høje Raads Forslag og uagtet, han selv som gammel Højremand ingenlunde delte Albertis politiske Opfattelse.

For Nordentoft og hans Hustru var det inden, Afgørelsen faldt, Dage fulde af Spænding; men de havde en sikker Tro paa, at Forsynet vilde staa dem bi og glemte ikke, da deres Haab endelig paa Aarsdagen for Mygdals Død gik i Opfyldelse, at takke Herren for den Gave, der blev dem givet, og Nordentoft kunde Gang paa Gang hele Livet igennem sige: »Lille Mor, mon vi egentlig er taknemmelige nok«.

Albertis Afgørelse gav imidlertid Anledning til stort Paa-styr. Den var lige paa tværs af Sundhedskollegiet, kunde udnyttes politisk og blev det ogsaa, da Højrebladet »Vort Land« den 24/2 lagde ud med nedenstaaende Angreb:

Albertis Sidste.

»Vort Land« har allerede tidligere paavist Hr. Albertis Egenraadighed med Hensyn til Besættelsen af Distriktslæge-

embedet i Slagelse og paavist den Haan, han udviser mod Tandlægerne ved at give en Barber i Køge — hans Stiller ved Valget — Ret til at praktisere som Tandlæge.

Nu synes det, som han ogsaa vil kaste sig over Apotheker-væsenet. Da Privilegiet til at drive Apotheket i Haslev opsloges ledigt, meldte der sig 20 Ansøgere. Af disse har han nu givet Privilegiet til den — næst yngste Kandidat.

Ansøgningerne indgives til Sundhedscollegiet, hvis farmaceutiske Udvalg udvælger de tre mest kvalificerede og indstiller dem til Ministeriets Valg. Blandt Ansøgerne indstillede Kollegiet tre ældre Apothekere, der har henholdsvis 10—7 Aars ældre Anciennitet end Hr. Nordentoft, der fik Privilegiet, og som alle i 8 Aar har siddet og passet deres smaa Apotheker til Autoriteternes Tilfredshed og nu nok kunde gøre Regning paa at blive forflyttede til det langt større Haslev Apothek.

Men nej. Hr. Alberti brød sig ikke en Døjt om Kollegiets Indstilling, han valgte den næst yngste Ansøger.

Der er hermed sket et eklatant Brud paa mange Aars Praxis og begaaet en himmelraabende Uret mod de ældre Ansøgere.

Atter et smukt Udslag af det »nye System«.

Paa dette Angreb fulgte den 26/2 følgende Artikel, som vist nok er skrevet af Højremanden, Agent Ulrich:

Et Forsvar
for
»Albertis Sidste«.

I »Vort Land«s Nummer for idag har den ærede Redaktion i en Artikel med Overskrift »Albertis Sidste« anket over, at han har tildelt cand. pharm. Nordentoft det ledige Privilegium til at drive Apothek i Haslev, hvorved tre ældre Apothekere, der ogsaa var Ansøgere, er blevne forbigaaede.

Som en der er kendt med de personlige Forhold og som har underskrevet en Adresse til Justitsministeriet til Fordel for Hr. Nordentoft, beder jeg den ærede Redaktion meddele følgende Oplysninger.

Hr. Nordentoft kom som ung Farmaceut i Tjeneste paa Søtorup Apothek, der senere er flyttet til Haslev, blev gift med en Datter af Apothekeren, Hr. Mygdal, og da denne paa Grund af sin høje Alder flyttede til København, blev Hr. Nordentoft med Autoriteternes Tilladelse Bestyrer af Apotheket. Da Mygdal kort efter døde, fik hans Enke Tilladelse til at vedblive Apothekets Drift med Nordentoft som Bestyrer, men kun for en begrænset Aarrække, og Nordentoft har saaledes i en lang Aarrække bestyret Apotheket.

Det forekommer mig derfor rimeligt, at den lange Aar-række, hvori han til de medicinske Autoriteters og Publikums udelte Tilfredshed har bestyret Apotheket, regnes ham tilgode, saa at han er bleven foretrukken for ældre Apothekere, og det forekommer mig tværtimod at have været haardt for ham, hvis han ikke havde faaet Privilegiet, idet han da, efter i mange Aar at have været sin egen Mand, maatte have søgt Plads som Provisor paa et andet Apothek.

Her paa Egnen er vi derfor, hvad enten vi er Højremænd eller Venstremænd glade over, at Privilegiet er tildelt Apotheker Nordentoft.

Haslev, den 24. Februar 1902.

En Abonnent paa »Vort Land«.

Dette Indlæg blev imødegaaet Dagen efter i følgende Linier:

Hr. Albertis
Sidste.

Det igaaer i »Vort Land« optagne Forsvar for »Hr. Albertis Sidste« er i den Grad intetsigende, at det næsten er umuligt at imødegaa det.

Der er ingensomhelst, der har tvivlet paa den udnævnte Apothekers Dygtighed eller paa, at de Haslev Borgere i ham ser den ideale Apotheker. Men det, der er anket over, er, at Hr. Alberti har begaaet en enestaaende Tilsidesættelse af Sundhedskollegiets Indstilling.

Apothekerne er nu engang ikke oprettede for at være passende Retræteposter for Sønner og Svigersønner, selv om de er aldrig saa elskværdige.

Ifølge kgl. Resolution af 1842 er der aabnet Konkurrence for alle, der besidder de fornødne Kvalifikationer, og i den Konkurrence har Svigersønnerne hidtil ikke haft noget forud for de andre Ansøgere.

Det staar fast, at Hr. Alberti ved at forbigaa Kollegiets Indstilling og vælge den næstyingste af 20 Ansøgere har begaaet en Handling, der karakteriserer ham som »det nye System«s Mand.

a.

Hermed standsede Diskussionen i »Vort Land«, som kun havde det ud af den, at miste nogle Abonnenter i Haslev, hvoriblandt den nyudnævnte Apotheker. Men den gav Genlyd i de fjerneste Kroge i Landet, ja, i Thisted fandt det derværende Højreblad »Thisted Amtsavis« efter kort at have refereret Sagens Historie endog Anledning til at desavouere sin københavnske Kollega i følgende Linier:

Skønt det ellers er en meget tvivlsom Fornøjelse at træde

i Skranken for vor høje Justitsministers Retfærdighedsfølelse, føler vi os dog beføjede til i dette Tilfælde at sige et Par undskyldende Ord. I al Almindelighed uddeles Apothekerbevillinger jo efter Anciennitet, og det har sandsynligvis ogsaa været dette Hensyn, der har været det væsentlige ved Sundhedskollegiets Indstilling. Men der maa paa den anden Side være Omstændigheder, der kan medføre en Undtagelse herfra, ellers var det jo ganske meningsløst at ansøge om Bevilling. Og ingen Steder kan Anledningen være større end i Haslev: Hr. Nordentoft har nu i 5 Aar bestyret Apotheket der for sin Svigermoder og bestyret det godt, derom er der vist ingen Tvivl; det bedste Bevis herpaa er det vel, at skønt Hr. Nordentoft paa ingen Maade har lagt an paa at gøre sig populær, er der dog vel ingen Beboer i Haslev og Omegn, uden at han jo med Sorg vilde se ham blive jaget ud af den Virksomhed, som han nu i en længere Aarrække har passet med stor Samvittighedsfuldhed og — hvad der har meget at sige for Publikum — med overordentlig stor Humanitet.

Naar saa hertil kommer, at Hr. Nordentoft — om han end ikke var den aller ældste af de pharmaceutiske Kandidater, der ikke har faaet Apothek — alligevel i den nærmeste Fremtid stod for Tur til at faa Privilegium, ja saa falder det uretfærdige over Hr. Albertis Vilkaarlighed denne Gang jo for en stor Del bort. — Man kan virkelig ogsaa gøre et Skarn Uret.

I »Farmaceutisk Tidende«, Medhjælpernes Fagforeningsorgan, blev Sagen drøftet gennem flere Numre dels ud fra forbisprungne Medlemmers forstaaelige Skuffelse over, at Ministeren havde ment at burde se bort fra Anciennitetsprincippet dels ud fra en korporations- og standsbetonet Følelse af, at Medhjælpernes Arbejde ikke vurderedes efter Fortjeneste og i den Form og Tone, som kendetegner saadanne Organers Formaal, her med giftige Spørgsmaal om Forpagtere, Provisorer og Svigersønner fremtidig skal være fortrinvis berettigede til at modtage de Apotheker, de har forpagtet, provisoreret eller giftet sig ind i, eller om Sundhedskollegiets Medlemmer, der dog alle er fritstaaende, myndige Mænd, vedblivende vil se deres Mening og Arbejde ved Indstillinger vejret hen for Vinden, samtidig med at man sparkede til Alberti for hans Magtbrynde og stiklede til Apotheker Alfred Benzon, fordi han som Formand for Danmarks Apothekerforening efter Bladets Mening ikke vogtede sine smaa Kollegers Interesser, men lod en yngre Kandidat springe dem forbi. Man harcellerede over

de mange velhavende Apotheksbestyrere, der nød Livet i stor Selskabelighed for at gøre sig vellidt uden at tænke paa de arme Farmaceuter, de satte til at slide for sig, og gik saa vidt — uden dog et eneste Øjeblik at turde nævne noget Navn — som til at udtale Formodning om, at Fremtiden kunde aabne et rigt Spillerum for Letsindighed og vanskeligt anfægtede Samvittigheder og til at foreslaa Oprettelsen af en Apotheksbestyrernes Fagforening med en Underafdeling: Svigersønnernes Klub.

Et Par Indsendere gjorde dog Indsigelse mod Bladets Kritik, som efter den socialistisk orienterede, senere Faxeapotheker, O. V. Hansens Mening skød langt over Maalet. Han fandt ikke, at der ved Apotheksbesættelsen var gjort noget Brud paa hidtidig Praksis og afviste Bladets Insinuation om, at Nordentoft skulde have »skaffet sig« en Adresse. Den anden Indsender, Aage Møller, syntes bl. a. det var ukorrekt af Bladet, at betegne Nordentoft som næst yngste Kandidat. Ganske vist var der kun en enkelt, som var yngre Kandidat end han, men en anden var fra samme Hold, medens flere af de andre Herrer dels har været kortere eller længere Tid fra Faget dels er Kandidater med »haud« i Modsætning til den udvalgte, der har 23 Aars ubrudt Anciennitet og er »laud«-Kandidat, og som Følge heraf maa placeres betydeligt højere end gjort i den samlede Rækkefølge.

Nordentoft deltog klogeligt nok ikke i hele denne Polemik, hvorunder der, uagtet han selv stod med rene Hænder, dog dryppedes en Del Malurt i hans Glædes Bæger; men han var fuld af Lovord over den charmerende Maade, Alberti modtog ham paa, da han var oppe for at takke for Privilegiet og forbavset over, hvor lidt hele den fremsatte Kritik berørte Ministeren, som smilende i Samtalens Løb udbrød: »Hvis d'Herrer i Sundhedsstyrelsen tror, at jeg kun sidder her for at være deres Skrivemaskine, saa tror de fejl«.

Privat modtog Nordentoft talrige Lykønskninger og Sympatitilkendegivelser. Saaledes skrev Fysikus Knudsen: »det vilde have været uretfærdigt om det ej var sket«, at De have faaet Haslev Apothek; Reumert bemærkede: »Hvor er det oplivende at se de kære misundelige »Med-Toben« komme i Affekt«. Og en tidligere Medhjælper, Johannes Wahlmann,

der havde haft Adgang til et Kig bag Kulisserne, sendte ham bl. a. følgende Linier: »Jeg føler Trang til at forsikre Dem om, at jeg absolut tager Afsked fra de Angreb, De — eller rettere Deres Udnævnelse — er Genstand for i »Farmaceutisk Tidende«. At Sundhedskollegiet — hvad Bladet synes at antage — føler sin Anseelse svækket, sin Autoritet krænket — med andre Ord: føler sig fornærmet over, at ingen af dets Indstillinger blev tagen til Følge — da tror jeg det vil glæde Dem at høre, at denne Antagelse — som mange maaske anser for en bevist Paastand — i Virkeligheden savner al Grund.

Jeg har nemlig haft en Samtale med Dr. Ditlevsen angaaende »Haslev-Affæren«, og han udtalte: »Det gjorde os (c: Sundhedskollegiet) ondt, at vi ikke kunde indstille Hr. Nordentoft, der er almindelig bekendt som en samvittighedsfuld og afholdt Mand og en overordentlig dygtig Farmaceut. Vi maatte foretage vore Indstillinger i Følge gammel hævdevunden — men forældet — Praxis og nøjes med Bevidstheden om, at vi havde gjort vor Pligt og Glæden ved at se, at han desuagtet fik Privilegiet. Om »Fornærmelse« er der absolut ikke Tale; thi De maa endelig ikke tro, at hans Udnævnelse var et af Ministeren ført Slag i Ansigtet paa os — eller at den kom saa fuldstændig bag paa os«.

Saavidt Dr. Ditlevsen, der saa meget polidsk ud«.

For at give Udtryk for sin Taknemmelighed over den uventede Hjælp, Befolkningen havde ydet ham, samlede han alle de Mennesker, der særlig havde lagt sig i Selen for hans Skyld, til en Festmiddag paa Jernbanehotellet i Haslev, og han sendte Ole Olsen Tjæreby en, som Modtageren skriver, smuk og værdifuld Gave, en Handling, der højlig overraskede Folketingsmanden; thi »jeg har jo kun gjort min simple Pligt overfor Dem, naar jeg, som De ved, lige saa vel som hele Befolkningen i Omegnen, ønskede at beholde Dem«.

Den givne Apotheksbevilling var saalydende: Vi Christian IX af Guds Naade Konge til Danmark, de Venders og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg, Gjøre vitterligt: At Vi efter den derom allerunderdanigste gjorde Ansøgning samt de Os af Vort Justitsministerium allerunderdanigst foredragne Omstændigheder allernaadigst ville have bevilget og tilladt, saa og her-

med bevilge og tillade, at Bestyrer paa Apotheket i Haslev, Cand. pharm. Jens Nordentoft, maa drive et Apothek i Haslev under Sorø Amt udi Vort Land Sjælland og sig der paa lovlig Maade som Apotheker ernære. Og skal han nyde alle de Friheder og Privilegier, som Anordningerne omformelde og tillade Apothekerne at nyde, derunder ogsaa indbefattet den Købstadsapothekerne ved Forordning af 4. December 1672 § 18 hjemlede Handelsret, i hvilken Henseende han dog skal være de med Handelsret paa Landet forbundne sædvanlige Kontrolforholdsregler underkastet.

Det gøres ham til Pligt at afkøbe den hidtilværende Indehaver af Privilegiet det til Apotheket hørende Varelager og Inventarium i Overensstemmelse med de i Vor allerhøjeste Resolution af 16. Juni 1876 indeholdte Forskrifter, hvorhos han med Hensyn til Indretningen af de Lokaler, hvori Apotheket drives, skal være Vort Sundhedskollegiums Bestemmelse undergivet, dog under Rekurs til Vort Justitsministerium, ligesom han med Hensyn til Opgørelsen af den Nettoindtægt, paa Grundlag af hvilken den i Lov af 10. April 1895 om Afgift af personlige Apothekerbevillinger omhandlede Afgift i Medfør af Lovens § 2 skal fastsættes, skal være pligtig at taale, at Fastsættelsen sker ved Vort Justitsministeriums Foranstaltning, saaledes at intet herhenhørende Spørgsmaal kan indbringes for Domstolene. Endvidere skal han, saafremt der nogensinde maatte findes Anledning for Vort Sundhedskollegium i Overensstemmelse med § 22 i den for dette Vort Kollegium 15. Juni 1813 udfærdigede Instruktion eller for Vort Justitsministerium til indtil videre at forbyde ham Udøvelsen af hans Forretninger som Apotheker, være pligtig i dette Tidsrum at lade Apothekets Drift lede for sin Regning af en ansvarlig Provisor, hvis Antagelse saavel som ogsaa Vilkaarene for samme bliver at bestemme af nævnte Vort Kollegium.

Endelig skal det paahvile ham selv at afholde den Trediedel af de med Apothekets aarlige Visitation forbundne Omkostninger, som ifølge Forordning af 8. Januar 1830 § 4 vilde være at udrede af Amtets Købsteder, medens de øvrige 2 Trediedele i Overensstemmelse med bemeldte Lovbud blive at udrede af Amtets Repartitionsfond.

Ligesom denne Vor allerhøjeste Bevilling træder ud af

Kraft, saafremt han ikke inden et Aar fra dens Dato har paa-begyndt Apothekets Drift, eller han uden dertil meddelt Til-ladelse overlader Driften til andre eller ved sit personlige For-hold bliver uskikket til at forestaa Apotheket eller dettes Drift ellers skulde komme i væsentligt Forfald, eller Apotheket iøv-rikt skulde blive drevet paa utilbørlig Maade, saaledes er dette ogsaa Tilfældet, saafremt han ikke maatte opfylde den ham efter Lovgivningen paahvilende Forpligtelse til at holde exami-neret Medhjælper eller ikke maatte holde sig efterrettelig føl-gende i Henseende til Apothekerelevs Antagelse og Uddan-nelse

Dette Vort allerhøjeste Privilegium skal derhos ikkun gælde for hans Person, saa at der, naar han enten i levende Live fra-træder sin Stilling eller ved Døden afgaar, bliver i Overens-stemmelse med de i de allerhøjeste Resolutioner af 23. Decem-ber 1842 og 16. Juni 1876 indeholdte Bestemmelser at aabne en fri Konkurrence til at erholde Privilegium til Apothekets Drift for alle, som besidde de dertil fornødne Egenskaber, uden at den, hvem Privilegium derefter meddeles, bliver pligtig at købe Apothekbygningen af ham eller hans Bo.

Forøvrigt har han i alle Maader at rette sig efter de om Apothekere udgangne Forordninger samt den befalede Taxt og den Ed, han Os derpaa allerunderdanigst gjort og aflagt haver, og skal han i alle Tilfælde, hvor der maatte blive Spørgsmaal om Fortolkning af denne Vor allerhøjeste Bevil-ling i saa Henseende saavelsom med Hensyn til Anvendelsen af dennes Bestemmelser paa foreliggende Tilfælde være Vort Justitsministeriums Kendelse undergiven.

Forbydende alle og enhver imod det som foreskrevet staar, Hinder at gøre.

Givet i Vor Residensstad København, den 15. Februar 1902. Vor kongelig Haand og Segl.

Christian R.

Nordentofts Overtagelse af Privilegiet stillede ham straks overfor Spørgsmaalet om Ejendommens eventuelle Køb. Hans Svigermoder, med hvem han iøvrigt stod paa en udmærket Fod, og hendes Raadgivere var ikke villig til at modtage det

Tilbud, han mente at kunne fremsætte, og Forhandlingerne begyndte af den Grund at gaa lidt trægt. Hans Fader fulgte interesseret Sagen og gav i et Brev af 27/2 1902 paa sin egen baade snusfornuftige og lune Maade faderlige Raad: »Nu vil jeg ret inderlig haabe, Du i al Venlighed kan komme til Forstaaelse med Familien, saa Du paa rimelige Vilkaar kan faa Huset overdraget.

Løvrigt er Du vist ikke forpligtet til at købe Huset — Du kan vist, om saa skulde være, bygge selv hvor som helst i Haslev og lade de andre søge Huset realiseret, naar de overhovedet mener, det er noget mere værd end Penge, som man siger. Men jeg kan ikke tænke mig, at denne kærlige Familie vil have Dig druknet. Det maa da kunne ordnes enten paa den ene eller den anden Maade: Enten ved at tage Hensyn til, hvad Huset i sin Tid har kostet, selvfølgelig med Fradrag af Forringelsen. (Her maa jeg dog tillade mig at indskyde den Bemærkning, at Huset i sin Tid er bygget for dyrt, efter hvad jeg den Gang taxerede). Eller ved at Du vælger tvende Mænd og Familien tvende Mænd og disse fire maaske en Opmand, som altsaa skulde vurdere Huset og finde den Værdi, det vil have i Handel og Vandel.

Jeg vil nu længe efter at høre om Sagens og Forhandlingernes Forløb, hvorom jeg beder Dig holde mig ret flittig underrettet«.

Et Familieraad i Familien Mygdal fastsatte Prisen for Ejendommen med Apotheksinventar til 26,000 Kr. og Fru Mygdals endnu resterende Part i Varelageret til 900 Kr. samt forlangte, at Nordentoft skulde betale alle med Salget forbundne Omkostninger. Dette meddeltes ham i et Brev fra Familiens Tillidsmand, Sagfører Johannes Thomsen, der tilføjede: »Som jeg tidligere har sagt Dem, er det min Mening, at man først og fremmest bør sørge for, at denne Sag ikke giver Anledning til noget varigt Familiebrud, og selv om De maatte finde, at de Betingelser, vi nu foreslaar, er mindre favorable end dem, De havde tænkt, vilde jeg i Deres Sted gaa ind paa dem. Den Forskel, det drejer sig om, vil med de nu foreliggende lyse Fremtidsudsigter for Dem og Familie ikke spille nogen varig Rolle for Dem, medens det jo ikke kan nægtes, at Fru Mygdal og hendes Raadgivere med Rette bør vaage over,

at hun ikke unddrages noget af den Fordel, der efter Familiens Mening tilkommer hende«.

Nordentoft bøjede sig for disse Argumenter, gik ind paa de stillede Betingelser og udbetalte til Juni Termin samme Aar kontant 10,346 Kr. og udstedte samtidig en Obligation paa 10,000 Kr. til $4\frac{1}{2}$ % og en do. paa 6000 Kr. til 5 %.

Ejendommen var nu hans, men at den blev det for »en høj Pris er uimodsigelig«, bemærkede Faderen i et Brev til sin Søn. Og den skulde blive dyrere endnu. Huset var nemlig paa flere Maader saa uheldigt indrettet, at der maatte foretages en ret gennemgribende Ændring af Bygningen. Entreen i Husets Midte gav i Forbindelse med en her anbragt Opgang til Loftet en Masse Kulde i Huset, en mørk Gang fra Køkkenet i Husets Midte til Spisestuen i Bygningens østre Ende var upraktisk, og paa Loftet manglede flere Værelser. Dette blev rettet. En Entree blev tilbygget i Husets Østende, den derværende Gavlført lige i Vejret, Privatlejligheden helt ændret, flere Værelser indrettet paa Loftet, og en Centralovn opstilledes. Desværre maatte samtidig saa godt som alle Gulve i Stueetagen lægges om, da der var gaaet Svamp i Bjælkehovederne som Følge af mangelfuld Isolation af disse fra første Færd. Alt i alt en Ombygning, der fordyrede Huset med godt 7500 Kr.

Apotheket drev han som Apotheker i Ordets bedste Forstand. Publikum skulde først og fremmest behandles hensynsfuldt og ikke udsættes for den hovne, overlegne Tone, som man kunde møde i hans Ungdomsaar, da det Mand og Mand imellem blev paastaet, at Apothekerne og Posthusene var de to Institutioner, der behandlede Folk daarligst, en Paastand, hvis Rigtighed endnu — omend i svækket Form — kunde dokumenteres paa Haslev Postkontor, hvor man vanskeligt kunde tænke sig at ekspedere en Bonde med Hat paa Hovedet og Pibe i Munden uden forinden at have paalagt ham at fjerne disse Brugsgenstande fra de to Steder, Manden i Øjeblikket havde fundet det mest naturligt at anbringe dem. For Apothekernes Vedkommende illustrerede Nordentoft denne Opfattelse ved at fortælle en Oplevelse fra Vejle, hvor en Kandidat paa det ældste derværende Apothek affærdigede en Bondes — maaske lidt drilske — Spørgsmaal, om de nu var glade for det

nyoprettede Apothek med følgende Svar: »Ja, Gu' er vi det. Nu kan vi nemlig smide Jer ud, i gamle Dage var vi sgu nødt til at beholde Jer«.

Alle skulde trygt kunne henvende sig paa Apotheket ogsaa under Benyttelse af det folkelige Udtryk for den Medicin eller det Husraad, de havde Brug for, uden paa nogen Maade at mærke det pudsige i deres ofte ejendommelige Navnebrug, og det, hvad enten vedkommende bad om Rævekager (Sem. Nucis Vomicae), Rumpelys (Supposit. Glycerini) eller Djævelsmøg (Gum. resin. Asa foetid), vilde drikke Nøgne Jomfru Draaber (Tinct. Colchici), smøre sig med Dragonsalve (Herb. Dracunculi), forjage visse smaa sorte Springere med Husarfrø (Sem. Sabadillae) eller ønskede Danserindepulver (Hydratocab. magnes.) og Fandens Pungfrø (Sem. Hyoscyami).

Selv den aldrende Fisker-Jørgens Tilbud i Slutningen af Halvfemserne om Salg af en udlevet, overfed Moppe af blandet Herkomst til Brug ved Afsmeltning af den store Mængde Hundefedt, der efter hans Skøn blev anvendt paa Apotheket, afvistes paa en saa høflig Maade af Nordentoft, at den gamle Mand aldrig kom til at føle det komiske i sin Henvendelse.

Med samme Alvor afvistes Anmodninger om for 10 Øre »Pukkelblaat«, »Hasselfedt« eller »lange Farmaceuter« med Bemærkning om, at man ikke solgte for mindre Beløb end 25 Øre, eller ekspederedes, hvis man havde god Tid, med henholdsvis en lille Smule Blaanelse, et Par tørre Pinde eller nogle rustne Søm, omhyggeligt emballerede, til den som Regel ungdommelige Kunde, der, højst forbavset over at se sin Anmodning effektueret og sin 10 Øre forsvinde, aldrig mere optraadte som Spasmager paa Apotheket.

Kom derimod en sølle Dreng ind og bad om for 2 Øre Brystsukker eller Lakrids, som ikke forhandlede i saa smaa Portioner, fik Fyren ofte, naar Nordentoft selv ekspederede, sit Ønske opfyldt og Pengene tilbage.

Men den Service, der nu om Stunder mere og mere ydes i Forretningsverdenen og, som efterhaanden gives af næsten alle Næringsdrivende, var da ukendt i hvert Fald paa Apothekerne. Nordentoft vilde vist være blevet meget forbavset, hvis man havde bedt ham om at sende Medicin i Byen. Og dog — fra gammel Tid benyttedes Landpostene og den kørende Post

til Rønnede samt de større Gaardes Mælkekuske som Kommissionærer for Bønderne eller Bude for Apotheket, og disse bragte i Aarenes Løb mangan Mixtur, talrige Piller og Pulvere til Egnens Befolkning og tjente derved en liden Skilling til Hjælp for Husholdningen, indtil en Postmester i Nordentofts senere Aar fandt ud af, at Statens Økonomi tog Skade, hvis denne Hjælpsomhed fra Budenes Side ikke skete med Posthuset som Mellemed under Køb af de nødvendige Frigørelsesmidler, et fra Embedsmandens Side utvivlsomt korrekt Standpunkt, der ikke des mindre kom til at fremtræde i et lidt ejendommeligt Lys paa Baggrund af Statsbanernes omtrent samtidige Annoncering med Pakkeforsendelser uden Dokkementer og andre Dikkedarer.

Nordentoft afskyede alt, som smagte af Reklame. Han vilde kun forhandle Lægemedler og ikke være hverken Materialist eller Urtekræmmer, hvorfor al Handel med Vin, Chokolade, kosmetiske Midler o. lign., som han havde Ret til at forhandle, indskrænkedes til det absolutte Minimum, en Finfølelse eller Mangel paa Smartness om man vil, der i hvert Fald kun gik ud over hans egen Pengepung. Men denne Opfattelse af sin Stilling ønskede han ogsaa respekteret, og det kunde derfor drille ham i de yngre Aar, naar en af hans Brødre netop med Henblik herpaa spurgte, »om der var nogen i Butikken«.

Til Gengæld havde han den Glæde paa dette Punkt at blive forstaaet af menig Mand, hvilket bl. a. kom til Udtryk i følgende Bemærkning: »Ja, Apotekeren er meget klogere end som Lajerne. Han ve' godt hva' Folk fejler, hva' de ska' ha', og hvonnen det laues, men han maa bare inte sige ded«.

Samtidig med at bevare en myndig Ledelse og Overblikket over alle Driftens Enkeltheder ydede han en stor personlig Arbejdsindsats baade som Skrankar, Receptar og Laborant. Særlig i de yngre Aar forestod han Destillationen, men ved Siden heraf paatog han sig, lige til Sygdom kastede ham paa Dødslejet, Eftertaxation af Recepter, prøvede alle Fakturaers Rigtighed og førte hele Apothekets Korrespondance og meget omfattende Regnskab, som ved Kvartalstider lagde Beslag paa ham fra Morgen til Aften og ved Nytaarstid næsten tog Magten fra ham; men takket være den store Arbejdskraft, han var

i Besiddelse af, klarede han alene den daglige Ekspedition paa Apotheket under den Strejke, som Farmaceuterne etablerede.

Som Forretningsmand var han fremsynet, fri og uafhængig. Han forstod at købe de rigtige Varer paa rette Tid hos leveringsdygtige Forbindelser og var ikke som saa mange andre af hans Stand paa Grund af Laaneforhold eller lignende mer eller mindre i Lommen paa store Grossister, men kunde købe, hvor og naar han saa sin Fordel ved en Handel. Han betalte altid kontant — Veksler kendte han kun af Navn. Som Følge heraf var han ogsaa saa respekteret af sine Forretningsforbindelser, at de, da det under Verdenskrigsperioden kneb med Forsyninger af forskellig Art, tildelte ham forholdsvis større Mængder af vanskeligt opnaelige Varer end adskillige andre af deres Kunder, hvorfor han f. Eks. kunde sælge Amerikansk Olie paa et Tidspunkt, da dette Produkt næsten var udgaaet af Markedet i Danmark.

Som Arbejdsgiver var han bestemt; alle maatte bøje sig efter hans Vilje eller tage deres Tøj og gaa. Irettesættelser faldt nu og da og med Fynd og Klem, naar et eller andet gik ud over Publikum eller paa tværs af hans Opfattelse, og han kunde under saadanne Forhold i Temperament minde om sin Farfader. Til Gengæld lønnede han i Stilhed sine Medhjælpere højere end Tariffen bød, holdt i de senere Aar altid en Mand mere end naturligt efter Arbejdets Omfang og var mærkelig blød og tilgivende overfor Fejl, som kun ramte ham og ikke Publikum. Han taalte saaledes ikke Farmaceuternes yndede Trang til at holde Vennemøder eller Familiesammenkomster Sommeraftener paa Apothekstrappen, men var saa overbærende overfor en Kandidat, der vitterlig ved flere Lejligheder viste sig uærlig overfor ham, at han beholdt ham i mere end 25 Aar, førend Forholdene tvang ham til at sige ham op.

Han glemte aldrig de Medhjælpere, der havde gjort deres Pligt og passet deres Arbejde; og fornødent gik han i Brechen for dem og tog f. Eks. Initiativet til at faa en Mands Straf mildnet og ham selv sendt til Amerika. Om Vedkommendes Taknemmelighed vidner endnu følgende Uddrag af et iøvrigt gribende menneskeligt Dokument: »Tilgiv Deres gamle Medhjælper den Sorg, han har gjort Dem. Hvor ondt det har gjort

Dem, forstaar jeg af den uventede, store og hurtige Hjælp, De har ydet mig. Ja, kære Apotheker, hvad andet kan jeg gøre end sige Dem Tak. Det lyder saa lidt, saa kort, det siger intet, men jeg har intet andet at byde Dem; jo, saa det, at jeg vil stræbe efter i Fremtiden at genvinde den Plads i Deres Tanker om mig, som De, indtil Ulykken kom over mig, har ladet mig indtage. Deres Tro paa mig har jeg forskjertset, men jeg haaber at faa Tro og Tillid til mig selv igen og efterhaanden atter vinde mine Venners. Da jeg saa Deres Broder i Fængslet og hørte, hvad der førte ham til mig, kunde jeg hverken sanse eller samle. At jeg blev mindet det Sted, jeg forlod for ni Aar siden, og mindet i Ulykkens Stund det — ja, min egen kære Principal, det var som vendte gamle Tider tilbage, som lod Gud ske et Mirakel Ingen af mine Venner har svigtet mig og meget var allerede gjort for mig, men Vægtskaalen sank først da De, Deres Broder og Fru Mygdal traadte til, og fra det Øjeblik og til i Gaar Middags, da jeg som en dømt, men dog fri Mand ved Deres Broders Side atter traadte ud i Solen, i Lyset, i Livet, har der ikke været en Dag, hvor jeg ikke har mærket en stærk og god Magts Indflydelse paa min Sag.

Ja, jeg er dømt, men Straffen blev mild, og jeg har det bedste Haab om at faa den fuldstændig eftergivet. Deres Broder slipper mig ikke, han vil føre min Benaadning igennem. Og De staar atter her trofast ved min Side og har givet mig en Anbefaling, der er saa overstrømmende, men ufortjent i sin Ros, at den sikkert vil faa en overordentlig Betydning. Og Tak for den Hjælp, De har ydet min kære trofaste Hustru og mine tre smaa Dreng

Gud lønne Dem for, hvad De har gjort for
Deres trofast hengivne og taknemmelige
.....«

Disciple vilde han, selv om de var billige som Arbejdskraft, nødtigt have, da han ikke vilde paatage sig Ansvaret for deres teoretiske Uddannelse. Dog tog han i Aarene umiddelbart efter Verdenskrigen efterhaanden tre forskellige, hvoraf han særlig kom til at sætte Pris paa en Søn af Apotheker Christens i Næstved. Forholdet var gensidigt; den unge Mand bevarede

gennem Aarene en rørende, sønlig Kærlighed til sin gamle »Mester«, som han yndede at kalde ham baade i Til- og Omtale.

Overfor Materialisterne, hans eneste Konkurrenter paa Stedet, iagttog han en saa velvillig Holdning, at han end ikke gjorde Indsigelse overfor Overtrædelser af Medicinallovgivningens Bestemmelser om Handel med Varer, der udelukkende var forbeholdt Apothekerne.

I Aarene som Apotheksbestyrer og de første Aar som Apotheker var han økonomisk set ret haardt spændt for. Men takket være den fra Fædrene nedarvede Sparsommelighedssans og ringe personlige Krav fik han hurtig fast Grund under Fødderne. Men der var heller intet, som fik Lov at gaa til Spilde. Sejlgarn om modtagne Pakker blev aldrig skaaret over, men Knuderne omhyggeligt løst og de frigjorte Sejlgarnsender sammenbundne, rullet op og atter anvendt ved Indpakning. Søm blev trukket ud af tilsendte Kasser, rettet op og atter brugt ved Forsendelser; paa tilsvarende Vis gik det med Indpakningspapir, ja, selv Forretningsmeddelelser, Reklamer o. lign. blev gemt til senere Udnyttelse — der fandtes jo altid en eller flere ubeskrevne Sider, som kunde anvendes som Kladdepapir. Apothekskarll vilde han ikke holde. Intet groft Arbejde var ham for simpelt. Tunge Kasser og Balloner kunde han selv behandle, pakke ud og slæbe Varer paa Loft og i Kælder var ham en let Sag, den store gammeldags Presse haandterede han som en Leg, og Iglers rensede og skyllede han selv.

Uagtet Nordentoft lige som sine Fædre, i hvert Fald Faderen og Farfaderen i Pengesager led under en Paaholdenhed, som det først lykkedes ham at frigøre sig helt for i sin bedste Alder, men som i hans yngre Aar var saa iøjnespringende, at den ældste Søn som 5-aarig havde faaet Færten heraf og overfor Moderen, om end under Brug af en lidt misvisende Terminologi, betegnede ham som »saa meget besked«, saa var han dog altid en fintfølende Kreditor, der efter taalmodig Venten og flere Paamindelser kun lod Fordringer paa uvillige Debitorer gaa til Inkasso hos en Sagfører og, som i Aarenes Løb afskrev tusinder af Kroner som uerholdelige Fordringer.

I Slutningen af Tyverne fik han oprettet et Haandkøbsudsalg i Tureby, og Apothekets Opland, der i 1894 stort set begrænsedes af Linien: Ørsløv—Tureby—Kæderup—Kongsted—Sparresholm—Gødstrup—Broksø—Aversi udvidedes i Tidens Løb særligt mod Vest, Nord og Nordøst til en Linie, der naaede Tybjerg—Snesløv—Nordrup—Vollersløv—Sædder. Takket være hans egen Indsats, en voksende By, forbedrede Samfærdselsmidler og ny sociale Foranstaltninger øgedes Apothekets Omsætning fra Aar til Aar, fra 22—23,000 Kr. i 1902 til c. 230,000 Kr. i 1936, Antallet af Medhjælpere steg fra 1 til 5, og Privilegiet stod i almindeligt Omdømme ved Slutningen af hans Apothekertid som Rigets største paa Landet. Hans egne økonomiske Forhold bedredes naturligvis i tilsvarende Grad, idet hans skattepligtige Indtægt voksede jævnt fra 5400 Kr. i 1903 til 21,500 Kr. i 1936, og hans Formue i samme Tidsrum fra 23,000 Kr. til 153,000 Kr.

Han havde ganskevist nogle af de foregaaende Aar været oppe paa en Nettofortjeneste af over 24,000 Kr., men saa sattes Afgiften til Apothekerfondet saa meget i Vejret, at Fortjenesten sænkedes til et efter de paagældende Myndigheders Skøn passende Niveau. Et Par Gange besværede han sig over disse Forhøjelser, men naaede ikke Lempelser. Ved en enkelt Lejlighed, da man som et Motiv for Forhøjelsen havde antydet, at Udgiften til Medhjælp var for stor i Forhold til den hidtil betalte Afgift, udtalte han lidt maliciøst sin Beklagelse over hidtil at have ment at burde lade Antallet af Medhjælpere bestemme mere af publikumsmæssige end fiskale Hensyn, en Bemærkning, der overraskende dumpede ned paa den højere Administrations Skrivebord som en Nød, der skulde knækkes med ømme Tænder. Statens Svar lod derfor vente paa sig, men faldt ikke des mindre ikke ud til hans Fordel og blev dermed en mærkelig Tak, fordi han for egen Regning først tænkte paa Publikum og dernæst holdt en Mand fri for Arbejdsløsheden.

Han fandt sig i den trufne Afgørelse uden at lade nogen Farmaceut undgælde for denne Statens specifikke Forstaaelse af Publikums-service og privat Hjælpsomhed, men henførte den stiltiende til den Samling af snærende Love og administrative Bestemmelser, Staten efter hans Skøn, i Aarenes Løb havde

faaet udsendt, og som bl. a. havde gjort Apothekerbestillingen saa lidet tillokkende, at han ikke, hvis han nu var ung, kunde tænke sig at begynde igen som Farmaceut.

Denne Opfattelse maa dog ikke ses som havde Livet kun bragt Bitterhed og Skuffelse, men ene og alene som et Udslag af en sundt tænkende Mands Reaktion mod Statsindgreb paa Omraader, hvor det rette Initiativ blev bastet og den private Ejendomsret udhulet. Nej, tværtimod maa man næsten sige. Selvom han som ung mere af Pligt end Lyst havde begyndt sin farmaceutiske Løbebane, saa gennemlevede han mange lykkelige Stunder i sin Virksomhed, hvor Lykken fulgte ham saa meget, at han tilfældigt — den eneste Gang Tilfældet forelaa for Apotheket — greb en Farmaceut i at udlevere et Lægemiddel, for hvilket den ordinerede Dosering, grundet paa en Fejltagelse fra vedkommende Læges Side, var saa stor, at Patienten uvægerlig vilde være død ved at indtage det.

Med voksende Indtægter fulgte voksende Udgifter. Til en Medhjælper betaltes aarlig i 1902 900 Kr. plus Kost og Logi, til Lønninger i 1933 udredede han over 31,000 Kr. En Pige fik i Halvfemserne 90—110 Kr. aarlig, i Trediverne 600—900 Kr. Husholdningen kostede i Halvfemserne for 5 Voksne og 1 Barn 65—75 Kr. om Maaneden, i Trediverne for 4 Voksne 250—300 Kr. maanedlig. Hans personlige Skatter steg fra 100 Kr. i 1903 til godt 5000 Kr. i Trediverne og Afgiften til Apothekerfondet i samme Tidsrum fra Nul til over 5000 Kr.

I Kraft af sin Virksomhed og Stilling kunde han ikke undgaa at komme i Berøring med saa at sige hver Familie paa Egnen, efterhaanden som Sygdom bankede paa og førte til Besøg paa Apotheket; han udviklede herunder et saa forbausende Personalkendskab, at han i sine bedste Manddomsaar kendte ikke alene hvert Menneske af Ydre i et Par Miles Omkreds, men ogsaa disse Folks Familieforhold og økonomiske Stilling. At gaa Tur med ham var derfor ofte det samme som at gaa med Hatten i Haanden, hvis man da ikke, som en af hans Brødre gjorde, spøgefuldt forlangte en ny Hat for i det Hele taget at indlade sig paa at følge ham gennem Byen, saa hyppigt kunde man blive nødsaget til at lette paa Hatten for at deltage i Besvarelsen af de Hilsener, der blev ham til Del.

Han fornægtede ikke sin Fædrearv, Interessen for kommunale Anliggender, og lod sig derfor i 1902 indvælge i Sogneraadet. Her kastede han sig med Iver og Flid over Arbejdet, hvorfor han ogsaa gennem Aarene indvalgtes i flere Udvalg, hvoriblandt særlig skal nævnes de, der beskæftigede sig med Gas-, Vand- og Kloakforhold. Hans indgaaende Kendskab til Egnens Befolkning kom Sogneraadet og i mangfoldige Tilfælde ogsaa de paagældende selv til Gode, specielt i alle Skattesager, hvor han havde en lykkelig Evne til at paa- vise det retfærdige Ligningsgrundlag. At han herunder havde mange pudsige Oplevelser siger sig selv, enten det nu drejede sig om at forklare Skatteloven for en Mand, der udtrykkelig forlangte at se dens »Statuetter«, at berolige en ophidset Skatteyder, der mente, at den skattepligtige Indkomst kun skulde beregnes af de Penge, der sattes i Sparekassen, eller fri Højskoleforstander Davidsen for at betale Formueskat af sin Brandforsikring.

Af Overbevisning var Nordentoft som før sagt Højremand, hvorfor han ogsaa i Sogneraadet støttede den Politik, som Højre og Venstre under Grev Frederik Moltkes Ledelse førte for at fremme en sund borgerlig Udvikling indenfor Kommunen. At han herunder af og til maatte komme i Modsætningsforhold til den radikale Sagfører Th. Opstrup og den socialdemokratiske Arbejdsmand og Lokalredaktør Anders Andersen siger sig selv. Normalt forløb Samarbejdet mellem ham og de politisk anderledes tænkende Sogneraadsmedlemmer i saglig Ro og Fordragelighed, og han satte Pris paa deres Personer, ikke mindst paa Opstrup, der blev hans Nabo i Jernbanegade efter, at Agent Ulrich var flyttet til København; men det kunde ikke undgaas i hans tyveaarige kommunalpolitiske Virksomhed, at der kom Tilfælde, hvor Tryk paa ømfindtlige politiske Samvittigheder kunde give Anledning til knubbede Ord, som var gefundenes Fressen for lokale Penneførere. Saaledes i 1911 hvor den radikale Redaktør, der mellem Brødre gik under Navnet Bølle-Sørensen, fik sat Nordentoft og Opstrup op mod hinanden og pustet en Ubetydelighed op til en Ballon, der til gensidig Glæde for de to implicerede dog turtigt tabte Gassen og bevirkede, at de derefter kom hinanden nærmere. Det andet Tilfælde indtraf i 1913 da

Anders Andersen i Skuffelse over et socialdemokratisk Nederlag ved Sogneraadvalget rettede Bebrejdelser dels mod Grev Moltke dels mod Nordentoft for begaaede Fejl ved Valgets Tilrettelæggelse og Gennemførelse og søgte at faa det kaseret, Bebrejdelser, som det samlede Sogneraad afviste med alle Stemmer mod Andersens og fik Nordentoft til at sande den gamle erfarne Politikers, Oberst N. P. Jensens Ord til ham: Kære Apotheker, man kan nu engang ikke være Politiker uden at miste noget af sit bedre Jeg.

Nordentoft arbejdede samvittighedsfuldt i Raadet, saa altid paa det Heles Vel, var ved flere Lejligheder medvirkende til at give Byens Udvikling et Skub fremad og betegnedes selv af politiske Modstandere som en indsigtfuld Mand, der var præget af sund Retfærdighedssans baade overfor Sager og Personer og, som forstod at skabe Respekt og Agtelse om sig ved sin retlinede Karakter. Det kom derfor ikke overraskende for nogen, at Sogneraadet i 1920 ved Grev Moltkes Tilbagetræden valgte ham til Raadets Formand. I 1925, efter 23 Aars Virksomhed i Kommunens Tjeneste, traadte han efter eget Ønske ud af Sogneraadet, som endnu under hans Ledelse havde borgerligt Flertal. Om hans Muligheder i Raadet sagde iøvrigt en giftig Tunge: Det er ikke saa underligt, at Apethekeren er en mægtig Mand, han har jo i Modsætning til alle de andre to Stemmer . . . ?? — Jo, for Sognefogeden i Freerslev stemmer altid ligedan som Apethekeren.

I mange Aar var han Sundhedskommissionens Formand, et Hverv der skaffede ham flere Ubehageligheder og kun Ret til at træde først i Skidtet, som han spøgende udtrykte sig; men han fik dog ændret mærkelige Forhold bl. a. forbudt Folk at holde Svin paa Loftet.

I 1901 indtraadte han som Medlem af Bestyrelsen for Haslev Bank — et andet Udslag af de fra Fædrene arvede Interesser —, men udtraadte atter heraf i 1907 og undgik derved den Ærgrelse, det vilde have forvoldt ham, at være Vidne til de Vanskeligheder, Banken en Overgang kom ud for.

Naar undtages de ovennævnte Hverv, der blev ham til Del, var han en udpræget Hjemmets Mand, der dog i de yngre Aar tog Del i Egnens Selskabelighed og særlig kom sammen med Pastor Tausen, Ulsø, Forpagter Briand, Ulsøgaarden, Dr.

Paludan-Müller, Gisselfelt, Overgartner Hejse, Bregentved, Agent J. C. Ulrich, Dr. O. Boserup, Provst M. Weber, Godsforvalter Gjessing, Bregentved, Dr. Stormn-Nielsen, Terslev, samt Dr. O. Helms og Postmester Dreyer, Haslev.

Pastor Tausen fandt han ualmindelig kedelig, Forpagter Briand fornøjelig og underholdende med sit landligt robuste Humør og en Meningsstilkendegivelse, der som Regel var et sandt og uhemmet Udtryk for hans inderste Tanker, som da han ved et Middagsselskab hos Hejses knuste en kostbar, gammel Vinkaraffel, saa Madeiraen løb ned over Borddamens Silkekjole, og kun kunde udbryde: De har da vel mere Madeira?

Klosterlægen paa Gisselfelt, Doktor Paludan-Müller, en forhenværende Militærlæge, der i mange Aar var Huslæge paa Søtorup Apothek og blev Datteren Ides Gudfader, holdt Nordentoft af, som den solide Læge af den gamle Skole og som det elskværdige, maaske lidt tilknappede Menneske, han var, en Mand hvis Paaklædning i det daglige var saa jævn, at han i den Anledning paa en Barberstue i Haslev, hvor han ventede paa at komme til, blev henvist til yderligere Venten med følgende Bemærkning af Barbermesteren til en nyindtrædende: »Nej, kom De kun ind, De kommer til med det samme; ham der kan vente«. — Men saa forstod Paludan-Müller ogsaa, som han sagde, at nu var Tiden inde til at faa et nyt Sæt Tøj.

Overgartner Hejse havde ved sin noble, kultiverede Personlighed Nordentofts ubetingede Agtelse og Hengivenhed; Provst Weber satte han højt for hans menneskelige, ligefremme Færd og administrative Dygtighed og hørte ham gerne i Kirken selv om hans Tale var mere velemnt end vækkende og gav Anledning til, at Nordentofts to ældste Drengene kopierede hans Højærværdigheds Prædikemaade ved at væve over Themaet: »Og Regnen den regnede, og de som vare paa Vejene bleve vaade, fordi det regnede saare«; men en hyggelig L'homme paa Apotheket med Provsten og Dr. Boserup var ikke nogen daarlig Aftenunderholdning.

Godsforvalter Gjessing var i mange Aar hans nærmeste Omgangsfælle, men den, han vist egentlig satte mest Pris paa, var Dr. Otto Boserup, der var Typen paa den fine, gamle

Huslæge med et elskeligt Sind, en tillidvækkende Fremtræden og et sundt godt Humør, en Mand, der led med sine Patienter og, som ogsaa græd af Medfølelse en Gang, da han maatte være Sønnen, Dr. Johan, behjælpelig med at bortoperere et Saar, som havde dannet sig paa Nordentofts Underlæbe.

Postmesteren derimod kunde ærgre ham med sin stereotype Embedsmandsværdighed, sine banale Bemærkninger og sin Tilbøjelighed til altid at slutte sig til den sidste, ærede Taler.

Efterhaanden som flere af Kredsen døde eller flyttede fra Egnen og vel ogsaa fordi, han fandt Selskabslivet indholdsløst, kostbart og fyldt med giftig Sladder, trak han sig tilbage fra dette og levede sine sidste 25 Aar helt og holdent i og for Hjemmet. Han gennemførte sin Beslutning saa konsekvent, at han overhovedet ikke mere kom sammen med noget Menneſke paa Egnen. Selv Indbydelser fra Grev Moltke, med hvem han i Sogneraadet havde et snevert og fortrinligt Samarbejde, og som han virkelig holdt af, sagde han nej — vistnok til nogen Skuffelse for Greven, der ikke forstod Aarsagen til Nordentofts Holdning og i en første Indskydelse spurgte, om Apothekeren da var blevet indremissionsk.

Han førte et meget regelmæssigt dagligt Liv. Kl. 6½ fik han The paa Sengen, Kl. 7 stod han op — lige til 3 Uger før sin Død — spiste Morgenmad, tændte Piben og stod Kl. 7:55 som første Mand i Apotheket, der lukkede op Kl. 8. Kl. 12 eller 12½ — Tiden maatte rette sig efter Travlheden paa Apotheket, hvor Medhjælperne først og fremmest skulde til Middag og Publikum ekspederes — holdt han Middag med paafølgende Siesta i Kontoret til Kl. 15, hvor Morgenavisen og en Cigar eller lang Pibe vederfaredes Retfærdighed enten i Sofaen eller i den store Lænestol. At han ogsaa en halv Times tid lukkede Øjnene kunde ikke skjules for opmærksomme Lyttere, selvom han bagefter smilende paastod kun at have læst Avis. Men en Ting er sikker, at Børnene mellem Kl. 13 og 15 skulde gaa stille med Dørene til Kontoret, unnlade Samtale her og, at Prokurist Lund i Vinfirmaet N. og Paul Plum som en Grundbetingelse for overhovedet at kunne sælge noget til Haslev Apothek havde noteret sig ikke at lade en Handelsrejsende vove Forsøget herpaa i ovennævnte Tidsrum.

Kl. 15 drak han Kaffe, i de senere Aar The, og Resten

af Eftermiddagen gik i det store og hele som Formiddagen. Dog tillod han sig, da han var kommet lidt op i Aarene, at gaa en Tur paa nøjagtig en Time. Kl. 17 startede han ad en ganske bestemt Rute og gik saa jævnt og roligt, at en Gaardejer en Overgang plejede at regulere sit Ur efter Apothekerens Passagetid: Kl. 17,30.

Kl. 18, om Lørdagen Kl. 19, gjorde han Kassen op, lukkede Apotheket og spiste til Aften. I de yngre Aar sad han derefter gerne oppe til Klokken 22—23, men inden han gik i Seng »lygtede han af«, foretog en Rundtur i Huset fra Kælder til Loft for at se, om Dørene var laasede, Vinduskrogene paahaspede og for i Frostvejrr at tømme Vandrørene; dernæst trak han et lille Skrivebordsur op, rev Kalenderen af, tog Morgensko paa, satte Støvlerne i Køkkenet, tog Tegnebogen under Armen og gik til Ro.

Aftenen tilbragte han i Kontoret med Læsning af Aftenaviserne og en eller anden Bog, naar Arbejdet ikke lagde Beslag paa ham. Fangede Læsningen ham, var han stille og faamælt; men var Børn og Hustru samlede om ham — og i saa Fald havde han utvivlsomt sine bedste og lykkeligste Stunder, der ogsaa for Børnene vil staa som rige og uforglemmelige — fulgte han deres Samtale, gik ind paa deres Tanker og Ideer og var saare hyggelig, ikke mindst, naar Børnene som Voksne var hjemme, og Talen faldt paa Barndommens gode og glade Oplevelser enten i Hjemmet, i Skolen eller under Rejserne.

Rejselysten laa ham i Blodet og drev ham i de yngre Aar til Tyskland og Østrig, men senere hen besøgte baade Frankrig, Italien, Schweiz, Holland, Sverige og Norge. Som ung rejste han gerne alene, med en Broder eller Onkel Vilhelm, men efterhaanden som Børnene voksede til, var de og Hustruen hyppige Ledsagere. Danmark glemte han ikke, tværtimod maa man sige. Faa kendte sit Land bedre end han; lange Stræk heraf gennemvandrede han som ung, enten alene eller paa Ferieture med Svogrene Ziebe og Brusck, og glædede sig over som ældre at gense sammen med sine nærmeste enten paa Jernbane eller pr. Bil. En aarlig Biltur med Sønnen Svend Jylland rundt i Forbindelse med Besøg hos Datteren i Randers og Sønnen Knud i Varde var en af hans virkelige Glæder.

I Tyskland befandt han sig vel og var vist i sit stille Sind

en stor Beundrer af Bismarcks Tyskland; i Frankrig følte han sig derimod aldrig rigtig hjemme, selvom han nærrede større Sympati for den franske end den tyske Nation. Norge og Sverrigte tiltalte ham ved deres Natur; men han kunde ikke forsonse sig med Vanskelighederne for Turisten ved at faa Morgenmad i Sverrigte om Søndagen og, at den kun kunde faas tidligt, hvis den var bestilt om Lørdagen. Det vil være vanskeligt at sige, hvad der særlig fik ham til at rejse. Det var ikke for at studere sit Fag, Arkitektur eller Statuenæser, det var ikke specielt fremmede Byer, Museer eller Naturbilleder, som lokkede, men snarere det ene: For en kortere eller længere Tid at komme ud af det daglige slidsomme Arbejde og forfriske Legeme og Sjæl ved Hvile og nye Indtryk.

Paa Rejserne noterede han altid i en lille Lommebog eller blot paa Papirlapper Dagsturens Hovedpunkter, Opholds- og Spisesteder, lidt om Priser, Seværdigheder o. lign. ikke i Dagbogsform, men som løsrevne Stikord: »traf en ældre Herre, der ledsagede os til Hradschin«, »Tordenvej, slog ned i Posthus« (i Hamborg medens han var derinde), »Opvarteren vilde snyde os« o. s. v., Notater, han efter Rejsen benyttede til Gang paa Gang i Erindringen at opfriske sine Oplevelser ikke mindst i de sidste Aar af sit Liv, hvor han følte sig for svag til at vove sig udenlands.

Efter at være blevet Apotheker tilbragte han for Børnenes Skyld hele Skolesommerferien ved Vandet sammen med dem, 8 Aar i Gilleleje, senere i Ellekilde og Hellebæk og her glædede han sig ikke alene ved at bade, spadsere Ture til Nakkehoved, Gilbjerg og Søborg eller cykle med Børnene til alle de smukke Steder i Nordsjælland, men morede sig med at følge Fiskernes Liv, særlig naar »Sildefisket« i Slutningen af Sommerferien satte ind. Et Par Linier fra ham, skrevet i Gilleleje den 21/8 1906 minder endnu herom: »Der var kommen nogle Baade hjem fra Anholt igaar Formiddags med forskellig Fangst fra 15 Ol — 80 — 125 — 150 Ol. Du husker nok Naboen Frederik Petersen, han havde vist 125 Ol, og da de havde saa travlt, fik de ikke Tid til at gaa hjem og spise, hvorfor Moder og Fru (Kunstmaler Bertha) Dorph trakterede Mandskabet paa den Baad med Kaffe, hvorfor de var meget glade«.

Familienavnet var ham et Klenodie, som han i sit Indre

var stolt af at bære. Derfor var det ham ogsaa imod at give Familien Thomsen, der som tidligere nævnt paa mødrene Side nedstammede fra hans Oldefader, Tilladelse til at tage Navneforandring til Nordentoft. Men da Pastor Johannes Thomsen kom til ham, vist omkring Aarsskiftet 1901—02, og meddelte, at Broderen Otto, som ansaas for erklæret Modstander af den ønskede Navneforandring, nu havde givet sit Samtykke, og da Nordentoft selv paa dette Tidspunkt følte sig stærkt afhængig af andres Hjælp, mente han sig uberettiget til at staa som den sidste Modstand overfor en Henvendelse fra en Repræsentant for en da velanset Gren af Slægten og gav om end nølende sin Billigelse. Desværre havde Præsten i Meddelelsen om Ottos Stilling til Sagen glemt at tilføje dennes Slutningsbemærkning: »Naar jeg giver Dem mit Samtykke, gør jeg det til en vis Grad roligt, da jeg ved, at min Broder i Haslev siger Nej«. — Derimod undlod Præsten ikke — ganske uovervejjet — at betyde, at ingen i hans Familie vilde bringe Skam over Navnet.

Det ærgrede Nordentoft, at han ikke havde sørget for at faa sine Søskende til at indtage en fælles og fast, ensartet Stilling til Spørgsmaalet om Navneforandringen, inden Præsten begyndte ved Besøg hos disse at vinde dem enkeltvis for sin Sag. Og sin egen noget følelsesbetonede Eftergivenhed fortrød han bittert, da Lægen Poul Nordentoft nogle Aar senere lønnede den gamle Slægts Beredvillighed med at slæbe dens Navn gennem Skarnet i Retssager om Assurancesvig, Fosterfordrivelse og Hustrumord. Den Vanære, der med disse Sager overgik Navnet, red ham i mange Aar som en Mare, og han var ved flere Lejligheder inde paa alvorlige Overvejelser om at søge Navneforandring for sig og sine, ikke mindst naar Folk af ren og pirrende Nysgerrighed spurgte om, han var »i Familie med Præsten«, men i Virkeligheden mente »Lægen«, eller rettere »Forbryderen«, eller naar Aviserne ved at annoncere en eller anden tilfældig Jordemoders utilladelige Transaktioner under Overskriften »Ny Nordentoft-Affære« i en Aarrække næsten syntes at ville gøre Navnet enstydigt med en Fosterfordriver.

Han endte imidlertid med at tage denne pinlige Sag med dens forskellige Udløbere som en højere Tilskikkelse, nøjedes med at henstille til de lokale Blade at unnlade Anvendelsen

af den taktløse Overskrift og sagde resigneret: »Det er unyttigt at stampe imod Brodden. Ulykken har ramt Familien Thomsen, en anden Gang rammer den maaske os. Ingen kan staa inde for andre eller vide, hvad Fremtiden maatte bringe, lad os derfor ikke være store paa det, men tage det skete som et Fingerpeg fra oven«.

Sin Familie, selv den nærmeste, besøgte han, naar bortses fra Børnene, kun sjældent; men den var altid velkommen hos ham. Til Forældrene i Thisted kom han kun en Gang om Aaret, og Brødre og Svogre i København søgte han kun lejlighedsvis, selv om han paa Apothekets Vegne som Regel en Gang om Maaneden maatte til Hovedstaden; men i de yngre Aar kom Brusck, Ziebe og Broderen Otto jævnlig et Par Gange om Aaret til ham i Haslev for at gaa Ture paa gamle Steder og faa en L'hombre om Aftenen, under hvilken Ziebes hyppige, men ikke heldige, Nølomeldinger efter tabt Spil regelmæssigt gav Anledning til Bemærkninger om, at hans biografiske Data i det da lige paabegyndte Salomonsens Leksikon ad Aare kort og godt vilde komme til at lyde: »Ziebe, A., en i sin Tid kendt Nølospiller«.

Mod Familien, særlig sin egen Slægt, var han hjælpsom og trofast. Han fornyede henfaldne Grave, betalte en Nevøs Skoleuddannelse, støttede gennem adskillige Aar sin ældste Søster, og da Landmandsbanken gik fallit, og hans to ugifte Søstre derved kom i trange Kaar, hjalp han ogsaa dem. »Jeg kan jo ikke lade dem sidde og sulte«, svarede han paa en bebrejdende Bemærkning om, at han tog sig for meget paa. Ogsaa Brødre og Svogre hjalp han. Flere fik Laan, to Brødre efter hans Forhold endog store Beløb, og her var Viljen til at søge hans Hjælp saa meget større end Tilbøjeligheden til at svare ham sit, at han i sit inderste følte sig ukærligt og utaknemmeligt behandlet for ikke at sige bedraget. Men uden at klage herover til andre end sine nærmeste — og kun naar disse rejste Sagen overfor ham — bar han denne Prøvelse som en knugende Byrde gennem alle dens Facer. — Udadtil dækkede han dem.

Hans Godgørenhed rakte imidlertid langt ud over Familiens Rækker. Han var Medlem af talrige godgørende og samfundsnyttige Foreninger, men han hjalp først og fremmest Eg-

nens Fattige, naar Nøden trykkede, helst i Stilhed, nu og da pr. Brev uden Afsenderadresse. Han glemte nemlig aldrig, at Befolkningen i sin Tid ukaldet havde rakt ham en hjælpende Haand, da han trængte til Støtte, og gav yderligere Udtryk for sin Taknemmelighed herover ved at oprette et Legat paa 10,000 Kr., hvis Renter skulde uddeles paa Egnen. Men da adskillige kendte denne Villighed til at hjælpe, og han søgtes af flere ham ret ukendte Personer under mer eller mindre mærkelige Paaskud — en tidligere velhavende Mand motiverede sin Henvendelse med, at »han jo ogsaa var født i Thisted« — var han nødsaget til at passe paa og stille sig afvisende i flere mistænkelige Tilfælde, og dog kunde han ikke undgaa at blive taget ved Næsen, til Eksempel af den senere estniske Oberstløjtnant Borgelin, der snød ham for 1200 Kr.

Som pater familias havde han ikke lidt af sine Fædres Vilje til selv at bestemme Forretningsordenen og kunde maa-ske i sine yngre Aar paa dette Punkt synes streng; men dette var ikke Udslag af Egensindighed eller Hang til at stille sig selv paa en Piedestal, »thi derfra skal Mor nok pille mig ned«, som han sagde, men udelukkende for at naa det, der efter hans Mening bedst tjente Sagen eller Personerne. Han var aldrig urimelig, brugte yderst sjældent korporlig Revselse af Børnene og kun i disses alleryngste Aar og i saa Fald altid ved at tage Synderens lille Haand i sin venstre for der at lade denne mærke, at Fars højre Haand faldt smerteligt haardt ned over de smaa Fingre.

Med Aarene blev han ligesom sin Fader mildere og havde, uagtet han ikke i egentlig Forstand »forstod sig paa Børn«, en ejendommelig Evne til at sætte sit Præg paa dem og uden mange Ord lede dem frem mod Maalet ved en Opdragelse i Frihed under Ansvar. Han kunde ikke som mange Fædre lege med dem; og dog kunde han om Sommeren i Gilleleje tage Bind for Øjnene og lade Børnene føre sig op og ned af de høje Skrænter Øst for Byen for at lade Børnene more sig over at se Far staa paa Næsen over de Forhindringer, de nu kunde finde paa at trække ham hen over, en Sport, der naturligvis endte galt og gav ham en grim Forstuvning af det ene Fodled. Han elskede at færdes med dem i Naturen og lærte sig selv, da han var i Slutningen af Fyrreerne, at cykle

for endnu en Stund at kunne følge dem efterhaanden som, de voksede op, og deres Trang til ved egen Hjælp at komme ud over gammelkendte Enemærker lidt efter lidt maatte imødekømmes i Form af Cykler som Gaver.

Han fulgte deres Udvikling, sørgede for, at de kom paa Museums- og Theaterbesøg i København eller saa nationalt mindeværdige Steder, og opdragede dem i Respekt for og Kærlighed til Flaget, som han selv elskede saa højt, at han ikke taalte Fanemarchens Toner udsat for nogen mer eller mindre profan Soldaterpoesi, og skammede det Barn alvorligt ud, som maatte have glemt at nedhale Flaget ved Solnedgang og derfor »flagede for Fanden«.

Som sin Fader holdt han snever Føling med Børnenes Skolearbejde — fungerede i Parentes bemærket i en Aarrække som Censor ved Eksaminer — og saa sig en Gang nødsaget til at forklare Skolebestyrer Olaf Lange i Haslev, at Sønnen Knud udmærket godt kunde lære Latin, hvis den gode Pædagog blot vilde forstaa, at Hidsighed, Skælden og Smælden ikke hjalp, hvor kun Ro og besindig Optræden førte til Maalet. — En liden Belæring, der frugtede baade for Lærer og Elev.

Hele Livet igennem søgte han at staa Børnene bi med Raad og Daad, saa godt han kunde. Et Par Breve fortæller endnu herom. Saaledes skrev han den 16/2 1912 til Sønnen Johan, der da var Elev paa Kornetskolen i Helsingør: »Tak for Dit kære Brev, som kom i Aften. Det var jo kedeligt, at Du blev »knaldet« og som Følge deraf ikke kan faa Orlov, men jeg haaber, at Du ikke lader Dig nedtrykke deraf eller bliver bitter. Der er jo altid nogen Modgang her i Livet, og naar man gør sin Pligt og passer sine Sager, som Du har gjort det, betyder det intet. Man maa holde Hovedet op og ikke tabe Humøret, naar Sorger rammer. Som sagt min Dreng bliv endelig ikke bitter, men bestræb Dig for stadig at gøre Din Pligt, saavel overfor den Mand, der har nappet Dig, som de andre«. Og den 29/1 1925 paa et Tidspunkt, hvor han led under et Hjerteonde, skriver han følgende til Sønnen Knud, der i sit stille Sind med Henblik paa Giftermaal havde æsket hans Mening om, hvorvidt han skulde søge en Lægeplads paa Grønland eller ej: »Tak for Dit kærlige Brev, jeg fik i Dag og, som jeg gerne vil svare paa saa godt, jeg formaar.

Der er den Vanskelighed for mig, at jeg jo i Virkeligheden kun har ringe Forstand paa, om et saadant Ophold i Grønland ikke vil sætte Dig tilbage i Uddannelse; thi saaledes har jeg set paa det, naar jeg har hørt Dig tale om den Plan. Jeg ved ikke om Du kender nogen, til hvem Du kan henvende Dig for at faa et godt Raad i den Retning. Jeg har paa Følelsen, at Du har set det at kunne være en, om jeg saa maa sige, en finansiell Operation, men mon det ikke vil blive lidt af en Skuffelse; dog det maa Du jo kunde faa undersøgt hos Sagkyndige.

Selvfølgelig vil jeg helst beholde Dig herhjemme, men det maa Du ikke paa nogen Maade tage Hensyn til. Du maa kun gøre, hvad Du selv synes er rigtigt baade for Din og Elses Skyld. Der falder mig en Tanke ind, Du har vel ikke tænkt paa at tage derop som gift Mand? Det vilde jeg rigtignok stærkt fraraade. Naar jeg kommer ud af denne sørgelige Historie med Onkel Anders og forhaabentlig snart ud over Laanet til Onkel Otto, kommer jeg vel paa ret Køl igen, og vil gerne hjælpe Dig, saa godt jeg kan, ved Din Nedsættelse, naar Du mener at kunne gøre det.

Jeg ved jo godt, at det er vanskelige Tider for en ung Læge baade at faa den nødvendige Uddannelse og senere finde en Plads for at kunne faa sin Virksomhed som praktiserende Læge, men: Kommer Tid, kommer Raad.

Desværre kan Du vist ikke, min kære Knud, finde nogen Opmuntring eller Raad i disse Linier. Det falder mig meget vanskeligt at udtrykke mig bedre; men jeg mener, hvis Dit Ønske om Turen til Grønland er stærkt nok, og Du ikke tror, at Du vil gaa tilbage i Uddannelse saaledes, at Du ved Din Hjemkomst har vanskeligere ved at faa Plads eller blive antaget paa Hospital eller lignende (jeg mener at have hørt Læger omtale Læger fra Grønland mindre vel), saa maa Du ikke tage Hensyn til mig.

Tag til Takke med disse Linier, min kære Dreng, og vær kærligt hilset fra Din Moder og

Far«.

Var det en sjælden Gang nødvendigt, kunde han tale strengt og bestemt som i nedenstaaende Brev af 24/10 1912

til Datteren Ide, der paa det Tidspunkt læste paa Zahles Skole i København og kort forinden havde været til Behandling hos Professor Faber for en Mavelidelse, nemlig:

Min kære lille Ide!

Tak for Dit kære Brev, som vi fik i Morges; det glæder os at høre, at Du har befundet Dig vel i Søndags.

Du omtaler imidlertid slet ikke, hvorledes Du har det. Da jeg talte med Dig i Telefonen, syntes jeg at kunne forstaa, at Du engang imellem havde Smerter. Hvis det vedbliver, synes jeg, at Du maa gaa til Faber, thi jeg haaber, at Du fuldt ud holder Kuren og Diæten samt Olieindhældningen.

Her kommer jeg til den alvorlige Side, kære lille Ide, og det er den, at man kan ikke more sig saa meget som det synes mig, at Du har gjort det i den sidste Tid, naar man for det første ikke er rask og skal holde en vis Diæt og for det andet skal bestille meget, især aandeligt Arbejde. Det kan ingen taale i Længden, Legemet bliver nedbrudt. Jeg kan ikke forstaa, at Moder har stillet Dig i Udsigt, at Du kunde gaa til Dansevøvelse i Kbhvn.; thi desværre fører det let med sig, at Du maaske kan komme til Baller, og det er af det onde, naar man skal arbejde.

Du maa ogsaa huske paa den økonomiske Side af Sagen; vi hører ikke til de Mennesker, der kan være med til alt for meget.

Jeg kan slet ikke forstaa, hvorledes Du har kunnet holde Diæt og passet Din Oliehistorie samt læst Lektier i disse Dage, da Du har været ude hver Aften, men jeg ved, at det distraherer Dig altfor meget fra de alvorlige Sager, Du har med at gøre. Det ser jo ogsaa underligt ud for den Familie, Du bor hos, at være saa meget paa Farten og saa skulde holde Diæt.

At Du kommer ud engang imellem er selvfølgelig kun godt og sundt, men naar det gaar ud over Din Nattesøvn, saa gaar det ikke. Du maa love mig at tage Reb i Sejlene, hvis Invitationer til Selskab og Theater (især dette) gaar for tit paa, da at sige Nei Tak; thi ellers maa vi opgive Opholdet i København og Læsningen, saa *maa* jeg sige Stop.

Jeg vil ikke, da Moder halvvejs har lovet Dig det, nægte

Dig at tage den Undervisning, men det bliver kun paa de Betingelser, at det bliver den Aften, da Else ogsaa skal være med, saa I kunne følges, at I kommer hjem i ordentlig Tid og ikke tager mod Tilbud om at gaa paa Cafe bagefter, og at Du ikke gaar ud i Selskab eller Theater samt selvfølgelig, at Du først og fremmest passer den Kur, Du skal. Ellers maa vi opgive det hele.

Det maa ikke og skal ikke være et Ophold i København, hvor Fornøjelsen dominerer.

Idag kommer Onkel Viggo og Kone herud.

Lev vel kære Ide, tænk nu rigtig over, hvad jeg har skrevet, og vær kærligt hilset fra os alle.

Din
Fader.

Han havde en egen intuitiv Evne til i afgørende Øjeblikke for Børnene at vælge og sige det rette. Da Sønnen Knud, efter en af de mellem Læger saa kendte brutale og hensynsløse Eksaminationer i Anatomi af Professor F. C. C. Hansen, havde haft det Uheld at dumpe til 1. Del af Embedseksamen og ringede hjem for at meddele den lidet glædelige Nyhed, forstod han i et Nu Drengens vanskelige Stilling og saa, at den Følelse af saaret Stolthed, han anede nagede Sønnen, kunde gøre Vejen fri for uoverlagte Handlinger, hvis han ikke greb til med det samme. Han sagde derfor kun: »Naa, ja, min Dreng, men naar kommer Du hjem? Vi venter Dig her Kl. 9 i Aften«. — Og dermed var alle tunge Tanker blæst væk fra Drengen, der indfandt sig i Hjemmet som ventet.

Paa lignende ligefrem og rolig Vis fik han Datteren, hvis Helbredstilstand da var mindre tilfredsstillende, til at opgive al Læsning et halvt Aar før hun skulde have taget Studentereksamen, idet han blot under 25/11 1914 sendte hende følgende Linier:

Min lille kære Ide.

Jeg tænker meget paa Dig i disse Dage, ja, jeg kan godt sige, at Du ikke er ude af mine Tanker, og Du kan nok tænke hvorfor.

Det er min dybeste Alvor, min lille søde Pige, at vi skal tænke paa at holde op med Læsningen. Jeg vil saa nødig

bruge Magtsprog, men jeg mener og haaber ogsaa, at Du vil kunne forstaa Nødvendigheden af i Tide at holde op. Tænk paa hvor bittert vi ville fortryde, hvis Du trodsede Faren og lod staa til. Jeg er aldeles overbevist om, hvis jeg gik til Vogelius og Øjenlægen, vilde de straks sige, at det var nødvendigt at Du stoppede op.

Moder og jeg forstaaer godt, at Du er bedrøvet over at skulle standse, naar Du dog er saa nær ved Maalet, men vi ser, at det er nødvendigt, og med Guds Hjælp finder Du nok en Opgave, som kan hjælpe Dig over denne Sorg.

Min lille Ide, tving mig ikke til at sige »Du skal«, men kom hjem til os, og vi skal være saa gode mod Dig.

Din egen

Fader.

At »hjælpe og støtte« sine opvoksende Børn, som han saa beskedent upersonligt og tilfældigt henkastet siger i et Brev, var, hvad han gjorde. Deri saa han sin egentlige Livsopgave.

Utvilvsomt har han selv mærket Vanskelighederne ved og Haardheden i for et følsomt Barn paa et forholdsvis tidligt Tidspunkt af Livet at blive mer eller mindre overladt til sig selv eller fremmede, til at leve Livet uden snever Kontakt med Hjemmet og til delvis selv at sørge for sin Uddannelse og i hvert Fald tvunget til at skaffe sig selv i Vej. Meget talte han ikke om denne Sag, men handlede, enten det nu drejede sig om i Løbet af et Kvarter at træffe Beslutning om at sende en i Øjeblikket svagelig 5 Aars Dreng bort paa 6 Maaneders Ophold hos Svogeren, Pastor Julius Gerding paa Agersø, for at skaffe ham Søluf, eller det drejede sig om ved Henvendelse i Ministeriet at bane Vej gennem administrative Finesser, som hindrede ham i at faa et Barn i den Latinskole, han nu helst vilde have det.

Var et Barn sygt og kunde Tvivl rejses om Diagnosen, eller tiltrængtes Tandbehandling, lod han det aldrig komme til nogen lokal »Stine Kudsk« eller nærmeste Gebis-Snedker, men til Specialist eller Tandlæge i København.

Han fulgte altid et Barn første Gang til dets nye Virke for at lære dets Lærere, Foresatte eller ydre Kaar at kende, han betalte hele dets Uddannelse og satte det i Vej.

Paa den anden Side saa han klart de Fordele, der havde været forbundet med hans egen Opdragelse. Derfor pyldrede han ikke om Børnene, afstemte i deres Studietid Lommepengene efter daglige Fornødenheders strengt nødvendige Behov og ikke efter den individuelle Forlystelsestrang og lod Tøjet, i hvert Fald Drengenes, sy ikke i København hos hans egen »tailleur från hinsidan«, men som vedkommende Tøjkunstner en Dag bemærkede til den yngste Søn: »hos en Landsby-skræddere«.

Pengegaver fik de først som Voksne, under Opvæksten aldrig. Af og til paa en Udflugt, en Skovtur eller et Dyrskue kunde de som Børn faa 25 Øre »til en gul Soda-vand«, men ikke mere. Derimod satte han lige fra de blev født til, de som unge forlod Hjemmet, paa deres Fødselsdage, ved Jul eller særlige Lejligheder et Beløb ind paa en Sparerkassebog til Brug for hver enkelt Barn, naar Uddannelsen var endt.

Han paalagde Drengene ikke at kautionere for andre, ikke at gøre Gæld og være »en god Dreng«, der altid kunde se Far og Mor lige i Øjnene. Var der noget, der trykkede, kunde de trygt komme til ham.

Økonomisk set maatte der aldrig være noget, der hindrede Børn, Svigerbørn eller Børnebørn i at besøge Hjemmet eller ham og »Mor«, som han altid nævnede i samme Aandedrag som sig selv, i at komme til dem; derfor betalte han altid deres Rejser, »lidt til Benzinen« eller lod, naar han var Gæst, en større Seddel ganske stille glide ind mellem Husholdningspengene.

Samtidig med at jævne Vejen for Børnenes Udvikling og Fremgang holdt han nøje Føling med de Opgaver, Livet bød dem. Han vidste altid, hvad de beskæftigede sig med og drøftede gerne ud fra egen Viden og Erfaring deres faglige Problemer indenfor det medicinske, militære og økonomiske Felt. I egne Forhold var han derimod mere tilbageholdende overfor dem, selv efter at de var blevet voksne; men han aabnede sig ikke des mindre villigt, særlig i alle økonomiske og juridiske Anliggender, overfor Sønnen Svend, i hvem han fandt sin Bedstefaders Handelstalent, økonomiske Overblik og Menneskekundskab udkrystalliseret i lutret Form gennem den Ud-

dannelse, som netop denne Søn havde erhvervet sig dels som Cand. polit. og Revisor dels gennem sin Virksomhed i Landsoverskatteraadets og Indenrigsministeriets Tjeneste. Paa sine gamle Dage brugte han ham som Fører og Kassemester paa sine Rejser, ja, næsten som maitre de plasir; ingen havde som han Frisprog eller i den Grad Evne til at kvikke ham op ved barokke Indfald, komiske eller satiriske Bemærkninger, velturnerede Svar eller drilske Spørgsmaal, der almindeligvis indleledes i haslevittisk Dialekt med et: »Hør sig mig engang Apetheker . . . ?«

Det blev derfor ogsaa ham, der de sidste Aar af hans Liv hjalp ham gennem Økonomi- og Regnskabsproblemer og over vanskelige Skatte- og Statusopgørelser, og det var ham, han betroede at ordne sit Bo, naar han var gaaet heden.

Datteren, Ide, var som eneste Pige mellem tre Drengene hans Øjsten. Han saa hende derfor nødig drage af Gaarde, men gjorde det alligevel med Glæde, da hun som den første fløj fra Reden, og han i den Anledning fejrede hendes Bryllup med Doktor Poul Resen-Steenstrup, en Mand, hvis reelle Karakter, menneskevindende Egenskaber og solide Dygtighed han ret vurderede. At denne Kærlighed til Datteren senere overførtes ogsaa til hendes Børn siger sig selv, og som den rette Morfar fandt han altid deres Gøren og Laden hævet over al Kritik. Hendes Bryllup fejrede han i Familiekrederen paa Hotel Gefion i Espergærde, hvor han satte Pris paa at opholde sig for kortere Tid. Her var han i skønne Omgivelser, i tilpas Afstand fra hjemlige Egne, fri for al utidig Nyfigenhed og paa Grund af den Stilhed, han her kunde omgive sine Familiehøjtideligheder med, mindre udsat for at Offentligheden muligt skulde gøre noget ud af ham selv. Derfor holdt han ogsaa sit Sølvbryllup her i al Hemmelighed for ikke, som han spøgende sagde, at risikere som Postmester Dreyer at faa en Gyngestol pr. Indsamlingsliste.

Dette sidste var et Udslag af den Tilbageholdenhed, som i Forbindelse med en stedse voksende Beskedenhed og faa Krav til Nydelse og personlig Bekvemmelighed, var saa betegnende for hans hele Livsførelse.

Hans Maaltider var nærmest frugale. Vel yndede han i de yngre Aar som sin Fader og Svigerfader en Snaps til Af-

tensmaden; men strøg den, da Børnene voksede til, »thi mine Drengene skal se, at den kan man undvære«. Ligeledes yndede han et Glas Rødvin til sin Søndagsmiddag, men i det daglige smagte han end ikke en Bajer. Derimod holdt han meget af Tobak og kunde i mange Aar daarligt tænke sig at undvære sin halvlange Pibe. Hertil blev han dog tvunget, da dennes Tryk paa Underlæben fremkaldte et Saar, som trods to Operationer stadig kom igen, indtil den blev lagt til Side til Fordel først for ret kraftige Cigarer, og senere, da disse paa hans gamle Dage blev hans Konstitution for stærke, til Fordel for enkelte Cigaretter, en Form for Tobaksnydelse, som han egentlig saa ned paa.

Hans Klæder, der blev syet i København hos et gammelt anset Firma, var af første Kvalitet, men holdt i Hjemmet saa længe i daglig Brug, at Mor Gang paa Gang maatte nedlægge Forbud mod fortsat Anvendelse heraf. Paa sin Side fandt han til Gengæld Anledning til at henlede Opmærksomheden paa, at de maatte staa til hans talløse stoppede Sokker; »thi ustoppede har jeg jo ingen af, dem lader Du jo Drengene faa«. Han havde en vis Trang til at lade Omgivelserne spejle sig i sine Frakker og Benklæder og afstemte Overfrakkens Farvetype med Vaarens friske Skud, inden den kunde anses for udslidt og hænges paa Pulterkamret, maaske et naturligt Udslag af hans Aversion mod at se sine Beklædningsgenstande baaret af andre. De gamle Hatte maatte i alt Fald under Vaskekedlen: »Dem ønsker jeg ikke at skulle hilse paa«. — Han var fra den gode gamle Tid, da »Rødspætte«, Humbug, løse Manchetter og Fjederstøvler var comme il faut; og ved den Mode holdt han fast, saa længe han kunde.

Hans Krav til Opvartning var rent minimale. Han kunde saaledes ofte, uagtet der var to Tjenestepiger til Raadighed, selv hente Apothekets Affaldspapir og tænde op i sin egen Kakkelovn fremfor at hente Hjælp; til Gengæld kunde det ses paa hans Minespil og af og til høres, hvis Maden ikke stod for ham i rette Tid.

Hans Trang til egentlige Fornøjelser var liden. I sine unge Dage havde han ganske vist mange Gange fra Galleriet i det kgl. Theater nydt Kunsten og forsømt derfor heller ikke som nævnt at tage sine Børn med til gode Forestillinger i Hoved-

staden, ligesom han heller ikke forsømte Foraarsudstillingen paa Charlottenborg, før der ophængtes saa mange Ting, »som jeg ikke forstaar«, men i Haslev Theater viste han sig kun nødigt; Biograferne betegnede han som en ny Skat paa Befolkningen, Radio vilde han ikke have, og fra de stedlige Foreningssammenkomster og Fællesspisninger holdt han sig fjernt.

Selvom han elskede at komme viden om i Naturen, naaede han aldrig længere end til at transportere sig selv paa Cykel. Omkring 1920 forsøgte han ganske vist med en lille Hjælpe-motors Assistance at øge egen Aktionsradius, men opgav hurtigt Forsøget, da denne Konstruktion endnu var for uudviklet. Bil vilde han ikke holde: »Det er der saa mange, der har Lyst til uden at have Raad. Jeg trøster mig med at kunne gøre det, men undlader det, da jeg ikke har Brug for den«. Nej, han holdt sig til sin Cykel og foretog lange Ture paa den, om det saa var helt til Julemærkesanatoriet ved Kolding, hvor Datteren boede i de første Aar af sit Ægteskab. »Men det var ogsaa paa den Tur, jeg fik mit Knæk, som Mor siger«, føjede han ironisk til, naar han fortalte om sine Ture.

Det, der bortset fra Rejser og Smaature forfriskede ham mest i det daglige, var Læsning. Han elskede at læse, var altid Medlem af et eller to Læseselskaber og fulgte ganske godt, hvad Bogmarkedet havde at byde paa. Specielt glædede al dansk Personalhistorie og Rejsebeskrivelser ham; men ogsaa Dickens, Kipling, Holberg og Fleuron havde hans Interesse, og han fulgte lige til det sidste med i sin egen Faglitteratur og Militært Tidsskrift. Som gammel yndede han jævnlig at læse i sin Bedstefaders Kopibog, Broderen Johans Dagbog og gamle Familiebreve for at fremkalde Minder om Personer og Tider, han elskede.

Brevskrivning var ikke hans stærke Side. I de yngre Dage gik det saa nogenlunde, men ikke uden Bebrejdelser fra Faderens Side for Uefterrettelighed paa dette Punkt. Med Aarene blev Brevene selv til Forældre og Børn færre og færre og kortere og kortere og indskrænkede sig som Regel til smaa Meddelelser som: »Kommer til Kbhn. den og den Dag. Du maa ikke forsømme noget for min Skyld, men hvis Du ikke er paa Banen, kan vi træffes paa Continental« eller »Tak for Dit Brev. Vi glæder os til snart at se Dig hjemme i Ferien«, men

roskilde for at se til dig, som du nu er
i nærheden for M. S., som jeg vil dog have, at du
hig at den sidste her for hver. Vi fik ikke tid
om at han skrevet til dig, men der kan jeg være, at
den skriver her dig. Den fødselsdagsgave ved du
jo den frem, naar vi ser. De helligste velsignelse for
Gud velsigne dig din Far og den,
min Dreng! Matt

Uddrag af Brev af 20/3 1931.

ofte kun til »Kærlig Hilsen. Din Far« eller — til at skrive uden paa Konvolutten.

Brevskrivning »det besørger Mor« eller et hjemmeværende Barn og følgende Linier, som er skrevet til Hjemmet af Sønnen Knud i 1916, er ganske betegnende for den Maade, paa hvilken et Brev til et fraværende Barn kunde blive til: »Naar I nu har modtaget denne Skrivelse siger Fader: Nu husker Du nok Ide at skrive til Knud i Morgen«. — Men Ide skriver ikke. »Har Du skrevet til Knud, Ide?« »Nej, hvorfor skal jeg? Det er altid mig, der udfører Husets Korrespondance. Lad dog Svend — han er da den mindste«.

Svend kommer netop ind ad Døren, og Fader siger: »Hør Svend. Vi skulde have skrevet til Knud. Nu kan Du begynde. Her er Papir og Blæk«. Et ubestemmeligt Svar undslipper Herren. Han lader til (selv uden Opfordring) at kunne se lidt Snavs paa sine Hænder, som han gaar ud i Køkkenet med; hvorefter han mod Sædvane bruger Kælderdøren for at gaa til »Smalle«.

Naa endelig skrives der — men ikke af nogen af de opfordrede. Det er Moder, som prøver at fortælle, at I har det godt, og at jeg forhaabentlig ogsaa har det godt. Ide skriver: »Kærlig Hilsen«. Svend skriver »do do. fra mig« og Fader synes ogsaa at ville skrive — udenpaa.

Naa, ja, saa har Sjælen Ro. »Men saa skulde vi jo have skrevet til Johan« og ovenstaaende læses om igen, kun substituerer man Knud med Johan«.

Kun Højtider og Fødselsdage, Børnenes Bekymringer eller lignende Forhold kunde lokke ham til at tage Pennen. Til Gengæld er de faa jævne Linier, han skrev ved saadanne Lejligheder en Nøgle til hans inderste Jeg, som altid aandede af dyb Kærlighed til Børnene, inderlig Taknemmelighed for den mindste Godhed mod ham og en usvigelig Tro paa Jesus. De fleste af Brevene er gaaet tabt, men her kan dog udover de foran anførte citeres et Par typiske:

Haslev 12/3 1914.

Min kære Johan!

Dine Breve har glædet os meget, ikke alene fordi Du selv synes, at det er gaaet Dig nogenlunde, men ogsaa fordi vi

kunne se, at Du stadig har Fortrøstning til vor kære himmelske Fader og lader ham hjælpe Dig over de trange Dage. Vi gemmer Dine Breve og læse dem flere Gange, men tale ellers ikke med nogen, saa der er vistnok kun faa, der ane, at det er Din Examenstid.

Vi have det ellers godt, haabe, at Du stadig bevarer Modet og alt gaar godt, derom bede vi alle.

Kærlig Hilsen fra os alle.

Din Fader.

20/12 1927.

Kære Knud og Else!

Modtag mine kærligste Ønsker om en »glædelig Jul«. Det er saa vemodigt hver Jul at tænke, skal jeg opleve næste Jul igen og samles med mine Kære her og i Tanken med dem, som bor langt borte. Moder og jeg bliver jo gamle og efter Naturens Orden er der ikke saa langt tilbage, men vi er taknemmelige for hvert Aar, vi faar Lov at blive her sammen med Eder og er taknemmelig for Eders Kærlighed mod os.

Kærlig Hilsen til Eder begge og den lille søde Lise fra
Eders Far.

Jeg haaber, I har faaet Pakken.

Modtag indlagte Konvolutter til Juleaften.

Haslev, 20/3 31.

Min kære Johan!

Modtag mine kærligste Lykønskninger til Din Fødselsdag i Morgen; jeg tror, at Du ved, hvormeget jeg holder af Dig og ønsker for Dig, skønt jeg ikke viser det ret meget, men Du og Dine Søskende er altid i mine Tanker og i mine Bønner. Mor er i Dag taget til Roskilde for at se til Inge, hun kommer vist ikke hjem før Kl. 8, saa jeg vil dog have, at Du fik et Par Linier her fra Haslev.

Vi fik ikke talt om at faa skrevet til Dig, men det kan jo være, at hun skriver hos Inge.

Din Fødselsdagsgave ved Du jo, Du faar, naaa vi ses.

De kærligste Hilsener fra

Din Far.

Jens Nordenfoft 1923.

31/10 1931.

Kære Knud!

Mine kærligste Lykønskninger beder jeg Dig modtage til Dagen i Morgen. Jeg mindes jo hver Gang, Du og Dine Søskende kom til Verden, men især Din Fødselsdag, der var en Søndag, og jeg blev sendt til København for at bringe Johan ind til Mormor. Alt var overstaaet, da jeg kom tilbage Kl. 9 Aften og glad var jeg.

Min Taknemmelighed mod Vor Herre er stor, at jeg har faaet Lov til at leve saa længe, at jeg har set Eder voxte op og blive til gode Mennesker.

Enhver Moder og Fader er jo taknemmelig for at kunne hjælpe og støtte deres opvoksende Børn.

Min kærligste Tak til Dig og Else for de gode Dage, vi var hos Eder. Kærlig Hilsen

Eders Fader.

Forsmaa ikke indlagte fra Din Mor og Far.

Betragter man hans Karakter, Evner og Anlæg, vil man som vist i det foregaaende i ham genkende mange Træk baade fra Faderen og Farfaderen, men ogsaa fra Moderen. Han havde en sikker Opfattelse, en sund og frisk Dømmekraft, Sans for reale, praktiske og naturlige Værdier, vel udviklet Viljestyrke og Ansvarsbevidsthed, en udpræget Retfærdigheds-sans og en stor Arbejdskraft.

Af Væsen var han usnobbet, en Egenskab som det for mange kunde have sin Vanskelighed at bevare paa en Egn, hvor indflydelsesrige og handlekraftige Grever paa Bregentved og Gisselfeldt i hvert Fald i hans yngre Aar gav Tonen an og beherskede den stedlige »offentlige« Mening. Han følte sig nok noget beæret, naar Grev Frederik fra Bregentved eller Excellencen fra Gisselfeldt aflagde ham en Visit paa Kontoret, han var ogsaa glad, naar Overkammerherre Oxholm vilde bo hos ham under et Besøg i Haslev, og han var taknemmelig over den Tillid, Grev Moltke viste ham i de bevægede Augustdage i 1914 ved straks efter sin Tilbagekomst fra et Besøg i Udenrigsministeriet at søge ham op for i Fortrolighed at give Underretning om vigtige, paatænkte Dispositioner fra Statens Side; men paa den anden Side lod han

sig aldrig overfor andre mærke med saadanne Bekendtskaber, det laa ham uendelig fjernt at drage blot den mindste Nytte af sit nære Forhold til Grev Frederik, og han slog saa lidt paa gammelt Soldaterkammeratskab med Grev Joachim, at han en Aften paa Haslev Banegaard, hvor de tilfældig mødtes, søgte at undgaa Greven, der til Gengæld søgte ham op. Paa lignende Maade søgte han at undgaa at blive forestillet for Kongen, da han som Medstifter af »Foreningen for Officerer uden for aktiv Tjeneste« deltog i Foreningens Jubilæumsmiddag i Officersforeningen i København og de mere prominente Medlemmer tilsagdes til Kur af Majestæten, der var nærværende ved denne Lejlighed; men her blev Udfaldet af hans Beskedenhed dog et andet.

I det daglige kunde han maaske forekomme mange ret forretningsmæssig, noget reserveret eller endog tillukket, men han var langt fra et køligt Forstandsmenneske; han havde vel dettes nøgterne, klare og logiske Tankegang og Evne til at klæde denne i Ord, men var samtidig i Besiddelse af Humor, ikke just af produktiv Art, men af en fint virkende Modtagelighed for alle Indtryk, der appellerede til den komiske Sans, hvad enten det nu var en Klovns barokke Løjer, Holbergs uforlignelige Vid, Frederik Jensens Spil eller Dickens stille Lune, og han havde en saa smittende Latter, at den engang i det kongelige Theater trak hele Publikum med sig.

Ved Siden heraf var han forunderlig blød om Hjertet, en Væsensbestanddel af hans Natur, man især fik Indblik i ved de store Højtider, hvor Følelserne overvældede ham og næsten kvalte de Ord, han havde paa Læben. Hvor bankede ikke hans Hjerter varmt, naar han Juleaften hævede sit Glas og med taarevædet Blik nikkede »Glædelig Jul« til den lille Kreds, han havde om sig, og han dybt bevæget udtrykte sin Taknemmelighed over, at Vor-Herre atter havde hørt hans Bøn og forundt ham endnu en Gang at holde Jul i sit Hjem. Hvor kærligt favnede han ikke alle sine kære, nær og fjern, naar han derefter sagde: »Lad os saa tænke paa dem, som ikke er her«, og hvor fyldtes ikke hans Bryst af overstrømmende, oprigtig Kærlighed og Taknemmelighed, naar han sluttede med at »hilse paa Mor« og med skælvende Stemme sagde »det er hende, der holder sammen paa det hele for os«. Hvor mær-

Margrethe Nordentoft med Sønnedatteren Elsebeth 1922.

kede man ikke Overbevisningens Varme, naar han ved det tændte Juletræ tog en af Børnene i Haanden og indtonerede »Julen har bragt velsignet Bud«, den Salme, der mer end nogen anden bandt ham til sit Barndomshjem, hvor dens Ord og Toner saa mangen Gang havde talt til ham. Hvor glad var han ikke, naar han senere paa Aftenen gik rundt med sin egen personlige — ekstra — Gave til Børn og Svigerbørn, en blaa Konvolut med den paagældendes Navn udenpaa og en Hundredkroneseddel indeni, og hvor frydede han sig ikke, naar han aabnede Brevene og greb hver kærlig Tanke, der var sendt ham.

Han havde den Lykke at være født i et troende Hjem og opvoksede saa vidt vides uden Tvivl i Sindet. For ham var Troen paa det evige Liv gennem Jesu Naade noget selvfølgeligt, noget man ikke diskuterede. Derfor var han heller ikke Tilhænger af nogen kirkelig Fraktion; for ham eksisterede kun kristne og ikke kristne. Den moderne Bibelkritik interesserede ham ikke. Paa dens nuværende Stade var den kun en Krusning paa Overfladen af de evige Sandheders Hav, og han var fuldt overbevist om, at den, hvis den nogensinde naaede Vejs Ende, ikke vilde formaa at rokke en Tøddel ved Værdien af Jesu Ord. Han talte imidlertid kun lidet om herhen hørende Spørgsmaal, men hans Tanker var altid vendt opad i stille Bøn og han sagde Gang paa Gang: Tænk naar engang med utildækket Øje jeg ham skal se, hvem her jeg troede paa.

Udenforstaaende kunde maaske mene, han var indremissionsk; men det vil være en Misforstaaelse at tro det. Han var intet Hængehovede; Livet gennem mere end en Menneskealder i Missionens Højborg havde aabnet hans Øjne for denne Læres Skyggesider, Hykleri, Selvgodhed og Dømmen af andre, som ikke hørte Kredsen til, og han kunde ikke forene dens Ild- og Svovlære med sin egen faste Tro paa Faderens Godhed og Frelsen gennem hans Naade. Han kunde naturligvis udmærket godt høre Provst Webers Efterfølger, den indremissionske Pastor I. Bang, men han foretrak paa sine gamle Dage at høre andre og yngre Præster, særlig Knud Hee-Andersen, som efter at være blevet Oxfordmand virkede forunderligt levende i sin Forkyndelse. Han tog derfor gerne og altid ved Højtiderne i Bil til Herlufsholm og vendte glad og forfrisket

tilbage. Og dog mødte han megen Forstaaelse blandt Missionens Folk. Saaledes sagde Pastor Bang en Dag i et af Nordentofts sidste Leveaar, hvor det kneb for ham at udholde de lange Prædikener i Haslev Kirke: De maa huske, Apotheker, kan De ikke komme til Kirken, kommer Kirken til en Mand som Dem; og blandt Missionens Spidser fandt han i Højskoleforstander Davidsen en Mand, han satte meget højt, og som i de sidste Aar af sit Liv næsten hver Søndag Eftermiddag kom til ham paa Apotheket og paa sin jævne og stilsfærdige Maade holdt en kort Andagt, der paa de tilstedeværende virkede inderligere og mere umiddelbart end mangan Prædiken.

Der udviklede sig gennem Aarenes Løb en varm indbyrdes Forstaaelse mellem disse to Mænd, som egentlig havde saare lidt tilfælles. Følgende Brev fra Davidsen, et af de faa Nordentoft gemte i det hele taget, taler gennem sine alvorlige Linier sit tydelige Sprog herom:

Fakse Ladeplads 8/7 1929.

Kære Apotheker Nordentoft!

Jeg ser i »Dagens Nyheder«, at De runder de 70 i Morgen. Min Hustru og jeg vil gerne være blandt dem, der lykønsker Dem og Deres kære Frue.

Jeg ved ikke hvordan, men at jeg er kommet til at holde meget af Dem, det ved jeg. Daglig tænker jeg paa Dem og Deres, naar jeg taler med Herren. Jeg ved, at Vejen til Himlen er trang, og Porten er snæver, og ofte kan jeg sukke: Jeg er vel da endnu Din, Herre? Jeg har det Haab, at vi skal ses der hjemme hos Herren; ja, naar jeg tænker derpaa, er der noget, der siger: Det skal lykkes.

De kan vel sukke og sukke efter den Fred, der overgaar al Forstand. Men, kære Nordentoft, bed stadig om den Hellig Aand, og De skal blive bønært. Jeg sender Dem Ordene: »Han skal paakalde mig, og jeg vil bønøre ham, jeg er hos ham i Nød og vil herliggøre ham. Jeg vil mætte ham med et langt Liv og lade ham se min Frelse«.

Herren velsigne Dem, Deres Hustru og alle Deres Børn. Mange kærlige Hilsener fra min Hustru.

Deres hengivne

Davidsen.

Gennem mange Aar havde Nordentoft nydt godt af en stærk Natur og et godt Helbred. Sygdom kendte han bogstavelig først efter at være naaet op i Tredserne, og en Gigtfeber i 3—4 Maaneder havde bundet ham til Sengen. Denne Sygdom har muligt fremkaldt et Hjerteonde, som en Overgang gav Anledning til Ængstelse, men dog fortog sig saa meget, at han selv tilsyneladende kun skænkede det faa Tanker. Han havde det godt, da han fejrede sin 70 Aars Fødselsdag hos sin ældste Søn i Roskilde sammen med Børn og Svigerbørn. Men saa blev det galt med Øjnene; Graa Stær meldte sig og maatte fjernes af Professor Rønne først fra det ene Øje og 3—4 Aar senere fra det andet Øje. Omtrent samtidig blev Maven daarlig, et Mavesaar konstateredes af Doktor Begtrup, og han maatte paa streng Diæt. Hermed begyndte Helbredet at gaa tilbage, han magredes kendeligt af og var til sidst kun en Skygge af sig selv. Ydermere satte en Aareforkalkning kraftigere og kraftigere ind og svækkede efterhaanden hans Hukommelse saa meget, at Erindringer fra den sidste Halvdel af hans Liv momentvis slettedes ganske ud af hans Bevidsthed i Modsætning til Barndomserindringerne, der stod klart for ham lige til det sidste. Denne Svækkelse generede ham kendeligt i Arbejdet, som han ikke des mindre fortsatte med en beundringsværdig Energi. Fra tidlig Morgen til sent paa Aftenen sad han bøjet over Skrivebordet og vilde ikke give op trods alle Anmodninger fra hans nærmeste om at trække sig tilbage fra sin Virksomhed, hvorved hans Liv efter menneskeligt Dømme utvivlsomt kunde være blevet forlænget noget mere end det blev, idet han nemlig altid havde det godt i Ferierne; men han vilde holde ud til det sidste. »Jeg vil ikke være Pensionist«, sagde han ved en enkelt Lejlighed, »thi saa kan jeg jo ikke mere hjælpe andre«.

Han var ganske paa det rene med, som han selv ytrede, at han gik paa Gravens Rand, han blev endnu mere stille og faamælt end forhen og gik med Glæde, nu da han kun saa kort Tid endnu mente at kunne holde Hjemmet i Haslev som Samlingspunkt for Børn og Børnebørn, ind paa sin Kones Forslag om at bygge et Hus til Børnene, hvor de, naar Forældrene var døde, dog kunde samles. Denne smukke Tanke, til hvis Virkeliggørelse hans Kone i det stille gennem et Par Aar alle-

rede paa egen Haand havde lagt nogle Penge til Side, blev bragt til Udførelse i 1933, og et muret Hus, egnet ogsaa til Vinterbrug, møbleret og med Plads til 14 liggende Personer, blev bygget paa en nykøbt Grund paa Grærup Strand, 25 km Vest for Varde.

Huset, hvis Navn han med barnlig Glæde dannede af Forbøgstaverne i Børnenes Fornavne sammenstillet efter deres indbyrdes Aldersorden, blev indviet samme Aar. I den Anledning havde Sønnen Knud skrevet følgende Linier, der ikke bør gaa ind i Familiens Glemmebog:

Mel.: Vaj højt, vaj stolt.

Vel mødt til Fest og Bægerklang
paa Grærup Klit i Dag,
og hejs med Fryd for første Gang
Dit Dannebrog, som Somren lang
skal vaje over Husets Tag,
vort gamle danske Flag.

En Højtidsstund for Far og Mor,
der indvier »Jikses Bo«
som Slægtens Fristed her paa Jord
for alle os, der stedse tror,
at Kærlighed deraf vil gro
til Værn for Slægtens Ro.

Bliv brun af Sol, bliv rask og sund
ved Vesterhavets Strand,
bliv glad og frisk, bliv stor og rund,
og tak Din Gud af Hjertets Grund
for Sol og Sand, for Luft og Vand,
for Far og Mor, som kan.

I Grærup tilbragte han et Par Sommerferier og holdt her sin 75 Aars Fødselsdag i den snevreste Familiekreds. I Dagens Anledning havde Knud skrevet følgende smukke og varmt-følte Linier:

Mel.: Hvor Bølgen larmer højt fra Sø.

Med Foden under eget Bord,
hvor Hav og Himmel møder,
vi stevner frem fra Syd og Nord,
naar Slægten Sjælen gløder.
I Mindets Hus, i Jikses Bo,
i Dag vi fejrer den af to,
som gav os Navn at bære.

Os Børn Du lærte Ærlighed;
vor Barndom glad vi mindes.
Hav Tak for al den Kærlighed,
Du ødsler, hvor vi findes.
Vi hylder Dig med Barnesind
og haaber Smilet paa Din Kind
i Evighed vil lyse.

Til Lykke med de syvtifem,
som hidtil blev beskaaret;
med Tak og Pris vi møder frem
og Ønsker for Nyaaret.
Vor Bøn: Velsign vor kære Far,
bevar hans Fred og Tanke klar.
Gid mange Aar han leve.

I de paafølgende to Aar mindskedes Kræfterne mere og mere ved jævnlige Udbrud af Mavesaaret og, der var kun faa igen, da dette i Begyndelsen af December 1936 truede med at perforere og som Følge heraf tvang ham til at gaa i Seng med mange Smerter. Efter et Par Dages Sygeleje mente han selv at være over ogsaa dette Anfald, stod op for at arbejde videre paa sit Nytaarsregnskab, men nej, nu var Kræfterne udtømt. Han maatte give op og atter gaa i Seng for ikke mere at rejse sig. Børnene blev tilkaldt, og det stod Sønnen Knud klart, at det bar mod Døden. Han levede dog endnu i 14 Dage, havde ingen Smerter, var glad og taknemmelig og laa, naar han ikke sov, gerne stille hen med sin Kones eller et Barns Haand i sin. Han talte kun lidt, og naar han endelig sagde noget, var det mere om andre, der burde rækkes en hjælpende Haand end om sig selv, og han tog et Par Dage, før han gik bort, det Løfte af sin ældste Søn: »Du maa love mig, min Dreng, hvis det er Mening, at jeg ikke skal komme mig denne Gang, at I saa alle er gode ved Mor, naar jeg ikke er her mere«. Det synes saaledes, som om han selv paa et Tidspunkt, hvor Lægerne havde opgivet ham, ikke vilde se bort fra Muligheden for at kunne komme sig endnu en Gang. Paa den anden Side nærede han hverken Frygt eller Ængstelse for Døden, der for ham syntes at indskrænke sig til en saa simpel Ting som blot et Spørgsmaal om at gaa fra den ene Stue ind i den anden.

Lørdag den 19. laa han tilsyneladende bevidstløs hen; men

da hans Kone, som altid havde været ham en enestaaende god Støtte, sad med hans Haand i sin og spurgte, om han kunde mærke, at det var »lille Mor«, som sad hos ham, samlede han med synlig Anspændelse hele sin Viljestyrke for at sige det ene Ord: »Ja«, det sidste, der kom over hans Læber.

Søndag den 20. December, Kl. 13,45, da Kirkeklokkerne ringede til Gudstjeneste og hans Kone og Børn var samlede om hans Leje, standsede hans Hjertes Slag, og hans Sjæl fløj til de evige Boliger.

Han blev lagt i Kiste samme Dag, fik et Fotografi af alle Børnene som smaa med sig, men Baaren blev staaende i Hjemmet svøbt i et Dannebrogflag, indtil Begravelsesdagen, Onsdag den 23., hvor den nære Familie, nogle faa Venner og Bekendte samledes for at bringe ham et sidste Farvel, inden han førtes til Haslev Kirke. Efter Salmen »Jeg saa ham som Barn med det solrige Øje«, traadte den ældste Søn hen til Kisten og bragte stærkt bevæget sin Fader Hjemmets Afskeds-hilsen i følgende Ord:

Lille elskede Far. Vi staar nu overfor det svære og tunge Øjeblik, hvor vi skal tage Afsked med Dig i det gamle Hjem. Det er svært for os at gøre det højt. De Tanker, vi gerne vil give Udtryk for, bliver, naar vi iklæder dem Ord, kun et saare svagt Genskin af de Følelser, vi nærer i vort Hjærte. Men saaledes som vi to, Du og jeg, forstod hinanden i Livet, tænkte og følte ens paa saa mange Omraader, saaledes vil Din Sjæl nu i Døden end mere vide at kende de Følelser og Tanker, som ligger os alle paa Hjerte.

Vi staar her hver især med vore egne Tanker, med et Udsyn over et langt Liv, som svandt, men som gav os Minder i Tusindtal, alle gode, alle lykkelige og rige, og som i kommende Tider vil hjælpe os gennem Sorg og Savn. Hver har vi vore Minder at tænke paa, fælles og forskellige. Men et er vi i hvert Fald fælles om, og det er Mindet om Din store, omfattende Kærlighed til os, til Mor, til os Børn, Svigerbørn og Børnebørn. Du kunde ofre alt for os og for mange ved Siden af os — og Du gjorde det. Dernæst mindes vi Dig for det personlige Eksempel, Du gav. Vi mindes Dit Retsind, hele Din fine, retskafne Tankegang. Vi mindes Din Tillid til os, Din Forstaaelse af os og Din Overbærenhed med vore Fejl. Vi mindes Din

Arbejdsglæde, Arbejdskraft og stærke Pligtfølelse. Du vilde falde i Dit Arbejde — og Du fik Lov dertil. Vi mindes Dine varme Følelser for Land og Flag og Dit gode Borgersind. Og vi mindes Dig i dybeste Taknemmelighed for Din klippefaste Tro. Var der nogen, som havde sin Barnetro i Behold, ren og uforfalsket af Tidens Strømme, saa var det Dig. Derfor fik Du ogsaa Lov at drage Dit sidste Suk i Søndags, netop da Kirkeklokkerne kaldte Mennesker til Guds Hus.

Nu er Du ikke mere — og dog er Du midt iblandt os. Din Sjæl har forladt Dit Legeme, og om lidt bærer vi Dit Støv ud af det Hjem, som Du og Mor i Forening gav os; men inden det sker, da vil vi, Dine nærmeste, her ved Din Baare alle i vort Hjerter svare Dig Ja paa Din sidste Bøn til mig: Vær gode ved Mor, naar jeg ikke er mere.

Vi siger Dig den inderligste Tak for alt, hvad Du har været for os og søger med Job at sige: »Herren gav, Herren tog, Herrens Navn være lovet«.

Derpaa talte Højskoleforstander Thorløe, og efter Salmen »Kirkeklokke ej til Hovedstæder« blev Kisten af Sønnerne, Svigersønnen, Dattersønnen og Nevøen, Kaptajn Einar Nordentoft, baaret ud til Ligvognen og i høj smuk Decembersol ført til Kirken, der var smukt pyntet med store og smaa Grantræer, hvor smaa hvide Lys sad som Fugle paa Kviste og bredte trods Sorgen og de mange Kranse en Julens forjættende Stemning over hele Kirken.

Højtideligheden i Kirken indledes med den Salme, som Nordentoft satte særlig højt: »Jesus os til Trøst og Gavn«, hvorefter Sognepræst Im. Bang stod hen bag Kisten og talte, som et Blad skrev, hjertevarmt over den gamle Apotheker med det milde Smil og det gode Sindelag. Præstens Ord gengives her efter hans eget forkortede Manuskript:

I Israels gamle Salmebog findes der en Salme, som har sin Oprindelse fra Moses. Det er den 90. Salme. Det er en Bøn til den evige Gud, om hvem Moses siger: Før Bjærgene blev til, og Du dannede Jorden og Jorderige, fra Evighed og til Evighed er Du til, o Gud.

Til ham vender Moses sig med den Bøn, om hvilken vi i denne Stund vil samle vore Tanker: Lær os at tælle vore Dage, at vi faar Visdom i Hjærtet.

Det er aabenbart, at Moses paa den Tid, da han har skrevet dette, har været meget oppe i Aarene. Saaledes vilde en ung Mand næppe tale. At »tælle« sine Dage falder man næppe paa. Selv om Dagene løber hastigt af Sted, saa har man jo nok af dem — synes man da. Men begynder man at blive ældre, saa forstaar man Formaningen til at tælle sine Dage.

Dette vil selvfølgelig ikke sige, at man skal søge at faa opgjort, hvor mange Dage, man har levet, men snarere at søge at faa klaret for sig selv, hvad disse Dage har rummet, og hvorledes det som Følge deraf ser ud med ens Livsregnskab.

Og har man saa levet sit Liv saa nogenlunde som et hæderligt, arbejdsomt og redeligt Menneske, tænker man maaske til at begynde med, at helt galt kan det vel ikke staa til. Men tæller man oprigtigt, gør man sit Regnskab op for Guds Ansigt, varer det ikke længe, før man opdager, at overfor den levende Gud er man dybt i Gæld, saa dybt, at man aldrig vil kunne betale den. Thi i Lyset fra Gud kommer man til at se sig selv som en fortabt Synder, der ikke kan klare sig ved egen Hjælp. Dette er dybt alvorligt.

Naar vi i Dag staar ved denne Baare, kunde det nok være fristende at pege paa, at her er et Menneskeliv afsluttet, der har levet i redeligt Arbejde. Den gamle Apotheker gjorde paa adskillige Omraader en god og samvittighedsfuld Indsats, samtidig med, at han som den beskedne Mand, han var, aldrig stillede sig selv frem. Og han vilde gerne være med til at række en Hjælp til dem, som det kneb for, hvad f. Ex. i Aarenes Løb adskillige Breve til mig fortalte om. De indeholdt Penge til Uddeling — men der var intet Navn under. Han kunde jo ikke vide, at jeg kendte hans smukke og pyntelige Haandskrift. Og ingen kan bedre end hans Hustru og Børn og hele nærmeste Kreds tale med om, hvor meget kønt og godt, de nu kan fastholde i Mindet. Alt dette maa vi have Lov at glæde os over og sige Tak for.

Men hvor det gælder det store Regnskab overfor Gud, der faar alt saadant intet at betyde. Med intet af dette kan der betaales af paa Gælden. Thi selv om der havde været nok saa meget af alt dette, der kunde staa for Menneskers Bedømmelse, saa er det alligevel noget helt andet at komme ind under Guds Bedømmelse. Selv om ogsaa det utænkelige kunde

tænkes, at det kunde bestaa for Gud uden Plet og Anklage, saa var det jo alligevel ikke andet end, hvad man var skyldig at gøre; man vilde ingen Fortjeneste have deraf.

Nej, her er det, vi har Brug for den gamle Bøn: Herre lær mig at tælle mine Dage saaledes, at jeg faar Visdom i Hjærtet. Og Visdommen er da ikke blot denne, at overfor Gud staar jeg som den gældbundne Tjener, men ogsaa den, som den tilstundende Jul paany skal søge at gøre levende for vore Hjærter, at Gud har sendt sin Julegave, sin egen Søn, til Jorden for at frelse alle os gældbundne Syndere, derved at han skaffede Syndernes Forladelse til hver den, som vil søge ind til ham og tage imod. Dette er den sande og egentlige Livsvisdom. Den kan Gud lære, og den vil han lære hver den, som i Ydmyghed og Redelighed beder ham derom.

Maaske vil en og anden sige: Du taler kun om »Visdommen i Hjærtet« som en Livsvisdom. Var der ikke ogsaa Grund til at bede Gud om Visdom til at kunne dø. Hvor jeg dog forstaar dette Spørgsmaal, thi Døden er en forfærdelig Fjende, en frygtelig Realitet for Enden af vor Livsvej. Og dog vil jeg sige, at har man af Guds Naade faaet den Livsvisdom i Eje, at Gud har givet den, som i Tro tager imod det for Jesu Skyld, Syndernes Forladelse, saa har man samtidig dermed faaet Visdom til Hjælp til at kunne dø. Thi Døden er »opslugt« til Sejr, siger Paulus, for den, som er Herrens. Og en af vore Salmer siger os: Det er jo ej at dø, naar Livet følger med.

Overfor os, som bliver bange, naar vi skal slippe en af vore Kære, bliver det derfor i Virkeligheden den eneste Hjælp at bede Moses gamle Bøn: Lær os saaledes at tælle vore Dage, saa vi faar Visdom i Hjærtet — og saa at favne den Herre Jesus, Guds dejlige Julegave til os, med vore Hjærter Tro.

Gud hjælpe da alle os, der er samlede herinde i denne Alvorsstund og ikke mindst den nære Kreds, der sidder her med Kærlighed og Vemod, til at aabne Hjærterne helt for vor velsignede Frelser, saa vi kan blive sat i Stand til at leve med ham og dø med ham, saa vi til evig Tid maa være hans. — Amen.

Efter Talen sang man: »Tænk naar en Gang den Taage er forsvundet« og til Tonerne af »Altid frejdig, naar Du gaar«

blev Kisten igen af hans nærmeste ført ud af Kirken til Gravstedet paa den søndre Del af Kirkegaarden, hvor den langsomt blev baaret ned i den gransmykkede, aabne Grav. Pastor Bang forrettede her Jordpaakastelsen og lyste Velsignelsen over Følget, som sang »Dejlig er Jorden«.

Hans Støv var ført til Jorden, hvorfra det igen skal opstaa.

Jens Nordentoft efterlod sig følgende Børn:

Johan, Oberstløjtnant, f. 21/3 1891, gift 1/11 1918 med Inge Margrethe Sand, f. 26/6 1891 paa Frederiksberg, Datter af Professor ved Veterinær- og Landbohøjskolen Gerhard Alexis Cappelen Sand og Albertine Fro Olufsen. Datter Elsebeth, f. 8/7 1921.

Ide, f. 24/6 1895, gift 14/9 1918 med Læge i Randers Poul Joachim Resen-Steenstrup, f. 19/2 1889, Søn af Pastor Otto Resen-Steenstrup i Blidstrup. Børn: Bente, f. 30/9 1919. Otto, f. 11/4 1922.

Knud, Læge i Varde, f. 1/11 1896, gift 28/6 1925 med Else Emilie Gullev, f. 7/4 1898, Datter af Arkitekt Victor C. Gullev, Herning. Børn: Lise, f. 9/7 1927. Lars, f. 7/2 1929. Birte, f. 3/6 1931.

Svend, cand. polit., Ekspeditionssekretær i Statens Ligningsdirektorat, f. 13/9 1899.

Børn og Svigerbørn

satte

Jens Nordentoft

disse Linier

til Minde.

KILDER

Ved Udarbejdelsen af foranstaaende Optegnelser om Slægten Nordentoft er nedenstaaende Kilder blevet benyttet. Egentlig burde der i Teksten være direkte Henvisninger til den enkelte Kilde, men da det i det foreliggende Tilfælde i væsentlig Grad vil trætte Læsningen og i Betragtning af, at Stoffet i det store og hele i sig selv peger paa Kilden, er dette undladt.

Trykte:

- Historisk Aarvog for Thisted Amt 1910, 1911, 1919, 1920, 1921, 1925, 1926, 1932.
K. Aagaard: Beskrivelse over Thy.
C. Christensen: Agrarhistoriske Studier.
La Cour: Danske Gaarde III. Samling.
C. Diørup: Thisted Amt.
V. Falbe Hansen: Stavnsbaandsløsningen.
Hans H. Fusing: Gessingholm 1609—1663. Hist. Tidsskr. 1935.
M. A. Goldschmidt: Rejse i Vendsyssel og Thy.
C. Heilskov: Mindeblade over Gerhard Faye.
C. Klitgaard: Efterretninger om Skude- og Strandhandlen paa Vestkysten af Jylland.
M. Rørbyes Rejsedagbog.
J. Steenstrup: Den Danske Bonde og Friheden.
Trap: V Bind.
S. V. Wiberg: Almindelig dansk Præstehistorie.

Thisted Amtavis:

- 1827: 1/2, 6/2.
1828: 11/1, 15/1, 29/4, 6/5, 13/5.
1831: 12/4, 19/4, 3/6, 24/6, 29/6, 19/8, 26/8, 30/8, 11/11, 15/11.
1832: 15/1, 23/9, 30/9, 5/5, 12/5, 2/6.
1834: 19/4.

1835: 15/9.
1837: 7/10, 13/11.
1838: 26/7, 30/8.
1839: 5/9.
1840: 25/3, 22/6.
1841: 8/1, 15/9.
1842: 20/10.
1843: 10/6, 8/8, 12/9, 2/11.
1844: 4/1, 22/3, 20/4.
1845: 6/3, 14/10, 15/12.
1846: 2/3, 30/3, 25/4, 4/7, 21/7, 7/9.
1847: 9/1, 20/4, 23/11.
1848: 4/1, 28/3, 23/5, 15/7, 3/8, 4/11, 7/11.
1849: 10/11, 4/8, 28/11.
1850: 8/1, 14/12.
1851: 15/1, 17/2, 4/11.
1853: 21/1, 17/2, 13/6, 20/8, 12/9.
1854: 13/2, 21/2.
1855: 13/1, 7/6, 4/9, 15/10, 18/10, 2/11, 15/12.
1856: 9/4.
1857: 19/3, 8/10.
1858: 8/4, 19/4.
1859: 4/10.
1860: 5/4, 5/5.
1861: 5/1, 4/2, 8/4, 18/4, 25/4.
1864: 6/2, 21/4, 2/7, 13/7.
1865: 2/4, 24/9, 9/10, 18/12.
1866: 3/2, 10/2.
1867: 14/2, 9/11.
1868: 4/2, 5/9.
1869: 30/1, 4/2, 19/10, 9/12.
1870: 5/1, 22/6, 27/9, 13/12.
1871: 7/1, 16/12.
1872: 13/1, 5/12.
1873: 3/1, 14/1, 26/8, 13/12.
1874: 6/6, 12/6, 8/12, 29/12.
1875: 11/3, 24/5, 2/10, 4/10, 15/11.
1876: 13/1, 15/1, 22/3, 23/6, 12/7, 12/12, 18/12.
1877: 28/7, 13/9, 8/12, 12/12.
1878: 3/1, 9/1, 24/1, 17/4, 29/4, 20/9, 13/9, 27/9, 10/12, 13/12,
30/12, 31/12.
1879: 5/1, 8/1, 6/2, 19/2, 12/3, 3/4, 5/5, 26/5, 23/7, 6/8, 15/9,
13/12.
1880: 9/1, 9/7, 23/11, 11/12, 16/12.
1881: 12/1, 23/3.
1911: 18/8.

Utrykte:

a. I Rigsarkivet:

- Ørum Lens Ekstraskattemandtaller 1600—1656.
Ørum Lens Jordebøger 1626, 1629—1631, 1633, 1637.
Designationer paa Gaarde og Boel fra Sognekalde i Vendelbo
Stift 1657.
Kommissionsmatriklen 1661—62, Nors Sogn, Fol. 193.
Amtsstuematriklen 1664, Bog Nr. 1836, Fol. 175.
Matrikel 1688:
Modelbogen, Bog Nr. 1788, Fol. 74, 156.
Matrikulprotokol Nr. 1836, Fol. 95.
Markbogen, Bog Nr. 1636, Fol. 2, 4, 5, 6, 7, 53, 69, 85, 94, 96.
Dueholm, Ørum og Vestervig Amters Regnskaber:
Ildsted- og Kvægskattens Regnskab for 1677, Fol. 27.
Kop- og Kvægskatten 1678, Fol. 54.
do. do. 1682, - 49.
do. do. 1684, - 43, 45.
do. do. 1686.
do. do. 1687.
Kop- og Ildstedregnskab 1688, Fol. 20.
Kop- og Ildstedskats Mantal 1689, Fol. 16.
Kop- og Ildstedskat 1690.
Kop-, Kvæg- og Ildstedskattemandtaller 1690—1691, Fol. 51.
Kopskattemandtaller 1699—1700, Fol. 79.
Mandtaller til Tjenestekarle- og Drengeskatten 1699—1700,
Fol. 22.
Ekstraskat 1711.
Ekstraskatteregnskab 1762—64, Grundregister April 1764.
Ekstraskatter 1768—73, Designation for 1768.
Regnskab for Formueskatten af 11/3 1789, Mandtal for Hillerslev Herred, Fol. 21.
Hoverireglement 1770 (for Nørtorp).
Hartkornsspecifikation 1778—86, Protokol over Strøgods, Præstegaarde m. v.
Hartkornsspecifikation 1790.
Extract Jordebog over Jydske Sædegaarde 1683—1702.
Thisted Amt:
Skattereguleringskommissionen 1802, Oppebørselsregistre 1802.
Protokol over Afgift af Bondejord, Fol. 84.
Pakke 109. C. K. —prot. C. F. Fol. 8.
Pakke 106. b. O-reg. b-h, Fol. 8.
Pakke 103. Bilag til k-prot. I: Extract af Hillerslev-Hundborg Herreders Skøde- og Panteobligationer: Fol. 70, 72, Litra D.
Ildsted- og Mobilieskat 1812—15.

Protokol: Oppebørsel Register over umatrikulerede Jorder.
Protokol: Oppebørsel Register over Ildstedskat af Bondejord,
Fol. 35.

Fortegnelse over de Landbygninger, der skal svare Ildsted-
skat m. v., Fol. 13.

Supplikprotokol 1783. Nr. 1141, 1584.

do. 1792. - 487.

Jydske Tegnelser 1788—1793, Protokol XXXVII, Fol. 474.

Danske Kancelli, 5. Dept. 289/1804.

do. do. 3. do.: Henlagt Sag W. 1936, Aar 1821.

do. do. 3. do.: Registrant 1837, Fol. 84, Bilag 275.

do. do. 3. do.: Brevbog 1837, Bilag 91.

do. do. 3. do.: Brev Nr. 3596 af 14/9 1839.

do. do. 3. do.: do. 3394 af 1/8 1844.

do. do. 3. do.: do. 3976 af 30/9 1845.

Lægssrulle for Nors 1792.

Lægssruller for Vestervandet 1798—1818.

b. I Landsarkivet for Nørrejylland:

Nørtorp Skifteprotokol 1719—1766, Fol. 102—110 B.

Dueholm, Ørum og Vestervig Amters Skifteprotokol, 1773—1786,
Fol. 352. B.—355.

Lægdsrullen for Aalborg og Viborg Stifter 1724.

Hoved- og Lægdsrullen over Dueholm, Ørum og Vestervig Am-
ter 1733.

Hillerslev—Hundborg Herreders Skøde- og Pantebog 1738—83,
Fol. 60—61, 186.

do. do. 1783—95. Fol. 58, 59, 60, 64, 65, 117, 118, 279, 280, 281.

do. do. 1796. Fol. 73, 742.

Hillerslev—Hundborg Herreders Skifteprotokol, Aar 1827.

Aar 1836. I. Del. Fol. 448, II. Del. Fol. 2.

Kirkebøger for Nors: 1681, 1688, 1717, 1722, 1724, 1729, 1731,
1734, 1736, 1745, 1764.

Kirkebøger for Vestervandet: 1798, 1799, 1814—36.

Hillerslev Hundborg Herreders Justitsprotokoller:

1771—1788:

95, 220, 223, 224, 254, 255, 451, 491, 565, 566, 580, 669, 671.

1804—1815:

Fol.	88.	126.	128.	140.	42.	146.	154.	158.	161.	176.
	197.	189.	192.	201.	206.	208.	211.	215.	216.	221.
	231.	234.	237.	247.	249.	250.	255.	259.	261.	265.
	282.	316.	321.	322.	357.	373.	386.	406.	447.	463.
	493.	552.	577.	631.	636.	649.	652.	844.	848.	

1815—1824:

Fol.	3.	12.	67.	78.	80.	96.	107.	119.	159.	294.
	303.	327.	402.	405.	409.	410.	411.	447.	476.	480.
	506.	541.	604.	636.	652.	653.	658.	736.	741.	742.
	743.	744.	745.	773.	781.	783.	813.	854.	855.	887.
	891.									

1824—1839:

Fol.	48.	51.	55.	68.	71.	72.	75.	76.	79.	83.
	84.	91.	124.	181.	184.	227.	228.	237.	249.	254.
	263.	291.	316.	332.	333.	341.	421.	467.	508.	509.
	522.	530.	531.	532.	669.	670.	686.	687.	692.	706.
	727.	737.	765.	807.	812.	844.	851.			

c. I Matrikulsdirektoratet:

Ældste Originalkort over Nors, m. fl.
Matrikulen af 1844.

d. I privat Eje:

En Del originale Skøder og Breve m. v. fra Christen og Peder Christensen Nordentoft hos Grosserer Jens Nordentoft, Nykøbing M., nogle Optegnelser hos Lærer Torsten Balle.
P. C. Nordentofts Kopibog og en Del Breve fra Christian, Jens og Johan Nordentoft hos Oberstløjtnant Johan Nordentoft.